

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (ΗΛΙΚΙΑΣ 6-12 ΕΤΩΝ)

ΠΑΤΡΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2004

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ (ΗΛΙΚΙΑΣ 6-12 ΕΤΩΝ)

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΑΘΗ
ΤΖΙΑΛΛΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
Κα. ΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ

Πτυχιακή για τη λήψη πτυχίου στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της σχολής
Επαγγελμάτων Υγείας Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού
Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

Υπογραφή

Νομικού Αντωνία
Καθηγήτρια Εφαρμογών του
Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Υπογραφή

Παναγοπούλου Δήμητρα
Καθηγήτρια του Τμήματος
Κοινωνικής Εργασίας

Υπογραφή

Πανταζάκα Αθανασία
Καθηγήτρια του Τμήματος
Κοινωνικής Εργασίας

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Πάνω απ' όλα, πρέπει οι πατέρες να μην κάνουν κανένα λάθος. Αλλά μ' όλα όσα κάνουν να παρουσιάζουν τον εαυτό τους σαν ένα ζωντανό παράδειγμα, ώστε τα παιδιά κοιτάζοντας τη ζωή του πατέρα τους, σαν σε καθρέφτη, να αποφεύγουν τα αισχρά έργα και λόγια.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

Το παιδί έχει ανάγκη να θαυμάζει τον πατέρα του, για ν' αποχτήσει μια αρρενωπή αντίληψη του κόσμου.

A. ISAMBERT

Το στήθος του πατέρα είναι για το παιδί ένα θείο μαξιλάρι.

ΣΕΒΙΝΙΕ

Καλύτερα να γυρίζω ξυπόλητος και να ήταν ο πατέρας στο σπίτι...

Παιδί διαζευγμένης οικογένειας

Ο άνδρας που δεν μπορεί να μιλήσει λεύτερα, μπροστά σ' όλο τον κόσμο, για τον εαυτό του, δεν πρέπει να κάνει παιδιά.

RICHTER

Δεν υπάρχει τίποτε το πιο σεβάσιμο από την ιδιότητα του πατέρα.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

Αμέσως ύστερ' από το θεό έρχεται ο πατέρας.

MOTZART

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	σελ ix
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
ΜΕΛΕΤΗΣ.....	σελ x

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.1
Σκοπός και Στόχοι μελέτης.....	σελ.4
Ορισμοί όρων.....	σελ.5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

1.ΒΡΕΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1.1.Η Βρεφική ηλικία.....	σελ.11
1.2.Η Ανάπτυξη στην βρεφική ηλικία.....	σελ.12
1.3.Ομοιότητες και Διαφορές από βρέφος σε βρέφος.....	σελ.13
1.4.Η Νηπιακή ηλικία.....	σελ.14
1.5.Η Ανάπτυξη στην νηπιακή ηλικία.....	σελ.15
1.6.Η Σχολική ηλικία.....	σελ.17
1.7.Η Ανάπτυξη στη σχολική ηλικία.....	σελ.18
1.8.Κυριότερα εξελικτικά επιτεύγματα που αναμένεται να επιδείξει το παιδί της σχολικής ηλικίας.....	σελ.20
1.9.Θεωρίες για την παιδική ηλικία.....	σελ.21
1.10.Οι βασικές ανάγκες του παιδιού.....	σελ.26

1.11.Οι συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού.....σελ.28

2.Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

2.1.Ιστορική Αναδρομή.....σελ.31

2.1.1.Η ιστορία της οικογένειας στην Δυτική Ευρώπη.....σελ.31

2.1.2.Η οικογένεια στην κλασική αρχαιότητα.....σελ.32

2.1.3.Η μεσαιωνική οικογένεια.....σελ.35

2.1.4.Η οικογένεια από το 1500 μ.Χ.....σελ.38

2.1.5.Η σύγχρονη οικογένεια.....σελ.40

2.2.Οι μορφές της οικογένειας.....σελ.42

2.3.Τα χαρακτηριστικά της μέσης Ελληνικής οικογένειας.....σελ.46

2.4.Στάδια ανάπτυξης στον κύκλο της οικογενειακής ζωής.....σελ.47

2.5.Οι λειτουργίες της οικογένειας.....σελ.48

2.6.Οι αλλαγές που αφορούν άμεσα την οικογένεια.....σελ.53

2.7.Που οφείλεται η δύναμη της οικογένειας;.....σελ.59

2.8.Μπορεί να αντικατασταθεί η οικογένεια;.....σελ.60

2.9.Ανδρικοί και Γυναικείοι ρόλοι.....σελ.61

2.10.Το Γυναικείο κίνημα.....σελ.63

3.ΟΙ ΓΟΝΕΪΚΟΙ ΡΟΛΟΙ

3.1.Ο Πατρικός ρόλος.....σελ.65

3.2.Η ωριμότητα ως απαραίτητο στοιχείο του πατρικού ρόλου.....σελ.69

3.3.Ο Μητρικός ρόλος.....σελ.72

3.4.Η μητέρα ως βοηθός στο ρόλο του πατέρα.....σελ.76

3.5.Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια.....σελ.80

4.ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ

4.1.Ο πατέρας του χθες και του σήμερα.....σελ.84
4.2.Θεωρίες για την πατρότητα.....σελ.89
4.3.Το πρόβλημα της πατρότητας.....σελ.92
4.4.Πως κατανέμεται η έννοια της πατρότητας.....σελ.93
4.5.Η πατρική λειτουργία και το πατρικό αίσθημα.....σελ.94
4.6.Οι ηλικίες του πατέρα.....σελ.96
4.7.Οι διαφορετικοί τύποι του πατέρα.....σελ.97
4.8.Στοιχεία που συνθέτουν την ψυχολογία του πατέρα.....σελ.103
4.9.Οι προϋποθέσεις για έναν σωστό πατέρα.....σελ.104

5.ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

5.1.Η ψυχολογία του πατέρα που περιμένει παιδί.....σελ.107
5.2.Πως θέλουν τα παιδιά τον πατέρα.....σελ.110
5.3.Τα καθήκοντα του πατέρα προς το παιδί του.....σελ.111
5.4.Η σχέση του πατέρα με την κόρη του.....σελ.113
5.5.Η σχέση του πατέρα με τον γιο του.....σελ.116
5.6.Η προετοιμασία του αγοριού για να γίνει πατέρας.....σελ.119
5.7.Η συμμετοχή του πατέρα στην εκπαίδευση του παιδιού του.....σελ.120
5.8.Πως παρουσιάζεται ο πατέρας στα αναγνωστικά του Δημοτικού.σελ.122
5.9.Προβλήματα στα παιδιά από τη συμπεριφορά του πατέρα.....σελ.125
5.10.Μελέτες που αναφέρονται στις σχέσεις πατέρα-παιδιού μέσα στην οικογένεια.....σελ.131

6.Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (ΘΑΝΑΤΟΣ, ΠΕΝΘΟΣ)

- 6.1.Όταν ο πατέρας απουσιάζει.....σελ.135
- 6.2.Μελέτες σχετικά με τα αποτελέσματα της πρώιμης πατρικής
αποστέρησης.....σελ. 138
- 6.3.Το Διαζύγιο.....σελ.142
- 6.4.Οι Λόγοι που χωρίζουν το ζευγάρι σήμερα.....σελ.144
- 6.5.Οι επιπτώσεις του διαζυγίου στα παιδιά.....σελ.148
- 6.6.Οι αντιδράσεις των παιδιών στο διαζύγιο ανάλογα με την
ηλικία τους.....σελ.150
- 6.7.Ο ρόλος του πατέρα όταν έχει την επιμέλεια η μητέρα.....σελ.155
- 6.8.Η πατρική επιμέλεια.....σελ.156
- 6.9.Το διαζύγιο είναι κάτι αναγκαστικά αρνητικό;.....σελ.157
- 6.10.Το πένθος στην παιδική ηλικία.....σελ.158
- 6.11.Το παιδί αντιμέτωπο με το θάνατο του πατέρα του.....σελ.161
- 6.12.Εκδηλώσεις θρήνου για τα παιδιά.....σελ.161
- 6.13.Πως αισθάνεται το παιδί που χάνει τον πατέρα του.....σελ.162

7.Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

- 7.1.Κριτική στην νομοθεσία που καθορίζει τις σχέσεις γονέων
και τέκνων.....σελ.165
- 7.2.Η πολιτική του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και
Αποκέντρωσης για τη χορήγηση γονικής άδειας και άδειας
μητρότητας.....σελ.168
- 7.3.Η πολιτική του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
για τη χορήγηση γονικής άδειας και άδειας μητρότητας.....σελ.170

**8.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ**

8.1.Ο Κλινικός Κοινωνικός Λειτουργός.....	σελ.172
8.2.Η Συμβουλευτική Ψυχολογία.....	σελ.173
8.3.Η Σχολική Κοινωνική Εργασία.....	σελ.176
8.4.Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια.....	σελ.180

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	σελ.184
------------------	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.185
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ.....	σελ.191

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ.192
-------------------	---------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	σελ.198
----------------	---------

Α. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	σελ.266
-------------------	---------

Β. ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	σελ.269
------------------	---------

Γ. ΠΙΝΑΚΕΣ.....	σελ.274
-----------------	---------

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Με την ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας οφείλουμε και θέλουμε να ευχαριστήσουμε πρόσωπα, των οποίων η βοήθεια ήταν πολύτιμη. Πιο συγκεκριμένα ευχαριστούμε:

- Την καθηγήτρια Εφαρμογών, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας και επόπτριά μας, την κ. Αντωνία Νομικού, για την ενθάρρυνση, την υποστήριξη και την καθοδήγηση, καθώς και για τα οξυδερκή σχόλια και την εποικοδομητική κριτική της.
- Το οικογενειακό μας περιβάλλον, για την συναισθηματική υποστήριξη, συμπαράσταση και ενθάρρυνση.
- Την Τζιάλλα Βαρβάρα, αρχιτέκτων μηχανικό, για την πολύτιμη βοήθειά της ως προς την αναζήτηση πληροφοριών και ηθική συμπαράστασή της καθώς και την Αποστολοπούλου Αναστασία, σπουδάστρια Νοσηλευτικής του Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας, για την συναισθηματική υποστήριξη και ενθάρρυνση.
- Τον Γούναρη Κωνσταντίνο, ηλεκτρολόγο μηχανικό Η/Υ, για την πολύτιμη βοήθεια του ως προς την τελική μορφή της εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα μελέτη αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια:

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την εισαγωγή, τον σκοπό και τους στόχους της μελέτης, καθώς και τους ορισμούς σημαντικών εννοιών που διευκολύνουν την κατανόηση του νοήματος και του περιεχομένου αυτής.

Στο δεύτερο και βασικό κεφάλαιο γίνεται ανασκόπηση ελληνικών και ξένων συγγραμμάτων με στόχο τη συγκέντρωση πληροφοριών, προκειμένου να μελετηθούν έννοιες και θεωρίες αναφορικά με τον πατέρα στην οικογένεια, τη σχέση του με το παιδί και πως αυτή επηρεάζει την ανάπτυξη του παιδιού. Αναλυτικότερα, το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει οκτώ υποκεφάλαια.

Στο πρώτο υποκεφάλαιο, αναλύονται οι τομείς ανάπτυξης και τα χαρακτηριστικά της βρεφικής, νηπιακής και παιδικής ηλικίας.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο παρουσιάζονται οι μορφές και οι κύκλοι της οικογένειας καθώς και ο ρόλος και οι λειτουργίες αυτής και η εξέλιξη της με όλες τις αλλαγές που έχουν γίνει σ' αυτό το θεσμό στην σύγχρονη εποχή.

Στο τρίτο υποκεφάλαιο μελετούνται οι ρόλοι του άνδρα και της γυναίκας και ως γονεϊκοί ρόλοι. Δίνεται έμφαση στον πατρικό ρόλο.

Στο τέταρτο υποκεφάλαιο παρουσιάζονται όλα τα απαραίτητα στοιχεία ώστε να γίνει κατανοητή η έννοια του πατέρα και η θέση του στην οικογένεια.

Στο πέμπτο υποκεφάλαιο δίνεται έμφαση στην σχέση που αναπτύσσει ο πατέρας με το παιδί του και ποιες είναι οι επιπτώσεις στο παιδί που προκύπτουν από τη σχέση αυτή.

Στο έκτο υποκεφάλαιο παρουσιάζονται τα συναισθήματα, οι αντιδράσεις και τα αποτελέσματα για το παιδί όταν στερηθεί τον πατέρα του. Αναλύεται η έλλειψη του πατέρα που προέρχεται από το διαζύγιο του με τη μητέρα καθώς και από το θάνατό του.

Στο έβδομο υποκεφάλαιο αναφέρονται και σχολιάζονται από την νομοθεσία που αφορούν τη χορήγηση γονεϊκών αδειών στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα καθώς και αλλαγές που έχουν γίνει στο οικογενειακό δίκαιο και αφορούν τις σχέσεις γονέων και παιδιών.

Στο όγδοο υποκεφάλαιο παρουσιάζεται η επιστημονική βοήθεια που παρέχεται στην οικογένεια και αφορά την πρόληψη και την θεραπεία.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη συγγραφή της παρούσας μελέτης.

Το τέταρτο κεφάλαιο απαρτίζεται από τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις που καταλήξαμε με την ολοκλήρωση της μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τη διάρκεια της φοίτησής μας στο τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών, μελετήσαμε και διαπραγματευτήκαμε εκτενώς, σε θεωρητικό επίπεδο, την οικογένεια ως θεσμό. Καθώς και το ρόλο της μητέρας στα πλαίσια της οικογένειας και τη σχέση της με τα παιδιά και τη σπουδαιότητα που έχει αυτή η σχέση στη μετέπειτα ζωή του παιδιού.

Ενημερωθήκαμε για το δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης που έχει αναπτυχθεί στην Ελλάδα και αφορά τόσο Ν.Π.Δ.Δ. όσο και Ν.Π.Ι.Δ. που στοχεύουν στην προστασία της οικογένειας, της μητρότητας και του παιδιού. Ενδεικτικά αναφέρουμε: τον Εθνικό Οργανισμό Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΟΚΦ), το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντιλήψεως (ΠΙΚΠΑ), το Κέντρο Φροντίδας Οικογένειας (ΚΕΦΟ), το Κέντρο Βρεφών 'ΜΗΤΕΡΑ', το Κέντρο για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ).

Επίσης, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 μας δόθηκε η ευκαιρία να συμμετάσχουμε στην οργάνωση ομιλίας σε Δημοτικό Σχολείο της ευρύτερης περιοχής των Πατρών με θέμα «Σχέσεις πατέρα-παιδιού», όπου αναπτύχθηκε διεξοδικά η σημαντικότητα της σχέσης πατέρα-παιδιού καθώς και πώς έχει διαμορφωθεί ο ρόλος του πατέρα στη σύγχρονη οικογένεια.

Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν αφορμή και ερέθισμα για να διερευνήσουμε ποιος πραγματικά είναι ο ρόλος του πατέρα στη σύγχρονη οικογένεια, αν και σε ποιο βαθμό είναι σημαντική η σχέση που αναπτύσσει με το παιδί και αν η κοινωνία προάγει το ρόλο του πατέρα.

Είναι γεγονός ότι έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στη δομή της σύγχρονης κοινωνίας. Οι κοινωνικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί στις βιομηχανικές κοινωνίες έχουν επηρεάσει βαθύτατα το θεσμό της οικογένειας. Η οικογένεια ως μια νόμιμα θεσμοθετημένη ομάδα, αποτελούμενη από τους δύο συζύγους και τα νεαρά και εξαρτημένα από αυτούς παιδιά έχει μειωθεί δραματικά. Η έννοια της διευρυμένης οικογένειας (γονείς, αδέρφια, παππούδες ή άλλοι συγγενείς) έχει αντικατασταθεί από την πυρηνική οικογένεια. Όλο και πιο συχνά παρουσιάζεται το φαινόμενο των μονογονεϊκών οικογενειών. Έχει αυξηθεί το φαινόμενο των εναλλακτικών μορφών οικογένειας (π.χ. κοινοβιακή ζωή, ομοφυλόφιλα ζευγάρια, πολιτικός γάμος, θετή οικογένεια)

Σημεία καιρών είναι και οι μεταβολές στις σχέσεις των δύο φύλων. Η σημερινή γυναικεία ταυτότητα δίνει έμφαση στην αυτονομία, στην ανεξαρτησία και στην αυτοεπιβεβαίωση τόσο στην εργασία όσο και στη ζωή γενικότερα. Λειτουργίες που παραδοσιακά ανήκαν στην οικογένεια και η μεταφορά τους στο σχολείο, το κράτος και την κοινωνία έχει επηρεάσει σημαντικά ορισμένες υποχρεώσεις που μέχρι πρότινος αποδίδονταν στην παραδοσιακή οικογένεια. Οι ακραίες μορφές επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας σε οικογένειες πλότων, ναυτικών, στρατιωτικών κ.λ.π., αναγκάζουν τον άνδρα να βρίσκεται σπάνια στο σπίτι. Πρόκειται για το σύζυγο-πατέρα ο οποίος είναι απών, εμφανίζεται και εισβάλλει στον κύκλο της οικογένειας μόνο και μόνο για να αναγνωρίσουν τα υπόλοιπα μέλη την αξία του. Τέλος, παρατηρείται δραματική αύξηση των διαζυγίων ανάμεσα στα ζευγάρια.

Οι κρίσεις, οι εντάσεις και τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη οικογένεια αποτυπώνονται στον παιδικό ψυχισμό. Η παιδική ηλικία αποτελεί τη γέφυρα ανάμεσα στις εμπειρίες της βρεφικής και της

εφηβικής ηλικίας και στην οποία σταθεροποιούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού. Όλα τα βιώματα που αποκομίζει το παιδί στην παιδική του ηλικία όπως, οι σχέσεις των γονιών του, οι δικές του σχέσεις με καθένα γονέα χωριστά, με τα αδέρφια, το ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον, «κρίσιμες» στιγμές (διαζύγιο, θάνατος, εγκατάλειψη, κακοποίηση, αλλαγή περιβάλλοντος κ.λ.π.) σηματοδοτούν την ψυχοσυναισθηματική του εξέλιξη και την μετέπειτα ζωή του.

Η ομάδα των επαγγελματιών ψυχικής υγείας και ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι εκείνοι που μπορούν να βοηθήσουν το παιδί και την οικογένεια του να αποδεχθούν τη νέα κατάσταση και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που απορρέουν από αυτήν, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, τόσο σε προληπτικό όσο και στο θεραπευτικό επίπεδο.

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να μελετηθεί πώς ο ρόλος του πατέρα μέσα στη σύγχρονη οικογένεια επιδρά στην ψυχοκοινωνική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού (ηλικίας 6-12 ετών) καθώς και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να παρουσιαστούν οι ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των παιδιών βρεφικής και παιδικής ηλικίας.
2. Να αναλυθεί η έννοια της οικογένειας (Ιστορική Αναδρομή, Μορφές, Λειτουργίες, Αλλαγές που αφορούν την οικογένεια, Χαρακτηριστικά).
3. Να μελετηθεί ο πατέρας στην οικογένεια, η σχέση και η επιρροή του με το αγόρι και το κορίτσι της βρεφικής και παιδικής ηλικίας.
4. Να παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο το παιδί βιώνει το πένθος από το θάνατο του πατέρα και την απουσία του από το διαζύγιο των γονιών του.
5. Να ερευνηθεί η επίδραση της απουσίας του πατέρα, που οφείλεται στο διαζύγιο και το θάνατο, στην ψυχοκοινωνική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού.
6. Να αναλυθεί ο ρόλος της μητέρας στην οικογένεια και ο ρόλος της ως συνδετικός κρίκος στη σχέση μεταξύ πατέρα και παιδιού. Να μελετηθούν οι γυναικείοι και ανδρικοί ρόλοι στη σύγχρονη κοινωνία.
7. Να μελετηθεί η νομοθεσία που καθορίζει τη σχέση γονέων και τέκνων.
8. Να εξεταστούν τρόποι και μέθοδοι βοήθειας και ενίσχυσης των γονεϊκών ρόλων του πατέρα και γενικότερα της οικογένειας.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

α. ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τους Ζαφείρη Α., Ζαφείρη Ε., Μουζακίτη Χ., (1999) ως **οικογένεια** ορίζεται το φυσικό κοινωνικό σύστημα το οποίο εκτείνεται σε χρονικό διάστημα τριών γενεών και του οποίου τα μέλη καθορίζονται μέσω της γέννησης, της υιοθεσίας ή του γάμου.(Ζαφείρης Α.,Ζαφείρη Ε., Μουζακίτης Ζ.,1999:57)

Ο Nathan Ackerman ορίζει ως **οικογένεια** μια ομάδα με βιολογικές, κοινωνικές, συναισθηματικές και ψυχολογικές λειτουργίες. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης,1999 :197)

Η **οικογένεια** σύμφωνα με τον Don Jackson είναι ένα διαδραστικό δίκτυο επικοινωνιών που επηρεάζει και επηρεάζεται από τη φύση όλου του συστήματος.(Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης,1999:198)

Η Jay Haley ορίζει ως **οικογένεια** ένα σύστημα σχέσεων εξουσίας, η καθεμία από τις οποίες έχει τη δική της ιστορία. Οι σχέσεις των μελών της δεν χαρακτηρίζονται από γραμμικότητα αλλά από κυκλικότητα.(Ζαφείρης, Ζαφείρη,Μουζακίτης,1999 :198)

Η **οικογένεια** είναι μια συνεκτική ομάδα που στηρίζεται σε λειτουργίες οι οποίες ενισχύουν αμοιβαία η μια την άλλη και που αποβλέπει στην ικανοποίηση των σεξουαλικών και γενετήσιων αναγκών και στη μετάδοση των πολιτισμικών αξιών. Στόχος της είναι η ανατροφή, η υποστήριξη και η καθοδήγηση των μελών της, σύμφωνα με τον ορισμό της Virginia Satir.(Ζαφείρης,Ζαφείρη, Μουζακίτης,1999:198)

Ο Alexander G. Zaphiris ορίζει ότι η **οικογένεια**, σύμφωνα με τις ανάγκες της οικογενειακής θεραπείας, είναι μια ομάδα τριών ή

περισσότερων μελών, η οποία χαρακτηρίζεται από τον καταμερισμό της εργασίας, τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την ιεραρχία της εξουσίας. Τα στοιχεία αυτά φαίνονται στην εφαρμογή των ρόλων που αναλαμβάνουν τα μέλη της.(Ζαφείρης,Ζαφείρη, Μουζακίτης,1999:198)

Ως **οικογένεια** ορίζεται μια ομάδα ατόμων που συνδέονται με δεσμούς γάμου, αίματος ή υιοθεσίας, αποτελώντας ένα μοναδικό νοικοκυριό και αλληλεπιδρώντας μεταξύ τους στις αντίστοιχες κοινωνικές θέσεις τού και της συζύγου, της μητέρας και του πατέρα, του γιου και της κόρης, του αδελφού και της αδελφής.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα: 276)

Η **οικογένεια** σύμφωνα με τις απόψεις των Goldstein και συνεργατών του, « αποτελεί τη βασική μονάδα, την υπεύθυνη να ανταποκρίνεται συνεχώς στις πολλαπλές φυσικές, πνευματικές και συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών»(Τσιάντης,1991:37)

Η θεωρία και η κλινική πράξη της Οικογενειακής Θεραπείας, θεωρεί την **οικογένεια** σαν ένα σύστημα όπου τα μέλη αλληλοεπηρεάζονται βαθύτατα και κάθε σύμπτωμα σ' ένα μέλος δεν είναι παρά η εκδήλωση δυσλειτουργίας ολόκληρου του συστήματος της οικογένειας.(Κοινωνική Εργασία,Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988 : 37)

β. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η παιδική ηλικία περιλαμβάνει πολλά διαδοχικά στάδια :

- την νεογνική (από τη γέννηση έως την πτώση του αποξηραθέντος ομφάλιου λώρου την 15^η – 20^η ημέρα της ζωής.)

- την βρεφική έως τον 12^ο μήνα και κατά άλλους ως τον 24^ο μήνα.
- την νηπιακή (πρώτη παιδική) έως το 6^ο – 7^ο έτος .
- την σχολική (δεύτερη παιδική) ηλικία που αρχίζει με την λειτουργία της κρίσης (λογικού) και τελειώνει στην ήβη.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς,χ. ο.:340)

γ. ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΤΕΡΑ

Α. Από Γλωσσική Αποψη

Η λέξη πατέρας προέρχεται από τη λατινική λέξη pater. Η λέξη σήμαινε και σημαίνει σχεδόν ακόμα και σήμερα, ο παραγωγός ενός παιδιού και κάτοχος της πατρικής εξουσίας.(Κάνιτζ, 1981:19)

Το «Λεξικό της Γερμανικής Γλώσσας» προσανατολίζεται στην αρχική σημασία της λέξης, που έρχεται από τα Λατινικά. Ο πατέρας ερμηνεύεται σαν παραγωγός ενός παιδιού, σαν αρχηγός της οικογένειας και διατροφέας της. Με την μεταφορική έννοια πατέρας, σημαίνει επίσης «προστάτης» π.χ., αστέγων ή ορφανών, αλλά και «αρχηγός», «οδηγός» ή «δημιουργός».(Κάνιτζ,1981:20)

Με τη λέξη πατέρας, ακόμη, χαρακτηρίζουμε και τους ιερείς και τους γερωντότερους άνδρες, όταν κυρίως τους προσφωνούμε. Με την ποιητική έννοια υπάρχει επίσης ο πατέρας, όπως π.χ., «Το κράτος– πατέρας». (Κάνιτζ,1981:20-21)

Το λεξικό χαρακτηρίζει τον πατέρα αρχηγό της οικογένειας και διατροφέα της και αναφέρει τις ιδιότητες ενός τέτοιου πατέρα: Είναι καλός, γεμάτος αγάπη, δείχνει κατανόηση, είναι αυστηρός και πιστός στην

οικογένειά του. Είναι ολοφάνερο, ότι ο πατέρας του λεξικού έχει μόνο θετικές ιδιότητες.(Κάνιτζ,1981:21)

Ο όρος, όμως, πατέρας δεν χρησιμοποιείται μόνο σε σχέση με την οικογένεια και τα παιδιά, αλλά και στον τομέα της Τεχνικής. Στις περιπτώσεις αυτές αποδίδεται στον άνδρα μια ενεργητική, ενώ στη γυναίκα μια παθητική ιδιότητα.(Κάνιτζ,1981:21)

B. Από Νομική Άποψη

Σύμφωνα με το ισχύον Ελληνικό Οικογενειακό Δίκαιο, που βρίσκεται υπό αναμόρφωση, η θέση του άνδρα στην οικογένεια και του πατέρα είναι ιδιαίτερη ισχυρή. Έτσι, ορίζεται «ο άνδρας είναι η κεφαλή της οικογένειας και αποφασίζει σχετικά με όλα, ότι αφορά τη συζυγική ζωή, εφόσον η απόφασή του δεν κάνει κατάχρηση του δικαιώματός του». Το παιδί παίρνει το επώνυμο του πατέρα. Επίσης, ο πατέρας ασκεί την πατρική εξουσία, έχει την επιμέλεια και την επιμόρφωση του παιδιού. Η επιμέλεια περιλαμβάνει ιδιαίτερα την ανατροφή, την επίβλεψη, την εκπαίδευση του παιδιού, τον προσδιορισμό της κατοικίας κ.α.(Κάνιτζ,1981:22)

Γ. Από Κοινωνιολογική Άποψη

Ο ρόλος του πατέρα στα πλαίσια της οικογένειας είναι μια «κοινωνική εφεύρεση του ανθρώπου», δεν αποτελεί μια βιολογική αναγκαιότητα. Μέχρι τώρα δεν στάθηκε δυνατό να αποδειχθεί η ύπαρξη πατρικού ενστίκτου.(Κάνιτζ,1981:24)

Δ. Από Ψυχολογική Άποψη

Και οι ψυχολόγοι υποστηρίζουν τη θέση, ότι ο πατέρας δεν παίζει κάποιο βιολογικά προκαθορισμένο ρόλο. Η πατρότητα (και η μητρότητα) είναι πνευματικές ποιότητες. (Κάνιτζ,1981:24)

δ. ΟΡΙΣΜΟΣ ΡΟΛΟΥ

Ο όρος «ρόλος» χρησιμοποιείται ευρύτατα στην Κοινωνική Ψυχολογία και στην Κοινωνιολογία και υποδηλώνει τη συμπεριφορά που αναμένεται από τον κάτοχο μιας κοινωνικής σχέσης (Status), στη σχέση του με τον κάτοχο μιας άλλης σχέσης. Τα άτομα όταν εντάσσονται σε κάποια κοινωνική θέση ακούσια ή εκούσια καλούνται να επιτελούν ορισμένα καθήκοντα που επιτάσσει ο ρόλος και να καρπωθούν ορισμένα οφέλη που απορρέουν από την συγκεκριμένη θέση. Το περιεχόμενο των ρόλων, οι κανόνες και οι προσδοκίες που συνδέονται με τους ρόλους επηρεάζονται από το πολιτιστικό πλαίσιο της κοινωνίας.

Οι κοινωνικοί ρόλοι θεωρούνται ότι αποτελούν σημείο σύγκλισης δύο αναγκαιοτήτων. Πρώτον, της ανάγκης της κοινωνίας να διατηρήσει τις δομές της και δεύτερον της κοινωνικής ανάγκης του ατόμου για κοινωνική ένταξη.(Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό:4237-4238)

Οι ρόλοι αυτοί διακρίνονται σε:

- Άτυποι και τυπικοί,
- Αυστηροί και χαλαροί, Ενεργοί και ενδεχόμενοι.

Επίσης υπάρχουν και οι παρακάτω μορφές ρόλων:

- Κοινωνικός ρόλος,

- Δραματικός ρόλος,
- Προσωπικός ρόλος.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι ο όρος «ρόλος» χρησιμοποιείται για περισσότερες από μια έννοιες. (Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό:4237-4238)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Ανασκόπηση άλλων μελετών και σχετικών συγγραμάτων

1. ΒΡΕΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1.1. Η ΒΡΕΦΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ (0 – 24 μηνών)

Η βρεφική ηλικία εκτείνεται από τη γέννηση του ανθρώπου ως το τέλος του δεύτερου έτους. Η συγκεκριμένη περίοδος είναι η βραχύτερη από όλες τις άλλες περιόδους της ατομικής ζωής, όμως σ' αυτήν πραγματοποιούνται οι πιο εντυπωσιακές αλλαγές.(Παρασκευόπουλος,1988:128)

Ο άνθρωπος έρχεται στον κόσμο χωρίς τη δυνατότητα να αυτοεξυπηρετηθεί και να διατηρηθεί στη ζωή. Το βασικό αναπτυξιακό επίτευγμα αυτής της περιόδου είναι η μετάβαση από την απόλυτη εξάρτηση από τους ενηλίκους σε κάποιο βαθμό ανεξαρτησίας και αυτονομίας, ακόμη και για τη βιολογική επιβίωση.(Παρασκευόπουλος,1988:128)

Κατά τη βρεφική ηλικία η ανάπτυξη γίνεται με βάση σταθερά και καθορισμένα στάδια . Η ανάπτυξη αυτή χαρακτηρίζεται ως στερεότυπη και ομοιόμορφη. Για την ανάπτυξη βασικό ρόλο διαδραματίζει το περιβάλλον και οι εμπειρίες. Αρχικά βέβαια, το περιβάλλον αναλαμβάνει το ρόλο του φυσικού διερεθισμού των αισθήσεων. Στη συνέχεια, όμως, το περιβάλλον λαμβάνει και κοινωνική διάσταση αφού προστίθεται και το διαπροσωπικό στοιχείο. (Παρασκευόπουλος,1988:128)

1.2. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΒΡΕΦΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Συνοπτικά μπορούμε να επισημάνουμε ότι η ανάπτυξη στη βρεφική ηλικία αφορά τους παρακάτω τομείς :

- **Στο σωματικό και κινητικό τομέα:** υπερκίνηση της βαρύτητας του σώματος, η κατάκτηση της όρθιας στάσης και μετατόπισης στο χώρο.
- **Στον γνωστικό τομέα:** το βρέφος εκτελεί όχι μόνο αυτόματες αντιδράσεις σε ερεθίσματα αλλά και εμπρόθετες ενέργειες .
- **Στον γλωσσικό τομέα:** ο λόγος αν και χαρακτηρίζεται ελλειμματικός, το βρέφος κατορθώνει από το κλάμα και τους πρώτους εκρηκτικούς ήχους να παράγει την πρώτη φωνούμενη λέξη από τον 11^ο μήνα . Μπορεί όμως να κατανοήσει περισσότερα απ' όσα μπορεί να εκφράσει.
- **Στον τομέα της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης:** τα συναισθήματα του βρέφους συνδέονται με διάφορα πρόσωπα και πράγματα του περιβάλλοντος μέσω ποικίλων ψυχολογικών διαδικασιών (της ταύτισης, της μίμησης προτύπων κ .α.). Το βρέφος από τον έβδομο ή όγδοο μήνα, δείχνει προσκόλληση προς το μητρικό πρόσωπο όπως και το άγχος προς τα ξένα πρόσωπα και το άγχος του αποχωρισμού. Στην πορεία η τάση για την προσκόλληση επεκτείνεται και σε άλλα συνοικούντα μέλη. Το σημαντικό είναι πως από αυτή τη στάση των παραπάνω προσώπων θα κριθεί κατά πόσο το άτομο θα αποκτήσει το πρώτο και βασικό στοιχείο της υγιούς προσωπικότητας, τη βασική εμπιστοσύνη. (Παρασκευόπουλος, 1988: 128)

Η βρεφική ηλικία είναι σημαντική γιατί αποτελεί θεμέλιο λίθο ολόκληρη της μετέπειτα ανάπτυξης. (Ιωαννίδης, 1996:153)

1.3. ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΒΡΕΦΟΣ ΣΕ ΒΡΕΦΟΣ

“Όταν κοιτάζω, με βλέπουν,
άρα υπάρχω. Τώρα μπορώ να
κοιτάζω και να βλέπω”

Από βρέφος σε βρέφος παρουσιάζονται κάποιες διαφορές που οφείλονται εξίσου στην οργανική τους δομή όσο και στην ιδιοσυγκρασία τους, γενικότερα. Άλλα μωρά έχουν μια νηφαλιότητα και άλλα είναι ζωηρά. Άλλα χαμογελούν ενώ άλλα εκφράζουν το αίσθημα της δυσαρέσκειας. Άλλα κοιμούνται ήσυχα και άλλα παρουσιάζουν ανησυχία ακόμη και στον ύπνο. Οι διαφορές αυτές επιβάλλουν ιδιαίτερη μεταχείριση για κάθε βρέφος. (Ιωαννίδης, 1996:153)

Πέρα όμως από τις διαφορές υπάρχουν και κάποια κοινά γνωρίσματα ανάπτυξης-ομοιότητες σε όλα τα βρέφη. Αυτές οι ομοιότητες αφορούν: α) την πείνα, β) τον ύπνο και γ) τη φυσική ανάπτυξη. (Ιωαννίδης, 1996:153)

1.4. Η ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

« ... Καθόταν στην “καρέκλα των παραμυθιών”, την καρέκλα δηλαδή που καθόμασταν όταν διαβάζουμε παραμύθια για το γιο μας.

Καθόταν στην “καρέκλα των παραμυθιών” και κοίταζε με άδεια μάτια το κοιμισμένο πρόσωπο του Γιούχαν, λουσμένο στο φως από τη λάμπα του...»

Θοδωρής Καλλιματίδης “Αγάπη”

Η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από το τρίτο έως το πέμπτο ή έκτο έτος της ηλικίας. Αρχίζει δηλαδή με το τέλος της βρεφικής ηλικίας.

Από άποψη εξέλιξης σ’ αυτή την ηλικία είναι φανερό η επέκταση του κόσμου της εμπειρίας και η προοδευτική ανεξαρτητοποίηση του παιδιού. Αυτή ενισχύεται κυρίως με το παιχνίδι αλλά και με τις σχέσεις του προς το περιβάλλον, τις αναπτυσσόμενες λειτουργίες ομιλίας και τους κοινωνικούς παράγοντες (π. χ. το μορφωτικό επίπεδο των γονέων). Το κυριότερο χαρακτηριστικό της ηλικίας αυτής είναι το παιχνίδι. Η σημασία του παιχνιδιού είναι τεράστια για το παιδί, αφού λειτουργεί ως μέσο έκφρασης απωθημένων κι ανέκφραστων συναισθημάτων και βοηθά στην κοινωνικοποίηση του νηπίου. Ένα παιδί που δεν παίζει, δεν αναπτύσσεται

σωστά. (Παρασκευόπουλος, 1988:11, Ιωαννίδης, 1996: 193, Παπαδόπουλος, 1990:80)

Έχουν διαπιστωθεί διάφορες μορφές παιχνιδιού:

- **τα λειτουργικά ή κινητικά παιχνίδια:** Προέρχονται από την επιθυμία κίνησης του παιδιού και τη χαρά που αισθάνεται σ' αυτή, π.χ., το παιχνίδι με την μπάλα δίνει χαρά με την κίνηση.
- **τα παιχνίδια ρόλων:** Τα παιδιά με την αρχή του δεύτερου χρόνου παίζουν αναλαμβάνοντας διάφορους ρόλους. Μιμείται, π.χ. το παιδί τον τρόπο φαγητού ή τη στάση ύπνου του μπαμπά .
- **τα συνθετικά ή δημιουργικά παιχνίδια:** αναφέρονται στο τυχαίο συνήθως δημιούργημα μιας οργανικά σκόπιμης δραστηριότητας του παιδιού, π.χ. ζωγραφίες, κατασκευές με διάφορα υλικά κ.τ.λ. (Παπαδόπουλος, 1990:80-81)

1.5. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Η ανάπτυξη που πραγματοποιείται στο νήπιο είναι τόσο πλούσια ώστε να το διαφοροποιεί εντελώς από το βρέφος .

- Στον **σωματικό τομέα** η ανάπτυξη συνεχίζεται, χωρίς να έχει όμως το γοργό ρυθμό, ούτε παρουσιάζει τις δραματικές αλλαγές της βρεφικής ηλικίας.

- Στον **κινητικό τομέα** το νήπιο έχει ήδη ασκήσει έλεγχο στο σώμα του και αρχίζει να ασκεί έλεγχο στο περιβάλλον. Η νηπιακή ηλικία είναι περίοδος έντονης κινητικότητας .
- Στον **νοητικό τομέα** οι αλλαγές είναι εντυπωσιακές: εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία και η χρήση της γλώσσας. Μέσα από τη μέθη του να γνωρίσει τη ζωή και τη φύση, το νήπιο κατακλύζει το περιβάλλον του με ερωτήσεις για το πώς και το γιατί .
- Στον **τομέα της συναισθηματικής ανάπτυξης** το παθητικό και αδύναμο βρέφος έχει γίνει τώρα μια ξεχωριστή ατομικότητα με πείσμα, επιμονή, ανυπακοή, αρνητισμό, ανταγωνιστική διάθεση, άρνηση για κάθε περιποίηση και βοήθεια, ζηλοτυπίες, εκρήξεις θυμού, αδικαιολόγητους φόβους, νυχτερινούς εφιάλτες κ.τ.ο. Οι «αυτονομιστικές» αυτές τάσεις του νηπίου θυμίζουν την κρίση της εφηβικής ηλικίας, γι' αυτό και η νηπιακή ηλικία αποκαλείται και «πρώτη εφηβεία».
- Στον **τομέα της κοινωνικής ανάπτυξης** το νήπιο αρχίζει να διευρύνει τον κύκλο των δραστηριοτήτων και επαφών του, να εγκαταλείπει το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον και να εντάσσεται σε ομάδες συνομηλίκων του είτε στη γειτονιά είτε στο νηπιαγωγείο. Ο προπαρασκευαστικός ρόλος της περιόδου αυτής για τη μετέπειτα συστηματική σχολική εργασία είναι κύριο αναπτυξιακό της χαρακτηριστικό, γι' αυτό η νηπιακή ηλικία αποκαλείται και «προσχολική» ηλικία.

(Παρασκευόπουλος, 1988:11-12)

1.6. Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

“ ...Η μεγάλη κατάρα της ζωής μου ήταν πως δεν υπήρξα ποτέ παιδί. Δεν έπαιξα ανέμελα σαν παιδί, δεν ενήργησα σαν παιδί. Σε κάθε περίπτωση της ζωής μου ήμουν αμυνόμενος...”

Γ. Θ. Βαφόπουλος

“Σελίδες αυτοβιογραφίας”

— Η σχολική ηλικία εκτείνεται από το έκτο έτος έως την ηλικία που το άτομο γίνεται σεξουαλικά ώριμο (ως το ενδέκατο έτος για τα κορίτσια και το δέκατο τρίτο έτος για τα αγόρια). Αρχίζει με την εμφάνιση των πρώτων μόνιμων δοντιών και την είσοδο του παιδιού στο σχολείο και τελειώνει με την έναρξη της (την πρώτη έμμηνη ρήση στα κορίτσια και την πρώτη εκσπερμάτωση στα αγόρια).

Η είσοδος του παιδιού στο σχολείο είναι ένα γεγονός ορόσημο. Ιδιαίτερα για το παιδί που δεν είχε ευκαιρία να πάει σε νηπιαγωγείο, το σχολείο είναι κάτι που από απόσταση του δημιουργεί περιέργεια ανάμεικτη με φόβο, περηφάνια μαζί και ευχαρίστηση που θα έχει το δικαίωμα να γίνει μαθητής. (Πρασκευόπουλος, 1988:11, Ιωαννίδης, 1996:181)

1.7. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Η σχολική ηλικία από άποψη αναπτυξιακή, χαρακτηρίζεται ως περίοδος της βιοσωματικής σταθερότητας και υγείας, της γνώσης και της λογικής, της ομάδας των συνομηλίκων, της δράσης και της φιλοπονίας.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής κατά τομέα ανάπτυξης συνοψίζονται στα εξής:

- Στον **σωματικό** και **κινητικό** τομέα πραγματοποιείται περισσότερο, αντί για ποσοτική αύξηση, ποιοτική μεταβολή. Μειώνεται ο ρυθμός της σωματικής ανάπτυξης για να πραγματοποιηθεί μεγαλύτερος έλεγχος και σκόπιμος προσδιορισμός στις παντός είδους βιοσωματικές και ψυχοκινητικές διεργασίες. Γι' αυτό, οι ψυχοκινητικές δεξιότητες στην περίοδο αυτή αποκτούν σταθερότητα, ισχύ και χάρη. (Παρασκευόπουλος, 1988:12-13, Ιωαννίδης, 1996:185)
- Στον **νοητικό** τομέα πραγματοποιείται το μεγάλο άλμα, από τον εγωκεντρισμό και τη διαισθητική λογική της νηπιακής ηλικίας στην αποκέντρωση της αντίληψης και στις αναστρέψιμες νοητικές πράξεις. Ήδη από το έβδομο έτος, το παιδί αρχίζει να παρουσιάζει για πρώτη φορά σωστή και σταθερή λογική. Αρχίζει να κατακτά πλείστα γνωστικά λογικά σχήματα, όπως την ιεραρχική οργάνωση των τάξεων, της έννοιας του αριθμού, της σειροθέτησης των ποικίλων σχέσεων ανισότητας κ.α. Η σκέψη όμως ακόμη παρουσιάζει λειτουργικές αδυναμίες. Παραμένει ακόμη δέσμια της συγκεκριμένης πραγματικότητας. Δεν μπορεί να χειριστεί αφηρημένες έννοιες και τυπικά λογικά σχήματα. (Παρασκευόπουλος, 1988:12-13, Ιωαννίδης, 1996:185)

- Στον τομέα της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης πραγματοποιούνται σημαντικές μεταβολές. Ενώ πριν τα ενδιαφέροντα του παιδιού είχαν επίκεντρο τον εαυτό του και τους γονείς του , τώρα στρέφονται προς τους συνομηλίκους. Τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία σχηματίζουν ομάδες , στις οποίες οι ενήλικοι δεν είναι ευπρόσδεκτοι. Κάθε ομάδα συνήθως αποτελείται από παιδιά του ίδιου φύλου (ομόφυλες ομάδες), έχει τη δική της κρυφή γλώσσα και το δικό της κώδικα συμπεριφοράς. Το παιδί εγκαταλείπει τον προσωπικό του χώρο της νηπιακής ηλικίας και επιδιώκει το μαζί, να ενταχθεί και να γίνει αποδεκτό από την ομάδα σε μια αμφίδρομη σχέση με τους συνομηλίκους. Οι γονείς, ο δάσκαλος και οι άλλοι ενήλικοι είναι ακόμη σημαντικά πρόσωπα για το παιδί, αλλά σε χωροχρονικά περιορισμένο πλαίσιο. Επίσης, την περίοδο αυτή παύει η μονοκρατορία της οικογένειας. Το σχολείο γίνεται σημαντικός παράγοντας της κοινωνικοποίησης του παιδιού. (Παρασκευόπουλος, 1988:12-13,Ιωαννίδης,1996:185)
- Στον τομέα της ανάπτυξης της προσωπικότητας το ψυχικά υγιές παιδί έχει μέχρι στιγμή επιτύχει ικανοποιητική βασικά εμπιστοσύνη, αυτονομία και πρωτοβουλία και τώρα είναι έτοιμο να επιδοθεί στη φιλοπονία και στην παραγωγικότητα. Στην περίοδο αυτή αρχίζει να συνειδητοποιεί την έννοια του καθήκοντος και την ανάγκη για επιτεύγματα. Στην προηγούμενη φάση ένιωθε χαρά όταν μπορούσε με δική του πρωτοβουλία να επιλέγει τις δραστηριότητές του και να αρχίζει να τις εκτελεί, χωρίς όμως να ενδιαφέρεται και για την ολοκλήρωσή τους. Τώρα νιώθει χαρά μόνο όταν τις ολοκληρώνει. (Παρασκευόπουλος,1988: 12-13,Ιωαννίδης,1996:185)

1.8. ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1988), το παιδί στη σχολική ηλικία προσδοκάζεται:

- Να απαιτήσει τις βασικές σχολικές γνώσεις και δεξιότητες.
- Να διευρύνει και να ενισχύσει τις κινητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή του στα συνήθη οργανωμένα παιχνίδια και αγωνίσματα.
- Να αποκτήσει δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης και συνήθειες της καθημερινής ζωής και να επιδεικνύει ένα βαθμό αυτάρκειας και ανεξαρτησίας από την οικογένεια.
- Να μπορεί να δημιουργεί και να διατηρεί φιλικές σχέσεις με ενήλικους έξω από την οικογένεια.

- Να επιδεικνύει ενδιαφέρον για τους συνομηλίκους, να επιδιώκει τη συντροφιά και την αποδοχή τους.
- Να συνειδητοποιήσει τον κοινωνικό ρόλο του φύλου του.
- Να επιδεικνύει ενδιαφέρον για την ηθική τάξη της κοινότητας στην οποία ζει και να διαθέτει κανόνες ηθικής ζωής.
- Να γνωρίσει τους διάφορους κοινωνικούς θεσμούς και να πάρει στάση απέναντι στους θεσμούς αυτούς.
- Να αποκτήσει μια θετική στάση έναντι του εαυτού του ως αναπτυσσόμενου οργανισμού.
- Να ενδιαφέρεται για την περαιτέρω ενίσχυση και προαγωγή των γνωστικών του λειτουργιών και να είναι παραγωγική κ.τ.ο.
(Παρασκευόπουλος, 1988:25)

1.9. ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

1.9.1. Η Ψυχαναλυτική Θεωρία του Freud

Ο Freud διαμορφώνει τη θεωρία του, η οποία συνοψίζεται στην καθαρά βιολογική θέση, ότι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς ενός ατόμου, είναι η ικανοποίηση των ενστικτωδών αναγκών και κύρια του ενστίκτου της ηδονής που υπάρχει από τη γέννηση και εξελίσσεται αδιάκοπα (libido).

Κατά την παιδική ηλικία διακρίνουμε τρία στάδια στην εξέλιξη της libido: το στοματικό, το πρωκτικό και το φαλλικό. (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1994:39)

α) το στοματικό στάδιο: από τη γέννηση του παιδιού, ως τον έκτο μήνα. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του στοματικού σταδίου είναι η ευχαρίστηση, η ηδονή που δοκιμάζει το παιδί από το θηλασμό. Μεγαλώνοντας το παιδί, με την ανάπτυξη της οδοντοφυΐας και του αποθηλασμού—με την ξεχωριστή σημασία που αποκτά πλέον ο αποθηλασμός—νιώθει ένταση και ματαιώση και βρίσκει ικανοποίηση—μια και πλέον δεν έχει τη δυνατότητα του θηλασμού του μητρικού στήθους—στο πιπίλισμα (θηλασμό) ενός μέρους του σώματος. (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1994:39)

β) το πρωκτικό στάδιο: δεύτερος και τρίτος χρόνος της ζωής του παιδιού. Χαρακτηρίζεται κύρια από την ηδονή που επιτυγχάνεται μέσα από ένα είδος αυτοερωτισμού συνδυασμένο με την ικανοποίηση φυσιολογικών αναγκών, π.χ., ικανοποίηση στις κενώσεις. (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1994:39)

γ) **το φαλλικό στάδιο:** τέταρτος και πέμπτος χρόνος της ηλικίας. Τώρα η ερωτευμένη ζώνη είναι τα γεννητικά όργανα, τα οποία γίνονται και αντικείμενο παρατήρησης για τα παιδιά. Χαρακτηριστικό της ηλικίας είναι η προσήλωση στο γονέα του αντίθετου φύλου (Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα για τα αγόρια και Σύμπλεγμα της Ηλέκτρας για τα κορίτσια). Στο τέλος του σταδίου αυτού σταματά το σύμπλεγμα της ετερόφυλης συναισθηματικής σχέσης και αναπτύσσεται η ταύτιση με το γονέα του αντίθετου φύλου. (Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:39)

Ακολουθεί από το έκτο έτος μέχρι έντεκα χρόνων, μια λανθάνουσα περίοδος, κατά την οποία τα συμπτώματα του Οιδιπόδειου Συμπλέγματος εξαφανίζονται, οι παιδικές επιθυμίες και αναμνήσεις χάνονται, η ντροπή εμφανίζεται και γενικότερα επικρατεί μια τάση χαλιναγώγησης των ορμών. (Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:39)

Ανακαλύπτοντας τη σεξουαλική ανάπτυξη και τις αρχές στην πρώιμη παιδική ηλικία, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στη *libido*, ο Freud καταλήγει ότι υπάρχει μια συνεχή σύγκρουση ανάμεσα στο εκείνο (*id*), στο σύνολο δηλαδή των εσωτερικών, ενστικτωδών και εγγενών τάσεων και παρορμήσεων προς την ηδονή, όπου κυρίαρχη στάση είναι η επιθετικότητα και η σεξουαλικότητα και όπου κυριαρχεί η ευρύτερη έννοια της ευχαρίστησης και της ηδονής, στο Υπερεγώ (*super ego*), στο σύνολο δηλαδή των ηθικών απαγορεύσεων και του ελέγχου που επιβάλλουν οι ανάγκες της κοινωνίας, με πρώτη τους μορφή την εξιδανικευμένη εικόνα των γονιών, η ηθική που αποτελεί για το άτομο μια επιταγή για την υπέρβαση των εσωτερικών του παρορμήσεων και τέλος στο Εγώ (*ego*) που προσπαθεί να συμβιβάσει τις ανάγκες της ανθρώπινης προσωπικότητας με τις ανάγκες της κοινωνίας. Η δραστηριότητα του Εγώ είναι συνειδητή αλλά και ασυνειδητή. (Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:40)

1.9.2. Η Αναλυτική Θεωρία

Ο C. Jung, Ελβετός ψυχολόγος και ψυχίατρος, μαθητής, φίλος και συνεργάτης του Freud, εγκατέλειψε το δάσκαλό του, προκειμένου να δημιουργήσει δική του σχολή με το όνομα "αναλυτική ψυχολογία", η οποία αποτελεί μια προσπάθεια τροποποίησης της ψυχανάλυσης.

(Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:41)

Ο Jung, πιστεύει στην ύπαρξη του ασυνείδητου, αλλά θεωρεί ότι οι επιθυμίες της libido δεν είναι το αποκλειστικό περιεχόμενο του ασυνείδητου, αλλά μια γενική ενέργεια που παρεμβαίνει σ' όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες, (Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:41)

Η libido αποτελεί, για τον Jung, την ορμή, την παρόρμηση για πολλές ενέργειες του ατόμου (επιβίωση, εργασία, δημιουργία).

(Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:41)

Παράλληλα με τις παρορμήσεις της libido, υπάρχει για την αναλυτική ψυχολογία, και η τάση του ατόμου για επιβολή, η οποία μαζί με την ετοιμότητα του ατόμου για αντίδραση στις διάφορες καταστάσεις, μας δίνει τη δυνατότητα διάκρισης δύο τύπων ανθρώπων: τον εσωστρεφή και τον εξωστρεφή. (Καλούρη-Αντωνοπούλου,1994:41)

1.9.3. Η Ατομική Ψυχολογία του Adler

Σύμφωνα με τον Adler για να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά ενός παιδιού, θα πρέπει να καθορίσουμε τους σκοπούς που επιδιώκει το παιδί, πως το ίδιο το παιδί προσλαμβάνει και βιώνει τη συνολική κατάσταση μέσα στην οποία καλείται να δράσει, καθώς επίσης και τον τρόπο ζωής που έχει

υιοθετήσει το παιδί. Ο ιδιαίτερος τρόπος ζωής διαμορφώνεται κατά την παιδική ηλικία και δύσκολα αλλάζει.(Παρασκευόπουλος,1988:53)

Η ατομική ψυχολογία του Adler δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις επιδράσεις που ασκεί, στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού, το ψυχολογικό κλίμα της οικογένειας και η σύνθεση της οικογένειας. (Παρασκευόπουλος, 1988:53)

1.9.4. Η Βιοκοινωνική Θεωρία του Erikson

Ο Erik Erikson προσπάθησε να συνδυάσει τις δύο αντίθετες ψυχαναλυτικές ερμηνευτικές θεωρίες, τη βιολογική θεωρία του Freud και τη κοινωνιολογική θεωρία των μεταγενέστερων ψυχαναλυτών, σε μια βιοκοινωνική θεωρία της προσωπικότητας.(Παρασκευόπουλος, 1988:54,55)

Ο Erikson υποστηρίζει ότι η προσωπικότητα δεν διαμορφώνεται τελεσίδικα κατά την παιδική ηλικία και δεν σταματά να εξελίσσεται και να διαφοροποιείται με το τέλος της εφηβείας. Διαμόρφωση και διαφοροποίηση της προσωπικότητας συνεχίζονται σε όλη μας τη ζωή.

(Παρασκευόπουλος,1988:54,55)

Ο Erikson στο σύγγραμμά του "Παιδική ηλικία και κοινωνία" περιγράφει οκτώ βασικές αναπτυξιακές κρίσεις του ΕΓΩ που καλύπτουν όλη την πορεία της ζωής από τη γέννηση έως τη γεροντική ηλικία.

Οι αναπτυξιακές κρίσεις του ΕΓΩ στην παιδική ηλικία κατά τον Erikson είναι οι εξής:

- **Εμπιστοσύνη-Δυσπιστία:** από τη βρεφική ηλικία μέχρι το πρώτο έτος. Όταν σ' αυτή την ηλικία, ικανοποιούνται οι βασικές

βιολογικές και συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού, όταν υπάρχει στοργή, αγάπη και φροντίδα, τότε αναπτύσσεται το αίσθημα εμπιστοσύνης προς τους γονείς και το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον. Αντίθετα όταν το παιδί, το βρέφος νιώθει ότι δεν ικανοποιούνται οι βασικές του αυτές ανάγκες, τότε αποκτά δυσπιστία και προς τους γονείς και προς το περιβάλλον, γίνεται καχύποπτο, ανασφαλές και απαισιόδοξο. (Παρασκευόπουλος, 1988:54,55)

- **Αυτονομία – Αμφιβολία:** από το δεύτερο μέχρι το τέλος του τρίτου έτους, το παιδί μαθαίνει να συντονίζει τις κινήσεις του, να κάνει επιλογές, να ενεργεί με το δικό του τρόπο. Όταν από το οικογενειακό του περιβάλλον του προσφέρεται η δυνατότητα να στηρίζεται στις δικές του δυνάμεις, τότε το παιδί αναπτύσσει το συναίσθημα της αυτονομίας το οποίο και διατηρεί σαν γενικότερη στάση εμπιστοσύνης στον εαυτό του και αυτόνομης δραστηριότητας ακόμη και στην ώριμη ηλικία. Αν αντίθετα το παιδί ζει σε υπερπροστατευτικό περιβάλλον, τότε αναπτύσσεται σ' αυτό το συναίσθημα της αμφιβολίας, της ντροπής και του δισταγμού και χαρακτηρίζεται και στην υπόλοιπη ζωή του από μια τάση για αμφιβολία στις δυνάμεις του και για εξάρτηση του από τους άλλους. (Καλούρη–Αντωνοπούλου, 1987:43-44)
- **Πρωτοβουλία – Ενοχή:** Η περίοδος αυτή εκτείνεται από το τρίτο ως το έκτο έτος της ηλικίας, στην περίοδο δηλαδή που οι κινητικές δραστηριότητες και διανοητικές πράξεις του παιδιού δεν αποτελούν αντιδράσεις σε παρορμητικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος, αλλά είναι προϊόν ενεργητικής πρωτοβουλίας του ίδιου του παιδιού. Αν το παιδί νιώθει ότι τα πρόσωπα του

περιβάλλοντος ενθαρρύνουν και ενισχύουν την αυτόβουλή του αυτή εξερεύνηση του περιβάλλοντος, αναπτύσσει το αίσθημα της πρωτοβουλίας. Αντίθετα, αν το παιδί νιώθει ότι οι γονείς θεωρούν τις πρωτοβουλίες του αυτές ενοχλητικές, γελοίες ή ανάρμοστες, αναπτύσσει το συναίσθημα της ενοχής. (Παρασκευόπουλος, 1988 :55-56)

- **Φιλοπονία – Κατωτερότητα:** Η περίοδος αυτή καλύπτει την πρώτη σχολική ηλικία (από το έκτο ως το ενδέκατο έτος), τότε που το παιδί πρέπει να αποκτήσει τις σχολικές γνώσεις και δεξιότητες και να μάθει να συνεργάζεται με τους συνομηλίκους του. Αν το περιβάλλον του παιδιού—η οικογένεια και το σχολείο—ενθαρρύνει το ενδιαφέρον και τον ενθουσιασμό του παιδιού να γνωρίσει, σαν άλλος Ροβινσώνας Κρούσος, τον κόσμο γύρω του , θα αναπτυχθεί στην ψυχή του παιδιού το συναίσθημα της εργατικότητας και της φιλοπονίας. Αντίθετα, αν το περιβάλλον θεωρεί τις προσπάθειες αυτές του παιδιού ως «αταξίες» ή «ακαταστασίες», το παιδί θα δημιουργήσει το συναίσθημα της κατωτερότητας. (Παρασκευόπουλος, 1988:55-56)

1.10. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μπορούμε να διαιρέσουμε τις βασικές ανάγκες του παιδιού σε τρεις κατηγορίες: τις βιολογικές, τις ψυχικές και τις κοινωνικές ανάγκες.

Είναι αυτονόητο ότι οι κατηγορίες αυτές δεν είναι ανεξάρτητες, αλλά ότι οι ανάγκες αυτές αλληλοδιαπλέκονται και αλληλουπερασπίζονται απόλυτα.

Σώμα, ψυχή και περιβάλλον είναι η ιδιαίτερη έκφραση της προσωπικότητας του παιδιού και του ενήλικα.

1. Βιολογικές ανάγκες: Αυτές είναι γνωστές και αφορούν τη σωματική υγεία του παιδιού μέσα από τη σωστή διατροφή και περίθαλψη.
(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988:36)

2&3. Οι ψυχικές και κοινωνικές ανάγκες του παιδιού: Οι ψυχικές ανάγκες του παιδιού δεν υπάρχουν ανεξάρτητα από την οικογένεια. Αν το παιδί είναι ο πυρήνας, η οικογένεια είναι το πρώτο πλάσμα του. Ο μεγάλος Βρετανός Παιδίατρος και Ψυχαναλυτής Donald Winnicott είπε: «Δεν υπάρχει η έννοια του παιδιού από μόνη της. Υπάρχει το ζεύγος μητέρας-παιδιού». Κι αργότερα το σύνολο, το σύστημα όπως το περιγράφουμε σήμερα της οικογένειας. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988:36)

Οι κοινωνικές ανάγκες του παιδιού, όπως οι ανάγκες για σχέσεις με συνανθρώπους, η εκπαίδευση του παιδιού με την γενικότερη έννοια, η κοινωνικοποίησή του ώστε να μπορεί να ζήσει προσαρμοσμένο στην ευρύτερη κοινωνία είναι στενά δεμένη με την οικογένεια του, που αποτελεί το χωνευτήρι των επιδράσεων του κοινωνικού περιβάλλοντος. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988:36)

Γενικά οι ανάγκες του παιδιού, της οικογένειας και οι ανάγκες της κοινωνίας είναι βασικά ταυτόσημες. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης που από τη δομή τους προκαλούν διαστρέβλωση της ικανοποίησης των φυσιολογικών αναγκών του παιδιού δημιουργούν μια προβληματισμένη αλλά και προβληματική νέα γενιά, που θα δημιουργήσει κοινωνικές αναταραχές για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες που δεν ικανοποιήθηκαν στην παιδική ηλικία. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988:38)

Άρα, οι ανάγκες του παιδιού, δεν είναι παρά οι ανάγκες της κοινωνίας και οι ανάγκες της κοινωνίας δεν είναι—ούτε πρέπει να είναι—τίποτε άλλο από την ικανοποίηση των ουσιαστικών αναγκών του παιδιού.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988:39)

1.11. ΟΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Στα πρώτα δύο μέτρια χρόνια αναπτύσσεται η προσωπικότητα των παιδιών έχοντας φυσικά δεχτεί την επίδραση των γονιών ή εκείνων που κυρίως τα φροντίζουν.(Σποκ, 1987:46)

Το αν τα παιδιά θα μεγαλώσουν με αισιοδοξία ή γίνουν απαισιόδοξα, αν θα μάθουν να δίνουν ζεστασιά και αγάπη ή θα γίνουν ψυχρά, αν θα εμπιστεύονται ή θα είναι καχύποπτα, όλα αυτά θα εξαρτηθούν από τη συμπεριφορά εκείνων που τα φροντίζουν στα δύο πρώτα χρόνια της ζωής τους. Έτσι, λοιπόν, η προσωπικότητα των ανθρώπων που μεγαλώνει τα παιδιά παίζει σπουδαίο ρόλο.(Σποκ, 1987:47)

Τον πρώτο χρόνο, το μωρό εξαρτιέται κυρίως από την προσοχή, την διαίσθηση και τη βοήθεια των ενηλίκων από τους οποίους περιμένει όσα έχει ανάγκη και επιθυμεί. Αν οι ενήλικες δεν είναι αδιάφοροι ή αναισθητοι στο να εξυπηρετήσουν (μέσα στα λογικά πλαίσια γιατί θα έπρεπε βέβαια να γίνουν υποτακτικοί ή σκλάβοι) θα γίνει πλάσμα παθητικό και απογοητευμένο. (Σποκ, 1987:47)

Μία ιδιαίτερη έντονη ανάγκη των μικρών παιδιών είναι να έχουν συνέχεια το ίδιο πρόσωπο να τα φροντίζει. Από τότε που είναι μερικών μηνών μαθαίνουν να αγαπούν και να υπολογίζουν εκείνον που τα φροντίζει νιώθοντας ασφάλεια κοντά του. Ακόμα και στον έκτο μήνα τα μωρά μπορεί

να πικραθούν σοβαρά, να χάνουν το χαμόγελό τους και την όρεξή τους, το ενδιαφέρον για τους ανθρώπους και τα πράγματα, αν εκείνο το άτομο που κανονικά βοηθάει τους γονείς στο σπίτι φύγει. Επίσης το μωρό θα πληγωθεί αν γίνονται μετακινήσεις συνέχεια από το ένα σπίτι στο άλλο και ίσως χάσει εν μέρει τις ικανότητές του στο να αγαπάει και να εμπιστεύεται βαθιά, γιατί θα το έχει βρει πολύ οδυνηρό να απογοητεύεται ξανά και ξανά. (Σποκ,1987:48)

Έτσι λοιπόν είναι πολύ σημαντικό το να μην εγκαταλείπει το μωρό ο γονιός ή κάποιο άλλο πρόσωπο που πήρε ουσιαστικά μέρος στη φροντίδα του, στα δύο με τρία χρόνια. (Σποκ,1987:48)

1.11.1. Οι συναισθηματικές ανάγκες μετά τα τρία χρόνια: Τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία ξέρουν πως είναι άπειρα και εξαρτημένα. Βασίζονται στους γονείς τους για να βρουν καθοδήγηση, αγάπη και ασφάλεια. (Σποκ,1987:49)

Παρακολουθούν συνέχεια τους γονείς τους με το ένστικτό τους και τους αντιγράφουν. Έτσι σχηματίζουν και τη δικιά τους προσωπικότητα, τη δύναμη του χαρακτήρα τους και την ικανότητα να αντεπεξέρχονται στις δυσκολίες. Με το να ταυτίζονται με τους γονείς τους στην παιδική ηλικία, μαθαίνουν πώς να γίνουν πολίτες, εργάτες, σύζυγοι, γονείς. (Σποκ,1987:49)

Το μεγαλύτερο δώρο που παίρνουν από τους γονείς τους είναι η αγάπη η οποία εκφράζεται με διάφορους τρόπους όπως με κάποια τρυφερή αστεία γκριμάτσα, με αυθόρμητες εκδηλώσεις συμπάθειας, με θαυμασμό απέναντι στα παιδικά κατορθώματα , με παρηγοριά όταν είναι πληγωμένα ή φοβισμένα. (Σποκ,1987:50,51)

Η αγάπη των γονιών είναι που κάνει τα παιδιά να ανταποκρίνονται με αγάπη κι είναι αυτή η αγάπη προς τους γονείς που βοηθάει τα παιδιά να

δημιουργήσουν σταθερές σχέσεις στη ζωή—με φίλους, δασκάλους, συζύγους, απογόνους, γείτονες και συναδέλφους.(Σποκ,1987:50,51)

Τα παιδιά αποκτούν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους όταν τα σέβονται οι γονείς τους, θεωρώντας τα πραγματικά ανθρώπινα όντα. Ο σεβασμός των γονιών τα μαθαίνει να σέβονται τους άλλους και τον εαυτό τους. Τα αγόρια και τα κορίτσια από τα τρία τους χρόνια συγκεντρώνουν όλη τους την προσοχή στη στάση των γονιών τους.(Σποκ,1987:50,51)

2. Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η οικογένεια είναι ο σημαντικότερος θεσμός της κοινωνίας μας Σχηματίζει την αρχική βιολογική και κοινωνική κοινότητα που συντελεί στην αναπαραγωγή της κοινωνίας. Συμβάλλει στη μετάδοση των κοινωνικών αξιών και κανόνων, ικανοποιεί τις ηθικές, οικονομικές, συναισθηματικές και άλλες ιδιαίτερες ανάγκες των μελών της και έχει στόχο την κοινωνικοποίηση των νέων και την εκπαίδευση των μελών της στις διαπροσωπικές σχέσεις. Ακόμη αποτελεί τη θεμελιώδη κοινωνική ομάδα και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και ευημερία όλων των μελών της, κυρίως των παιδιών. Μέσα στα πλαίσιά της δημιουργείται μια κοινότητα όπου τα μέλη της έχουν κοινούς δεσμούς, ψυχικούς και αίματος και ζουν κάτω από την ίδια στέγη. Από αυτή πηγάζουν τα πιο προσωπικά και αποκαλυπτικά συναισθήματά μας. Στο πλαίσιο της οικογένειας βιώνουμε τα συναισθήματα της αγάπης, της στοργής αλλά και του πόνου. Η οικογένεια αποτελεί μια από τις σημαντικότερες όψεις της ανθρώπινης κοινωνίας και ένας από τους ρόλους της είναι να προετοιμάζει τα νεαρά μέλη της σωστά, ώστε να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της κοινωνίας και να προσφέρουν σ' αυτή. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999:13,14,199, Τσαρδάκη, 1984 :34).

2.1.1. Η ιστορία της οικογένειας στη Δυτική Ευρώπη

Η Δυτική κοινωνία, από τους μεσαιωνικούς χρόνους, χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία οικογενειακής οργάνωσης. Αυτή η πολυμορφία είχε

αρκετές αλληλοεξαρτώμενες όψεις, όπως γεωγραφική περιοχή, επάγγελμα, κοινωνική τάξη. Ιστορικά , υπήρχαν αξιόλογες διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικές περιοχές της Ευρώπης, ανάμεσα και σε διαφορετικές περιοχές της ίδια χώρας. Οι αριστοκράτες και οι αστοί καθιέρωσαν οικογενειακά έθιμα και κοινωνικούς θεσμούς χαρακτηριστικά της ιδιαίτερης κοινωνικής τάξης τους, όπως έκαναν και οι έμποροι και οι χωρικοί. Επιπλέον, οι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες καθιέρωσαν συχνά τα δικά τους ιδιαίτερα πρότυπα οικογενειακής ζωής σε συμφωνία με τις παραδόσεις και τις ηθικές αξίες τους που βρίσκονταν συχνά σε αντίθεση με την υπόλοιπη κοινωνία. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :276-277)

2.1.2. Η οικογένεια στην κλασική αρχαιότητα

Στις αρχαιοελληνικές πόλεις-κράτη μπορούν να διακριθούν τέσσερα επίπεδα ομάδων συγγένειας: η φατρία (φράτρα), το αριστοκρατικό γένος (γένος), οι συγγενείς (αγχιστείας) και το νοικοκυριό (οίκος). Οι φατρίες ήταν μεγάλες φυλετικές υποδιαιρέσεις που αποτελούνταν από νοικοκυριά ή οικογένειες που ισχυρίζονταν ότι είχαν συγγενικό δεσμό. Στην κορυφή κάθε φατρίας ήταν τα αριστοκρατικά γένη που είχαν ορισμένα κληρονομικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα να κατέχουν ιερατικές θέσεις. Φατρίες και γένη ήταν πατρογραμμικά. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Οι συγγενείς αποτελούνταν από ένα σύνολο συγγενών και από τις δύο γενεαλογικές γραμμές που περιελάμβανε τουλάχιστον έως και δεύτερου βαθμού ξαδέλφια οποιουδήποτε δεδομένου ατόμου. Οι συγγενείς ενός ατόμου ήταν πολύ σημαντικοί, καθώς αποτελούσαν την μονάδα μέσα στην οποία το άτομο μπορούσε να απαιτήσει την κληρονομιά του, η σημασία

τους όμως ποικίλει από πόλη-κράτος σε πόλη-κράτος και στη διάρκεια της ιστορίας. Έτσι π. χ., αυτοί οι δεσμοί συγγένειας ήταν πολύ ασθενέστεροι στην Αθήνα κατά τον 5^ο και τον 4^ο π. Χ. αιώνα απ' ότι ήταν αλλού, λόγω της αστυφιλίας και του μεγάλου αριθμού μη-πολιτών στον πληθυσμό. Εφόσον θεωρητικά μόνο οι πολίτες μπορούσαν να συνάψουν νόμιμους γάμους και να γεννήσουν νόμιμα παιδιά, ο αριθμός των γάμων μεταξύ των πολιτών και μη-πολιτών οδήγησαν στη διάλυση των συγγενικών αυτών δεσμών που μέχρι τότε ήταν κλειστοί.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Η οργάνωση του νοικοκυριού ποικίλε επίσης από τόπο σε τόπο και μέσα στην ιστορία. Από τους Ομηρικούς χρόνους (πριν από το 700 π. Χ.) φαίνεται ότι η πρωταρχική ομάδα εγκατάστασης και οικιακής οικονομίας ήταν η πυρηνική οικογένεια. Παλιότερη οικογενειακή οργάνωση του τύπου της εκτεταμένης οικογένειας υπάρχουν στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια με τους αρχαίους συγγενικούς όρους που χρησιμοποιούνται για τους συγγενείς ενός βασιλιά και με τις περιγραφές μεγάλων εκτεταμένων οικογενειών, όπως του Διός και του Πριάμου. Στον Ομηρικό κόσμο το νοικοκυριό ήταν πολιτική ομάδα μέσω της οποίας συνάπτονταν συμμαχίες και διαδραματιζόνταν αγώνες κυριαρχίας. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Καθώς αναπτύσσονταν οι πολιτικοί θεσμοί και αντικαθιστούσαν το νοικοκυριό ως έδρα κύρους και μηχανορραφιών, το νοικοκυριό έγινε ένας μάλλον ιδιωτικός χώρος. Η ανάπτυξη των πόλεων-κρατών και ιδιαίτερα της Αθήνας έτεινε να διαχωρίσει τη δημόσια από την ιδιωτική ζωή κατά τρόπο ασυνήθη έως τότε. Η ιδιωτική ζωή στη δημοκρατική Αθήνα (μέσα στο νοικοκυριό) χαρακτηριζόταν από ιεραρχία, αγαθές σχέσεις και αλληλεγγύη. Η ιεραρχία συνίστατο στο ότι επικεφαλής ήταν ένας άνδρας που είχε

εξουσία πάνω στη σύζυγό του, στα παιδιά του και στους υπηρέτες του. Το αρχαίο ελληνικό νοικοκυριό ήταν επίσης η μονάδα-κλειδί στις οικονομικές σχέσεις.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Όπως και στους Έλληνες, το νοικοκυριό στους Ρωμαίους ήταν μια σημαντική οικονομική μονάδα μέσα σε ένα σύστημα ευρύτερων συγγενικών δεσμών. Η πατρογραμμική συγγενική ομάδα ή γένος στους Ρωμαίους ήταν γνωστή ως gens. Για τον Ρωμαίο αριστοκράτη αυτό ήταν ένα επίπεδο συγγένειας πολύ σημαντικότερο από αυτά της φατρίας ή του γένους στην ελληνική αριστοκρατία. Γένος και νοικοκυριό αποτελούσαν πρωταρχικά εστιακά κέντρα ζωής στην αρχαία ρωμαϊκή κοινωνία. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς:277)

Το ρωμαϊκό γένος περιλάμβανε μια ομάδα συγγενών που έφεραν ένα κοινό όνομα γένους που κληρονομούνταν πατρογραμμικά τόσο σε άνδρες όσο και σε γυναίκες. Κατά τα παλαιότερα χρόνια κάθε γένος είχε έναν ή περισσότερους αναγνωρισμένους αρχηγούς. Τα ίδια τα γένη ομαδοποιούνταν σε μεγαλύτερες μονάδες, κάθε μια από τις οποίες ήταν γνωστή ως curia (αντίστοιχη χονδρικά με την ελληνική φατρία) και σε ανώτερο επίπεδο σε "φυλές", αν και η σημασία των μονάδων αυτών έφθινε μετά την εγκαθίδρυση της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας (509 π. Χ.). Σύμφωνα με το έθιμο, κάθε γένος είχε κοινή περιουσία που περιλάμβανε ένα νεκροταφείο και άλλες εκτάσεις. Η περιουσία κληρονομούνταν στα πλαίσια του γένους και τα μέλη του γένους μπορούσαν να επικαλεστούν το ένα το άλλο για βοήθεια στην προστασία της ατομικής τους περιουσίας και για την αποκατάσταση ζημιών. Ο γάμος ατόμων από το ίδιο γένος απαγορευόταν. Αν και το γεγονός ήταν θεωρητικά πατρογραμμικό, κάτω από ορισμένες συνθήκες και με την συγκατάθεση του γένους, άτομα εκτός της ομάδας (γένους), όπως π.χ. συγγενείς που συνδέονταν από την πλευρά της μητέρας

και όχι πατρογραμμικά, μπορούσαν να γίνουν αποδεκτοί στο γένος.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

2.1.3. Η μεσαιωνική οικογένεια

Η μεσαιωνική ευρωπαϊκή οικογένεια είναι προϊόν διαφορετικών προελεύσεων και επιδράσεων. Τα οικογενειακά και συγγενικά έθιμα των γερμανικών φύλων, το νομικό σύστημα που έχει κληρονομηθεί σε μεγάλη έκταση από τους Ρωμαίους, τα ιδεώδη του χριστιανισμού, η κυριαρχία της Εκκλησίας και η εμφάνιση του φεδουαλισμού, όλα έπαιξαν ρόλο στη διάπλαση της ευρωπαϊκής οικογένειας των μεσαιωνικών και μεταμεσαιωνικών χρόνων.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Οι χώρες της ανατολικής Μεσογείου διατήρησαν τα ιδεώδη της πατρογραμμικής καταγωγής σε μεγαλύτερη έκταση και για πολύ μεγαλύτερο χρόνο απ' ότι οι δυτικές, όπου η έμφαση στην αμφίπλευρη καταγωγή (ισότιμη) αντικατέστησε την πιο τυπική δομή των ρωμαϊκών γενών. Στη βόρεια Ευρώπη, τα γερμανικά και πιθανώς και τα κελτικά φύλα ήταν οργανωμένα σε μεγάλο βαθμό σε αμφίπλευρη βάση. Τα αρχαία γένη των Ιρλανδών και των Σκοτών, για παράδειγμα, ήταν σχεδόν φύλα, όπου ο γάμος ήταν θεμιτός εντός ή εκτός του γένους και η ιδιότητα του μέλους συχνά καθοριζόταν περισσότερο από τον τόπο διαμονής του παρά με αυστηρά κριτήρια καταγωγής. Ο γάμος επιτρεπόταν μεταξύ στενών συγγενών ανάμεσα στα μέλη των γερμανικών προχριστιανικών φυλών, μια συνήθεια, που χωρίς αμφιβολία, ενδυνάμωνε τους οικογενειακούς δεσμούς. Ανάμεσα στα μέλη των γερμανικών φυλών η μονογαμία ήταν ο κανόνας, αλλά επιτρεπόταν επίσης οι παλλακίδες. Με την διάδοση του χριστιανισμού, οι γάμοι μεταξύ στενών συγγενών άρχισαν να απαγορεύονται, με κυρώσεις

δουλείας, παρ' όλο που η παλλακεία συνεχίστηκε για μερικούς αιώνες. Το διαζύγιο το οποίο επιτρεπόταν στους Έλληνες, τους Ρωμαίους και στα μέλη των βορειοευρωπαϊκών φύλων απαγορεύτηκε ή, αρχικά, έγινε τουλάχιστον εξαιρετικά δύσκολο. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς: 277)

Απ' όλες αυτές τις αλλαγές, η απαγόρευση του γάμου μεταξύ στενών συγγενών ήταν πιθανώς η πιο σημαντική. Ο Άγιος Αυγουστίνος και ο Άγιος Θωμάς ο Ακινάτης υποστήριζαν ότι ο γάμος εκτός της ομάδας ανέπτυξε τους συγγενικούς δεσμούς ανάμεσα στις κοινωνίες, καταρρίπτοντας την ανεπιθύμητη συνοχή των στενά συνδεδεμένων ομάδων. Η Εκκλησία, κατά μια έννοια, κατέρριψε την εξουσία της εκτεταμένης οικογένειας και της συγγενικής ομάδας. Ο γάμος εκτός της ομάδας έτεινε να διασπείρει περισσότερο παρά να συγκεντρώνει την κληρονομημένη περιουσία και έτσι μείωνε την δύναμη και επιρροή των βασισμένων στη συγγένεια ομάδων. Είναι δύσκολο να καθοριστεί εάν οι μεταρρυθμίσεις αυτές εισήχθησαν με σκοπό να μειωθεί το κύρος της οικογένειας και των στενά συνδεδεμένων συγγενικών κοινοτήτων προς όφελος του κύρους της Εκκλησίας ή εάν το αποτέλεσμα αυτό ήταν απλά συμπτωματικό. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Για οποιοδήποτε λόγο και αν έγιναν, οι αλλαγές στις απαγορεύσεις γάμου μετέβαλαν εντυπωσιακά τη φύση της οικογένειας σε μεγάλο μέρος της Δυτικής Ευρώπης, μετατρέποντάς την από μια εκτεταμένη και ουσιαστικά αυτοδύναμη ομάδα που είχε εξουσία πάνω στα μέλη της σε μια μικρότερη, πυρηνική ομάδα, η οποία παραχώρησε μεγάλο μέρος της προηγούμενης εξουσίας της στην Εκκλησία. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Ένα άλλο μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της μείωσης της συνοχής των ευρύτερων συγγενικών ομάδων ήταν η αύξηση του ρόλου του συζυγικού

δεσμού, ο οποίος υποκατέστησε στους μεσαιωνικούς χρόνους την ευρεία συγγενική ομάδα, ως επίκεντρο των οικογενειακών δεσμών. Εδώ επίσης η Εκκλησία έπαιξε κύριο ρόλο στη μεταβολή, λογουχάρη απαιτώντας από τους μελλοντικούς συγκατάθεση στην ένωση. Έτσι, οι διευθετήσεις του γάμου δεν βρίσκονταν αποκλειστικά στα χέρια των κεφαλών του νοικοκυριού, αν ο γάμος ήταν ασφαλώς πολύ περισσότερο ένα ζήτημα που αφορούσε την οικογένεια σαν σύνολο απ' ότι είναι στη σύγχρονη Ευρώπη. Μια βαθμιαία αλλαγή προς τη σύγχρονη οικογένεια σημειώθηκε στους ύστερους μεσαιωνικούς χρόνους, αφ' ενός με την αναγνώριση του ότι οι γυναίκες και τα παιδιά είχαν ξεχωριστά δικαιώματα, ανεξάρτητα από την κεφαλή του νοικοκυριού, και αφ' ετέρου με την ανάδυση της πυρηνικής οικογένειας, της βασικής μονάδας τόσο της παραγωγής όσο και της κοινωνικής ζωής. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Αυτές τις αλλαγές συνόδευσε μια αλλαγή που αφορούσε στη μεταβίβαση της περιουσίας κατά το γάμο. Οι γερμανικοί λαοί είχαν έθιμο της πληρωμής γαμήλιων αγαθών σε ζώα και άλλα αγαθά, που προσφέρονταν κατά το γάμο στην οικογένεια της νύφης. Η πρακτική αυτή ίσχυε σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης κατά τον μεσαίωνα, αλλά προς τα τέλη αυτής της περιόδου παρατηρήθηκε μια αξιοσημείωτη μεταβολή ως προς την προίκα: πληρωμή από την οικογένεια της νύφης στον γαμπρό για την συντήρηση της συζύγου. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς:277)

2.1.4. Η οικογένεια από το 1500 μ.Χ.

Οι αλλαγές στην οικογένεια που άρχισαν κατά τον μεσαίωνα συνεχίστηκαν κατά την Αναγέννηση και την Μεταρρύθμιση. Ο συζυγικός δεσμός παρέμεινε στενός. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Μια συνέπεια της Μεταρρύθμισης ήταν η μείωση της αυστηρότητας των κανόνων που αφορούσαν στους γάμους μεταξύ των συγγενών, τουλάχιστον στις περισσότερες προτεσταντικές χώρες. Ονομαστό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Ερρίκου Η της Αγγλίας. Από την άλλη πλευρά, Μαρτίνος Λούθηρος διαφωνούσε με τους γάμους μεταξύ στενών συγγενών, όχι επειδή πίστευε ότι παρέβαιναν την θέληση του Θεού αλλά επειδή φοβόταν ότι οι άνθρωποι θα παντρεύονταν με σκοπό να κρατήσουν την περιουσία μέσα στην οικογένεια παρά από αγάπη. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277)

Οι κοινωνιολόγοι υπέθεταν ότι πριν από την Βιομηχανική Επανάσταση ο συνηθέστερος τύπος οικογενειακής οργάνωσης στην ευρωπαϊκή κοινωνία ήταν η μεγάλη εκτεταμένη οικογένεια με τρεις περίπου γενιές να μοιράζονται το νοικοκυριό. Λεπτομερείς ιστορικές μελέτες όμως, που έγιναν κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, αποκάλυψαν ότι η πυρηνική οικογένεια υπήρξε η πρωτογενής μονάδα σε μεγάλο μέρος της βορειοδυτικής Ευρώπης ακόμα και πριν από την εκβιομηχάνιση. Πράγματι, η μελέτη του Άντερσον για την αγγλική πόλη Πρέστον δείχνει ότι η Βιομηχανική Επανάσταση και η επακόλουθη αστικοποίηση και αστική απασχόληση αύξησε την σημασία των συγγενών πέρα από την πυρηνική οικογένεια, εφόσον οι αλλαγές που γινόταν έδιναν την δυνατότητα στα άτομα να δέχονται βοήθεια από τους συγγενείς σε δύσκολους καιρούς. Γενικά, κατά τον 19^ο αιώνα στην Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική και σε άλλα

μέρη του βιομηχανικού κόσμου η οικογενειακή οργάνωση βασιζόταν σε μεγαλύτερης κλίμακας κοινωνική αλληλεπίδραση απ' ό,τι συνηθιζόταν στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Εφόσον ο γάμος γινόταν σχετικά αργά στη ζωή του ατόμου και η αναμενόμενη διάρκεια ζωής ήταν σχετικά μικρή, τα παιδιά συμμετείχαν στην ανατροφή και εκπαίδευση των νεότερων αδελφών τους. Μόνο στον 20^ο αιώνα έγινε συνήθεια για τους γονείς να μένουν μόνοι στο νοικοκυριό όταν ήταν μεσήλικοι.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :277-278)

Στις ΗΠΑ, μεταξύ 1900-1960 υπήρχε μια αυξανόμενη τάση και στα δυο φύλα για γάμο σε μικρότερη ηλικία. Όμως, από το 1960 περίπου η τάση αυτή αντιστράφηκε. Παρόμοιες τάσεις εμφανίστηκαν, στη Βρετανία και σε άλλες δυτικές χώρες. Αρκετού παράγοντες έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση της τάσης προς το γάμο σε μεγαλύτερη ηλικία, όπως η μεγαλύτερη οικονομική ασφάλεια. Άλλος παράγοντας είναι η μεγαλύτερη από το 1960 προσφορά αντισυλληπτικών μέσων και ιδίως του αντισυλληπτικού χαπιού: αυτό έδωσε τη δυνατότητα στα ζευγάρια να έχουν σεξουαλικές σχέσεις με μικρότερο τον κίνδυνο μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :278)

Υπήρξαν επί μακρόν διακυμάνσεις ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις όσον αφορά τον μέσο όρο ηλικίας γάμου. Γενικά, από το 1900, όσοι προερχόταν από κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα παντρεύονταν νωρίτερα. Ο λόγος που προβάλλεται συνήθως γι' αυτό είναι ότι οι άνθρωποι προτιμούν να παντρεύονται αφού έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και έχουν εξασφαλίσει ικανοποιητική επαγγελματική αποκατάσταση. Οι μεσοαστικές και μεγαλοαστικές τάξεις έχουν την τάση να αφιερώνουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στις σπουδές τους και οι επαγγελματικές τους φιλοδοξίες μπορεί να αποκτούν μεγαλύτερο βάρος από τον γάμο. Αυτό

το φαινόμενο είναι λιγότερο πιθανό να συμβαίνει με μερικές οικογένειες κατώτερων τάξεων, όπου ο ίδιος ο γάμος μπορεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη φιλοδοξία ενός ανθρώπου. Καθώς οι γυναίκες αποκτούν ένα επίπεδο μόρφωσης ισότιμο με εκείνο των ανδρών και μπαίνουν στην αγορά εργασίας κάτω από τους ίδιους όρους τείνουν, όπως ακριβώς και οι άνδρες, να θεωρούν ότι οι γάμοι είναι προτιμότερο να αναβάλλεται ως την κατάλληλη στιγμή. Η διεύρυνση των ευκαιριών στην εκπαίδευση και για τα δυο φύλα, από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, φαίνεται πως αποτελεί έναν επιπλέον παράγοντα αύξησης της ηλικίας γάμου για όλες τις κοινωνικές τάξεις στις Δυτικές κοινωνίες.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς:278)

2.1.5. Η σύγχρονη οικογένεια

Δεν υπάρχει ακριβής διαχωρισμός αυτού που ονομάζουμε σύγχρονη οικογένεια και των προγενέστερων μορφών της, ορισμένοι ειδικοί θεωρούν ταυτόσημη την σύγχρονη οικογένεια με τη Δυτική οικογένεια από τη Βιομηχανική Επανάσταση και μετά . Άλλοι δίνουν μια πιο κυριολεκτική σημασία στην έννοια *σύγχρονη*, θεωρώντας ότι ο όρος *σύγχρονη οικογένεια* αναφέρεται στις οικογένειες που υπάρχουν σήμερα σ' οποιοδήποτε μέρος του κόσμου.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :278)

Στηριζόμενοι στην δεύτερη άποψη μπορούμε να αναφερθούμε στην σύγχρονη ελληνική οικογένεια.

Η ελληνική οικογένεια χάνει σταδιακά όλο και περισσότερο τον έντονο πατριαρχικό της χαρακτήρα και από εκτεταμένη, αγροτική σε μεγάλο ποσοστό κοινωνία, με την αστικοποίηση, γίνεται πυρηνική (γονείς-παιδί),

προσαρμόζεται αναγκαστικά και αλλάζει την εσωτερική της δομή (σχέσεις και ρόλοι των μελών της οικογένειας). Η μεγάλη αλλαγή στη δομή και τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας που ξεκίνησε με τη βιομηχανική επανάσταση, εξελίχθηκε ραγδαία χάρις στους παγκόσμιους και τοπικούς πολέμους, τη μετανάστευση, τον τουρισμό, την αλλαγή απασχόλησης μεγάλου μέρους του αγροτικού πληθυσμού, στη σημερινή αστεακή κοινωνία όπου η απομόνωση της οικογένειας από γνωστούς και φίλους λόγω αποστάσεων και έλλειψης χρόνου ακολουθεί κατά πόδας, του καθενός για συμμετοχή στους στόχους της οικογένειας, ανταλλαγή γνώμων με τις "ατελείωτες" συζητήσεις, χώρο συναισθηματικής έκφρασης και υποστήριξης. (Παπαϊωάννου,2000:127)

Η αγροτική οικογένεια (εκτεταμένη), όπου υπάρχει, είναι παραδοσιακή. Ο πατέρας, αρχηγός της οικογένειας, ελέγχει σύζυγο και παιδιά, αποφασίζει για τα οικονομικά, είναι ο εργαζόμενος, ο "κουβαλητής" χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η σύζυγος παράλληλα με το σπίτι και τα παιδιά δεν βοηθά και στα χωράφια. Ακόμη και σήμερα σε μικρά χωριά η σύζυγος αποκαλείται με το μικρό όνομα του άνδρα της: Γιώργαινα, Γιάννου κ.λ.π., ενώ το αγόρι και το κορίτσι δεν έχουν την ίδια μεταχείριση και τα ίδια προνόμια. Ο γιος, όταν λείπει ο πατέρας, αναλαμβάνει χρέη αρχηγού, ενώ η κόρη ενθαρρύνεται σε όλο και σημαντικότερο βαθμό να σπουδάσει. Το νεαρό ζευγάρι μένει συνήθως στο σπίτι των γονιών του συζύγου (πατροτοπική οικογένεια) και η σύζυγος με τη καθοδήγηση της πεθεράς της αναλαμβάνει και φροντίζει την οικογένεια. Η μητρότητα δίνει αξία και αξιοπρέπεια στη σύζυγο, η γνώμη της αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα και η θέση της στην οικογένεια εδραιώνεται. (Παπαϊωάννου,2000:128)

Η σημερινή πυρηνική οικογένεια ξεκίνησε από δύο ανθρώπους που έφυγαν από την πολυάριθμη και εκτεταμένη οικογένεια για να ζήσουν στη

δική τους στέγη, να δουλέψουν και να μεγαλώσουν ένα ή δύο παιδιά. (Χουρδάκη, 1995: 380)

Η μεταβολή της ελληνικής οικογένειας από "εκτεταμένη σε πυρηνική" έγινε επειδή βόλευε περισσότερο την οικονομική ανάπτυξη της χώρας κατά την μεταπολεμική περίοδο. Ο Parsons (Τσαούση, 1987) υποστηρίζει ότι η πυρηνική μορφή της οικογένειας ταιριάζει περισσότερο στις ανάγκες της βιομηχανικής κοινωνίας. Επίσης, ο Β. Φίλιας (1984) αναφέρει ότι η πυρηνική οικογένεια είναι περισσότερο δεκτική στις καινούριες εμπειρίες και γνώσεις, στηρίζεται περισσότερο στην παραδοχή του ατόμου και τις ανάγκες των μελών. Είναι θα λέγαμε περισσότερο ατομικιστική. (Τσαούσης, 1987:25, Φίλιας-Παπάς, 1977: 77)

Στην αστική-πυρηνική οικογένεια το παιδί έχει ρόλο πρωταρχικό. Γιατί σ' αυτό βασίζεται ο γάμος και η δημιουργία της οικογένειας. Ίσως χωρίς την ύπαρξη των παιδιών δεν θα υπήρχε λόγος για την συμβίωση των γονιών. Ίσως η παιδοκεντρική αντίληψη του γάμου και της οικογένειας εξυπηρέτησε τη βασική ανάγκη σταθεροποίησης της οικογενειακής ενότητας σε μια εποχή που οι συνθήκες ζωής πολλές φορές απειλούν την οικογένεια σε διάλυση. (Κατάκη, 1984:62-63)

Περισσότερα στοιχεία για τις δύο μορφές της οικογένειας (εκτεταμένη και πυρηνική) αναφέρονται και σε επόμενες ενότητες.

2.2. ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

- **Μονογονεϊκή οικογένεια:** Αποτελείται από έναν γονέα και το ή τα παιδιά του. Μονογονεϊκές οικογένειες προκύπτουν από διάφορους λόγους και αιτίες, το θάνατο του ενός γονέα, οπότε έχει και το

μικρότερο έως ανύπαρκτο κοινωνικό στίγμα, το διαζύγιο ή το χωρισμό των γονιών αλλά ακόμη και την οικογένεια εκείνη όπου η γυναίκα με τη θέληση και την ελεύθερη βούλησή της ή όχι έγινε μητέρα, χωρίς γάμο με τον πατέρα του παιδιού της. Στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες η μονογονεϊκή οικογένεια, ιδιαίτερα αυτή που ο γονιός είναι γυναίκα, γίνεται όλο και πιο συνήθης και κοινωνικά ανεκτή. Σε πολλές παραδοσιακές κοινωνίες η ανύπαντρη μητέρα ενθαρρύνεται ή και εξαναγκάζεται να παντρευτεί, αλλιώς είναι υποχρεωμένη να δώσει το παιδί της για υιοθεσία. Και σ' αυτές ωστόσο γίνεται όλο και πιο σύνηθες μια μητέρα να ανατρέφει η ίδια τα παιδιά της, συχνά βοηθούμενη από τους γονείς της ή από το κράτος. Η μονογονεϊκή οικογένεια είναι κατά κύριο λόγο γυναικεία υπόθεση. Οι οικογένειες αυτού του τύπου που έχουν αρχηγό γυναίκα αντιμετωπίζουν πιεστικότητα οικονομικά προβλήματα. Το σχήμα αυτό οικογένειας έχει αντιμετωπισθεί και εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται ως εκτροπή, ως κατάσταση παθολογική. Οι οικογένειες αυτές θεωρούνται προϊόντα διάλυσης και αποδιοργάνωσης και, ακόμα, παθογόνες κυρίως όσον αφορά την ανάπτυξη των παιδιών και την κοινωνικοποίησή τους. (Μουσούρου, 2000:81-82,83, Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς :279, Παπαϊωάννου,2000:137)

- **Οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας:** Το σχήμα αυτό οικογένειας αναφέρεται στο ότι και οι δυο σύζυγοι αποβλέπουν στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Αν λάβουμε υπόψη ότι στο παραδοσιακό πρότυπο οικογένειας ο σύζυγος αποδίδει κύρια σημασία στην επαγγελματική του σταδιοδρομία και η σύζυγος στην οικογένεια

, οι οικογένειες διπλής σταδιοδρομίας είναι: α) «παραδοσιακές», όπου παρά το γεγονός ότι και οι δυο σύζυγοι έχουν επαγγελματικές φιλοδοξίες, η σύζυγος αποδίδει κύρια σημασία στην οικογένεια και όχι τη σταδιοδρομία της, β) «οικογενειοκεντρικές», όπου και οι δυο σύζυγοι αποδίδουν κύρια σημασία στην οικογένεια, γ) «επαγγελματοκεντρικές», όπου και οι δυο σύζυγοι αποδίδουν κύρια σημασία στο επάγγελμα και την επαγγελματική τους επιτυχία και δ) «επαναστατικές», όπου η σύζυγος αποδίδει κύρια σημασία στην επαγγελματική της σταδιοδρομία και ο σύζυγος στην οικογένεια.

(Μουσούρου,2000:93-94)

- **«Χωλές» οικογένειες:** Πρόκειται για συζυγικές οικογένειες που έχουν διασπασθεί σε δυο τμήματα όχι γιατί οι σύζυγοι δεν επιθυμούν να συζούν αλλά γιατί μη οικογενειακοί λόγοι, όπως επαγγελματικές υποχρεώσεις, μετανάστευση κλπ., τους αναγκάζουν να ζουν χωριστά επί μακρά χρονικά διαστήματα.(Μουσούρου,2000:96)
- **Αγροτική οικογένεια:** Η αγροτική οικογένεια, όπου υπάρχει, είναι παραδοσιακή. Ο πατέρας, αρχηγός της οικογένειας, ελέγχει τη σύζυγο και τα παιδιά, αποφασίζει για τα οικονομικά, είναι ο εργαζόμενος, ο "κουβαλητής", χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η σύζυγος παράλληλα με το σπίτι και τα παιδιά δεν βοηθά και στις αγροτικές δουλειές. Ακόμη και σήμερα σε μικρά χωριά η σύζυγος αποκαλείται με το μικρό όνομα του συζύγου, ενώ το αγόρι και το κορίτσι δεν έχουν την ίδια μεταχείριση και τα ίδια προνόμια. Ο γιος, όταν λείπει ο πατέρας αναλαμβάνει χρέη αρχηγού, ενώ η κόρη ενθαρρύνεται σε όλο και σημαντικότερο βαθμό να σπουδάσει.(Παπαϊωάννου,2000:128)

- **Εκτεταμένη οικογένεια:** Οι κοινωνιολόγοι θεωρούν την εκτεταμένη οικογένεια ως μεγαλύτερη μονάδα η οποία διατηρεί χαλαρότερο έλεγχο στα μέλη της. Στις περισσότερες εκτεταμένες οικογένειες οι συζυγικοί δεσμοί είναι ισχυρότεροι από τους συγγενικούς. Η εκτεταμένη οικογένεια είναι συνηθέστερη σε περιοχές, όπου οι δεσμοί μεταξύ συγγενών είναι σημαντικοί για οικονομικούς λόγους. Έτσι ήταν συνήθως στην Ευρώπη πριν και αμέσως μετά την Βιομηχανική Επανάσταση, καθώς και μεταξύ των Ευρωπαίων μεταναστών. Είναι ακόμη κοινή σε πολλές περιοχές του Τρίτου Κόσμου. Τυπικά περιλαμβάνει μια ομάδα συγγενών που ζουν μαζί και μοιράζονται τους οικονομικούς πόρους. Το κλειδί της κατανόησης της εκτεταμένης οικογένειας ωστόσο δεν είναι κατ' ανάγκη η συγκατοίκηση, αλλά η υλική βοήθεια που παρέχουν οι συγγενείς μεταξύ τους και η από κοινού ανάληψη των οικονομικών ευθυνών.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς,:279-280)

- **Ενιαία οικογένεια:** Αποτελεί τύπο οικογενειακής οργάνωσης, στον οποίο τα μέλη μιας ομάδας μονογραμμικής καταγωγής (όπου καταγωγή ορίζεται από τον ένα από τους δύο γεννήτορες), π.χ., μια ομάδα αδελφών, ζουν μαζί με τις συζύγους και τους απογόνους τους στο ίδιο νοικοκυριό.(Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς:279)

- **Πυρηνική οικογένεια:** Η οικογένεια προτού φτάσει στη σημερινή της μορφή, στην πυρηνική, πέρασε από πολλά στάδια, ώσπου εξαιτίας της Βιομηχανικής Επανάστασης κατέληξε στην πυρηνική οικογένεια, η οποία αποτελείται από τους δύο γονείς και τα παιδιά.

Γονείς ονομάζουμε τον άνδρα και τη γυναίκα που έφεραν στον κόσμο ένα παιδί και προσπαθούν με τον καλύτερο τρόπο να το διαπαιδαγωγήσουν και να του δώσουν τα κατάλληλα εφόδια για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της ζωής. Αποτελεί την βασική μονάδα της οικογενειακής οργάνωσης σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες. Στις αγροτικές κοινωνίες η πυρηνική οικογένεια αποτελεί συχνά την πρωταρχική μονάδα παραγωγής, διαμοιραζόμενη τις εργασίες και αναλαμβάνοντας συλλογικά την ευθύνη για τα έσοδα με τα οποία συντηρείται. Σε πολλούς τύπους κοινότητας επίσης αποτελεί σχεδόν πάντα την πρωταρχική μονάδα οικονομικής κατανάλωσης. (Μουδατσάκη,1995:12-15,Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς:279, Francois De Singly,1996:12)

2.3: ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

- Επικρατεί η τάση να παντρευόμαστε μάλλον νέοι.
- Αποκτάμε συνήθως, δύο παιδιά κατά μέσο όρο στα πρώτα χρόνια του γάμου.
- Τα σπιτικά μας είναι μικρά και περιλαμβάνουν συνήθως μόνο τους γονείς και τα παιδιά.
- Οι δεσμοί με τους υπόλοιπους συγγενείς δεν είναι πολύ ισχυροί και η οικογένεια είναι αρκετά απομονωμένη.

- Η κοινωνική ζωή κατά κανόνα συγκεντρώνεται στην οικογένεια και το ζευγάρι περνάει το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του μαζί με τα παιδιά του.
- Η δουλειά και η ζωή του σπιτιού είναι τελείως ξεχωριστά πράγματα.
- Η έμμισθη εργασία γίνεται, σχεδόν, πάντοτε έξω από το σπίτι, σ' έναν άλλο χώρο.
- Οι ρόλοι του άνδρα και της γυναίκας είναι χωρισμένοι αλλά μόνο στο σπίτι.
- Επειδή έχει ελαττωθεί ο αριθμός των παιδιών, έχει παραταθεί η διάρκεια της ζωής, σήμερα η γυναίκα περνά μια πολύ σύντομη περίοδο της ζωής της, για τη φροντίδα των παιδιών της απ' ότι έκανε στο παρελθόν.
- Μέσα στο σπίτι η γυναίκα εξακολουθεί να είναι υπεύθυνη για το μεγαλύτερο μέρος της φροντίδας των παιδιών και του νοικοκυριού.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει ορισμένες μεταβολές στην κατανομή της δουλειάς στο σπίτι, αλλά για την ώρα μόνο μια μικρή μείωση ανάμεσα στους άνδρες μοιράζεται την ευθύνη και συμμετέχει με ίσους όρους στη φροντίδα παιδιών. (Richards, 1982:68,69)

2.4. ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΚΥΚΛΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ

Για τον Jay Haley (Madanes, 1981), η οικογενειακή ζωή περιλαμβάνει τα παρακάτω έξι στάδια:

α) Η περίοδος του φλερτ.

- β) Η πρώτη περίοδος του γάμου.
 - γ) Η γέννηση των παιδιών και η φροντίδα των νέων.
 - δ) Η περίοδος όπου οι σύζυγοι βρίσκονται στη μέση ηλικία.
 - ε) Η περίοδος όπου οι γονείς αποκόβονται από τα παιδιά.
 - στ) Η περίοδος όπου οι γονείς αποσύρονται—γηρατεία, συνταξιοδότηση.
- (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999:59)

Η Elizabeth Carter και η Monica McGoldrich (1988) καθορίζουν έξι αναπτυξιακά στάδια στον κύκλο ζωής της οικογένειας:

- α) Η περίοδος ανεξαρτητοποίησης των νεαρών ενηλίκων, δηλαδή η περίοδος κατά την οποία το νεαρό άτομο φεύγει από το σπίτι του.
- β) Η δημιουργία του νέου ζευγαριού και η σύνδεση των οικογενειών μέσω του γάμου.
- γ) Η οικογένεια με μικρά παιδιά.
- δ) Η οικογένεια με παιδιά στην εφηβεία.
- ε) Η οικογένεια στην οποία τα παιδιά απομακρύνονται από την πατρική εστία.
- στ) Η οικογένεια στην τελική φάση της ζωής της. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999:60)

2.5. ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Α) Αναπαραγωγική λειτουργία: Πρόκειται για την απαραίτητη λειτουργία εξασφάλισης της βιολογικής αναπαραγωγής της κοινωνίας. Τα παιδιά είναι, βέβαια, επίσης απαραίτητα για τη δημιουργία της οικογένειας ως ομάδας και για την εξασφάλιση της συνέχειας των συγγενικών δεσμών. Η σύγχρονη τεχνολογία και οι κοινωνικές αξίες των σύγχρονων κοινωνιών έχουν

επιτρέπει τον διαχωρισμό της αναπαραγωγικής λειτουργίας από τις σεξουαλικές σχέσεις. Έτσι, το σεξ και η αναπαραγωγή είναι πλέον δύο διαφορετικοί (ατομικοί) και κοινωνικοί σκοποί και άρα αντιστοιχούν σε δύο διαφορετικές λειτουργίες της οικογένειας. Η εξέλιξη αυτή είχε, σημαντικότερες επιπτώσεις στην οικογένεια και τη δυναμική της αλλά και επιπτώσεις δημογραφικές και άλλες. (Μουσούρου,2000 :19)

Οι βιολογικά διαφορετικοί ρόλοι των φίλων στην αναπαραγωγική λειτουργία, έχουν αποβεί καθοριστικοί στον κοινωνικό προσδιορισμό των ρόλων τους στις άλλες λειτουργίες. Όσο περισσότερο παραδοσιακή είναι μια κοινωνία τόσο πιο καθοριστικός είναι ο βιολογικός ρόλος στον προσδιορισμό των κοινωνικών ρόλων.(Μουσούρου,2000 :19-20)

Β) Οικονομικές λειτουργίες: Οι οικονομικές λειτουργίες διαφοροποιούνται περισσότερο από όλες τις άλλες σαν αποτέλεσμα του κοινωνικό-οικονομικού εκσυγχρονισμού. Σε μια παραδοσιακή κοινωνία οι λειτουργίες αυτές συνίστανται σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων όπου η κατανομή της εργασίας εξαρτάται από το φύλο (‘‘ανδρικές’’ και ‘‘γυναικείες’’ δουλειές) και καθιστούν την οικογένεια ως ομάδα μια πλήρη οικονομική μονάδα—δηλαδή μια μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης. Ο εκσυγχρονισμός επέδρασε καταλυτικά στις οικονομικές λειτουργίες της οικογένειας, γιατί: **α)** στη σύγχρονη κοινωνία το κέντρο παραγωγής δεν είναι το σπίτι αλλά το εργοστάσιο, **β)** σ’ αυτό το κέντρο παραγωγής, δηλαδή το εργοστάσιο, δεν είναι πια ενεργή η οικογένεια ως ομάδα αλλά είναι οικονομικά ενεργά τα μέλη της οικογένειας ως άτομα και **γ)** η βιομηχανική οικονομία παράγει αγαθά και υπηρεσίες τις οποίες «αγοράζουν» άτομα (μέλη της οικογένειας) προκειμένου αυτές να καταναλωθούν και από την οικογένεια. Έτσι, στις σύγχρονες κοινωνίες, η οικογένεια ως ομάδα είναι κατά κύριο λόγο μια

μονάδα κατανάλωσης, και όχι μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης όπως στις παραδοσιακές κοινωνίες. Η αλλαγή αυτή σημαίνει μεταξύ άλλων και τη διαφοροποίηση των ρόλων των φύλων , ιδιαίτερα του ρόλου των γυναικών.(Μουσούρου,2000:20-21)

Γ) Εκπαιδευτικές λειτουργίες: πρόκειται για λειτουργίες απαραίτητες προκειμένου να εξασφαλισθεί η πολιτισμική αναπαραγωγή της κοινωνίας, δηλαδή η αναπαραγωγή της ως κοινωνίας. Η εκπαιδευτική λειτουργία μπορεί να διακριθεί σε δύο υπό-κατηγορίες: **α)** λειτουργίες που αποβλέπουν στην απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων οι οποίες είναι απαραίτητες στην παραγωγή και **β)** λειτουργία της κοινωνικοποίησης. Από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου, η λειτουργία αυτή «συνίσταται στη μεταβίβαση της κοινωνικής κληρονομιάς, του πολιτισμού του κοινωνικού συνόλου από τη μια γενιά στην άλλη», ενώ, «από τη μεριά του ατόμου η κοινωνικοποίηση σημαίνει την εκ μέρους του εσωτερικευση των κανόνων συμπεριφοράς, των τρόπων ενέργειας και του συστήματος αξιών ενός κοινωνικού συνόλου.(Μουσούρου, 2000:21)

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, οι λειτουργίες της εκπαίδευσης και της κοινωνικοποίησης δεν διαχωρίζονται. Στις σύγχρονες, όμως, οι κοινωνίες η εκπαίδευση αποτελεί ευθύνη εξειδικευμένων θεσμών (σχολείο, πανεπιστήμιο, κέντρα επαγγελματικής εκπαίδευσης κλπ). Αν και η κοινωνικοποίηση περιλαμβάνεται στις λειτουργίες και άλλων φορέων (όλες οι ομάδες έχουν τους δικούς τους κοινωνικοποιητικούς μηχανισμούς, οι σύγχρονες «μαζικές» κοινωνίες έχουν και μαζικούς μηχανισμούς), αυτή παραμένει ως μια από τις σπουδαιότερες λειτουργίες της οικογένειας. Όπως η κοινωνικοποίηση είναι μια λειτουργία που διαρκεί όσο η ζωή του ανθρώπου, η παραπάνω σπουδαιότητα δεν περιορίζεται στην

κοινωνικοποίηση των παιδιών. Αντίθετα, καθώς η διάρκεια της ζωής επιμηκύνεται, καθώς η προσδοκώμενη διάρκεια της οικογενειακής ζωής έχει ήδη φτάσει και ξεπεράσει τα πενήντα χρόνια, καθώς οι ταχύρυθμοι μετασχηματισμοί που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη κοινωνία επιβάλλουν συνεχείς αναπροσαρμογές στάσεων και συμπεριφορών, η λειτουργία αυτή της οικογένειας είναι όχι μόνο καίριας σημασίας για τα μέλη της και το κοινωνικό σύνολο αλλά και ενδεικτική των διαφοροποιήσεων που επιφέρει ο εκσυγχρονισμός. Έτσι, στα πλαίσια της οικογένειας, δεν είναι μόνο τα μεγαλύτερης ηλικίας μέλη που, με το παράδειγμά τους κυρίως, «διδάσκουν» στα νεώτερα κανόνες συμπεριφοράς, τρόπους ενέργειας και αξίες, είναι και τα νεώτερα μέλη που, περισσότερο ευαίσθητοι δέκτες των μηνυμάτων της εποχής και των επιπτώσεών τους, μεταφέρουν στο χώρο της οικογένειας και εισάγουν τους γονείς ή και τους παππούδες τους διαφοροποιήσεις που η εξέλιξη επιβάλλει στους κανόνες συμπεριφοράς και στους τρόπους ενέργειας. Η λειτουργία της κοινωνικοποίησης γίνεται, επομένως, πιο σύνθετη και πιο καίρια εφόσον, στις σύγχρονες κοινωνίες, συνδυάζεται με τη λεπτή διαδικασία συνεχούς αναπροσαρμογής της κοινωνικής κληρονομιάς-αναπροσαρμογής από την οποία εντέλει εξαρτάται η επιβίωση της κληρονομιάς αυτής. (Μουσούρου,2000 : 21-22)

Δ) Ψυχολογικές λειτουργίες: Οι λειτουργίες αυτές συνίστανται κυρίως στην ικανοποίηση της ανάγκης των ατόμων να αισθάνονται ασφαλή και να απολαμβάνουν τη στοργή των άλλων. Στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η ταχύτητα των κοινωνικών μετασχηματισμών δημιουργεί ρευστότητα στις κοινωνικές σχέσεις και, επομένως, ανασφάλεια στα άτομα, η ικανοποίηση αυτών των και κατ' επέκταση οι σχετικές λειτουργίες έχουν αποκτήσει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία. Ένα από τα προβλήματα της σύγχρονης

οικογένειας είναι οι συχνά υπερβολικές προσδοκίες των μελών της για τη σταθερότητα και ασφάλεια προσδοκίες στις οποίες η σημερινή οικογένεια δύσκολα μπορεί να ανταποκριθεί. (Μουσούρου,2000:22-23)

Μια σημαντική εξέλιξη είναι η σταδιακή απώλεια από την οικογένεια της άλλοτε σημαντικής λειτουργίας κάλυψης των προνοιακών αναγκών των μελών της. Μια σειρά από εξειδικευμένους φορείς ανέλαβαν πλέον τη φροντίδα των ασθενών και των αδύναμων , των βρεφών και των ηλικιωμένων , των ανέργων και των απόρων. Η εξέλιξη αυτή τείνει να αποδεσμεύσει την υλική μέριμνα (που τώρα εξασφαλίζει το ίδρυμα , η υπηρεσία, η σύνταξη, το επίδομα) από τη συναισθηματική στήριξη που παραμένει ευθύνη της οικογένειας. Η στήριξη αυτή επαυξάνει την ήδη τεράστια σημασία που οι ψυχολογικές λειτουργίες της οικογένειας έχουν προσλάβει στις σύγχρονες κοινωνίες.(Μουσούρου,2000 :23)

Οι διαφοροποιήσεις τις οποίες υφίστανται οι λειτουργίες της οικογένειας καθώς αυτή εκσυγχρονίζεται, καθώς προσαρμόζεται στη διαδικασία μετατροπής της κοινωνίας από παραδοσιακή σε σύγχρονη, δεν είναι βέβαια ενιαίες σε μια κοινωνία αλλά εξαρτώνται από το επίπεδο εκσυγχρονισμού του κοινωνικό-οικονομικού περιβάλλοντος της οικογένειας και, εντέλει, από τη θέση του περιβάλλοντος αυτού στην κοινωνική δομή. Από την άλλη μεριά, αυτές οι μη ενιαίες διαφοροποιήσεις των λειτουργιών της οικογένειας είναι αλληλένδετες με τους μετασχηματισμούς που χαρακτηρίζουν τη δομή της.(Μουσούρου,2000 :23)

2.6. ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

α. Η απελευθέρωση της γυναίκας : Η γυναίκα είναι και γίνεται όλο και περισσότερο ελεύθερη, εργάζεται, αυτοπραγματώνεται.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988:43)

- **Θετικά στοιχεία:** Γίνεται πιο αυτόνομη προσωπικότητα, πιο ισότιμη σύντροφος για τον άνδρα, συνεισφέρει στην οικονομία του σπιτιού, δεν προσκολλάται με παρασιτικό και συναισθηματικό αρρωστημένο τρόπο στα παιδιά της. Είναι πιο ώριμη και αντικειμενική, γίνεται συναισθηματικά ανεξάρτητη και τελικά καλύτερη μητέρα για το παιδί της.(Κοινωνική Εργασία,Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988:43)
- **Αρνητικά στοιχεία:** Ολοένα και μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών εργάζεται. Επιστρέφει στη δουλειά σύντομα μετά τον τοκετό και κατά κανόνα δεν θηλάζει το παιδί, κάτι το οποίο είναι σημαντικό όπως και η συνεχής επαφή του παιδιού με την μητέρα τον πρώτο χρόνο. Γνωρίζουμε, σήμερα, ότι η δημιουργία του δεσμού μητέρας-παιδιού γίνεται ουσιαστικά μεταξύ 3^{ου} και 8^{ου}-10^{ου} μήνα. Θα πρέπει να βρεθεί από την Πολιτεία τρόπος να δίνεται άδεια στις εργαζόμενες μητέρες μέχρι τον 8^ο τουλάχιστον μήνα μετά τον τοκετό. Βέβαια, αυτό είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί για οικονομικούς κυρίως λόγους . αλλά αν η κοινωνία θέλει παιδιά και σωστά παιδιά, πρέπει όλοι να επωμισθούμε κάποτε το βάρος αυτής της απόφασης.(Κοινωνική Εργασία,Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988 :43)

β. Η σεξουαλική απελευθέρωση άρχισε μετά τις πρώτες επιδράσεις της Ψυχανάλυσης, γενικεύτηκε μετά το 1960 στις περισσότερες Δυτικές χώρες και τα τελευταία δέκα και στην χώρα μας.(Κοινωνική Εργασία,Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988 :43)

- **Θετικά στοιχεία:** Εισήγαγε μια καινούρια πνοή ελευθερίας στις σχέσεις γονιών και παιδιών γύρω από το τεράστιο αυτό θέμα και ελάττωσε σε κάποιο βαθμό τον πουριτανισμό και την υποκρισία της Ελληνικής οικογένειας γύρω από την σεξουαλικότητα. Άρχισε να γίνεται γνωστό και σχετικά παραδεκτό, τουλάχιστον στα αστικά κέντρα, ότι τα παιδιά έχουν τη δική τους σεξουαλικότητα , η οποία πρέπει να καθοδηγείται και όχι να καταπιέζεται υποκριτικά και συχνά βάνουσα με αποτέλεσμα την πρόκληση ψυχικών τραυματισμών και απωθήσεων, με ανυπολόγιστες συνέπειες για τη σωστή διαμόρφωση της προσωπικότητας. Η απενοχοποίηση του αυνανισμού που τόσα κακά επεσώρευσε στην ψυχική υγεία των παλιότερων γενεών και γενικά η πιο ελεύθερη και σωστή αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας προδικάζει βελτιωμένη ψυχική υγεία και δημιουργία καλύτερης συζυγικής και οικογενειακής ζωής για τους νέους.(Κοινωνική Εργασία ,Τεύχος 9ο και 10,1988 :43-44)

- **Αρνητικά στοιχεία:** Η έλλειψη σωστής μαζικής διαφώτισης και καθοδήγησης των γονιών από ειδικούς και συχνά η λαθεμένη κοινωνική αντίληψη ότι η σεξουαλική ελευθερία σημαίνει ελευθεριότητα και άρση κάθε ελέγχου στην ερωτική επιθυμία, έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα. Η πρόωμη έναρξη σεξουαλικών σχέσεων, ήδη από τα 13-14 χρόνια, η αδιάκριτη σεξουαλική

πολυμιξία στην εφηβεία, οι ανεπιθύμητες κυήσεις που οδηγούν στην έκτρωση ή στην εξώγαμη ανατροφή παιδιών και η αύξηση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, είναι μερικά από τα προβλήματα, που δεν είναι ακόμη έντονα στη χώρα μας, όπως στο εξωτερικό. Ο διαχωρισμός επίσης της σεξουαλικής πράξης από τη γενικότερη ερωτική και συναισθηματική σχέση, δημιουργεί ήδη ψυχικά προβλήματα σε πολλούς νέους, ιδίως κορίτσια, που δεν είναι ώριμα ψυχικά για ν' αντιμετωπίσουν τη σεξουαλικότητα με τη μορφή αυτή. Τα διπλά στάνταρ των γονιών , πάνω στο ίδιο θέμα, περιπλέκουν ακόμη περισσότερο το πρόβλημα. Σωστότερη διαφώτιση των γονιών ιδίως με προγράμματα στην τηλεόραση , από πραγματικούς ειδικούς θα βοηθήσει να ξεκαθαρίσουν οι συγκεχυμένες απόψεις και τάσεις των γονιών γύρω από το θέμα αυτό.(Κοινωνική Εργασία ,Τεύχος 9^ο και 10^ο,1988 :44)

γ. Η δημοκρατικοποίηση της οικογένειας και η αύξηση των δικαιωμάτων του παιδιού.

- **Θετικά στοιχεία:** Η πατριαρχική αυταρχική οικογένεια , τόσο γνώριμη σε όλους στη χώρα μας, υποχωρεί συνεχώς. Απελευθέρωση κερδίζει όχι μόνο η γυναίκα, αλλά και τα παιδιά. Ποτέ στην ιστορία της ανθρωπότητας τα παιδιά δεν είχαν τόσα δικαιώματα, τόσο από νομική όσο και από κοινωνική και οικογενειακή άποψη. Ο γονιός δεν μπορεί σήμερα να αποφασίζει ανεξέλεγκτα για την τύχη τους. Η παιδική εργασία, ή μάλλον δουλεία, καταργήθηκε. Βάναυσα μέσα, όπως ο ξυλοδαρμός που φτάνει σε βαθμό κακοποίησης είναι πια παράνομος. Όταν ο γονιός υπερβαίνει τα όρια, η Πολιτεία επεμβαίνει

και αναλαμβάνει την κηδεμονία. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :44)

- **Αρνητικά στοιχεία:** Μαζί με την αυταρχικότητα, άρχισε να εκλείπει και η σταθερότητα της οικογένειας και η προσαρμογή στις απαραίτητες κοινωνικά μορφές εξουσίας. Οι γονείς δεν ξέρουν πια πόσο και πότε να επέμβουν και να επιβάλουν τη δική τους θέληση στα παιδιά. Ο αυταρχισμός αντικαθίσταται συχνά από μια μορφή αναρχίας στην οικογένεια, με προεκτάσεις άμεσες στη σχολική εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή, ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία. Η ελευθερία συγχέεται με την ασυδοσία. Πολλοί γονείς καλύπτουν την αμηχανία τους γύρω από το θέμα ή συχνά την αδιαφορία τους για τα παιδιά τους με μια υπερβολική χορήγηση ελευθερίας, σε μια ηλικία που το παιδί και ο έφηβος χρειάζεται καθοδήγηση και όρια, τόσο στην σεξουαλικότητα όσο και στην επιθετικότητά του, τις οποίες δεν μπορεί ακόμα να χαλιναγωγήσει μόνος του. Τα παιδιά χρειάζονται δημοκρατικά, αλλά ξεκάθαρα όρια για το τι είναι επιτρεπτό, άσχετα αν πάντα θέλουν να υπερβούν τα όρια αυτά. Αλλιώς τους δημιουργείται σύγχυση και ανασφάλεια και οδηγούνται σε ανεξέλεγκτες πράξεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς, όπως καμικάζι ή οι χούλιγκαν των γηπέδων, και τα τελευταία χρόνια και των σχολείων. Για να βρουν την εσωτερική ασφάλεια οδηγούνται τότε συχνά σε περιθωριακές ομάδες που τους δίνουν μια αίσθηση ταυτότητας και μια αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ομάδα με τους δικούς της κανόνες. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :44-45)

δ. Η επίδραση στην οικογένεια των νέων επιστημονικών γνώσεων και θεωριών.

- **Θετικά στοιχεία:** Οι γονείς δια φωτίζονται περισσότερο και πολύ πιο σωστά για την ανατροφή των παιδιών τους τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική σφαίρα. Στη χώρα μας έγιναν σημαντικότερες επιτεύξεις στον τομέα της σωματικής υγείας, ενώ μόλις τα τελευταία δέκα χρόνια άρχισε μια κάποια ελλιπέστατη και ανεπαρκέστατη, προσπάθεια για την ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στην έλλειψη ενδιαφέροντος από την Πολιτεία και στην σημαντικότερη έλλειψη ειδικών.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :45)
- **Αρνητικά στοιχεία:** Είναι οι αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις των ειδικών, αλλά κυρίως των αυτοδιοριζόμενων "ειδικών", ιδιαίτερα στη χώρα μας. Οι απόψεις των σωστά εκπαιδευμένων ειδικών δεν συγκρούονται τόσο πολύ μεταξύ τους. Ο κίνδυνος της σύγχυσης προέρχεται από τους μη ειδικούς, που ενίοτε είναι καλοί επιστήμονες σε άλλου τομείς και όμως θεωρούν δικαίωμά τους ν' αναφέρονται με απολυτότητα σε θέματα που απαιτούν μια βαθιά γνώση και πολύχρονη εμπειρία της ψυχολογίας του παιδιού και της οικογένειας. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά, βρίθουν τα τελευταία χρόνια από σωστές και από άστοχες απόψεις διαφόρων ειδικών ή μη, όλες διατυπωμένες με φαινομενική εγκυρότητα, που καλλιεργούν σύγχυση στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς. Σ' αυτό συντείνει και η έλλειψη πραγματικά καταρτισμένων ειδικών στον τόπο μας.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :45-46)

ε. Η διάλυση της εκτεταμένης οικογένειας και ο περιορισμός της στην πυρηνική οικογένεια.

- **Θετικά στοιχεία:** Η διάλυση της εκτεταμένης οικογένειας και ο περιορισμός στην πυρηνική οικογένεια δημιούργησε μια καλύτερη και πιο ώριμη συζυγική σχέση. Έπαψε η έντονη εξάρτηση από τους γονείς και οι επεμβάσεις. Το ζευγάρι άρχισε να πλησιάζει ο ένας τον άλλο σαν ενήλικοι, συναισθηματικά και ερωτικά , ενώ στην εκτεταμένη οικογένεια συχνά η συναισθηματική επένδυση παρέμενε στους γονείς.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :46)
- **Αρνητικά στοιχεία:** Άρχισε να εκλείπει το κλίμα ενός ευρύτερου υποστηρικτικού δικτύου, όπως οι συγγενείς. Τα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα της καθημερινής επαφής με παππού και γιαγιά. Η μοναξιά των συζύγων , όταν η σχέση δεν είναι καλή γίνεται μεγαλύτερη. Όταν οι σχέσεις είναι φανερά ή κρυφά κακές, μπορεί να ζημιώσουν σημαντικά τη συζυγική σχέση ή συχνά την ανατροφή των παιδιών.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :46)

στ. Η δημιουργία μιας εφηβικής κουλτούρας, χωρίς άμεση σύνδεση με την παιδική ή ενήλικη κουλτούρα.

- **Θετικά στοιχεία:** Η ανεξαρτητοποίηση των νέων από την επιρροή και συχνά από τις "δαγκάνες" της εξάρτησης από τους γονείς.(Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :46-47)

- **Αρνητικά στοιχεία:** Πρόωρη σεξουαλική δραστηριοποίηση, νεανική παραβατικότητα και εγκληματικότητα, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και εκτρώσεις, αποκοπή από την οικογένεια, από το σχολείο και από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Όλα αυτά δημιούργησαν μια επιφανειακότητα στις σχέσεις, έναν απελπισμένο μηδενισμό, μια μοναξιά, με αποτέλεσμα, την κατακόρυφη άνοδο των αυτοκτονιών ή των αποπειρών, σε όλο τον κόσμο και τελευταία και στη χώρα μας. (Κοινωνική Εργασία, Τεύχος 9^ο και 10^ο, 1988 :47)

2.7. ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ;

Κανένα τεχνητό κοινωνικό κατασκεύασμα δεν μπορεί να αντικαταστήσει την οικογένεια όπου λαμβάνει χώρα η μυστηριακή ενότητα. Μέσα στην οικογένεια το εγώ συναντά το εσύ για να σχηματίσουν τα δύο, μαζί με τα παιδιά, το εμείς.

Γιατί η οικογένεια έχει αυτή τη φοβερή δύναμη πάνω στη διάπλαση του χαρακτήρα του παιδιού;

1. Το παιδί ζει αποκλειστικά στους κόλπους της κατά τη νηπιακή ηλικία, τότε δηλαδή που βάζει τις βάσεις του χαρακτήρα του. Στην ηλικία αυτή είναι σε μέγιστο βαθμό εύπλαστο. Δεν διαχωρίζει τον εαυτό του από το περιβάλλον, με το οποίο ταυτίζεται απόλυτα.
2. Η επίδραση της οικογένειας είναι διαρκέστερη, διότι μέσα σ' αυτήν το παιδί περνά τον περισσότερο του χρόνο ακόμα και κατά τη σχολική περίοδο. (Μηλίτση, 1991:83)

3. Η αγωγή της οικογένειας γίνεται κατά τρόπο φυσικό και αβίαστο, στηρίζεται στην άμεση εποπτεία, στο ζωντανό παράδειγμα και στις γνώσεις που δίνει η ζωή.
4. Συνοδεύεται η αγωγή της από ευχάριστα συναισθήματα, τα οποία δίνουν οι φυσικοί και ψυχικοί δεσμοί, η αμοιβαία στοργή και εμπιστοσύνη. Κανένας άλλος δεν μπορεί να φτάσει στην οικογένεια στην τρυφερότητα, στην αφοσίωση και στο πνεύμα της αυτοθυσίας. (Μηλίτση, 1991:84)

2.8. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ;

Σε πολλά κράτη έγιναν πειράματα που απέδειξαν ότι κανένα τεχνητό κοινωνικό κατασκεύασμα δεν μπορεί ν' αντικαταστήσει την οικογένεια.

Η οικογένεια είναι το κύτταρο της κοινωνίας, το θερμοκήπιο όπου το παιδί μεγαλώνει και ανατρέφεται σωστά, όση και αν είναι η πρόοδος στον επιστημονικό τομέα, δε θα βρεθεί κάτι που να αντικαταστήσει την οικογένεια. «Θα μείνει, πατρική οικία, ο καταλληλότετος τόπος της αγωγής της ανθρωπότητας», σημείωνε ο μεγάλος Ελβετός παιδαγωγός Πεσταλότσι.

Οι κοινωνίες που δεν προσέχουν την οικογένεια δημιουργούν μια άρρωστη νέα γενιά. Τα έθνη αυτά είναι προορισμένα να παρακμάσουν. (Μηλίτση, 1991: 85)

2.9. ΑΝΔΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΡΟΛΟΙ

Μέσα στο σπίτι οι ρόλοι είναι περίπλοκοι από ότι στους επαγγελματικούς κύκλους. Οι γυναίκες εξακολουθούν να έχουν την κύρια ευθύνη των παιδιών και του σπιτιού, αλλά και η συνεισφορά του μισθού που κερδίζουν έξω από το σπίτι έχει γίνει πολύ σημαντική. (Richards, 1982:78)

Ο μέσο-αστός πατέρας του 19^{ου} αιώνα ήταν πατριάρχης του σπιτιού και της κοινωνίας γενικότερα. Είχε την κηδεμονία των παιδιών του και τον έλεγχο όλης της περιουσίας της γυναίκας του. Εκείνη φρόντιζε για τις καθημερινές ανάγκες των παιδιών, τον απόλυτο όμως έλεγχο είχε ο άντρας της. Οι ρόλοι αυτοί δημιούργησαν τις νομικές έννοιες της κηδεμονίας και της επιμέλειας των παιδιών. Η κηδεμονία περιλαμβάνει αποφάσεις για τη μόρφωση, τη θρησκεία και το γάμο αντιπροσωπεύουν την πατρική εξουσία, ενώ η επιμέλεια είναι η καθημερινή ασχολία των γυναικών. Ο διαχωρισμός αυτών των διαδικασιών ήταν απαραίτητος, γιατί μέχρι τα μέσα του αιώνα μας, οι άνδρες, σχεδόν πάντα διατηρούσαν την κηδεμονία των παιδιών, ύστερα από διαζύγιο, παρόλο που τα παιδιά τα φρόντιζε η πρώην σύζυγος ή κάποιος συγγενής της. Σήμερα, όμως, με την παρακμή της πατριαρχίας, η κηδεμονία και η επιμέλεια δίνονται, συνήθως, στις γυναίκες. (Richards, 1982:78)

Αντίθετα, η γυναίκα στην πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού παρουσιάζεται σε κατώτερη μοίρα από τον άνδρα. Η πολιτική, οικονομική και κοινωνική εξουσία ήταν και είναι σε ανδρικά χέρια. Στην κλασική αρχαιότητα η γυναίκα ήταν υποταγμένη στη θέληση του άνδρα. Δεν είχε δικαιώματα και δεν μπορούσε να εκφράσει ούτε την αγανάκτησή της. Στα μετέπειτα χρόνια ο υποβιβασμός της γυναίκας νομιμοποιήθηκε τόσο από τις

μεγάλες θρησκευίες όσο και από την ανθρώπινη διάνοηση. Οι πατέρες της εκκλησίας, ζώντας μέσα σ' ένα εχθρικό για τις γυναίκες περιβάλλον, συνέδεσαν τη γυναίκα με την αμαρτία και τη θεώρησαν επικίνδυνη. Οι Μουσουλμάνοι, ακολουθώντας τις εντολές του Κορανίου, είδαν τη γυναίκα ως κτήμα τους, προικισμένη με μειονεκτήματα. Την ίδια αντίληψη είχαν και οι διανοούμενοι. Ο J.J. Rousseau, στο γνωστό μυθιστόρημα *Emile*, θεωρεί ως προορισμό της γυναίκας να αρέσει στον άνδρα και να τον υπηρετεί. (Χαραλαμπόπουλος, 1987:272)

Τις τελευταίες όμως δεκαετίες του αιώνα μας, η θέση της γυναίκας στην οικογένεια και τη κοινωνία βελτιώθηκε σημαντικά. Ο άνδρας δεν ανταγωνίζεται πια τη γυναίκα με την οξύτητα των παλαιότερων εποχών και η ζωή της γυναίκας, ως μητέρας και ως εργαζόμενης μέσα και έξω από το σπίτι έγινε πιο άνετη, πιο σεβαστή και πιο ανθρώπινη από άλλοτε. Μολονότι οικονομικά πολλές γυναίκες εξακολουθούν να εξαρτώνται από τον άνδρα τους, έχουν αποκτήσει σε μεγάλο βαθμό την ψυχολογική δύναμη και τον έλεγχο του σπιτιού. Παρόλο που υπάρχουν ακόμα υπολείμματα της παλιάς αντίληψης, ότι η γυναίκα είναι ιδιοκτησία του συζύγου της, τα περισσότερα τα ζευγάρια αρχίζουν το γάμο τους με την προϋπόθεση ότι οι ρόλοι τους είναι διαφορετικοί αλλά ίσοι. (Χαραλαμπόπουλος, 1987:276, Richards, 1982: 78-79)

Η αλλαγή της κοινωνικής θέσης της γυναίκας επέφερε μεταβολές και στην κοινωνική θέση του άνδρα, ο οποίος χάνει τον πατριαρχικό του ρόλο, στο πλαίσιο του οποίου κατείχε μια απεριόριστη και *de facto* εξουσία. Ο άνδρας οφείλει τώρα να εσωτερικεύσει ένα διαφορετικό ρόλο, απογυμνωμένο από την παραδοσιακή του υπεροχή. Από τότε που άρχισε να διευρύνεται και να αυξάνεται η ανεργία και να εργάζεται η σύζυγός του, η κοινωνική και οικονομική του αποστολή αποδυναμώθηκε. Χάνει το ρόλο

του μοναδικού υπευθύνου για την οικονομική στήριξη της οικογένειας. Χάνοντας, λοιπόν, αρκετά από τα προνόμιά του αυτό έχει ως συνέπεια να χάνει την ισορροπία και τη σταθερότητά του. Σε κάποιες περιπτώσεις, αυτή η απώλεια του παραδοσιακού του ρόλου συνεπάγεται σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Ο σημερινός άνδρας οφείλει να παίξει ένα ρόλο ανάλογο με αυτόν της νέας γυναίκας, την οποία πολλές φορές θεωρεί αντίπαλο και ανταγωνιστή. Και οι δύο μαζί θα πρέπει να σχηματίσουν ένα ζευγάρι όπου το παιδί θα μπορεί να εντοπίσει τις διαφορές στις ικανότητες και στα προτερήματά τους. (Γκαρμπάρ, Τεοντόρ, 1996:36-37, Χουρδάκη, 1995:343, 375, 376)

2.10. ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Τα τελευταία χρόνια οι γυναίκες αμφισβητούν τη υπεροχή και το μονοπώλιο των ανδρών στην άσκηση της εξουσίας και οργανωμένες σε συλλόγους του γυναικείου ή φεμινιστικού κινήματος διεκδικούν σοβαρά την ισότητα και την χειραφέτησή τους, την ισότιμη και ομότιμη σχέση των δύο φύλων. Με άλλα λόγια ζητούν την απελευθέρωση της γυναίκας από καταστάσεις εξάρτησης, περιορισμού και πίεσης. Ζητούν να έχουν μέσα στην κοινωνία στην οποία ζουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους άνδρες στη μόρφωση, στην εργασία, και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Ζητούν από την οργανωμένη πολιτεία να εφαρμόζει το άρθρο 4 του Συντάγματός που ορίζει ότι «Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Ζητούν από το κράτος να απονέμει σε άνδρες και γυναίκες ίσες δυνατότητες αξιοποίησης των φυσικών τους προσόντων και

ίσες προς τις ικανότητές τους αμοιβές και παροχές. (Χαραλαμπίδης, 1987:274-275)

Το γυναικείο κίνημα είναι μια διεθνής κίνηση που έχει σκοπό την αποκατάσταση της ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα . Διαφέρει από χώρα σε χώρα ως προς την οργάνωση και τους ιδιαίτερους στόχους του. Οι πρώτες φεμινίστριες εμφανίστηκαν στην Αγγλία και στις Η.Π.Α και αποκαλούνταν «σουφραζέτες». Γυναικείοι αγώνες, όμως, γινόταν και αλλού, όπως στη Σουηδία και στη Νορβηγία. Το σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα, άρχισε να αναπτύσσεται στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και απλώθηκε σε όλες τις χώρες. (Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή, 1996:205-206)

Το γυναικείο κίνημα δεν διεκδικεί τη χειραφέτηση της γυναίκας σε βάρος του άνδρα. Αντίθετα, υποστηρίζει και διεκδικεί την ισότητα, την αδελφότητα, τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και την υπευθυνότητα ανάμεσα στα δύο φύλα . Θεωρεί άνδρες και γυναίκες ως ισότιμους συντρόφους και αγωνίζεται να διαμορφώσει μια κοινωνία ανθρωπινότερη απαλλαγμένη από την αναξιοσύνη και την απανθρωπιά του ανθρώπου. Γι' αυτό διαμαρτύρεται και επαναστατεί όταν βλέπει να κουρελιάζεται η αξιοπρέπεια της γυναίκας, να ξεχωρίζουν οι ρόλοι του άνδρα και της γυναίκας και να διαχωρίζονται οι ευθύνες της ζωής. (Χαραλαμπίδης, 1987:275)

Το φεμινιστικό κίνημα θεωρεί εξίσου υπεύθυνους για την ανατροφή και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και τη μητέρα και τον πατέρα . Πιστεύει ότι σε μια σύγχρονη οικογένεια οι ρόλοι του πατέρα και της μητέρας δεν είναι αλληλοαποκλειόμενοι. Πιστεύει ότι οι γονείς οφείλουν να μοιράζονται την ευθύνη της οικογένειας, συμμετέχοντας και οι δύο περισσότερο ενεργητικά στις δουλειές και τις φροντίδες του σπιτιού και στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού. (Χαραλαμπίδης, 1987:275)

3. ΟΙ ΓΟΝΕΪΚΟΙ ΡΟΛΟΙ

3.1. Ο ΠΑΤΡΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Ο ρόλος του πατέρα στη σύγχρονη οικογένεια δεν σχετίζεται πλέον με το ρόλο που διαδραμάτιζε στον παραδοσιακό τύπο της οικογένειας, παρόλο που εξακολουθεί να υφίσταται σε μικρότερο βαθμό στις αγροτικές περιοχές. Τυπικά, ο ρόλος του παραμένει ουσιαστικά αναλλοίωτος, παρότι μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο έχει μερικώς αλλάξει. Ο πατέρας είναι μεν ο «αρχηγός της οικογένειας», ωστόσο η εξουσία του ως «αφέντη-πατέρα» τείνει να εκλείψει. Η σχέση του με τη σύζυγο βασίζεται στη συνεργασία, καθώς στις περισσότερες πυρηνικές οικογένειες η γυναίκα εργάζεται και συνεισφέρει στα οικονομικά της οικογένειας. Εκτός αυτού, αν και η σύζυγος εξακολουθεί να είναι η κύρια υπεύθυνη για τις οικιακές εργασίες και υποχρεώσεις, ο πατέρας όλο και περισσότερο δίνει «ένα χέρι βοήθειας» στην αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων του σπιτιού. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999:44)

Η συνεργατική σχέση των συζύγων είναι ιδιαίτερα εμφανής στο ρόλο που αναλαμβάνει ο σύζυγος πατέρας φροντίζοντας και διαπαιδαγωγώντας τα παιδιά. Ένα μέρος του ελεύθερου χρόνου του αφιερώνεται στη δημιουργική του επαφή με τα παιδιά, στην ψυχαγωγία τους και στην προστασία τους. Η ενεργός παρουσία του πατέρα στη ζωή της οικογένειας και του παιδιού ενισχύει την ταύτιση του παιδιού μαζί του και επιδρά θετικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999:44-45)

Η αποστολή του πατέρα έχει μεγάλη σημασία, τόσο στην τελείωση του παιδαγωγικού έργου όσο και στο ότι ο πατέρας πρέπει να αποτελεί ένα

άτομο πιο αντικειμενικό, πιο ανεπηρέαστο από τη μητέρα. Ο πατέρας ασκεί τη μεγαλύτερη επιρροή στα μικρά ή μεγάλα παιδιά του. Η επιρροή αυτή είναι αποφασιστική για την εξέλιξη και το μέλλον των παιδιών. Εκτός αυτών η πατρότητα είναι ένας παράγοντας εξισορρόπησης της παιδαγωγικής προσπάθειας, με την έννοια ότι η ανδρική ψυχολογία αντισταθμίζει την γυναικεία επιρροή, αλλά και την εδραιώνει, την σταθεροποιεί, τη ενισχύει, την συμπληρώνει, γιατί δημιουργεί γύρω στο παιδί τη σωτήρια ατμόσφαιρα της κοινωνικής ζωής. (Παπανδρέου, 1971:26)

Η πατρότητα μπορεί να αλλάξει την αντίληψη που έχουν οι άνδρες για τον εαυτό τους. Συχνά τους βοηθάει να ξεκαθαρίσουν τις αξίες στις οποίες πιστεύουν και να τις ιεραρχήσουν. Μπορεί ακόμη να επαυξήσει την αυτοεκτίμησή τους, αν χειρίζονται σωστά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ή, αλλιώς, μπορεί να τους διαταράξει και να τους καταπιέσει, αποκαλύπτοντας τα όρια της αντοχής τους και τις αδυναμίες τους. Οι πατέρες μπορεί να διδαχτούν από τα παιδιά τους και να ωριμάσουν μέσα από τη σχέση τους μ' αυτά. Όπως σημειώνει η Maureen Green, «ένα από τα πρώτα πράγματα που μαθαίνει ένας πατέρας από τα παιδιά του είναι ότι οι ανάγκες του μπορούν να συναγωνιστούν τις δικές τους». Τα παιδιά προσβλέπουν προς τον πατέρα τους για να πάρουν ορισμένες κατευθύνσεις. Εκείνος μπορεί να χαίρεται δίνοντάς τες. Τα παιδιά τον θεωρούν πρότυπο, και το να' ναι αυτός το πρότυπο προσθέτει μια πιο πέρα διάσταση στις αποφάσεις του. Οι φιλοδοξίες του και οι επιτεύξεις του υπολογίζονται από τον ίδιο αλλιώς, αν μπορεί να μάθει να τις βλέπει με τα δικά τους μάτια, όπως και με τα ίδια του τα μάτια. Το να' ναι κάποιος πατέρας και να λειτουργεί σαν πατέρας, μπορεί να' ναι χρήσιμο και για τους άνδρες και για τα ίδια τα παιδιά. (Parke, 1987:29)

Η παρουσία του πατέρα συμπληρώνει την οικογένεια και βοηθά απ' την αρχή τα παιδιά να γίνουν ολοκληρωμένοι άνθρωποι, τους δίνει χρόνο να αντιληφθούν πως υπάρχουν και άνδρες, όπως και γυναίκες, και πως έντονα συναισθήματα χαράς, λύπης ή θυμού μπορεί να αναπτυχθούν μεταξύ πατέρα-μητέρας, πατέρα-γιου, μητέρας-κόρης.(Τσιάντης,1991:37-38)

Κάθε πατέρας που επιθυμεί μια στέρεη σχέση με τα παιδιά του θα πρέπει να θέσει τα θεμέλιά της κατά τη διάρκεια της κύησης και των πρώτων μηνών της ζωής του. Επειδή η επικοινωνία γονέων και βρέφους είναι μια αμφίδρομη διαδικασία, το νεογέννητο έχει και αυτό την ευκαιρία να μάθει από πολύ νωρίς, με δάσκαλο τον πατέρα του. Καθώς εξοικειώνεται με τη φυσιολογία, τη φωνή, το βήμα, τη μυρωδιά του πατέρα του, αλλά και με τον τρόπο που το κρατά, το βρέφος μαθαίνει να συνδέει την παρουσία του πατέρα με την παρηγοριά και την ασφάλεια. Από το πώς εκείνος αντιδρά διδάσκεται σημαντικά μαθήματα κοινωνικού ελέγχου. Μαθαίνει ότι μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο ο πατέρας του το αντιμετωπίζει, και ότι και το ίδιο μπορεί να επηρεάσει τους άλλους με τη συμπεριφορά του.(Gottman,2000:206)

Ο πατέρας που έχει τη συνήθεια να προσφέρει την καθημερινή φροντίδα και να ασχολείται με την ανατροφή του παιδιού του, όταν αυτό βρίσκεται στη νηπιακή ηλικία, θα συνεχίσει να το κάνει, αναλαμβάνοντας μέρος των ευθυνών και όταν το παιδί μεγαλώσει. Η πρόκληση στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η συνέχιση και διατήρηση αυτής της δέσμευσης διαχρονικά, ακόμη και όταν τα προγράμματα και οι προτεραιότητες αλλάζουν τόσο στο σπίτι όσο και στη δουλειά. Αν ο πατέρας δεν επιδώσει συνειδητά να συνδεθεί αναπόσπαστα με την καθημερινή ζωή του παιδιού του, τότε είναι πολύ πιθανό να διαπιστώσει ότι απομακρύνεται από αυτό, χάνοντας τις πολύ οικείες και προσωπικές λεπτομέρειες, το υλικό δηλαδή

που συνιστά το κοινό έδαφος πάνω στο οποίο πατέρας και παιδί οικοδομούν τη σχέση τους. Έτσι, λοιπόν, δεν έχει σημασία πόσα απογεύματα και σαββατοκύριακα θα περάσει ένας πατέρας με το παιδί του αν ο χρόνος κυλά χωρίς καμιά αλληλεπίδραση, με τον πατέρα να είναι θαμμένος κάτω από έναν τεράστιο όγκο δουλειάς ή να κάθεται σιωπηλός μαζί με το παιδί μπροστά στην τηλεόραση. Σημασία έχει η «ποιότητα του χρόνου» και όχι η «ποσότητα του χρόνου».(Gottman,2000:208)

Η συμβολή ενός πατέρα, που βρίσκεται κοντά στα παιδιά και συμμετέχει ενεργά στη ζωή τους, μπορεί να εντοπιστεί στα παρακάτω βασικά σημεία:

1. Καθώς οι οικογένειες με μικρά παιδιά εμφανίζονται ψυχολογικά απομονωμένες από τους υπόλοιπους, ο πατέρας γίνεται ένα άτομο κεντρικής σημασίας στο οποίο η μητέρα μπορεί να στηριχτεί, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ακραίας απομόνωσης. Δεν μπορεί όμως ο πατέρας να εξουδετερώσει μια συνολικά κακή σχέση με τον κοινωνικό περίγυρο.
2. Ο πατέρας που συμμετέχει ενεργά μπορεί να λειτουργήσει ως στοιχείο εξισορρόπησης στο οικογενειακό σύστημα. Μπορεί να παρέχει υποστήριξη και να λύνει προβλήματα, καθώς και να βοηθήσει στη βελτίωση μιας πιθανά δυσλειτουργικής σχέσης ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί, δηλαδή, να εξισορροπήσει την αποκλειστική συμβιωτική σχέση μητέρας-παιδιού. Με αυτό τον τρόπο ο ρόλος του πατέρα απορροφά μέρος του ψυχολογικού βάρους της γυναίκας, αφού και οι δύο γονείς μοιράζονται την ευθύνη και τη στοργική φροντίδα του παιδιού.
3. Το παιδί εμπλουτίζεται περισσότερο, καθώς το πρώτο κοινωνικό του περιβάλλον διευρύνεται με θετικές επιπτώσεις.

4. Τέλος, ο πατέρας μπορεί να βιώσει και να αναπτύξει καταπιεσμένες πλευρές της προσωπικότητάς του. Η ευαισθησία, το παιχνίδι και η φαντασία μπορούν να αναπτυχθούν ελεύθερα στη σχέση με το νήπιο, όπου η στενή επαφή και στοργική ευαισθησία είναι απαραίτητα στοιχεία μιας πετυχημένης επικοινωνίας. Δεν έχουν μόνο τα παιδιά ανάγκη από τους πατέρες, αλλά και οι πατέρες από τα παιδιά. (Χουντουμάδη, 1994:125-126)

Επιτυχημένος πατέρας δεν είναι αυτός που ρυθμίζει τα πράγματα ανεξάρτητα από τα παιδιά του. Είναι αυτός που αποδέχεται το ρόλο του στην εικοσάχρονη διαδικασία της ανατροφής ενός ανθρώπινου όντος. Είναι αυτός που επιβραδύνει, αφιερώνει χρόνο στα παιδιά του –στο καθένα ξεχωριστά- και δημιουργεί μαζί τους σχέσεις ανάλογες με την ηλικία τους. (Χουντουμάδη, 1994:210)

3.2. Η ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ ΩΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ

Η ωριμότητα θεωρείται ως προϋπόθεση αναντικατάστατη του επιτυχούς πατρικού ρόλου. Για να θεμελιωθεί σωστά ο πατρικός ρόλος κατά την παιδική ηλικία, πρέπει η ψυχολογική ωρίμανση να χαρακτηρίζει τον πατέρα. Η ωριμότητα στην οποία αναφερόμαστε, ενώ συνδέεται κατά άμεσο τρόπο, με την χρονική ηλικία του πατέρα δεν είναι και άσχετη απ' αυτήν. Ωριμος λοιπόν, στην προκειμένη περίπτωση είναι εκείνος ο οποίος;

1. Έχει αποδεχθεί την **ατομικότητά** του.
2. Έχει αποδεχθεί την **συζυγική του ιδιότητα**.
3. Έχει αποδεχθεί την **πατρική του ιδιότητα**.

πριν αναλυθούν τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να διευκρινιστεί ότι όρος "αποδοχή", διαφέρει από τον όρο "παραδοχή". Γιατί ενώ η παραδοχή προϋποθέτει και την επικρότηση του Άλλου, εκ μέρους του υποκειμένου, η αποδοχή είναι, ενέργεια μεγαλύτερη από την παραδοχή και αποτελεί "λογική λατρεία", του Άλλου για την Αγάπη. Μπορούμε λοιπόν, να διακρίνουμε στην αποδοχή, τρία, μάλλον χωροχρονικά, στάδια: α) η διάγνωση, β) η συμφιλίωση και γ) η προσπάθεια για την βελτίωση της ατομικότητας.

Τα δύο πρώτα στάδια είναι τα πιο δύσκολα είτε πρόκειται για την ατομική αποδοχή είτε για την συζυγική είτε πατρική. Και αν αυτά πραγματοποιηθούν, τότε το τρίτο έρχεται σχεδόν ομαλά. (Κοσμόπουλος, 1972:16-17)

1. Για όλες τις περιπτώσεις, ιδιαίτερα όμως για την ατομική αποδοχή, η διάγνωση ή διαπίστωση της αληθινής εικόνας του προσώπου, το "γνώθι" σ' αυτόν υπερβαίνει τις οριακές δυνατότητες του ανθρώπου.

Η συμφιλίωση, στη συνέχεια, δεν είναι εύκολη, δεδομένου ότι η γνώση του εαυτού μας ούτε τέλεια, ούτε πλήρες είναι, και ούτε απόλυτα τιμητική.

Αν φτάσουμε λοιπόν στη συμφιλίωση με τη εικόνα μας και επανακατακτήσουμε την ταυτότητά μας, μπορούμε να προχωρήσουμε στο γ' στάδιο της παραδοχής, δηλαδή την βελτίωση. (Κοσμόπουλος, 1972:19)

2. Δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ώριμος ο άνδρας εκείνος ο οποίος προσέρχεται στη συζυγική ζωή χωρίς ν' αποδεχθεί την νέα του ιδιότητα, δηλαδή την συζυγική και την πατρική. Και οι δύο αυτές προϋποθέτουν την αποδοχή της ατομικότητάς του και, συγκεκριμένα, την έξοδό του από τον ναρκισσισμό της εφηβείας και την μεταβίβασή του από την περιοχή του "λαμβάνειν" στην αντίστοιχη του "διδόναι".

Απαραίτητο είναι ν' αντέξει το "διδόναι" μέσα στην ερωτική ζωή για να επαρκέσει στην πατρότητα. Πολλές φορές όμως, η πατρότητα, είναι εκείνη η οποία αναπτύσσει και αυτό, απέναντι στη σύζυγο, το οποίο, μέχρι τότε, είχε μείνει ατροφικό.

Το παιδί έχει ανάγκη και την ανδρικότητα του πατέρα και την θηλυκότητα της μητέρας. "Ο πατέρας, λέει ο M. Debesse, θα βοηθήσει το παιδί να ανακαλύψει τον κόσμο και η μητέρα τους άλλους".(Κοσμόπουλος,1972:20)

3. Η αποδοχή της πατρότητας συνδέεται με την αποδοχή της συζυγικής ιδιότητας του άνδρα. Είναι φαινομενικά εύκολο στάδιο, επειδή η φύση ενισχύει και βοηθά τον νεαρό άνδρα να ανταποκριθεί στο ρόλο του. Όμως, απαιτεί περισσότερο την ψυχική ωρίμανση του νεαρού άνδρα και την οριστική εγκατάλειψη της εφηβείας, προκειμένου να υπάρξει κοντά στο γιο του με τις δύο μορφές της πατρότητας, δηλαδή αυτή του ανδρικού προτύπου και αυτή του προστάτη και του καθοδηγού. Δεν είναι λίγες οι οικογένειες οι οποίες υποφέρουν από την νοσηρά παρατεινόμενη ψυχολογική εφηβικότητα του πατέρα. Και ειδικά για τον πατέρα ας μην υπερεκτιμήσουμε τον ρόλο της φύσης.

Δηλαδή η πατρική αγάπη, κι επομένως οι σχέσεις πατρότητας, δεν έχει βαθιές τις ρίζες της, εφόσον δεν πηγάζει από τους βιολογικούς μηχανισμούς του άνδρα. Ενώ η μητρότητα είναι έμφυτη στη μητέρα, η πατρότητα είναι επίκτητη. Εμφανίζεται μάλιστα μετά τη γέννηση του παιδιού και γίνεται αντιληπτή όταν το νεογέννητο ικανοποιήσει τον ανδρικό εγωισμό του πατέρα και χαρίσει σ' αυτόν το πρώτο του χαμόγελο. Η πατρική αγάπη εξαρτάται και επηρεάζεται από τις οικογενειακές σχέσεις, πολύ περισσότερο από την μητρική, και στο πρώτο της τουλάχιστον στάδιο, έχει ανάγκη των ανταποκρίσεων του νηπίου στις πατρικές αισθήσεις για σχέσεις. Οι

ανταποκρίσεις αυτές, αυξανόμενες με την πάροδο των μηνών σταθεροποιούν το πατρικό συναίσθημα. (Κοσμόπουλος, 1972:21-22)

3.3. Ο ΜΗΤΡΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Στη μυθολογία, τη συλλογικότερη αυτή μορφή της τέχνης, η γυναίκα έχει σημαντική θέση. Στην τέχνη της Αναγέννησης η Madonna κυριαρχεί. Και στη Βυζαντινή τέχνη τίποτα δεν ξεπερνάει την ανεπανάληπτη μορφή της Μάνας-Παναγίας. Στη λαϊκή παράδοση τίποτα δεν είναι φοβερότερο από την κατάρα της μάνας, που συγκεκριμενοποιεί την τεράστια δύναμη της ηθικής, της επιβολής και της εξουσίας. Τίποτα δεν είναι πιο θεμελιακό στην ειδολογική ολοκλήρωση του ανθρώπου από τη μάνα. Η ωριμοποιός επίδρασή της είναι αναντικατάστατη, μοναδική. Για χιλιάδες χρόνια η γυναίκα ήταν η σπονδυλική στήλη του σπιτιού. Ήταν σύζυγος, μητέρα, νοσοκόμα, δασκάλα. Αυτή επωμίζεται το κύριο βάρος της ανατροφής του παιδιού και τον κύριο ρόλο του φορέα της οικογενειακής παράδοσης. Είναι αλήθεια ότι στην παραζάλη των καιρών μας η σημερινή μητέρα δεν αισθάνεται την ασφάλεια που είχε η μάνα της παραδοσιακής οικογένειας. Εκείνη χρησιμοποιούσε το ένστικτο, το μέτρο και το παράδειγμα. Και ήξερε πολύ καλά ότι χωρίς το προσωπικό της παράδειγμα καμιά νοθεσία δεν μπορούσε να πιάσει τόπο. Βέβαια, και η σημερινή μάνα έχει ένστικτο και μέτρο και δεν της λείπει, τις περισσότερες φορές, το παράδειγμα, ο υποδειγματικός τρόπος ζωής. Αλλά συχνά βρίσκεται σε σύγχυση από τις διάφορες παιδαγωγικές θεωρίες, που συνήθως φτάνουν στα αυτιά της παραμορφωμένες. Εκείνο, όμως, που έχει σημασία είναι, η αγάπη της

μητέρας να μην είναι εγωιστική προς τα παιδιά της και με το προσωπικό της παράδειγμα να ανατρέφει τα παιδιά της. (Ματσανιώτης, 2000:33-34, 35-36)

Το «μητρικό αίσθημα» είναι σαν ένα είδος «ενστίκτου» (το «μητρικό ένστικτο») που προϋπάρχει στον ψυχισμό της γυναίκας στο βαθμό που βιολογικά προορίζεται να κυοφορήσει ένα παιδί που θα βγει κατά τη γέννηση από το σώμα της. Πραγματικά, το μητρικό ένστικτο είναι ένα «ψυχολογικό κεκτημένο», δεν έχει αυτό το άκαμπτο, αμετάβλητο, προσχηματισμένο χαρακτήρα που σημαδεύει το ζώδες ένστικτο. Οικοδομείται αρχικά σε μια σχέση με δύο, που έχει κατά κάποιο τρόπο δύο επίπεδα και που το ουσιαστικό χαρακτηριστικό της είναι ότι προέρχεται κατευθείαν από το βιολογικό πλαίσιο της μητρότητας. Ξεκινώντας από το βιολογικό πλαίσιο της εγκυμοσύνης, οικοδομείται το μητρικό ένστικτο με τη μεσολάβηση περίπλοκων και βαθιών ψυχολογικών σχέσεων που η γυναίκα διατηρεί με το σώμα της. (Μύλντορφ, 1977:81)

Η εγκυμοσύνη προκαλεί ένα φυσικό μετασχηματισμό του σώματος που έχει απήχηση στη σύλληψη της «εικόνας του σώματος», και η προσωπικότητα της εγκύου γυναίκας μεταβάλλεται, επίσης. Το «εγώ» της «περιέχει» το μελλοντικό της παιδί: αυτό το παιδί είναι μέσα στη σάρκα της, στο σώμα της και από αυτό το γεγονός βρίσκεται επίσης στον ψυχισμό της. Υπάρχει έτσι αρχικά μια δυϊκή σχέση της γυναίκας με τον εαυτό της και στη συνέχεια, υπάρχει μια νέα δυϊκή σχέση της μάνας με το παιδί της. (Μύλντορφ, 1977:81-82)

Το σημαντικό πρόσωπο για τη φυσιολογική εξέλιξη του βρέφους υπήρξε πάντα, στη συνείδηση κλινικών και ερευνητών, η μητέρα, ενώ ο πατέρας σπανίως αποτελούσε μέρος της εικόνας, τουλάχιστον έως το φαλλικό στάδιο ανάπτυξης. Έτσι, η σχέση μητέρας-παιδιού πάντοτε κατείχε σημαντική θέση στην επιστήμη της Ψυχολογίας. Μια σωστή σχέση με έναν ενήλικο είναι

μεγάλης σπουδαιότητας για το παιδί, επειδή του καλύπτει τις βασικές ανάγκες για επαφή και εμπιστοσύνη. Πολλοί θεωρητικοί, όπως, η **Joselyn**, ο **Wisdom**, η **Mead**, ο **Freud**, η **Malher**, ο **Winnicott**, οι **Robert Sears** και **John Whiting** και οι θεωρητικοί της μάθησης, αναφέρουν ότι κεντρικό πρόσωπο στη ζωή του παιδιού από τη στιγμή της γέννησης ως την ενηλικίωση του είναι η μητέρα. (Τσιάντης,1994:148,Χουντουμάδη, 1994:126)

Η σημασία της μητέρας για την οικογένεια ουδέποτε αμφισβητήθηκε. Όλοι οι πολιτισμοί συμφωνούν στο σημείο αυτό και θεωρούν πρωταρχικό το μητρικό ρόλο. Η «κεντρική μητρική μορφή» δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί παρά μόνο μέσα από μια ενδεχόμενη δράση της σε χώρους έξω από την οικογένεια. Η σύζυγος-μητέρα οφείλει να διατηρήσει τη συνοχή της οικογενειακής ομάδας και, προς το σκοπό αυτό, διαδραματίζει τον εκφραστικό ρόλο κοινωνικό-μετρικού άστρου: επομένως, «ο γυναικείος ρόλος δεν έπαψε να είναι πρώτιστα προσκολλημένος στις εσωτερικές υποθέσεις της οικογένειας –ως ρόλος συζύγου, μητέρας και νοικοκυράς».(Γεωργίου-Νίλσεν,1980:42,Μισελ,1998: 154)

Η πρώτη συγκεκριμένη ενσάρκωση του περιβάλλοντος για το βρέφος είναι η μάνα. Και τι δεν του χαρίζει. Την ίδια τη ζωή, την αύξησή του με τη διατροφή και την ψυχική ανέλιξή του με την αγάπη της. Διατροφή, ασφάλεια και αγάπη είναι ο τρίποδας των πρωταρχικών αναγκών του βρέφους, που τόσο τέλεια καλύπτονται από τη μάνα. Αλλά και γι' αυτή επιφυλάσσει το βρέφος το θεϊκό δώρο του πρώτου χαμόγελου. Η μάνα συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία που μέσα από μια σκληρή και δύσκολη διαδικασία επιλογής χιλιάδων αιώνων, καλλιέργησε η φύση για να διασφαλίσει τη συνέχεια της ζωής. Για τον πατέρα το παιδί αποτελεί προέκταση της πνευματικής προσωπικότητας του. Για τη μητέρα, όμως, το

παιδί είναι η προέκταση όχι μόνο της πνευματικής, αλλά κυρίως της φυσικής της προσωπικότητας. Με τη γέννηση, η άμεση φυσική κηδεμονία της μάνας με το παιδί διακόπτεται. Υπάρχει, όμως, η χρυσή γέφυρα που αναπληρώνει τη φυσική κηδεμονία. *Ο θηλασμός* (Ματσανιώτης,2000:32)

Η μητέρα, αναντίρρητα, έχει τις πιο στενές και συχνές, επαφές με τα παιδιά της υπό την πίεση των πρακτικών αναγκών της ζωής. Το παιδί από την στιγμή της γεννήσεώς του κινείται και αναπνέει μέσα στην μητρική ατμόσφαιρα. Γνωρίζει ορισμένες ιδιότητες της μητέρας και μερικές από αυτές είναι –η απαλότητα και η γλυκύτητα. Η μητέρα διαπλάθει την ψυχή του παιδιού. Δεν αντιδρά στο παιδί, το παρακολουθεί απλώς και του ικανοποιεί τις απαιτήσεις, είναι το «ευάλωτο φρούριο» η μητέρα. (Παπανδρέου,1971:26,Binnikot, 1976:130)

Οι μητέρες βοηθούν με πολλούς τρόπους τα μικρά παιδιά τους να πλουτίσουν τις γνώσεις τους. Πολύ αποτελεσματικός τρόπος είναι ότι τους δίνουν ερεθίσματα με το να τους μιλούν, να τους δείχνουν ή να τους περιγράφουν διάφορα αντικείμενα παιχνιδιού. Αλλά και με τις εκδηλώσεις αγάπης, στοργής, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος επιταχύνεται η πνευματική ανάπτυξη των παιδιών. Με το διάβασμα, οι μητέρες βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις γνωστικές τους ικανότητες. Η Clarke-Stewart διαπίστωσε ότι η ίδια σειρά μητρικών εκδηλώσεων συνδέεται με τη γλωσσική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Περιέγραψε αυτή τη συμπεριφορά σαν την «καλύτερη μητρική φροντίδα».(Parke,1987:95)

Η προσωπικότητα της μητέρας θα αντιγραφεί με πολύ σεβασμό από τη θαμνωμένη κόρη της. Το πώς αισθάνεται η μητέρα σαν γυναίκα, σύζυγος, μάνα και εργαζόμενη θα δημιουργήσει δυνατές εντυπώσεις στην κόρη της. Το πώς τα πηγαίνει κυρίως με τον άνδρα της, θα επηρεάσει τη μελλοντική σχέση της κόρης της με τον δικό της άνδρα. (Σποκ,1987:50)

Η μητέρα είναι ο πρώτος μεγάλος έρωτας του γιου της. Με φανερούς ή κρυφούς τρόπους θα δημιουργηθεί έτσι το ρομαντικό του ιδανικό που θα επηρεάσει όχι μόνο την αποφασιστική εκλογή της γυναίκας του, αλλά και τον τρόπο που θα της συμπεριφέρεται.(ο.π)

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος της μητέρας είναι αρκετά σημαντικός στη ζωή του παιδιού. Είναι εκείνη που το φέρνει στο κόσμο και του προσφέρει τις πρώτες βασικές του ανάγκες. Μόνη της όμως δεν μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες του παιδιού, γι' αυτό χρειάζεται και τη βοήθεια του πατέρα. Έτσι, λοιπόν, βοηθώντας ο ένας τον άλλο στη φροντίδα του παιδιού και η μητέρα δεν έχει ολοκληρωτικά τη φροντίδα και ο πατέρας συμμετέχει με διάφορες δραστηριότητες στις καθημερινές του ανάγκες, με αποτέλεσμα να ωφελεί αρκετά το παιδί αυτή η καλή σχέση μεταξύ πατέρα και μητέρας.

3.4. Η ΜΗΤΕΡΑ ΩΣ ΒΟΗΘΟΣ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Οι μητέρες παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά την εμπλοκή του πατέρα στη φροντίδα των παιδιών του, είτε στηρίζοντας είτε αποθαρρύνοντας τον. Μελετώντας τη στάση που είχαν οι μητέρες απέναντι στη συμμετοχή των πατέρων στη φροντίδα των νηπίων, οι Ross Parke και Ashley Beitel βρήκαν ότι ένας πατέρας είναι λιγότερο πιθανό να αναμιχθεί στη φροντίδα του παιδιού του αν η μητέρα επικρίνει την ποιότητα της παρεχόμενης από αυτόν φροντίδας και αν πιστεύει ότι η γυναίκα από τη φύση της είναι πιο κατάλληλη για την ανατροφή των παιδιών. (Gottman, 2000:207)

Καμιά φορά οι ίδιες οι μητέρες παρουσιάζονται αρνητικές για όσα προτείνονται σχετικά με τη μεγαλύτερη παρουσία του πατέρα. Δεν τα υιοθετούν με άνεση. Ίσως φοβούνται μη χάσουν "κεκτημένα" ψυχολογικά δικαιώματα ως προς τις σχέσεις τους με τα παιδιά. Μα η παρουσία του πατέρα θα τις απαλλάξει, τις ίδιες, από το άγχος της μονόπλευρης ευθύνης της αγωγής. Και θα απαλλάξει και τα παιδιά, όχι σε λίγες περιπτώσεις, από την "ασφυκτική" αγάπη της μητέρας, μονόπλευρη, πιεστική αφού θα μπει δίπλα, πιο αντικειμενική, πιο στρωτή η άλλη μορφή αγάπης, του πατέρα. Η μητέρα, λοιπόν, πρέπει να σταθεί ώριμα σε ότι αφορά το νέο ρόλο του συζύγου της. Να τον βοηθήσει να έρθει πιο κοντά στα παιδιά του, να διευκολύνει τον στενότερο διάλογό τους. (Χουρδακη,1995:381-382)

Ως προς τον πατέρα, όλα φαίνονται στην αρχή πολύ δύσκολα, όπως είναι κάθε αλλαγή μακροχρόνιας πορείας. Πραγματικά θα έχει να διαλέξει ανάμεσα στην παλιά κατάσταση της απουσίας του από το σπίτι, που τον απομακρύνει από τον ψυχικό κόσμο των παιδιών του, και της νέας που προτείνει η σύγχρονη ανακατάταξη των οικογενειακών σχέσεων, και που θα είναι σε όφελος όλων των μελών της οικογένειας, των παιδιών, της μητέρας, του πατέρα. Μόνο που για να έχει θετικά αποτελέσματα η παρουσία του πατέρα κοντά στα παιδιά του, πρέπει να είναι σωστή. Δεν είναι απλώς να φέρουμε τον πατέρα από την εργασία του μέσα στο σπίτι και να τον στήσουμε. Δεν λύσαμε κανένα πρόβλημα. Πρέπει αυτή η παρουσία, όπως θέλουμε την παρουσία της μητέρας να είναι σωστή, κατά τον ίδιο τρόπο πρέπει να ζητούμε και την παρουσία του πατέρα σωστή. (Χουρδάκη,1995: 382)

Επίσης, μερικοί πατέρες στην αρχή είναι συνεσταλμένοι απέναντι στα μωρά τους, και αναμφισβήτητα ορισμένοι δεν κατορθώνουν ποτέ να ενδιαφερθούν γι' αυτά. Πάντως οι μητέρες μπορούν να πείσουν τους άνδρες

τους να βοηθήσουν σε μικροπράγματα και να φροντίσουν το μωρό.(Binnikot,1976:129)

Έτσι, λοιπόν, η μητέρα μπορεί να αφήσει τον πατέρα να καλλιεργήσει το δικό του στυλ στη φροντίδα του παιδιού. Μπορεί να τον βοηθήσει προσφέροντάς του την εμπειρία της, αλλά να αποφεύγει να είναι επικριτική για τον τρόπο με τον οποίο αλλάζει τις πάνες, κουνά το μπουκάλι, ντύνει το μωρό. Τα μωρά μπορούν να επωφεληθούν από πολλά διαφορετικά είδη φροντίδας, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγεται και ένα στιλ χαρακτηριστικά ανδρικό, πιο παιχνιδιάρικο, πιο φυσικό, με λιγότερα όρια. Αν τα ζευγάρια διαφωνούν για τον τρόπο φροντίδας του παιδιού, μπορούν να καθορίσουν διαφορετικές αρμοδιότητες για τον καθένα. Με άλλα λόγια, ο πατέρας να ασχολείται με το τάισμα, η μητέρα με το μπάνιο. Αν ο πατέρας δυσκολεύεται να ηρεμήσει το μωρό, είναι πολύ πιθανό να χρειάζονται χρόνο οι δύο τους, χωρίς την παρέμβαση της μητέρας, για να γνωριστούν. Μερικές φορές, καλό θα ήταν, οι μητέρες να βγαίνουν έξω με τις φίλες και τις παρέες τους τα απογεύματα και να αφήνουν το σύζυγό τους με το μωρό, να φροντίσουν μόνοι τους τον εαυτό τους.(Gottman,2000:207)

Ακόμη στη δημιουργία μιας καλής ή κακής εντύπωσης για τον πατέρα, συμβάλλει η μητέρα, είτε θετικά, είτε αρνητικά. Θετικά όταν επωφελείται από μια ευκαιρία για να πει στο παιδί ένα λόγο αγάπης, επαίνου και θαυμασμού για τον πατέρα. Αρνητικά όταν παρουσιάζει στο παιδί σαν αξιοκατάκριτο λέγοντάς του, όταν π.χ., κάνει μια αταξία «τόσες φορές σου είπα να μην το ξανακάνεις, και εσύ το δικό σου, ίδιος ο πατέρας σου που δεν ακούει κανένα και κάνει ότι του καπνίσει». Επόμενο πως αυτό, και κάτι ανάλογο, θα φέρουν το αντίθετο αποτέλεσμα από εκείνο που επιδιώκει η μητέρα. Άλλοτε πάλι θα κάνει τον πατέρα φόβητρο αξιομίσητο όταν πει στο παιδί: «Πάλι τα ίδια έκανες; Το βράδυ που θα έρθει ο πατέρας σου θα του τα

πω όλα και θα σε δείρει». Και όσο πλησιάζει η ώρα που θα έρθει ο πατέρας τόσο γεννιέται στην ψυχή του παιδιού ο φόβος που παραλύει τη σκέψη και δημιουργεί το άγχος ή την επινόηση αμυντικής κατεργαριάς, αντιδράσεις που ισόβια θα χαραχτούν στον ψυχισμό του και υποσυνείδητα θα ταυτοποιεί διάφορα πρόσωπα –καμιά φορά και τον εαυτό του- με το φοβερό πατέρα. Από τις δύο αυτές αντίθετες στάσεις της μητέρας και την ανάλογη ανταπόκριση του πατέρα, θα δημιουργηθεί μέσα στην ψυχή του παιδιού ο αγαπημένος μπαμπάς-μπαμπούλης ή ο μισητός μπαμπάς-μπαμπούλας. (Δρακουλίδης,1983:110-111)

Επίσης, η μητέρα για να ενισχύσει το ρόλο του πατέρα μέσα στην οικογένεια και τη σχέση του με τα παιδιά, θα πρέπει να στέλνει τον πατέρα με το γιο ή την κόρη, σε εκδρομές ή εξόδους. Η χειρονομία αυτή θα εκτιμηθεί από όλους και μερικές από αυτές τις εμπειρίες θα διατηρηθούν στη μνήμη σ' ολόκληρη τη ζωή. Δεν είναι εύκολο για μια μητέρα να στέλνει τα παιδιά της έξω με τον πατέρα τους, τη στιγμή που θα ήθελε τόσο πολύ να βγει η ίδια με τον άνδρα της, και φυσικά, θα πρέπει να βγαίνει μαζί του, γιατί διαφορετικά όχι μόνο θα νιώσει πικρία και δυσφορία μέσα της, αλλά ενδέχεται να χάσει τη επαφή με τον άνδρα της. Μερικές φορές όμως, αν μπορεί να στείλει τον πατέρα έξω με τα παιδιά ή με το ένα παιδί, θα προσθέσει πολλά στην αξία της σαν μητέρα και σύζυγο.(Binnikot,1976:135)

Αν λοιπόν ο άνδρας βρίσκεται στο σπίτι, αξίζει τον κόπο να βοηθήσει η μητέρα τον πατέρα και τα παιδιά να γνωριστούν μεταξύ τους. Δεν είναι στο χέρι της μητέρας να κάνει τη σχέση πατέρα-παιδιού μια πλούσια σχέση, αυτό εξαρτάται από τη διάθεση του πατέρα να ασχοληθεί και να γνωρίσει τα παιδιά του. Αλλά είναι οπωσδήποτε στο χέρι της μητέρας να επιτρέψει, να εμποδίσει ή να καταστρέψει μια τέτοια σχέση.(Binnikot,1976:135)

Η εκχώρηση του ελέγχου σε έναν τομέα στον οποίο παραδοσιακά κυριαρχούσαν οι γυναίκες ίσως να αποτελεί πρόκληση για ορισμένες μητέρες. Ωστόσο, αν η μητέρα μπορεί να οπισθοχωρήσει και να αφήσει για λίγο μόνους τον πατέρα με το μωρό, θα διαπιστώσει πόσο πολύ θα ωφεληθεί το παιδί από μια υγιή, σωστά αναπτυγμένη σχέση με τον πατέρα του. (Gottman, 2000:207)

3.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τα τελευταία χρόνια ο πατέρας, ευτυχώς έχει αρχίσει να παίρνει τη σωστή θέση στο κύκλωμα της οικογένειας. Μετέχει ενεργητικά στην ανατροφή του παιδιού κι ο ρόλος του αυτός με τον καιρό, γίνεται όλο και πιο σημαντικός, παίρνει τις διαστάσεις που του αξίζουν και του ανήκουν.

Οι βασικές αρετές της οικογένειας εξακολουθούν και ποτέ δεν πρέπει να πάψουν να εκπροσωπούνται από τον πατέρα. Αξίες όπως η εργατικότητα, η τάξη, η τιμιότητα, η υπευθυνότητα, η αυτοπειθαρχία, το φιλότιμο, η τήρηση της υπόσχεσης. (Ματσανιώτης, 2000:28)

Η Mead ήταν από τους πρώτους ερευνητές που τόνισε ότι ο "πατρικός ρόλος" είναι μια «κοινωνική εφεύρεση» και πως δεν είναι βιολογικά καθορισμένος όπως η μητρότητα. Η ίδια υποστηρίζει πως οι άνδρες πρέπει να μάθουν παρέχουν αγαθά στους άλλους και πως αυτή η επίκτητη συμπεριφορά είναι πολύ εύθραυστη κι εύκολα μπορεί να εξαφανιστεί κάτω από κοινωνικές συνθήκες που δεν την ενθαρρύνουν. (Τσιάντης, 1991:20)

Ο Freud γράφει ακριβώς πως τα τρία πιο δύσκολα "επαγγέλματα" είναι: πατέρας, αρχηγός κράτους, ψυχαναλυτής και πως στην πραγματικότητα

παραπέμπουν σ' ένα και μοναδικό "επάγγελμα", το να είσαι πατέρας. (Μύλντορφ,1977:17)

Στην εποχή μας, πολλές φορές, ο πατέρας καταλήγει να δημιουργεί μια δεύτερη οικογένεια, την οικογένεια της εργασίας του. Στη βιολογική οικογένεια εμφανίζεται κάπου κάπου, όπως ο Άγιος Βασίλης, φορτωμένος δώρα ή αντίθετα σαν φόβητρο που έρχεται να τιμωρήσει. (Τσιάντης,1991: 21)

Ο πατέρας εισάγει ταυτόχρονα, τον κόσμο της εξουσίας και τον κόσμο της σκέψης. Είναι ο απαραίτητος μεσολαβητής ανάμεσα στη μάνα και το παιδί. Επίσης, ο πατέρας χωρίζει τη μάνα από το παιδί. (Μύλντορφ,1977: 85,93)

Ουσιαστικά, ο πατέρας είναι το τρίτο σημαντικό πρόσωπο που μπορεί να επηρεάσει θετικά τη δυαδική σχέση παιδιού-μητέρας και εκείνος προς τον οποίο αργότερα το παιδί θα μπορεί να μεταφέρει και τις ανάγκες εξάρτησης και τη ανάγκη του για αγάπη και στοργή (Merloo). Ο πατέρας, δηλαδή, θα πρέπει να είναι το πρόσωπο που θα "κόψει" τον ψυχολογικό ομφάλιο λώρο που συνδέει τη μητέρα με το παιδί.(Τσιάντης,1991:21)

Ο πατέρας είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα της πυρηνικής οικογένειας, παράγων ασφάλειάς της και συντελεστής της ομαλής προσαρμογής του παιδιού.(Γιαννικοπούλου,1985:270).Ο πατέρας σύντροφος, θαυμαστής κι εραστής της γυναίκας του, συμπαίκτης και σύντροφος των παιδιών του, διαιτητής για κάθε οικογενειακή διαφορά και πηγή κεφιού για όλους. Είναι σπουδαίες οι ιδιότητες αυτές για το παιδί, για τη μητέρα και φυσικά για τον ίδιο τον πατέρα.(Ματσανιώτης,2000:28)

Ο ρόλος του πατέρα που δεν έλειψε ποτέ από καμιά κοινωνία, εκτός από την περίπτωση των αμαζόνων και των αγριών της Μελανησίας, είναι πολυσχιδής:

- 1. Βοηθά τη μητέρα:** Η παρουσία του δημιουργεί προϋποθέσεις ηρεμίας και σιγουριάς στην μητέρα κατά τον πρώτο χρόνο της ζωής του βρέφους. Εκτελεί όλες τις εξωτερικές δουλειές, αναλαμβάνει το μεγαλύτερο παιδί, που λόγω της ζήλιας του δημιουργεί ένταση στη μητέρα και αφήνει την τελευταία απερίσπαστη στην περιποίηση του νέου μέλους της οικογένειας. Μπορεί ακόμα να υποκαταστήσει άριστα τη μητέρα, αν οι επαγγελματικές συνθήκες ή άλλες αιτίες της επιβάλλουν να απομακρυνθεί από το σπίτι. Γι' αυτό και στη Σουηδία η άδεια μετά τον τοκετό δίνεται στον ένα από τους γονείς και όχι μόνο στη μητέρα. (Γιαννικοπούλου, 1985:270-271)
- 2. Το δεύτερο που μπορούμε να αναφέρουμε είναι ότι ο πατέρας, χρειάζεται για να συμπαρασταθεί ηθικά στη μητέρα, να στηρίξει το κύρος της, να αντιπροσωπεύσει το νόμο και την τάξη που η μητέρα εδραιώνει στη ζωή του παιδιού. Δε χρειάζεται η συνεχής παρουσία του για να γίνει αυτό, αλλά θα πρέπει να εμφανίζεται αρκετά συχνά ώστε το παιδί να νιώθει πως είναι πραγματικός και ζωντανός. (Binnikot, 1976:131)**
- 3. Παρέχει πρότυπο:** Αγόρι και κορίτσι έχουν ανάγκη της παρουσίας του πατέρα στην οικογένεια για να αντλούν, μέσω ταύτισης, τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία που θα τα βοηθήσουν στην ομαλή ανάπτυξή τους. Η έλλειψή του, που μπορεί να οφείλεται σε θάνατο, μετανάστευση, διαζύγιο, τέλεια απορρόφηση από τις δουλειές του ή υποτονικότητα και εκμηδένιση της προσωπικότητάς του, από την ασύγκριτα ισχυρότερη και αυταρχικότερη της μητέρας έχει δυσάρεστες επιπτώσεις στη σωστή προσαρμογή του παιδιού. (Γιαννικοπούλου, 1985:271)

Ο κατάλληλος χρόνος για ν' αρχίσει να γνωρίζει το μικρό κορίτσι ή αγόρι του πατέρα του, είναι η πρώιμη περίοδος της ζωής του, όταν οι εντυπώσεις είναι ζωηρές κι έντονες. Φυσικά δεν πρέπει ο πατέρας να επιβάλλει τον εαυτό του και την προσωπικότητά του στο παιδί.(Binnikot,1976:132)

4. Χρήσιμος στην κόρη. Ο ρόλος του πατέρα είναι ευεργετικός και στο κορίτσι πέρα από την ασφάλεια και στοργή που παρέχει, το βοηθά να διαμορφώσει το ιδεώδες του μελλοντικού συζύγου της. Είναι γνωστό ότι οι σχέσεις πατέρα-κόρης προδικάζουν σε υψηλό βαθμό τις σχέσεις της με το σύζυγό της αργότερα. Επιπλέον, είναι εξακριβωμένο στατιστικά ότι οι περισσότερες τρόφιμοι των φυλακών και των οίκων ανοχής προέρχονται από γυναίκες που στερήθηκαν την πατρική αγάπη και προστασία όταν ήταν παιδιά.(Γιαννικοπούλου,1985:271-273)

5. Άριστος δάσκαλος. Ο πατέρας είναι ο πρώτος δάσκαλος των παιδιών του, η δε μελλοντική ακτινοβολία τους εξαρτάται σημαντικά από τη διδακτική προσφορά του στα πρώτα χρόνια της ζωής του. Γενικά έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά με υψηλή νοημοσύνη είναι δημιουργήματα των πατέρων τους, οι οποίοι τα ενθάρρυναν και τα παρότρυναν στην εξερεύνηση του περιβάλλοντος και τους διεύρυναν νωρίς το γνωστικό τους πεδίο. Αντίθετα, η απουσία του πατέρα προξένησε ελάττωση της νοημοσύνης κατά 8 βαθμούς, κατά μια άλλη έρευνα. (Γιαννικοπούλου,1985:272-273)

4. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ

4.1. Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Στην Αρχαία Ρώμη ο πατέρας είχε απεριόριστες εξουσίες στα πλαίσια της οικογένειας. Ήταν ο αναμφισβήτητος αρχηγός και είχε μάλιστα, σαν κάτοχος της «πατρικής εξουσίας», και δικαστικές εξουσίες στα πλαίσια της οικογένειας. Είχε δικαιώματα ζωής και θανάτου πάνω στο παιδί του. Και όχι μόνο κατείχε τις εξουσίες αυτές, αλλά έκανε και χρήση τους. Υπάρχουν πολλά στοιχεία από την εποχή της Δημοκρατίας, που περιγράφουν θανατώσεις παιδιών. Ο πατέρας μπορούσε επίσης, να πουλήσει ή να δώσει σε υιοθεσία τα παιδιά του, πράγμα που συνέβαινε επίσης. Μπορούσε, ακόμη, να τα παντρέψει, όπως αυτός ήθελε, και να τα χωρίσει πάλι. Είχε όμως και το δικαίωμα να τα «απελευθερώσει». (Κάνιτζ,1981:59)

Στις αρχές του Μεσαίωνα παίζουν οι μητέρες σημαντικότερο ρόλο σε σχέση με τα παιδιά, απ' ότι οι πατέρες. Γιατί αυτοί απουσιάζουν συχνά εξαιτίας των πολλών πολέμων και των σταυροφοριών. Επειδή τότε παντρεύονταν πολύ νέοι, υποχρεώνονταν συχνά πολύ μικρά κορίτσια να αναλάβουν την ευθύνη της ανατροφής των παιδιών όταν οι σύζυγοί τους δε γύριζαν πίσω από τους πολέμους.(Κάνιτζ,1981:62)

Στην αποικιακή Αμερική, ο πατέρας ήταν ο «βασικός» γονιός. Σ' αυτόν απευθύνονταν τα βιβλία με συμβουλές για την ανατροφή του παιδιού, ο νόμος είχε προτιμήσει αυτόν και όχι τη μητέρα, για το θέμα της επίβλεψης του παιδιού, και όλα τα κόμματα επικύρωναν την ανώτερη "σοφία" του στην κατανόηση και την ανατροφή των νέων. Οι γυναίκες θεωρούνταν ιδιαίτερα ανορθολογικές και ασταθείς για να αναλάβουν την αρχηγία σ'

αυτό το χώρο. Οι άνδρες ήταν απασχολημένοι με την πατρότητα κατά τη διάρκεια των χιλιετιών, που μεσολάβησαν από την εμφάνιση της πατριαρχίας μέχρι την καταστροφή της πατριαρχικής οικογένειας από τη Βιομηχανική Επανάσταση.(Pittman,1996: 156-157)

Με τη Βιομηχανοποίηση, όμως, που επικράτησε στις αναπτυγμένες χώρες, το βάρος της ανατροφής του παιδιού, ιδίως στις αρχές του αιώνα, είχε πέσει στους ώμους της μητέρας, ενώ ο πατέρας ήταν αυτός που προμήθευε στην οικογένεια τα υλικά αγαθά. Ήταν εκείνη η εποχή που πίστευαν πως ο πατέρας ήταν –και πιθανό να ήταν πράγματι- ο κύριος του σπιτιού, ο «πάτερ φαμίλιας». Ο ρόλος του ήταν να εξασφαλίζει το «ψωμί της οικογένειας». Με την σκληρή δουλειά και την αυτοθυσία κέρδιζε τα χρήματα με τα οποία εξαργύρωνε την ασφάλεια και την προστασία των παιδιών του: εξασφάλιζε την στέγη, πλήρωνε τους λογαριασμούς, το καθημερινό φαγητό και τα δίδακτρα του σχολείου. (Τσιάντης,1991:20, Gottman,2000:203)

Οι αρμοδιότητες της μητέρας περιορίζονταν στο δωμάτιο των παιδιών, ενώ ο πατέρας ήταν, τουλάχιστον σε ορισμένες κοινωνίες, «πάνω από αυτά τα πράγματα». Ο διαχωρισμός αυτών των ρόλων είναι πιθανόν να είχε σχέση με την επιθυμία του πατέρα να δείξει πως αυτός πραγματικά ήταν ο κύριος του σπιτιού και με την κοινωνική αντίληψη πως είναι ένδειξη θηλυπρέπειας το να ασχολείται ο πατέρας με τα παιδιά. Έτσι, αυτό που γίνεται τελικά στην οικογένεια είναι ο πατέρας να πληρώνει τους λογαριασμούς και η μητέρα να αποφασίζει για το τι θα γίνει. Όσο για τα παιδιά, αυτά γνωρίζουν μόνο το τι κάνει η μητέρα, ενώ αυτό που κάνει ο πατέρας είναι γι' αυτά κάτι το μακρινό και μυστηριώδες.(Τσιάντης,1991:20-21)

Τη δεκαετία του 1960 η πατριαρχική οικογένεια δέχτηκε ένα ισχυρότατο πλήγμα από τις εξελίξεις στην οικονομία και το σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα. Την εποχή εκείνη οι γυναίκες άρχισαν να εντάσσονται μαζικά, με αριθμούς που κατέρριπταν το ένα ρεκόρ μετά το άλλο, στο εργατικό δυναμικό. Το 1960 στις ΗΠΑ μόνο το 19% των παντρεμένων γυναικών με παιδιά μικρότερα των έξι ετών εργαζόταν έξω από το σπίτι. Το 1990 το ποσοστό αυτό είχε ανέλθει στο 59%. Την ίδια περίοδο η μέση αγοραστική δύναμη των εργαζομένων μειώθηκε σε τέτοιο σημείο που πολλές οικογένειες κατάλαβαν ότι δεν μπορούσαν να επιβιώσουν με ένα μόνο μισθό. Το 1960 το 42% των αμερικανικών νοικοκυριών ζούσε με το εισόδημα που κέρδιζε ένας εργαζόμενος άνδρας. Το 1988 το ποσοστό είχε μειωθεί στο 15%.(Gottman, 2000:196-197)

Σήμερα, αντιλαμβανόμαστε ότι ο ρόλος του πατέρα μεταβάλλεται και πάλι, καθώς καλείται να προσφέρει ένα ακόμη επίπεδο προστασίας στα παιδιά του: πρέπει να τα προστατεύσει από επιβλαβείς δυνάμεις όπως οι συμμορίες, τα ναρκωτικά και η σεξουαλική ελευθεριότητα. Η επιστήμη διδάσκει ότι οι συμβατικές ψυχολογικές άμυνες ενός άνδρα δεν μπορούν να δημιουργήσουν μια ασπίδα προστασίας ενάντια σ' αυτούς τους κινδύνους. Σήμερα, η ασφάλεια των παιδιών πηγάζει από την καρδιά του πατέρα τους. Προέρχεται από άνδρες που βρίσκονται κοντά στα παιδιά τους τόσο ως φυσική όσο και ως συναισθηματική παρουσία.(Gottman,2000:203)

Ο πατέρας, σήμερα, ζει μια δύσκολη κατάσταση. Ο σημερινός πατέρας έχει επωμισθεί όλα τα βάρη του σπιτιού, έχει την ευθύνη του οικονομικού προβλήματος. Ο πατέρας έχει πάρει αυτό το ρόλο του τοις μετρητοίς, πως πρέπει να κερδίζει χρήματα. Γι' αυτό φεύγει από το πρωί και γυρίζει αργά το βράδυ, αν έχει ελεύθερο επάγγελμα. Είναι χαρακτηριστικό το πόσο πολύ ένας άνδρας έχει γεμίσει τις ώρες του με εργασία. Στο θέμα αυτό τον

σπρώχνει οπωσδήποτε η καταναλωτική μας κοινωνία, που έχει δεσμεύσει το δυναμισμό, το χρόνο και την προσωπικότητα του σύγχρονου πατέρα. Δεν τον αφήνει να ζήσει τις οικογενειακές χαρές όπως ο ίδιος θα ήθελε για τον εαυτό του, για τους δικούς του. Η καταναλωτική κοινωνία, λοιπόν, επηρεάζει και καθορίζει τη θέση του σύγχρονου πατέρα. (Χουρδάκη,1995: 374-375)

Ένας λόγος, λοιπόν, που διώχνει τον άνδρα από το σπίτι, είναι οικονομικός. Η εποχή μας είναι τέτοια που πρέπει κάποιος να επωμιστεί την ευθύνη του βιοποριστικού και ο άνδρας δέχθηκε αυτή την κοινωνική ευθύνη, ίσως αποτελεί μια λύση του δικού του προσωπικού προβλήματος. Ικανοποιείται ξέροντας πως προσφέρει. Αισθάνεται δικαίωση, την ικανοποίηση πως κάπως έχει λύσει το πρόβλημά του, δηλαδή, το πρόβλημα του να είναι "εν τάξει" με το σπίτι του και τις υποχρεώσεις του.(Χουρδάκη,1995:375)

Ένας άλλος λόγος που κάνει το σύγχρονο πατέρα να παραπαίει, είναι η προσωπικότητα της νέας γυναίκας. Τον παλιό καιρό όταν πήγαινε ο άνδρας στο σπίτι του ήξερε πως θα βρει τη γυναίκα του να τον περιμένει, να μην έχει δεύτερη κουβέντα, αφέντης και αφεντικό και ο κύριος του σπιτιού ήταν αυτός. Για τα οικονομικά δεν είχε ιδέα, στα κοινωνικά το ίδιο, τα πολιτικά δεν την απασχολούσαν.(Χουρδάκη,1995:375)

Σήμερα, ο άνδρας γυρίζοντας στο σπίτι του "επιθυμεί" να βλέπει στη γυναίκα του την εικόνα του παλιού καιρού, μπορεί να την οραματίζεται, να την αναζητάει. Μα δεν τη βρίσκει. Αντίθετα, βρίσκει μια γυναίκα εργαζόμενη αλλιώτικη, που έχει αξιώσεις, που έχει γνώμη σε όλα, που ξέρει τα πολιτικά, γιατί η τηλεόραση έχει μπει μέσα στο σπίτι και τα μαθαίνει πριν απ' όλα. Μια γυναίκα που διαχειρίζεται τα οικονομικά άνετα. Όταν, λοιπόν, βλέπει αυτή τη διαφοροποίηση στη γυναίκα, ο άνδρας δεν αισθάνεται άνετα,

γιατί δεν έχει πια το βέτο, δεν έχει τώρα το κύρος που είχε κάποτε και πρέπει να αναζητήσει πολλούς τρόπους κύρους, επαφής, σχέσεων με την οικογένεια. Η αναπροσαρμογή αυτή δεν είναι εύκολο πράγμα. Είναι δύσκολο να χαλάσεις το ψυχολογικό κατεστημένο και στη θέση του να βάλεις κάτι άλλο. Και είναι υποχρεωμένος, ο πατέρας, να το κάνει γιατί πραγματικά η ισορροπία αισθάνεται να φεύγει κάτω από τα πόδια του. Έτσι, ο σύγχρονος σύζυγος δυσκολεύεται από τη διαμόρφωση της προσωπικότητας της γυναίκας που παραπαίει στο ρόλο της, έτσι που και η δική της προσωπικότητα βάλλεται και υποφέρει. (Χουρδάκη, 1995:375-376)

Η βασική ταυτότητα του πατέρα έχει συνδεθεί με το ρόλο του «κουβαλητή» της οικογένειας. Αυτό, γιατί οι άνδρες γαλουχήθηκαν με την πίστη ότι η σκληρή δουλειά, οι πολλές ώρες εργασίας και η αυτοθυσία αρκούν για να αποδείξουν την αφοσίωσή τους στην οικογένεια. Στις μέρες μας, όμως, πολλοί έχουν αρχίσει να φοβούνται ότι, αν δεν αλλάξουν, κινδυνεύουν να αποξενωθούν από την οικογένεια, από τη γυναίκα του τους και τα παιδιά τους –αυτούς ακριβώς τους ανθρώπους για τους οποίους εργάζονται τόσο σκληρά. (Gottman, 2000:212)

Από όλα τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι, ο πατέρας έμενε μέχρι πρόσφατα έξω από τη ζωή του παιδιού. Η διατήρηση του κύρους του, της αυθεντίας του, απαιτούσε, όπως και κατά την αρχαιότητα, απόκοσμη, θεϊκή θέση. Τι κρίμα! Πόσοι πατεράδες και πόσα παιδιά στερήθηκαν τη ζεστασιά αυτής της ανεπανάληπτης, της μοναδικής σχέσης που χτίζει άνδρες βουνά και γυναίκες ολοκληρωμένες και όχι ανθρωπάκια. (Ματσανιώτης, 2000:28)

Τα τελευταία χρόνια ο πατέρας, ευτυχώς, έχει αρχίσει να παίρνει τη σωστή θέση στο κύκλωμα της οικογένειας. Μετέχει ενεργητικά στην ανατροφή του παιδιού και ο ρόλος του αυτός, με τον καιρό, γίνεται όλο και

πιο σημαντικός, παίρνει διαστάσεις που του ανήκουν και του αξίζουν.(Ματσανιώτης,2000:28)

Οι βασικές αρετές της πατριαρχικής οικογένειας εξακολουθούν και ποτέ δεν πρέπει να πάψουν να εκπροσωπούνται από τον πατέρα. Μιλάμε φυσικά για αξίες όπως η εργατικότητα, η τάξη, η τιμιότητα, η υπευθυνότητα, η αυτοπειθαρχία, το φιλότιμα, η τήρηση της υπόσχεσης. Το παράδειγμα των γονιών είναι αξεπέραστο και ανεπανάληπτο.(ο.π.)

4.2. ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

Ενώ έχουν γραφτεί πολλά και έχει γίνει πολλή έρευνα σχετικά με το ρόλο της μητέρας στην εξέλιξη του παιδιού, ο ρόλος του πατέρα πολλές φορές παραγνωρίζεται και έρχεται σε δεύτερη μοίρα.

Ο **Bowlby**, που τόσο αριστοτεχνικά έχει μελετήσει τις σχέσεις μητέρας-παιδιού, θεωρεί τη μητέρα σαν το κεντρικό πρόσωπο στην πρώτη περίοδο της ανάπτυξης του παιδιού, ενώ βλέπει το ρόλο του πατέρα σαν έμμεσο. Σαν ένα ρόλο που η αξία του καθορίζεται μόνο από την οικονομική και συναισθηματική υποστήριξη προς τη μητέρα.(Parke,1987:22-23,Τσιάντης,1991:19)

Η **Joselyn** τονίζει τη σημασία που έχει δώσει η κοινωνία γενικά στο ρόλο της μητέρας στην εξέλιξη του παιδιού και επισημαίνει το γεγονός πως ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας αγνοεί ή δίνει πολύ λίγη σημασία στις δυνατότητες που έχει ο πατέρας να ανταποκριθεί στις βιολογικές και ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού.(Τσιάντης,1991:19)

Ο **Wisdom** αναφέρει πως έχει γίνει πια συνείδηση και στους ίδιους τους γονείς, τουλάχιστον στις σύγχρονες κοινωνίες, πως κατά τη βρεφική

ηλικία, και μερικά χρόνια αργότερα, μόνο ο ρόλος της μητέρας είναι σημαντικός. Έτσι, γίνεται λόγος για μητρικά ένστικτα και βιολογικά καθορισμένη μητρική συμπεριφορά, ενώ ο πατέρας δε λαμβάνεται καθόλου υπόψη. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται πως ο ρόλος του πατέρα αποτελείται από μια σειρά κοινωνικών υποχρεώσεων, χωρίς να υπάρχουν αντίστοιχα βιολογικά καθορισμένα πατρικά ένστικτα. (Τσιάντης, 1991:19-20)

Η **Mead** ήταν από τους πρώτους ερευνητές που τόνισε ότι ο πατρικός ρόλος είναι μια κοινωνική εφεύρεση και πως δεν είναι βιολογικά καθορισμένος, όπως η μητρότητα. Η ίδια υποστηρίζει πως οι άνδρες πρέπει να μάθουν να παρέχουν αγαθά στους άλλους και πως αυτή η επίκτητη συμπεριφορά είναι πολύ εύθραυστη και εύκολα μπορεί να εξαφανιστεί κάτω από κοινωνικές συνθήκες που δεν την ενθαρρύνουν. (Τσιάντης, 1991:20)

Ο **Freud** υποστήριξε ότι η στοματική ζώνη και οι ενέργειες που κάνει το βρέφος όταν τρώει, θηλάζει κτλ, είναι ιδιαίτερα σημαντικές γι' αυτό. Μιας και η μάνα περιποιείται κυρίως το βρέφος, ο Freud της έδωσε τον πρώτο ρόλο στην ανάπτυξη του βρέφους. Δέχεται ότι η σχέση του βρέφους με τη μητέρα διαμορφώνει και την προσωπικότητά του και επηρεάζει και τις μετέπειτα κοινωνικές του σχέσεις. Οι πατέρες, ουσιαστικά, αγνοήθηκαν, ο Freud δε δεχόταν ότι επηρεάζουν τα παιδιά της βρεφικής ηλικίας. Οι πατέρες, σύμφωνα με τη Φροϋδική Θεωρία, είχαν κάποια θέση στην ανάπτυξη του παιδιού, αλλά όχι πριν από την τελευταία περίοδο της παιδικής ηλικίας. (Parke, 1987:21)

Οι **Robert Sears** και **John Whiting**, ξεκινούν από το δεδομένο ότι τα βρέφη ευχαριστιούνται όταν ικανοποιούν τις βιοσυντηρητικές τους ορμές, όπως είναι η πείνα και η δίψα. Η μητέρα αποκτά σημασία για το βρέφος, ακριβώς γιατί είναι ο γονιός που συνήθως του ικανοποιεί τις ανάγκες του. Μιας και οι πατέρες τυπικά ελάχιστα ανακατεύονταν στη φροντίδα του

παιδιού, η συμβολή τους στην ανάπτυξή του θεωρήθηκε ελάχιστη. (Τσιάντης,1991:21-22)

Ο Winnicott θεωρεί το βρέφος και τη μητρική φροντίδα ως μια ενότητα. Δεν υπάρχει βρέφος χωρίς μητρική φροντίδα και δεν υπάρχει μητρική φροντίδα χωρίς βρέφος. Η λειτουργία του πατέρα συνίσταται στη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για τη μητέρα, ενώ το βρέφος δεν συνειδητοποιεί αυτή την λειτουργία. Ο ρόλος του πατέρα περιορίζεται στον υλικό και ψυχολογικό εφοδιασμό της μητέρας, που είναι η «προμηθεύτρια» του παιδιού.(Χουντουμάδη,1994:129)

Η Mahler, επίσης, θεωρεί τον πατέρα σημαντικό στην διευκόλυνση της διαδικασίας αποχωρισμού-εξατομίκευσης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η αυστηρότερη και πιο οριοθετημένη συμπεριφορά του πατέρα διευκολύνει στην απομάκρυνση από τη μητέρα και στη δημιουργία ανεξάρτητου εαυτού.(Χουντουμάδη,1994:129)

Οι θεωρητικοί της μάθησης, από την πλευρά τους, δέχονται ότι οι γονείς μετέχουν στη διαπαιδαγώγηση και εκπαίδευση των παιδιών τους, μοιράζοντας αμοιβές και ποινές στην προσπάθεια διαμόρφωσης της επιθυμητής συμπεριφοράς. Οι περισσότεροι όμως τονίζουν ότι ο πατέρας είναι πιο τιμωρητικός και, επομένως, σχετικά πιο αποτελεσματικός στην αναστολή αντικοινωνικών και ανεπιθύμητων συμπεριφορών γενικότερα. Άλλοι θεωρητικοί υπογραμμίζουν τη σπουδαιότητα της μάθησης μέσα από την παρατήρηση και όχι με τη χορήγηση αμοιβών. Τότε, ο πατέρας αποκτά ιδιαίτερη σημασία ως πρότυπο αγοριού για τις συμπεριφορές που αρμόζουν στον φυλετικό του ρόλο.(Χουντουμάδη,1994:130)

Συμπερασματικά, ο ρόλος του πατέρα στη ζωή των πολύ μικρών παιδιών έχει εξεταστεί μάλλον περιορισμένα μέχρι σήμερα. Εμφανίζεται συνήθως μετά την ηλικία των τριών χρόνων του παιδιού και θεωρείται σημαντικός

για την ανάπτυξη της αυτονομίας του, καθώς θέτει τα θεμέλια για την κοινωνικοποίησή του, επηρεάζοντας την ταυτότητα του φύλου και την ηθική. Πέραν αυτού όμως, ο πατέρας αντιμετωπίζεται ως δευτερεύουσα μορφή, όσον αφορά τη στοργική φροντίδα του παιδιού, που θεωρείται λειτουργία της μητέρας ή του «μητρικού» υποκατάστατού της, ιδιαίτερα κατά τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Ο αποκλεισμός του πατέρα από την ψυχολογία έχει κατά καιρούς οδηγήσει στην εμφάνιση της δυαδικής σχέσης μητέρας-παιδιού ως ενός κλειστού κυκλώματος. Η εμφάνιση του πατέρα δεν υποδηλώνει την ταυτόχρονη μείωση της σπουδαιότητας της μητέρας, αλλά σηματοδοτεί μια ολιστική και πιο σύνθετη προσέγγιση γύρω από το παιδί. Η σχέση, όμως, πατέρα-παιδιού χρειάζεται να εντάσσεται στο οικογενειακό σύστημα και το ευρύτερο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο. (Χουντουμάδη, 1994:130-131)

4.3. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ

Αυτό που αποτελεί πρόβλημα είναι η ψυχολογική και ψυχοσυναισθηματική πατρότητα. Η ανάπτυξη του πατρικού αισθήματος είναι μια περίπλοκη διαδικασία που δημιουργεί στον άνδρα βαθιές ψυχοσυναισθηματικές κινήσεις που η διάρκεια επεξεργασίας τους κι ωρίμανσης μπορεί να είναι δυσχερής και αργή.

Όλη η προβληματική της αρσενικότητάς του επανεξετάζεται: η ανδρική του τοποθέτηση, σε σχέση με τον πατέρα του, σε σχέση με τη μητρική εικόνα, σε σχέση με τη γυναίκα του.

Είναι μια επανεξέταση όλης της ισορροπίας της προσωπικότητας και καταλαβαίνει κανείς πως αυτή η περίπλοκη και λεπτή διαδικασία δημιουργεί στιγμές ψυχολογικά εύθραυστες.

Πραγματικά αυτή η προβληματική του ανδρισμού σχετίζεται με το ρόλο και τη θέση του άνδρα στις σύγχρονες κοινωνίες μας. (Μύλντορφ, 1977:14)

Έτσι, το περίπλοκο πρόβλημα της πατρότητας διαχωρίζεται σε σημασίες τριών ειδών:

1. Η σημασία της πατρότητας για τον ίδιο τον πατέρα, πράγμα που σχετίζεται με τις ψυχολογικές διαδικασίες επεξεργασίας του πατρικού αισθήματος.
2. Η σημασία της πατρότητας για το παιδί, δηλαδή οι ιδιαίζουσες επενέργειες της "πατρικής λειτουργίας" στην ανάπτυξη του υποκειμένου.
3. Η σημασία της πατρότητας στο κοινωνικό-πολιτιστικό πλαίσιο, πράγμα που παραπέμπει στις διάφορες "μορφές" πατρότητας με τις ψυχολογικές και πολιτικές τους εμπλοκές. (Μύλντορφ, 1977:15)

4.4. ΠΩΣ ΚΑΤΑΝΕΜΕΤΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ

Είδαμε πως την έννοια της πατρότητας τη συνθέτουν τρία στοιχεία, που γενικά είναι το έργο ενός και του αυτού ατόμου αλλά που θα μπορούσαν να κατανέμονται επίσης σε τρία διαφορετικά άτομα.

1. Η βιολογική πατρότητα, η σχετική με την πράξη δημιουργίας (ο άνδρας που "καθιστά" έγκυο μια γυναίκα)

2. Η ψυχολογική πατρότητα, η σχετική με τις "επενέργειες" της "πατρικής λειτουργίας" στην ανάπτυξη ενός υποκειμένου (ο άνδρας που ανατρέφει ένα παιδί)
3. Η συμβολική πατρότητα σχετική με το ρόλο του άνδρα στην κοινωνία και που η θεμελιακή της συνέπεια εγγράφεται στο όνομα του πατέρα (ο άνδρας που δίνει το όνομά του σ' ένα παιδί). (Μύλντορφ, 1977:15-16)

4.5. Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΑΙΣΘΗΜΑ

Η πατρική λειτουργία διακρίνεται σε α) έμμεση και β) άμεση.

α) Έμμεση πατρική λειτουργία, είναι αυτή που ο πατέρας αναλαμβάνει όντας ο σύζυγος της γυναίκας του, προσφέροντάς της την ασφάλεια και τον έρωτα που έχει ανάγκη. Ο πατέρας είναι για το παιδί αυτός που βλέπει, έτσι όπως τον αντιλαμβάνεται, μέσα από τη δική του υποκειμενικότητα κι ως ένα βαθμό επίσης, μέσα από την υποκειμενικότητα της μητέρας του. Η έμμεση πατρική λειτουργία, λοιπόν, εντάσσεται στην πατρική εικόνα που δίνεται από τον πατέρα στη συζυγική του σχέση με τη μητέρα του παιδιού.

β) Η άμεση πατρική λειτουργία είναι η πιο ουσιαστική και διακρίνουμε σ' αυτή τα εξής στοιχεία:

1. Ο πατέρας σαν ρυθμιστής της απόστασης ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί.
2. Ο πατέρας σαν αντίπαλος στην οιδιπόδεια κατάσταση.
3. Ο πατέρας σαν «αρχική μορφή μεταβίβασης», δηλαδή σαν το πρώτο «άλλο» που γίνεται αντιληπτό από το παιδί, σαν το πρώτο «ξένο» πρόσωπο εκτός από τη μητέρα. (Μύλντορφ, 1977:47-48)

Αν ο πατέρας είναι ο απαραίτητος μεσολαβητής-διαχωριστής ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί, για την κανονική ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, και η μητέρα είναι η απαραίτητη μεσολάβηση ανάμεσα στο παιδί και στον πατέρα, για την επεξεργασία και την ανάπτυξη του αισθήματος του πατέρα απέναντι στο παιδί. Έτσι, ο πατέρας «χωρίζει» το παιδί από τη μητέρα του και η μητέρα συνδέει το παιδί με τον πατέρα του. (Μύλντορφ, 1977:85)

Αναλογιζόμαστε έτσι ότι το «πατρικό αίσθημα» δημιουργείται με βάση θεμελιακά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την «πατρική λειτουργία». (Μύλντορφ, 1977:85)

Έτσι, «πατρική λειτουργία» και «πατρικό αίσθημα» είναι σαν οι δύο όψεις ενός νομίσματος: το «πατρικό αίσθημα» συνδέεται με τα στοιχεία που αποτελούν την «πατρική λειτουργία».

Η «πατρική λειτουργία» είναι αυτό που συμβαίνει στο παιδί (στην υποκειμενικότητά του), στη σχέση του με τον πατέρα του.

Το «πατρικό αίσθημα» είναι αυτό που συμβαίνει στον πατέρα (στην υποκειμενικότητά του), στη σχέση του με το παιδί.

Η «πατρική λειτουργία» είναι το σύνολο από τις παραγόμενες «επενέργειες» για το παιδί (στην υποκειμενικότητά του) από τη σχέση πατέρας-παιδί.

Το «πατρικό αίσθημα» είναι το σύνολο από τις παραγόμενες «επενέργειες» για τον πατέρα (στην υποκειμενικότητά του) από τη σχέση παιδί-πατέρας.

Έτσι, η πατρότητα, στη διπλή όψη της σαν «πατρική λειτουργία» και «πατρικό αίσθημα», παραπέμπει στην ύπαρξη της μητέρας. Στην «πατρική λειτουργία» η μητέρα είναι αυτό από το οποίο πρέπει να αποχωριστεί το

παιδί. Στο «πατρικό αίσθημα», όμως, η μητέρα είναι αυτό που συνδέει τον πατέρα με το παιδί.

Έτσι, λοιπόν, το «πατρικό αίσθημα» είναι το υποκειμενικό βίωμα της δεξιότητας να αναλαμβάνει κανείς τις ευθύνες της «πατρικής λειτουργίας», το «πατρικό αίσθημα» είναι η *υποκειμενική ανάληψη* της «πατρικής λειτουργίας» κι αυτή η δεξιότητα στο να αναλάβει τα διάφορα στοιχεία της «πατρικής λειτουργίας» θα έχει άμεσες και σοβαρές επενέργειες στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. (Μύλντορφ, 1977:86-87)

4.6. ΟΙ ΗΛΙΚΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Υπάρχουν τρεις σταθμοί στην πατρότητα που ταυτόχρονα υπογραμμίζουν τα τρία στοιχεία που τη συνθέτουν:

- Έχουμε λοιπόν την **πρώτη ηλικία** της πατρότητας: τον άνδρα που βρίσκεται στο κατώφλι αυτής της νέας περιόδου της ζωής του και που εμφανίζεται σαν δημιουργός του παιδιού του, πρόκειται δηλαδή για τον πατέρα γεννήτορα.
- Έχουμε ακολούθως τη **δεύτερη ηλικία** που ο πατέρας προσεγγίζει ένα νέο στάδιο ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού του, όταν αυτό γίνεται έφηβος, αναζητεί την ανεξαρτησία του και αγωνίζεται για την αυτονομία του. Ο πατέρας εμφανίζεται εδώ να έχει μια ψυχολογική και ψυχοσυναισθηματική υπευθυνότητα.
- Και τελικά την **τρίτη ηλικία** που ο πατέρας πλησιάζει το γιο του όταν αυτός πια είναι ενήλικος απέναντι σ' έναν άλλο ενήλικο κι ο

πατέρας κρατάει τότε ουσιαστικά το ρόλο του σαν συμβολική μορφή στο κοινωνικό επίπεδο.(Μύλντορφ,1977:13)

4.7. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Για το μέλλοντα πατέρα η εγκυμοσύνη και η πατρότητα, αν και καμιά φορά μπορεί να προκαλέσουν φόβους και ανησυχία για ανατροπή της οικονομικής ασφάλειας της οικογένειας, εντούτοις είναι, για όλους σχεδόν τους πατέρες, πηγή υπερηφάνειας, γιατί η εγκυμοσύνη της συζύγου τους αποτελεί απόδειξη της αρρενωπότητας και της σεξουαλικής τους επάρκειας και καταλληλότητας.

Από κοινωνιολογικές έρευνες με νεαρούς υποψήφιους πατέρες διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν, σε σχέση με τη στάση τους απέναντι στην εγκυμοσύνη, τρεις διαφορετικοί τύποι συζύγων:

α) ναρκισσιστικός-εγωκεντρικός τύπος:

Βλέπει τον ερχομό του παιδιού σαν απειλή για τη δική του ευδαιμονία. Στον τύπο αυτόν ανήκουν κυρίως άτομα που πέρασαν και συνεχίζουν να περνούν μια άνετη ζωή, γιατί άλλοι είχαν την κύρια φροντίδα του σπιτιού. Στη σκέψη ότι οι ίδιοι πρέπει να αναλάβουν νέους ρόλους και ευθύνες νιώθουν δέος.

β) ο τύπος του φιλόδοξου και προσηλωμένου στην επαγγελματική

σταδιοδρομία: Βλέπει τον ερχομό του παιδιού σαν εμπόδιο στην ολοποίηση των δικών του στόχων για επαγγελματική ανέλιξη. Θεωρεί την εγκυμοσύνη ως κάτι το τρέχον που δεν πρέπει να τον απασχολήσει ιδιαίτερα.

γ) ο τύπος του οικογενειάρχη:

Θεωρεί την τεκνοποιία και την πατρότητα ως ένα από τους βασικούς σκοπούς της ζωής και έτσι αποδέχεται την εγκυμοσύνη σαν θείο δώρο. Νωρίς συμμετέχει ενεργά σε όλες τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την υποδοχή του παιδιού και μαζί με τη σύζυγο κάνουν όνειρα για το παιδί και το μέλλον του. (Παρασκευόπουλος, 1989: 120-124)

Δύο μεγάλες γενικές κατηγορίες που αφορούν τον πατέρα είναι οι παρακάτω όπως προκύπτουν από την έρευνα μας στο διαδίκτυο.

-Πατρικός τύπος: Ο συγκεκριμένος πατέρας αγαπάει και σέβεται τα παιδιά, προσπαθεί να τα καταλάβει, τα βοηθά όποτε έχουν ανάγκη και τους δίνει την ευκαιρία και την ελευθερία να εκφραστούν. Έχει ιδιαίτερα ανεπτυγμένο το πατρικό αίσθημα, κρατώντας πάντα μια σχετική απόσταση, ώστε τα παιδιά να μην ξεχνούν πάνω απ' όλα ότι είναι ο πατέρας τους. Είναι ο τύπος που τα παιδιά μπορούν να βασιστούν, να συζητούν τα προβλήματά τους, αλλά του είναι δύσκολο να παίξει μαζί τους ή να διασκεδάσει γιατί το θεωρεί ως καθήκον της μητέρας.

- **Πατριαρχικός τύπος:** Θεωρεί τον εαυτό του ως αρχηγό και εξουσιαστή, έχει δύναμη και εξουσιάζει τα παιδιά να εφαρμόζουν ότι διατάζει αυτός. Πιέζει τα παιδιά, -ακόμα και με σωματική βία- να δεχθούν τις απόψεις του, χωρίς συζητήσεις αλλά γιατί έτσι θέλει και έτσι είναι το σωστό (για τον ίδιο).

Η στάση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να φοβούνται τον πατέρα, να μην υπάρχει ουσιαστική επαφή και διάλογος, να μην μπορούν να πάρουν πρωτοβουλίες, να γίνονται υποτελή, εξαρτημένα και να καταπιέζονται.

Επίσης, δεν μπορούν να αναπτύξουν συζήτηση με ολοκληρωμένα επιχειρήματα, μιας και δεν έχουν το σωστό πρότυπο.(Internet)

Σύμφωνα με την Κάνιτζ (1981) οι άνδρες συχνά συνειδητοποιούν την πατρότητά τους όταν τα παιδιά τους έχουν δυσκολίες. Αν τους ρωτήσουμε: «Τι πατέρας είσαι;» -ασφαλώς μόνο λίγοι μπορούν να απαντήσουν σ' αυτό το ερώτημα. Ο πατέρας είναι ο πατέρας, τουλάχιστον για τους περισσότερους. Κι όμως ο πατέρας δεν είναι ο πατέρας, γιατί υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι πατέρων. Καθένας απ' αυτούς έχει εντελώς ιδιαίτερες επιδράσεις στην οικογένεια.(Κάνιτζ,1981:89-92-93-94)

Η συγγραφέας διακρίνει τους παρακάτω τύπους πατέρων:

- Οι «Πατριαρχικοί» πατέρες:

Στην ομάδα των «πατριαρχικών» πατέρων κατατάσσονται όλοι εκείνοι, που βλέπουν τον πατρικό τους ρόλο, όπως εξελίχθηκε μέσα από τους αιώνες: Αισθάνονται σαν αρχηγοί της οικογένειά τους. Η έννοια αυτή περιέχει δύναμη, εξουσία και τη δυνατότητα για άσκηση πίεσεως ή ακόμα και εξαναγκασμού.

Δεν είναι λίγοι οι πατέρες που υποστηρίζουν μια τέτοια συμπεριφορά. Οι ίδιοι έχουν ανατραφεί μ' αυτό τον τρόπο και πιστεύουν ότι δεν τους έβλαψε. Γιατί λοιπόν θα έβλαπτε τα παιδιά τους; Οι περισσότεροι, όμως, πατέρες δεν παραδέχονται, ότι συμπεριφέρονται αυταρχικά και πατριαρχικά. Δεν δέρνουν τα παιδιά αλλά τα πιέζουν. Μερικές φορές δεν το καταλαβαίνουν. Μερικοί πατέρες καταλαβαίνουν ότι ασκούν πίεση. Δε θέλουν όμως να το κάνουν. Και πολλές φορές δεν ξέρουν γιατί το κάνουν.(Κάνιτζ,1981:89-92-93-94)

- Οι «Μη Πατριαρχικοί» πατέρες:

Στην ομάδα των «μη πατριαρχικών» κατατάσσονται όλοι εκείνοι οι πατέρες που βλέπουν το ρόλο του πατέρα διαφορετικά από τη μορφή, που πήρε στην εξέλιξή του ανάμεσα στους αιώνες. Δεν αισθάνονται σαν αρχηγοί της οικογένειας και δεν απαιτούν να έχουν εξουσία στα πλαίσια της οικογένειας. Δεν θέλουν να έχουν τις εξουσίες αυτές για διάφορους λόγους:

- Δεν τις θέλουν, γιατί δεν μπορούν να τις ασκήσουν
- Γιατί δεν θέλουν να τις ασκήσουν
- Γιατί δεν τις θεωρούν ούτε ορθές, ούτε καλές
- Γιατί προτιμούν άλλους τρόπους συμπεριφοράς
- Γιατί ξεκινούν από εντελώς διαφορετικό σκεπτικό, σχετικά με το ρόλο του πατέρα στα πλαίσια της οικογένειας.

Οι τύποι αυτοί του πατέρα εμφανίστηκαν εν μέρει τα τελευταία χρόνια ή τις τελευταίες δεκαετίες. (Κάνιτζ, 1981:132)

- Οι μισοί, οι εν μέρει και οι πολλαπλοί πατέρες:

Σ' αυτή την ομάδα εντάσσονται όλοι εκείνοι οι πατέρες, που ανήκουν στον κάθε φορά δημιουργημένο τύπο κυρίως από εξωτερικές αιτίες και όχι από λόγους, που οφείλονται στην προσωπικότητά τους. Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για "νέους" τύπους –περισσότεροι υπήρχαν πάντοτε.

1. Ο πατέρας και η μητέρα είναι χωρισμένοι.
 - 1.1. Ο πατέρας ως μοναδικός παιδαγωγός του παιδιού.
 - 1.2. Ο χωρισμένος πατέρας.
2. Ο πάτριός
3. Ο θετός πατέρας
4. Ο άγαμος πατέρας

5. Ο διπλός και πολλαπλός πατέρας

Αυτός ο "τύπος" του πατέρα υπάρχει σε πολλές εκδόσεις:

α) Είναι χήρος –έχει απ' αυτό το γάμο παιδιά, ξαναπαντρεύεται κι αποκτά παιδιά κι από το δεύτερο γάμο του.

β) Χήρος πατέρας με παιδιά παντρεύεται μια γυναίκα, που έχει επίσης παιδιά.

γ) Χήρος πατέρας με παιδιά παντρεύεται γυναίκα, που έχει επίσης παιδιά, ενώ αποκτούν επιπλέον από το γάμο τους και κοινά παιδιά.

δ) Χωρισμένος πατέρας χωρίς παιδιά παντρεύεται με γυναίκα που έχει παιδιά και αποκτούν από το γάμο κοινά παιδιά.

ε) Χωρισμένος πατέρας με παιδιά παντρεύεται και δημιουργείται μια κατάσταση, που αναφέρεται στις περιπτώσεις α-γ-ε.

στ) Άγαμος ως τώρα άνδρας χωρίς παιδιά παντρεύεται και εντάσσεται στις ίδιες κατηγορίες α-γ.

ζ) Παντρεμένος άνδρας με παιδιά δημιουργεί μια σχέση, από την οποία γεννιούνται εξώγαμα παιδιά.

Υπάρχουν ασφαλώς κι άλλοι πιθανοί συνδυασμοί. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις χαρακτηριστικό είναι το στοιχείο, ότι ο πατέρας γίνεται "διπλός ή πολλαπλός πατέρας". Αυτό σημαίνει ότι έχει να κάνει με δικά του παιδιά και παιδιά που έχουν και άλλο φυσικό πατέρα.

6. Ο άνδρας με τον οποίο ζει η μητέρα.

Πρόκειται για τον τύπο του άνδρα που ζει με μια γυναίκα χωρίς να είναι παντρεμένος μαζί της.

7. Ο βιολογικός πατέρας.

8. Ο πατέρας για ιδιαίτερη χρήση. (Κάνιτζ, 1981:177-206)

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε τους τύπους πατέρα που διακρίνει ο Μύλντορφ (1977):

α) Ο αυταρχικός πατέρας:

Ο "αυταρχικός" πατέρας είναι η σύνθεση ενός περιβάλλοντος κι ενός χαρακτήρα. Είναι μια κάποια αντίληψη για τον πατρικό ρόλο που προέρχεται από την συσσωμάτωση ορισμένων "ηθικών" αξιών που τον κάνουν να τονίζει την "εξουσία". Πρόκειται γενικά για παραδοσιακές οικογένειες όπου το καθετί κι ο καθένας έχουν τη θέση τους:

β) Ο "αδύνατος" πατέρας:

Είναι αυτός που όπως λένε, "αφήνει τα πάντα να περάσουν". Ο αδύνατος πατέρας δεν έχει κανένα όριο, δηλαδή κανένα πλαίσιο στο οποίο να μπορεί να τοποθετηθεί το παιδί.

γ) Ο πατέρας που ενεργεί ορθολογικά:

Είναι αυτός που σκέφτεται πάρα πολύ, που εξηγεί πάρα πολύ, από δυσκολία να εξωτερικεύσει τα αισθήματά του ή από υπερβολικό έλεγχο στην ψυχοσυναισθηματική του ζωή. Ο πατέρας που "ενεργεί ορθολογιστικά" είναι αυτός που διατηρεί με το παιδί μια σχέση σχεδόν αποκλειστικά προσανατολισμένη στην ανταλλαγή ιδεών.

δ) Ο συναισθηματικός πατέρας:

Είναι εκείνος για τον οποίο ο χώρος των αισθημάτων και της ευαισθησίας επικρατεί. Στους αντίποδες του πατέρα που ενεργεί ορθολογιστικά, που ζει μ' ένα υπερβολικό έλεγχο των αισθημάτων του, ο

“συναισθηματικός” πατέρας επιδιώκει να διασφαλίσει μια άμεση σχέση με το παιδί με διαχύσεις και μια διαρκή ψυχοσυναισθηματική επικοινωνία.(Μύλντορφ,1977:116,118,120, 122)

4.8. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΘΕΤΟΥΝ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Ο “πατέρας”, έτσι όπως μας τον κληροδότησε η ιστορική κίνηση, είναι ένα ιδιαίτερο πρόσωπο που πρέπει να αναλαμβάνει τα στοιχεία που αποτελούν την “πατρική λειτουργία”. Αυτό προϋποθέτει πως είναι σε θέση να ικανοποιήσει ένα κάποιο αριθμό ψυχολογικών όρων:

1. Ο πατέρας πρέπει να έχει συνάψει ειρήνη, να έχει δηλαδή αποδεχτεί τις δικές του παθητικές γυναικείες και μητρικές τάσεις, έτσι ώστε να μην έχει ανάγκη να υποκαταστήσει τη μητέρα για να αναλάβει το παιδί ως προς την εκπλήρωση των μητρικών λειτουργιών.
2. Πρέπει να είναι σε θέση να υποκαθιστά το παιδί για να του πάρει τη μητέρα του, δηλαδή να κυριαρχεί στις επιθυμίες του εξάρτησης και να μην ζηλεύει το παιδί.
3. Πρέπει να ξέρει να μην είναι ούτε η μητέρα ούτε το παιδί, δηλαδή να είναι ικανοποιημένος που είναι άνδρας, να είναι ευτυχισμένος που είναι πατέρας, να είναι ευτυχισμένος που είναι σύζυγος, πρέπει να αγαπάει τη ιδέα ότι είναι ο πατέρας αυτού του παιδιού κι ο σύζυγος αυτή της γυναίκας.

Έτσι, για να είναι κανείς “κακός” πατέρας, πρέπει να έχει μια (σχετικά) καλή υγεία και να έχει (γενικά) καλοπαντρευτεί. Δεν υπάρχει λοιπόν

παιδαγωγική "συνταγή". Πάντως, είναι ένα έργο δύσκολο και περίπλοκο, όπου ελάχιστοι άνδρες πετυχαίνουν καθολικά και που κάποτε απαιτεί ολόκληρη ζωή για να τελειοποιηθεί.(Μύλντορφ,1977:175-176)

4.9. ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΣΩΣΤΟ ΠΑΤΕΡΑ

Η πρώτη προϋπόθεση είναι να έχει ο πατέρας θετική στάση απέναντι στο ρόλο του. Να έχει παραδεχτεί το ρόλο του, χωρίς υποσυνείδητες τάσεις απόρριψης. Θα πρέπει, λοιπόν, ο πατέρας να δέχεται ότι είναι πατέρας και ότι η σχέση με το παιδί του τον ζεσταίνει και τον ικανοποιεί. Αυτό, όμως, δεν είναι και τόσο εύκολο. Γιατί αν για τη μητέρα παρουσιάζει ορισμένες δυσκολίες, για τον πατέρα θα είναι πιο δύσκολο, γιατί όπως και να το κάνουμε το παιδί βγαίνει από τα σπλάχνα της μητέρας. Του πατέρα η στάση έρχεται πιο επίκτητη, έρχεται σιγά-σιγά και διαμορφώνεται.(Χουρδάκη,1995:382-383)

Η δεύτερη προϋπόθεση είναι να γνωρίζει ο πατέρας τη δική του ψυχολογία και τα πιθανά κίνητρα της συμπεριφοράς του. Η αυτογνωσία στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως και σε κάθε ανθρώπινη σχέση, είναι πολύτιμη.(Χουρδάκη,1995:383)

Αυτογνωσία, λοιπόν, και στον πατέρα. Δηλαδή να ξέρει ο πατέρας ποια κίνητρα έχει η συμπεριφορά του απέναντι στο σπίτι του. Οι περισσότεροι πατέρες δεν γνωρίζουν ποια είναι τα κίνητρα της συμπεριφοράς τους μέσα στο σπίτι. Σε κάθε συμπεριφορά του ανθρώπου υπάρχει ένα κίνητρο, και αυτό το κίνητρο πρέπει να ψάχνουμε να το βρούμε για να το βγάλουμε στην επιφάνεια της συμπεριφοράς μας. Έτσι, αν ο πατέρας είναι απορριπτικός προς τα παιδιά του, αν είναι ζηλιάρης προς τη

γυναίκα του, αν είναι γκρινιάρης προς τη γυναίκα του, προς το σπίτι του, αν αντίθετα είναι πολύ ανοιχτοχέρης ή είναι πάρα πολύ κεφάτος κλπ., όλα αυτά πηγάζουν από μια βαθύτερη δική του ψυχολογία. Έτσι, ο πατέρας θα πρέπει να συλλάβει αυτή τη βαθύτερή του ψυχολογία. Όχι μόνο στα αρνητικά του κίνητρα μα και στα θετικά, και αυτό θα είναι ένα κέρδος στις σχέσεις του με τα παιδιά.(Χουρδάκη,1995:383-384)

Μια **τρίτη προϋπόθεση** είναι να έχει ο πατέρας ψυχολογική ωριμότητα για να μπορεί να σταθεί σαν σωστός ενήλικας δίπλα στο παιδί του. Αυτό σημαίνει πως θα αποβάλει σιγά-σιγά τις παιδικές του στάσεις, δηλαδή, εξάρτηση από τους γονείς του, αν υπάρχει ζήλια, ισχυρογνωμοσύνη, εγωκεντρισμός, κλπ.(Χουρδάκη,1995:384)

Στην εποχή μας, τα παιδιά έχουν μεγάλη ανάγκη να βλέπουν σωστό ενήλικα δίπλα τους. Δε θέλουν, ιδίως όταν βρίσκονται στην παιδική ηλικία, να βλέπουν τον πατέρα σαν σύντροφό τους, σαν απλό φίλο που θα παίξουν μαζί του. Άλλο αυτό, και άλλο να αισθάνονται τα παιδιά ένα στυλοβάτη γερό, ένα αποκούμπι. Γιατί αυτός είναι βασικά ο ρόλος των γονέων. Μόνο που αυτός ο στυλοβάτης πρέπει να είναι πολύ διακριτικός-αόρατος. Να μην είναι στη μέση του σπιτιού απλώς μια κολώνα και να χτυπάνε όλοι μαινοβγαίνοντας. Γιατί, στυλοβάτης είναι αυτός που βρίσκεται σε μια γωνία και προβάλλεται την ώρα που τον χρειάζονται και φεύγει την ώρα που δεν τον χρειάζεται ο άλλος.(Χουρδάκη,1995:384)

Η **τέταρτη προϋπόθεση** είναι ότι ο πατέρας πρέπει να ξέρει πως το κύρος του απέναντι στα παιδιά του θα απορρέει τώρα όχι από την ιδιότητά του την πατρική, του κουβαλητή, μα από την ηθική του προσωπικότητα, τις γνώσεις του, τη σοβαρότητα της σκέψης του και από το διάλογό του. Δηλαδή θα δώσει στο παιδί να καταλάβει πως είναι ο πατέρας, ο πατέρας που όχι μόνο φέρνει χρήματα μα ο πατέρας που ξέρει, ο πατέρας που έχει

εμπειρίες, αυτός που θέλει το καλό του παιδιού, που ξέρει να βλέπει μακριά, ο πατέρας που έχει με την πράξη και τα έργα του πως έχει προσωπικότητα σωστή, πάνω στην οποία το παιδί θα μπορεί να ακουμπήσει (Χουρδάκη, 1995:384-385)

Είναι δύσκολος ο ρόλος του πατέρα μα μ' αυτές τις προϋποθέσεις θα μπορούσε να αποδώσει και να αναπτύξει μια καλή σχέση με τα παιδιά του.

5. ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

5.1. Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΠΑΙΔΙ

Ο πατέρας δεν γίνεται ξαφνικά, διαμορφώνεται μέσα από μια διαδικασία εξοικείωσης με τις απαιτήσεις και τις χαρές του καινούριου ρόλου του στην οικογένεια. Η διαδικασία αρχίζει νωρίς. Πριν ακόμη μείνει μια γυναίκα έγκυος, το ζευγάρι από κοινού αποφασίζει αν θέλει ή όχι το παιδί, πως θα το αποκτήσουν, πως θα γίνει η γέννα ή αν θα υιοθετήσουν παιδί. Η εγκυμοσύνη είναι οικογενειακή υπόθεση. Λέγεται ότι το ζευγάρι κυοφορεί και όχι μόνο η γυναίκα. Ο πατέρας μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας. (Parke, 1987:30)

Όταν ένα άνδρας μάθει ότι πρόκειται να γίνει πατέρας, εισέρχεται αυτόματα σε μια νέα συναισθηματική κατάσταση. Εκτός από το γεγονός ότι πρέπει να εξοικειωθεί με την έννοια της εγκυμοσύνης και του επερχόμενου τοκετού, μια σειρά από αισθήματα και σκέψεις τον κατακλύζουν. (Internet)

Στην αρχική φάση της εγκυμοσύνης, τα χαρακτηριστικά συναισθήματα του μελλοντικού πατέρα είναι χαρά ή λύπη, φόβος ή άγχος. Τα συναισθήματα αυτά έχουν να κάνουν με πολλές πτυχές της ζωής του άνδρα, της γυναίκας, του παιδιού που αναμένεται και της οικογένειας γενικά. Οι φόβοι για το κατά πόσο ο ίδιος σαν μελλοντικός πατέρας θα μπορέσει να προστατεύσει και να προσφέρει τα απαραίτητα στην οικογένειά του, αποτελούν μια από τις βασικές αιτίες που του προκαλούν ένταση και άγχος. (Internet, Τσιάντης, 1994:149, Μύλντορφ, 1977:7-8)

Στους πρώτους μήνες της εγκυμοσύνης, η συμπεριφορά του πατέρα από αμφιθυμικά συναισθήματα κυρίως σε σχέση με τους γονείς του και το ρόλο τους ως γονεϊκών προτύπων. Ακόμη, πολλοί άνδρες αντιδρούν με ένα

ιδιαίτερο ενθουσιασμό για τη δουλειά τους. Αυτό συμβαίνει γιατί ο ερχομός του παιδιού, σε πολλά ζευγάρια, συνοδεύεται και από μια σημαντική αλλαγή. Τα εισοδήματα της οικογένειας που βασίζονται σε δύο μισθούς, τώρα θα βασίζονται σε ένα μισθό ενώ οι ανάγκες δεν θα είναι για δύο άτομο αλλά για τρία. Έτσι, λοιπόν, θα πρέπει ο άνδρας να βρει νέες δυνάμεις για να μπορέσει να υποστηρίξει την οικογένειά του τόσο οικονομικά αλλά και συναισθηματικά. Η γυναίκα του θα χρειαστεί πολύ περισσότερο τη βοήθειά του τώρα που αυτή θα βιώσει τις απαιτητικές εμπειρίες της εγκυμοσύνης, του τοκετού και της φροντίδας του νεογέννητου παιδιού της. (Τσιάντης, 1994:150, Internet)

Στο δεύτερο τρίμηνο η εγκυμοσύνη αποτελεί εκ των πραγμάτων πια ένα πραγματικό γεγονός. Πολλοί άνδρες σε αυτό το στάδιο αισθάνονται αποκλεισμένοι από τη γυναίκα τους και το έμβρυο που ενδέχεται να πάρει μορφή αντιπάλου. Μπορεί να εμφανιστεί ένας αυξημένος φόβος στον άνδρα απέναντι στη δυνατότητα της γυναίκας να τεκνοποιεί και να γαλουχεί. Ταυτόχρονα, τον βλέπουμε να κάνει μια στροφή προς την πατρική του οικογένεια, τόσο προς τον πατέρα του όσο και προς την μητέρα του. Σ' αυτή την περίοδο ο άνδρας επιδιώκει την επανασύνδεση με το δικό του πατέρα και ιδιαίτερα με τον «καλό πατέρα» όπως εκπροσωπήθηκε από τον προοιδιπόδειο πατέρα ή τον οιδιπόδειο ή τον άνδρα καθοδηγητή. Οι άνδρες που καταφέρνουν «να τα βρουν» επιτρέπουν την ανάδυση συναισθημάτων τρυφερότητας και πραότητας που καταπιέζονταν χάριν μιας «ανδρικής σκληρότητας». Οι άνδρες όμως που είναι «πεινασμένοι για πατέρα» και ανάζητούν το δικό τους ψυχολογικό πατέρα έχουν δυσκολίες σε αυτή τη φάση. Επίσης, έχει ανάγκη και τη μητέρα του γιατί χρειάζεται και αυτός λίγη στοργή και προσοχή, ένα απαλό χάδι την περίοδο αυτή που είναι γεμάτη ένταση και που πιέζεται να είναι δυνατός, υπεύθυνος και ο

«μεγάλος» της οικογένειας. Ακόμη, όπως, η μητέρα αναζητάει βοήθεια και πληροφορίες για να κατασιγάσει τους φόβους της, το ίδιο και εκείνος προσπαθεί να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις γι' αυτό που συμβαίνει στη γυναίκα του και την κατάσταση που πρόκειται να ακολουθήσει. Επίσης, συναναστρέφεται με φίλους που έχουν ήδη παιδιά για να μαθαίνει από τις εμπειρίες τους. (Τσιάντης,1994:150,Parke,1987:36,Srock ,1987:29-30)

Συναισθήματα δέους χαρακτηρίζουν το τέλος της εγκυμοσύνης και τον τοκετό. Συμβαίνει «κάτι» που βρίσκεται πέρα από τη δυνατότητα του πατέρα να το ελέγξει και που αποκτά σχεδόν μαγικές και μυστηριώδεις διαστάσεις. Για αυτούς η εγκυμοσύνη, η διαδικασία της γέννησης, τα μαιευτήρια, το νεογέννητο παιδί αποτελούν ένα άγνωστο κόσμο που τους δημιουργούν συναισθήματα φόβου και αβεβαιότητας. Οι περισσότεροι άνδρες που είναι παρόντες στον τοκετό βιώνουν ένα νέο επίπεδο συναισθήματος, είτε άλλοτε πολύ θετικό είτε πολύ αρνητικό. Είναι αρκετά σύνηθες το ιδιαίτερα έντονο συναίσθημα, να βοηθήσουν και να στηρίξουν ψυχολογικά τη γυναίκα τους.(Τσιάντης,1994:150-151,Internet,Parke,1987 :42-43)

Συμπτώματα εγκυμοσύνης παρουσιάζονται και στον μελλοντικό πατέρα, όπου το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «Λοχεία συζύγου». Ο άνδρας υποφέρει από κάποια σωματικά συμπτώματα που συνδέονται έμμεσα με την εγκυμοσύνη της γυναίκας του. Τα κοινότερα συμπτώματα είναι μειωμένη όρεξη ή αντίθετα αύξηση του βάρους προς το τέλος της εγκυμοσύνης, πονόδοντος, ναυτία, εμετοί.(Τσιάντης,1994:151,Parke ,1987:33-34)

Σε πολλούς άνδρες η γέννηση ενός παιδιού φέρνει μαζί της μια ουσιαστική αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη ζωή. Σίγουρα όταν πρόκειται για το πρώτο παιδί τα συναισθήματα είναι πολύ πιο έντονα. Η πρώτη επαφή του πατέρα με το βρέφος γίνεται στο νοσοκομείο

πια και όχι στο σπίτι. Ο πατέρας παρατηρεί το βρέφος, το αγγίζει, το θαυμάζει και χαίρεται τη «μοναδικότητά» του, νιώθοντας περήφανος για τη «δημιουργία» του. Αυτή η περιποίηση, η στοργή και η αγάπη ωφελεί τα βρέφη, γιατί παίρνουν θετικά μηνύματα για το πρόσωπο του πατέρα και αρχίζουν σιγά-σιγά να συνειδητοποιούν ότι εκτός από το κυρίαρχο πρόσωπο της μητέρας, υπάρχει και κάποιος "άλλος" που ασχολείται μαζί τους. Η ενασχόληση του πατέρα με το βρέφος συντελεί στην ψυχική και σωματική πλήρωσή του, ενώ παράλληλα το ίδιο παίρνει στοιχεία από την προσωπικότητα του πατέρα του. (Internet, Parke, 1987:47-49, Κρασανάκη, 1991:21)

Αυτό μας δείχνει ότι η εμπλοκή του μέλλοντα πατέρα στην εγκυμοσύνη της συντρόφου του βοηθά να κατανοήσει και να εκπληρώσει τις ανάγκες του βρέφους, κάτι που από τη μια βοηθάει να αντιληφθεί από νωρίς τον πατρικό του ρόλο και από την άλλη με τη συχνή επαφή του με το βρέφος, βελτιώνεται η ψυχική επικοινωνία τους. Τέλος, προσφέρει και ηθική συμπαράσταση στην μητέρα-σύζυγο. (Gottman, 2000:205, Τσιάντης, 1991:21-22, Κρασανάκη, 1991:21)

5.2. ΠΩΣ ΘΕΛΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ

Τα παιδιά θέλουν από τον πατέρα τους να είναι ο κουβαλητής, ο άνθρωπος που φέρνει χρήματα στο σπίτι με τα οποία ζει η οικογένεια. Έτσι, τα παιδιά ταυτίζουν τον πατέρα με προμηθευτή υλικών αγαθών. Ακόμη, θέλουν να συζητούν μαζί του τις απορίες που έχουν και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και να νιώθουν ότι έχουν ένα φίλο, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να τους σταθεί σε κάθε δυσκολία τους όχι μόνο υλικά αλλά και

ψυχικά . Επιζητούν ένα πατέρα που θα συμμετέχει ενεργά στη ζωή τους και θα τους προσφέρει αγάπη και στοργή.(Χουρδάκη,1995:365,366,372)

5.3. ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ

Αν και είναι δύσκολο να υπολογίσουμε το βαθμό της ενασχόλησης ή την έκταση της διαθεσιμότητας του πατέρα, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι απαιτούνται πολλά περισσότερα από κάποιες περιστασιακές εξόδους με το παιδί στο λούνα πάρκ ή στο ζωολογικό κήπο. Ο καλύτερος τρόπος για να γίνει ο πατέρας αναπόσπαστο μέρος της ζωής του παιδιού του είναι να συμμετέχει σ' αυτό που ο ψυχολόγος Ronald Levant ονομάζει «οικογενειακά καθήκοντα»: το καθημερινό τάισμα, το μπάνιο, το ντύσιμο και τη φροντίδα του παιδιού. «Ο πατέρας εντάσσεται πλήρως και γίνεται απαραίτητο μέλος της οικογένειας όταν εκτελεί αυτές τις κατά παράδοση γυναικείες εργασίες», γράφει ο Levant. Και συνεχίζει: «Οικογενειακή ζωή δεν είναι μόνο η ικανοποίηση των υλικών αναγκών της οικογένειας. Είναι η σταθερή και σε διαρκή βάση παρουσία, καθώς και η ανταπόκριση στις άπειρες και μεταβαλλόμενες καθημερινές σωματικές και συναισθηματικές ανάγκες».(Gottman, 2000:209)

Ένα καθήκον του πατέρα προς τα παιδιά του είναι το να είναι και να διατηρείται ζωντανός στα πρώτα χρόνια της ζωής των παιδιών του. Αν και είναι φυσικό τα παιδιά να εξιδανικεύουν τον πατέρα τους, είναι εξίσου πολύτιμο γι' αυτά να έχουν την εμπειρία πως ο πατέρας τους ζει μαζί τους και τα γνωρίζει σαν ανθρώπινα όντα, σε σημείο μάλιστα να τα ανακαλύπτει. (Binnikot,1976: 133)

Ο πατέρας είναι ο προστάτης της οικογένειας. Αυτό είναι και ένα από τα καθήκοντα του πατέρα προς τα παιδιά του. Αυτός αποτελεί τη γέφυρα που ενώνει την οικογένεια με τον έξω κόσμο. Ο ίδιος προσωποποιεί την οικογένεια το καθήκον, την εργατικότητα, την τάξη, την αυθεντία. (Χαρωνίτης,1979:18)

Στον κόσμο των πρώτων παραστάσεων του παιδιού η μητέρα έχει δώσει μια πρώτη, μια αρχική μορφή σ' αυτές τις αρχές. Ο πατέρας, όμως, πρέπει να τις πλατύνει, να τις δυναμώσει και να ξεκαθαρίσει την αξία που έχουν στη ζωή αυτές οι αρχές. Αυτό θα γίνει προπαντός με το παράδειγμα του πατέρα. Αυτός με τον τρόπο της ομιλίας του, με την όλη στάση και συμπεριφορά του θα εμπνεύσει το σεβασμό. Αυτός δεν αισθάνεται φόβο, όπως πολλές φορές τον αισθάνεται η μητέρα. Αυτός ξέρει και δίνει εξηγήσεις για όλα τα πράγματα. Απαντά στα ερωτήματα του παιδιού και ικανοποιεί όσες απορίες δεν βρίσκουν απάντηση από τη μητέρα. Με άλλα λόγια ο πατέρας παρουσιάζεται στα μάτια του παιδιού ο μεγάλος και ο δυνατός. Εκείνος που όλα τα μπορεί και όλα τα ξέρει. (Χαρωνίτης,1979:18)

Ο συνδετικός κρίκος, που ενώνει το στενό οικογενειακό κόσμο με το μεγάλο και απέραντο κόσμο της ζωής, είναι ο πατέρας. Και όχι μόνο ενώνει, αλλά και προστατεύει τα παιδιά του να διανύσουν χωρίς φόβο το δρόμο που πρέπει, μέχρι να αποκτήσουν τη δύναμη που θα τους επιτρέψει να ανοιχτούν, μόνα τους πια, στο πέλαγο της ζωής. Τα παιδιά, λοιπόν, αισθάνονται την ανάγκη να βλέπουν στο πρόσωπο του πατέρα την αυθεντία, τη δύναμη εκείνη που μπορεί να καθοδηγεί.(Χαρωνίτης,1979:18)

Έτσι, λοιπόν, οι άντρες μπορούν να ταΐσουν το μωρό με γάλα, να του αλλάξουν τις πάνες ή τα ρούχα, να το κάνουν μπάνιο και να το βάλουν στο κρεβάτι, να του διαβάσουν ιστορίες, να του φτιάξουν παιχνίδια, να το βοηθήσουν όταν έχει δυσκολίες με τα μαθήματα, να του εξηγήσουν τους

κανόνες και να τού αναθέσουν καθήκοντα, επιβλέποντας να δουν, αν γίνονται, να διορθώνουν και να επιδοκιμάζουν. Καθήκοντα που μπορεί να φαίνονται μικρά αλλά είναι αρκετά σημαντικά τόσο για τον ίδιο όσο και για το ίδιο το παιδί. Το παιδί έχει ανάγκη την παρουσία του πατέρα σε κάθε στιγμή της ζωής του, να το βοηθάει, να το καθοδηγεί και να αποτελεί ένα καλό πρότυπο τόσο για το κορίτσι όσο και για το αγόρι. (Σποκ,1987:58)

5.4. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΗ ΤΟΥ

Όπως είναι γνωστό, μερικές φορές υπάρχει ένας ζωτικός δεσμός ανάμεσα στον πατέρα και την κόρη. Όταν το κορίτσι βρίσκεται στο οιδιπόδειο στάδιο προσκολλάται συναισθηματικά προς τον πατέρα του που τον θεωρεί πρότυπο προς αφοσίωση. Όλα τα κοριτσάκια ονειρεύονται πως είναι στη θέση της μητέρας τους και βρίσκονται σε διαρκή σύγκρουση μαζί της. Οι μητέρες, όμως, πρέπει να δείχνουν κατανόηση όταν υπάρχει αυτό το αίσθημα. (Δρακουλίδης, 1983:111, Binnikot, 1976:134)

Παρότι τώρα υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στην μητέρα και στην κόρη – ποια μητέρα δεν έχει βιώσει μια περίοδο θορυβώδους σύγκρουσης με την εξάχρονη κόρη της- συνήθως η σύγκρουση αυτή δεν δραστηριοποιείται, εξαιτίας της έντονης αντιζηλίας για τον πατέρα. Αυτή η μάχη μητέρας-κόρης είναι, σε μεγάλο βαθμό, αποτέλεσμα της ανάγκης που έχει η κόρη να χωριστεί από τη μητέρα της. Τα κορίτσια αυτής της ηλικίας συγκρίνουν τον εαυτό τους με τη μητέρα τους και τον βρίσκουν ανεπαρκή και ανασφαλή. Ασχολούνται πολύ με την εμφάνισή τους και μπορεί να τσακώνονται με τη μητέρα για το τι θα φορέσουν στο σχολείο και γι' άλλα ζητήματα «δικαιοδοσίας». Κάτω από αυτές τις συγκρούσεις υπάρχει η ανάγκη του

μικρού κοριτσιού να ταυτιστεί με τη μητέρα του, κι επιπλέον η άλλη ανάγκη που έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη: να ανεξαρτητοποιηθεί απ' αυτήν. Έτσι, λοιπόν, ο αγώνας που κάνει η κόρη για συναισθηματική αυτονομία από τη μητέρα της είναι το σπουδαιότερο ζήτημα ολόκληρης της ζωής της. (Napier,1997:407-408)

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, οι μητέρες θα πρέπει να δείξουν κατανόηση στη συναισθηματική αυτή προσκόλληση της κόρης στον πατέρα και να μην βλέπουν την κόρη ως αντίζηλο. Γιατί, όταν ο δεσμός πατέρα-κόρης διαταράσσεται από αισθήματα ζήλιας και ανταγωνισμού και δεν αφήνεται να εξελιχθεί ομαλά, τότε αργά ή γρήγορα το κορίτσι αντιλαμβάνεται τη ματαιώση και εμποδισμό που συνεπάγεται αυτός ο ερωτικός δεσμός και τελικά μεγαλώνει και στρέφεται προς άλλες κατευθύνσεις για να πραγματώσει τη φαντασία της.(Binnikot, 1976:134)

Ο σωστά επιλεγμένος πατέρας μπορεί να είναι πολύ χρήσιμος για την κόρη του, στην προσπάθειά της να «εξατομικευτεί» εν σχέση προς τη μητέρα της. Μπορεί να αποτελέσει την εναλλακτική πηγή υποστήριξης, μπορεί να διδάξει στην κόρη του ότι ο κόσμος έξω από την οικογένεια είναι λιγότερο τρομακτικός απ' όσο φαίνεται και μπορεί ακόμη και να παρέμβει αποφασιστικά αν η μητέρα νταντεύει την κόρη.(Napier,1997:408)

Ο φιλικός προς την κόρη του πατέρας μπορεί να παίξει σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξή της. Το κορίτσι δεν τον αντιγράφει ακριβώς, αλλά αποκτάει αυτοπεποίθηση, και σαν κορίτσι και αργότερα σαν γυναίκα, αν ξέρει ότι επιδοκιμάζεται. Έτσι, μπορεί να της κάνει κοπλιμέντα για τα ρούχα της, το χτένισμα της ή για το μαγειρέμά της. Και όταν μεγαλώσει πρέπει να της δείξει ότι ενδιαφέρεται για τις γνώμες της και να της λέει και τις δικές του. Αργότερα, όταν θα αποκτήσει φίλους αγόρια, θα πρέπει να τα δέχεται με το καλό, έστω και αν στο βάθος έχει διαφορετική γνώμη.(Sprock,x.x:331)

Το κορίτσι που ξέρει ότι τα χαρίσματά του τα επιδοκιμάζει ο πατέρας του που είναι άνδρας, είναι προετοιμασμένο για την εφηβική του ζωή, σε ένα κόσμο όπου ο μισός είναι άνδρες. Ο τρόπος που θα δημιουργήσει φιλίες με τα αγόρια ή με τα κορίτσια, και αργότερα ο τρόπος που θα ζήσει τη συζυγική ζωή, επηρεάζονται δυνατά, από το είδος των σχέσεων που είχε με τον πατέρα του στα παιδικά του χρόνια.(ο.π.)

Ο ρόλος του πατέρα είναι ευεργετικός απέναντι στο κορίτσι. Πέρα από την ασφάλεια και στοργή που παρέχεται, το βοηθά να διαμορφώσει το ιδεώδες του μελλοντικού συζύγου της. Στη ζωή της οι μισές από τις σχέσεις που θα δημιουργήσει θα είναι με άνδρες. Παρακολουθώντας τον πατέρα της σχηματίζεται στο μυαλό της το πρόσωπο του άνδρα που θα παίζει πρωτεύοντα ρόλο στη ζωή της. Το είδος του άνδρα που θα ερωτευτεί και τελικά θα παντρευτεί ίσως να αντανακλά κατά κάποιο τρόπο την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του πατέρα της –για παράδειγμα μπορεί να είναι αφοσιωμένος ή όχι, πομπώδης ή με χιούμορ, σποτικός ή ευγενικός. Έτσι, λοιπόν, και η ανάγκη του κοριτσιού για τον πατέρα δεν είναι τόσο φανερή, όσο σημαντική είναι κατά βάθος. (Γιαννικοπούλου,1985:272,Σποκ,1987:50)

Υπάρχουν όμως και πατέρες οι οποίοι δεν καταφέρνουν να βοηθήσουν τόσο αποτελεσματικά τις κόρες τους. Κάποιοι είναι αμελείς, ενώ άλλο εμπλέκονται υπερβολικά στις σχέσεις με την κόρη τους. Ο υπολειπургικός πατέρας, που ακουμπά στην κόρη του για υποστήριξη, δεν προσφέρει μεγάλη βοήθεια. Και ο πατέρας που προσθέτει το σεξουαλικό στοιχείο στη σχέση με την κόρη του προσθέτει στη ζωή της ένα μεγάλο στρες και συχνά την σπρώχνει πίσω προς τη μητέρα της.(Napier,1997:408-409)

Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε ότι ο πατέρας παίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή του κοριτσιού. Από τη βρεφική κιόλας ηλικία πρέπει να συμμετέχει

με διάφορες δραστηριότητες, όπως είναι το παιχνίδι ή συζήτηση, στη ζωή της και να της παρέχει τις κατάλληλες συμβουλές, ώστε να έχει μια υγιής μετέπειτα ζωή. Όσο πιο επικοινωνιακά «χτιστεί» η σχέση τους τόσο πιο ευχάριστη θα είναι η ζωή της και καλύτερες οι σχέσεις της τόσο με το μελλοντικό σύντροφό της όσο και με τους φίλους της.

5.5. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΟ ΤΟΥ

Πριν γεννηθεί το μωρό οι γονείς μπορεί να εκφράζουν την προτίμησή τους για το φύλο του, ειδικά όταν πρόκειται για το πρώτο παιδί. Οι άντρες τρεις και τέσσερις φορές περισσότερο προτιμούν να είναι αγόρι, από τις γυναίκες.

Αν οι γονείς, ειδικά οι πατέρες, προτιμούν να έχουν γιους, αυτό σημαίνει πως συμπεριφέρονται με τα αγόρια τους διαφορετικά απ' ότι με τις κόρες τους; Οι πατέρες πράγματι έχουν διαφορετική συμπεριφορά με τους γιους τους, ακόμη και κατά την πρώτη περίοδο της ζωής των αγοριών τους. Σε μια μελέτη για τη συμπεριφορά των πατέρων στο μαιευτήριο, διαπιστώθηκε ότι οι πατέρες χαϊδεύουν πιο πολύ τα αγόρια τους και τους κουβεντιάζουν. Κι όχι μόνον αυτό, αλλά ανταποκρίνονταν στις φωνούλες τους, ιδιαίτερα μάλιστα όταν επρόκειτο για πρωτότοκους γιους τους. (Parke, 1987:66)

Αυτό το σχήμα δεν ισχύει μόνο για τις πρώτες μέρες μετά τη γέννηση του βρέφους. Ο Parke (1987) αναφέρει ότι παρακολουθώντας τη συμπεριφορά των πατέρων στο σπίτι, όταν τα βρέφη τους ήταν τριών εβδομάδων διαπίστωσε ότι οι πατέρες εξακολουθούσαν να συμπεριφέρονται διαφορετικά στα αγόρια απ' ότι στα κορίτσια τους. Όταν έπαιζαν με τα μικρά τους, οι πατέρες παρακινούσαν συνεχώς μάλλον τους γιους τους, τους

χάιδευαν, τραβούσαν την προσοχή τους μ' ένα παιχνιδάκι, τους κοίταζαν. Έπαιζαν βέβαια και με τις κόρες τους, αλλά για εκείνες να αγαπούν περισσότερο οι μητέρες. Τα ίδια γίνονταν και όταν τους έδιναν το γάλα τους, οι πατέρες προσπαθούσαν περισσότερο με τα αγόρια τους, παρά με τα κορίτσια τους. Και σ' αυτή την περίπτωση, όμως, οι μητέρες φαίνεται να αντισταθμίζουν την κατάσταση.(Parke,1987:67)

Τα πράγματα όμως είναι μάλλον πιο περίπλοκα. Οι πατέρες παραδείγματος χάριν, δεν σφίγγουν πάνω τους με πολλή στοργή τους γιους τους –μ' αυτό τον τρόπο εκδηλώνονται μόνο με τις κόρες τους. Από μια άποψη μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το να κρατά κάποιος το μωρό τόσο σφιχτά δυσκολεύει την παροχή άλλων ερεθισμάτων που απαιτούν ορισμένες κινήσεις.

Αυτές οι εκδηλώσεις πατρικής στοργής για τα κορίτσια και η παροχή διαφόρων ερεθισμάτων για τα αγόρια ενδέχεται να είναι και η πρώτη μορφή της διάκρισης των ρόλων ανάμεσα στα δύο φύλα. Οι πατέρες θέλουν να βοηθούν στη σωματική και πνευματική ανάπτυξη των γιων τους.(Parke,1987:68)

Αλλά και κατά τη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας, ο Milton Kotelchuck διαπίστωσε ότι οι πατέρες παίζουν περίπου μισή ώρα την ημέρα περισσότερο με τους πρωτότοκους γιους τους παρά με τις πρωτότοκες κόρες τους. Με τα νήπια αγόρια τους παίζουν σωματικά παιχνίδια, τα σηκώνουν ψηλά, τους κάνουν γύρους, ενώ με τα κορίτσια τους κάνουν περισσότερο κουβεντούλες. Αυτή η διαφορετική συμπεριφορά έχει σχέση και με ότι ο καθένας από τους δύο γονείς περιμένει από ένα αγόρι ή ένα κορίτσι.

Απέναντι στο αγόρι, ο πατέρας θα έχει μια επαμφοτερίζουσα τρυφερότητα, ανομική δηλαδή με μια κάποια απαίτηση που σύμφωνα με το χαρακτήρα του, θα μπορεί να τοποθετηθεί ανάμεσα σε μια υπομονετική

ανεκτικότητα και μια οξύθυμη αυταρχικότητα. Θα έχει την τάση να ζητάει στο αγόρι του περισσότερο απ' όσα η ηλικία του τού επιτρέπει να καταλαβαίνει και να κάνει. (Μύλντορφ,1977:107)

Το αγόρι και ο πατέρας του βρίσκονται μερικές φορές σε κατάσταση ανταγωνισμού σχετικά με τη μητέρα (Οιδιπόδειο σύμπλεγμα). Τα αισθήματα του μικρού αγοριού έχουν τη μεγαλύτερη δυνατή ένταση και πρέπει να παρθούν υπόψη σοβαρά.(Binnikot,1976:135)

Ένα πατέρας, που καταλαβαίνει ότι ο νεαρός γιος του, έχει μερικές φορές υποσυνείδητα αισθήματα απέχθειας και φόβου απέναντί του, δεν πρέπει να σταματήσει να βοηθάει το παιδί του να γίνει ευγενικό και συγκαταβατικό μαζί του, ή να κάνει πως αυτός (ο πατέρας του) δεν αγαπάει και τόσο τη γυναίκα του.(Srock,χχ:580)

Στην ηλικία των τριών ετών τα αγόρια θέλουν να μοιάζουν τον πατέρα τους. Το αγόρι τώρα αρχίζει να καταλαβαίνει πιο καθαρά, ότι είναι αγόρι και ότι μεγαλώνοντας θα γίνει άντρας σαν τον πατέρα του. Αυτό το κάνει να θαυμάζει περισσότερο τον πατέρα του και τους άλλους άνδρες ή τα άλλα αγόρια. Τους κοιτάζει πρακτικά και αγωνίζεται, όσο μπορεί να τους μοιάσει στην εμφάνιση, στη συμπεριφορά και στα ενδιαφέροντα. Παίρνει τη στάση του πατέρα του ανάμεσα στους άλλους άνδρες και γυναίκες. Αντιγράφει τις φράσεις του πατέρα του και τον τόνο της φωνής του. Προετοιμάζεται να παίξει έναν ανδρικό ρόλο στον κόσμο, επαγγελματικά, πνευματικά και κοινωνικά, με την έννοια ότι λατρεύει και θαυμάζει τον πατέρα του και τους άλλους άνδρες.(Srock,χχ:372)

Φυσιολογικά το αγόρι ως τα έξι χρόνια του είναι δεμένο με την μητέρα του και από τα έξι ως τα δώδεκα με τον πατέρα του. Εκτός αν για λόγους καταπιεστικούς από παραχάϊδεμα ή από αυστηρότητα συνεχιστεί –πολλές

φορές και ισόβια- η προσκόλληση προς τη μητέρα και ο φόβος προς τον πατέρα.(Δρακουλίδης,1983:111)

5.6. Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΟΡΙΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΠΑΤΕΡΑΣ

Οι έρευνες απέδειξαν ότι ένα αγόρι, για να γίνει επιτυχημένος πατέρας, πρέπει να βοηθηθεί. Διότι πατέρα δεν κάνει έναν άνδρα ο ερχομός ενός παιδιού στον κόσμο, αλλά η ανατροφή του παιδιού και η όλη του στάση μέσα στην οικογένεια. Ο μεγάλος διδάσκαλος, παιδαγωγός και ιεράρχης της Εκκλησίας μας Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος σε μια ομιλία του, είχε πει, ότι πατέρα κάνει κάποιον «όχι το γεννάν, αλλά το ανατρέφει».

Η προετοιμασία του ανδρός για τον πατρικό ρόλο πρέπει να αρχίσει από πολύ νωρίς. Οι ίδιοι οι γονείς θα πρέπει να προετοιμάζουν το αγόρι τους για να γίνει μελλοντικά πατέρας.

Μερικοί τρόποι που θα βοηθήσουν να το πετύχουμε αυτό είναι οι παρακάτω:

1. Να αφήνουμε το αγόρι να μιμείται τους γονείς του στους ρόλους τους. Αυτό στην αρχή το επιτυγχάνουμε με τα παιχνίδια που έχει.
2. Όταν μεγαλώσει λίγο, οι γονείς πρέπει να αναθέτουν στο αγόρι κάποιες ευθύνες για την περιποίηση του μικρότερου αδερφού του. Η υπευθυνότητα αυτή όχι μόνο το προετοιμάζει για τον κατοπινό ρόλο, αλλά το απαλλάσσει και από την τόσο συνηθισμένη και βασανιστική ζήλια που αισθάνεται για το μικρότερο αδερφάκι του.

3. Τα παραμύθια που του διηγούμαστε να παρουσιάζουν την οικογενειακή ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις.

Σπουδαίος λοιπόν είναι ο ρόλος του πατέρα στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Το παιδί έχει μεγάλη ανάγκη από την παρουσία του πατέρα μέσα στο σπίτι, στην οικογένεια. (Μηλίτση, 1991:113,114,115)

5.7. Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΟΥ

Οι πατέρες επηρεάζουν την απόδοση των παιδιών στο σχολείο, τις προτιμήσεις τους, ακόμη τα είδη των απασχολήσεών τους. Το αν ένα παιδί αγαπάει ή απεχθάνεται τα μαθηματικά, αν προτιμά να γίνει φυσικός ή μηχανικός παρά κριτικός βιβλίων, έχει σχέση με τη στάση του πατέρα, τη σχετική ενθάρρυνση από μέρος του και τη συμπεριφορά του. (Parke, 1987:90)

Οι πατέρες επιδρούν στη γνωστική πρόοδο των μικρών παιδιών τους μέσω του παιχνιδιού. Οι επιδόσεις του πατέρα στο παιχνίδι είναι βασικός παράγοντας που επηρεάζει τη γνωστική εξέλιξη του παιδιού. Άλλος παράγοντας είναι οι προσπάθειες που κάνει ο πατέρας για να γίνει το παιδί του ανεξάρτητο. Η επιρροή αυτή του πατέρα αφορά τα μικρά αγόρια κι όχι τα μικρά κορίτσια κατά τη βρεφική ηλικία. (Parke, 1987:96-97)

Για τα μεγαλύτερα, όμως, νήπια και παιδιά η Clarke-Stewart διαπίστωσε ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια επηρεάζονται από τους πατέρες, αλλά διαφορετικά οι γιοι από τις θυγατέρες. Η ικανότητα του πατέρα - συμπαίκτη-ιδιαίτερα στα σωματικά παιχνίδια- συνδέεται με την πνευματική

ανάπτυξη των αγοριών μάλλον παρά των κοριτσιών. Τα κορίτσια επηρεάζονται στην περίπτωση αυτή με ερεθίσματα λεκτικά: οι πατέρες τους φιλούν, τα παινεύουν, τα κολακεύουν κι ανταποκρίνονται στις κοινωνικές πρωτοβουλίες τους.

Χαρακτηριστικό είναι, επίσης, και το γεγονός ότι οι πατέρες άφηναν πιο ελεύθερα τα παιδιά σε σχέση με τις μητέρες. Τα αγόρια ειδικά ανατρέφονται έτσι, που να κινούνται πιο ελεύθερα και να εξερευνούν το περιβάλλον τους. (Parke, 1987:96-97)

Οι πατέρες που ενδιαφέρονται μπορούν να γίνουν πρότυπα εμμονής σε κάθε προσπάθεια και πρότυπα για να επιδιώξει το παιδί να καταφέρει ορισμένα πράγματα. Ο πατέρας μπορεί να γίνει παράδειγμα αρσενικού που έχει επιτυχίες σ' ότι επιχειρεί έξω από την οικογένεια. Οι συχνές ευκαιρίες να βλέπουν και να μιμούνται έναν προικισμένο πατέρα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να χειρίζεται εργαλεία και να λύνει προβλήματα. Όμως το να έχει ένα παιδί έναν τέτοιο πατέρα δε θα διευκολύνει την πνευματική του εξέλιξη, αν ο πατέρας αυτός δεν πλησιάζει το παιδί ή αν η σχέση πατέρα-παιδιού είναι αρνητική. (Parke, 1987:99)

Ο πατέρας πρέπει να συμμετέχει στην εκπαίδευση του παιδιού. Οι κλινικές παρατηρήσεις, για τη συμπεριφορά του παιδιού, έδειξαν καθαρά ότι το παιδί, του οποίου ο πατέρας δε συμμετέχει στην εκπαίδευσή του, είναι σε θέση να τον φοβάται περισσότερο από το παιδί που έχει πατέρα, ο οποίος δε διστάζει να φανεί αυστηρός και να εκδηλώσει το θυμό του όταν είναι δικαιολογημένος. Στην τελευταία αυτή περίπτωση το παιδί που παίζει με την καλή συμπεριφορά, μαθαίνει ότι αυτό το δυσάρεστο πράγμα δεν είναι μοιραίο και έτσι ξεκαθαρίζεται και η ατμόσφαιρα. Έτσι το παιδί χρειάζεται έναν πατέρα που κάποτε να θυμώνει, μα πάντα να είναι πατέρας. (Srock, χχ:343)

5.8. ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΣΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η ιδανική εικόνα του πατέρα είναι πιο ωχή στα νέα αναγνωστικά από ότι είναι στα παλιότερα. Βέβαια ο πατέρας παραμένει ο αρχηγός της οικογένειας, αλλά στα νέα κείμενα η παρουσία του μέσα στο σπίτι είναι λιγότερο έντονη και τα προνόμιά του έχουν περιοριστεί. Συναντάμε ένα πατέρα αλλιώτικο από τον παραδοσιακό οικογενειάρχη που είχε σαν βασικό του καθήκον την εξεύρεση πόρων και τη εξασφάλιση της υλικής ύπαρξης της οικογένειας. Έναν πατέρα που βοηθά στις δουλειές του σπιτιού και συζητά με τα παιδιά του για τις απορίες που έχουν και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Έτσι, λοιπόν, βλέπουμε ένα πατέρα οπλισμένο και με άλλες αρετές, οι οποίες όμως δεν περιορίζουν την προνομιακή του θέση μέσα στην οικογένεια. (Γεωργίου–Νίλσεν,1980:107-108)

Στον πατέρα αναγνωρίζεται επίσης και η πρωτοβουλία να παίρνει αποφάσεις και για τα πιο πεζά και πρακτικά θέματα της καθημερινής ζωής. Ας αναφέρουμε σαν παράδειγμα, από το βιβλίο της Ε΄ τάξης του Δημοτικού, την επίσκεψη που προγραμματίζουν ο Δημήτρης και ο πατέρας του στα εργοστάσια της Νάουσας. Εδώ η μητέρα συμμετέχει και αυτή στη συζήτηση και μάλιστα επισημαίνει τα ποικίλα ενδιαφέροντα της προοδευτικής σημερινής γυναίκας. Αλλά τελειώνει με έναν τρόπο που αναιρεί όλες τις προηγούμενες δηλώσεις της και αποκαθιστά τον πατέρα στη θέση του αναμφισβήτητου αρχηγού: «Γι' αυτό θα παρακαλέσω τον πατέρα να έλθω κι εγώ στην πρώτη επίσκεψη που θα κάνετε». (Ε,206). Αντιπροσωπευτική επίσης, της ίδιας προνομιακής θέσης που παραχωρείται στον πατέρα, είναι μια σκηνή γύρω από το Πρωτοχρονιάτικο τραπέζι, όταν ο πατέρας όρθιος μπροστά στο Αγιοβασιλιάτικο τραπέζι, έκοβε την πίτα . Κάποια στιγμή

δημιουργείται η αμφιβολία σε ποιον έπεσε το φλουρί που βρέθηκε ανάμεσα σε δύο κομμάτια : το γεγονός αυτό αντιμετωπίζεται με ένα και τι θα γίνει τώρα; από τη στεναχωρημένη μητέρα και ένα υπεύθυνο και καθοριστικό «Μην πονοκεφαλάτε τον πατέρα».(Ε',26). Απέναντι σε μια μητέρα ανήμπορη και διστακτική, ο πατέρας παίρνει αποφάσεις και δίνει σωστές λύσεις. Και ενώ μητέρα και παιδιά «γελούσαν όλοι», ο πατέρας κρατά μια σεβαστή απόσταση, αυτή ακριβώς που του επιτρέπει να εμφανισθεί και σαν δικαιοκρίτης και σαν διανομέας των επαίνων. Μονάχα ο πατέρας δε γελούσε, αναφέρει ο μικρός ήρωας– αφηγητής. «Εκείνος με τράβηξε κοντά του, με φίλησε και μου είπε: Μπράβο σου! Είσαι καλό παιδί».(Ε,26) (Γεωργίου– Νίλσεν,1980:108-109)

Σε αντίθεση με τη μητέρα, τα παιδιά αποδείχονται περισσότερο απελευθερωμένα στις σχέσεις τους με την πατρική εξουσία. Όταν στο βιβλίο της Γ' τάξης του Δημοτικού, η τάξη αποκτά ένα κουτί παραπόνων, το πρώτο «παραπονιαρικό γράμμα» είναι μια σοβαρή κριτική ενός πατέρα που προτιμά να παρακολουθεί ποδόσφαιρο στην τηλεόραση παρά να ασχολείται με το παιδί του. «Πάντα έτσι γίνεται, όταν πάω να του μιλήσω, λέει η Βιολέτα. Πότε θα κουβεντιάσω επιτέλους μαζί του, αφού λείπει στη δουλειά; Μου λέει συνέχεια πως είναι κουρασμένος. Καλά, κι η μαμά μου δεν είναι κουρασμένη που δουλεύει; Εκείνη γιατί μου μιλάει κι ασχολείται μαζί μου»;(Γ,115) (Γεωργίου– Νίλσεν,1980:109)

Εκτός από την εικόνα του αδιάφορου πατέρα προβάλλεται και η εικόνα του πατέρα που βοηθά το παιδί του να φτιάξει ένα χαρταετό (Γ',248). Ο πατέρας δεν μαλώνει (Γ',120), ανεκτικός και φιλοσοφημένος, προσφέρει συμβουλές που τις περισσότερες φορές έχουν ένα ψεύτικο ύφος, λες και τις έχει διαβάσει σε κάποιο βιβλίο παιδαγωγικών συνταγών. «Άντε να διασκεδάσεις (στο δρόμο), λέει ο πατέρας του Σώτου, μόνο, πρόσεχε. Η

γειτονιά είναι και αυτή ένα μεγάλο σχολείο. Εκεί σπουδάξεις να ζεις αρμονικά με τους άλλους και μαθαίνεις να ξεχωρίζεις τους φίλους. Αν σ' αγαπάνε τώρα οι φίλοι σου, θα σ' αγαπάνε κι όταν μεγαλώσεις», (Γ',120). Στο ίδιο αναγνωστικό, ο πατέρας φέρνει ένα αναμμένο κερί από τον επιτάφιο και εξηγεί στο γιο του ότι υπάρχουν και μερικά κεριά που δεν αγοράζονται. Και καθώς το παιδί σηκώνει τους ώμους, σημάδι πως δεν κατάλαβε, ο πατέρας χαμογελά και του λέει χαϊδεύοντάς του το κεφάλι: «Τα κεριά που εννοώ δεν πουλιούνται και δεν αγοράζονται. Αυτά τα κεριά ανάβουν μέσα στην καρδιά. Είναι τα κεριά της αγάπης, της καλοσύνης, της ευγένειας, της ψυχής. Θα' θελα να' χεις μερικά τέτοια κεριά μέσα σου και να τα' χεις αναμμένα για όλη σου τη ζωή. (Γ',291). (Γεωργίου–Νίλσεν,1980:110)

Οι διάφορες περιγραφές του πατέρα στα νέα αναγνωστικά δεν καταλήγουν σε μια ενιαία μορφή, αλλά επηρεάζονται ιδιαίτερα από τη νοοτροπία του κάθε συγγραφέα. Στο Α' μέρος του αλφαβηταρίου, ο πατέρας παίζει με τα παιδιά, πηγαίνει εκδρομή μαζί τους, (Α',23,36,38), βοηθά στο σπίτι «κόβοντας ψωμί» μια εικόνα που ξεφεύγει από τη συνηθισμένη «ανδροπρέπεια» και απομακρύνεται αρκετά από την πατρική εικόνα των παλιών αναγνωστικών. (Γεωργίου–Νίλσεν, 1980:110-111)

Τα βιβλία της Γ' και Δ' Δημοτικού, που αφηγούνται τις εμπειρίες δύο ομάδων του δημοτικού, διαδραματίζονται κατά κύριο λόγο στα πλαίσια του σχολείου και του χωριού και περιλαμβάνουν λιγότερες αναφορές στο σπίτι και τους γονείς. Οι πατέρες παρουσιάζονται συχνότερα με την επαγγελματική τους ιδιότητα. Ρόλος πατρικού υποκατάστατου παίζουν, στο αναγνωστικό της Γ' τάξης του Δημοτικού, ο θείος Αργύρης και στο αναγνωστικό της Δ' τάξης ο δάσκαλος της τάξης που προσφέρεται στα παιδιά σαν κατεξοχήν πρότυπο για ταύτιση. (Γεωργίου–Νίλσεν,1980:111)

Στο βιβλίο της Ε΄ τάξης του Δημοτικού η ιδανική εικόνα του πατέρα ανασχηματίζεται σύμφωνα με την ηλικία των μαθητών και ξαναβρίσκει τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά της. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, εκτός από τη σκηνή γύρω από την Αγιοβασιλιάτικη πίτα, είναι και η ιστορία του νέου αγοριού, γιου ναυτικού, που ονειρεύεται να μπαρκάρει και να γίνει καπετάνιος, αλλά που ομολογεί από τη αρχή ότι ο πατέρας μου δεν είχε σκοπό να με κάνει ναυτικό. Μόνο όταν έλειψε ο πατέρας με τη σκούνα στο ταξίδι, βρίσκει το θάρρος να πραγματοποιήσει το όνειρό του και να μπαρκάρει. (Γεωργίου-Νίλσεν, 1980:111)

5.9. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Ο πατέρας δημιουργεί με το παιδί του μια σχέση τελείως διαφορετική από την αντίστοιχη με τη μητέρα, πράγμα που σημαίνει ότι η συμμετοχή και εμπλοκή του, από τη στιγμή της γέννησης, συμβάλλουν στην ανάπτυξη διαφορετικών ικανοτήτων, ιδιαίτερα στον τομέα των κοινωνικών σχέσεων. Όταν, όμως, ο πατέρας δεν συμμετέχει ενεργά στη ζωή του παιδιού και αρνείται το ρόλο του, τότε το παιδί τείνει να εμφανίσει ορισμένα προβλήματα τα οποία θα επιφέρουν αρνητικές συνέπειες στην μετέπειτα ζωή του. (Gottman, 2000:199)

Η επίδραση του πατέρα φαίνεται ακόμα και σε παιδιά μικρής ηλικίας. Έρευνες έχουν δείξει ότι παιδιά βρεφικής ηλικίας τα οποία δεν είχαν πολλές επαφές με τους πατέρες τους, δεν ένιωθαν άνετα όταν περιβάλλονταν από άγνωστα ενήλικα άτομα. Τα μωρά δυσανασχετούσαν όταν οι άγνωστοι τα έπαιρναν αγκαλιά και έκλαιγαν όταν τα άφηναν μαζί τους. Έτσι, λοιπόν, μη

συμμετέχοντας ο πατέρας στα πρώτα στάδια της ζωής του παιδιού, αυτό έχει σαν συνέπεια να μην μπορέσει το παιδί να εδραιώσει τις κοινωνικές του σχέσεις με περισσότερους από έναν ενήλικα.(Gottman,2000:199, Χουντουμάδη, 1994:120)

Το παιχνίδι είναι μια βασική απασχόληση του παιδιού από την βρεφική κιάλας ηλικία του. Τα μωρά μπορούν, από προδιάθεση, να ενεργούν διασκεδάζοντας με άλλα πρόσωπα. Επίσης, το παιχνίδι, μπορεί να προκαλέσει στα παιδιά ένα απίστευτο εύρος διαφορετικών συναισθημάτων, ξεκινώντας από δραστηριότητες που παρουσιάζουν ελάχιστο ενδιαφέρον μέχρι δραστηριότητες που τα συναρπάζουν. (Parke,1987:59,Gottman, 2000:199)

Ο πατέρας που δεν παίζει με το παιδί του, δεν του δίνει τη δυνατότητα να βιώσει το φανταστικό, τη συγκίνηση του μικρού, ελεγχόμενου φόβου καθώς και να διασκεδάσει. Τα παιδιά τα οποία ο πατέρας ναι μεν παίζει μαζί τους αλλά είναι εξαιρετικά εξουσιαστικός, δηλαδή τα πιέζει κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, είναι λιγότερο δημοφιλή στην κοινωνική τους ζωή. Ακόμη, όταν ο πατέρας δεν επιτρέπει στα παιδιά να κατευθύνουν την πορεία του παιχνιδιού τότε δεν αναπτύσσουν τις κοινωνικές του δεξιότητες. (Gottman,2000:201)

Τα παιδιά που έχουν ψυχρούς, χλευαστικούς και υπερβολικά αδιάκριτους και παρεμβατικούς πατέρες, είναι πολύ πιθανό να παρουσιάσουν προβλήματα. Μερικά από αυτά μπορεί να είναι η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς απέναντι στους φίλους τους, να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο σχολείο και ακόμη να υπάρχουν και προβλήματα που να συνδέονται με παραβατική και νεανική βία.(Gottman,2000:202)

Όταν ο πατέρας προβάλλει πάνω στο παιδί του τις επιθυμίες και τις επιδιώξεις του, δηλαδή πίσω από το παιδί βλέπει τον εαυτό του και τη

μοναδική δυνατότητα να υλοποιήσει τα χαμένα, δικά του όνειρα, τότε αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο απέναντι στο παιδί του. Η «εκμετάλλευση» του παιδιού για την εκπλήρωση επιθυμιών του πατέρα βρίσκεται στις υπερβολικές απαιτήσεις. Όταν ζητείται από το παιδί και μάλιστα με σκληρότητα, να επιτύχει κάτι που δεν μπορεί, τότε περιέρχεται μέσα σε έναν κυκεώνα, η εξέλιξή του τραυματίζεται και οι διαταραχές της συμπεριφοράς του είναι βέβαιες. Το παιδί μπροστά στην κατάσταση αυτή αμύνεται και η άμυνα του εξελίσσεται σε σταθερή νεύρωση όταν πλέον θα έχει ενηλικιωθεί.(Αλεξάνδρου,χ.χ:35)

Δεν είναι λίγες οι φορές, που ο πατέρας δίνεται στην κυριολεξία με ψυχή και σώμα στη δουλειά του και παραμελεί τη σύζυγό του. Όταν ο σύζυγος φυσικά πάψει να ασχολείται τουλάχιστον συναισθηματικά με τη γυναίκα του, τότε αυτή ή θα ψάξει να βρει αγάπη και τρυφερότητα κάπου αλλού, ή θα προσπαθήσει να βρει αυτό που της λείπει, στο γιο της, με τον οποίο θα δεθεί πάρα πολύ δυνατά συναισθηματικά, χωρίς να καταλάβει ότι αυτό δεν είναι μια φυσιολογική σχέση αλλά μια «αντικατάσταση» του συζύγου της. Η σχέση της δε αυτή είναι τόσο ισχυρή ώστε εάν το παιδί θελήσει να δημιουργήσει σχέσεις με άλλα πρόσωπα, αυτή αντιδρά με ζήλια και με απειλητικές διαθέσεις σαν να ήταν ο σύζυγός της. Το παιδί με την καταπίεση αυτή και με το ρόλο του ενηλίκου που αναγκαστικά υποδύεται, υφίσταται ψυχικές βλάβες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το παιδί, αν είναι αγόρι, να γίνει «ο γιος της μαμάς». Τα αγόρια αυτά ή δεν παντρεύονται ή προσπαθούν να βρουν τη σύζυγο που θα είναι το υποκατάστατο της μητέρας τους. Και όταν ακόμη παντρευτούν την γυναίκα την «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» της μητέρας, ο γάμος αυτός είναι καταδικασμένος εκ των προτέρων σε διάλυση. Το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα έχει δημιουργηθεί σε όλο του το μεγαλείο.(Αλεξάνδρου,χ.χ:36)

Το παιδί που ζει κάτω από μια αποπνιχτική πατρική αυταρχικότητα δεν μπορεί να εξελιχθεί ομαλά. Δεν μπορεί να αυτοεπιβεβαιωθεί και θα τείνει να μένει αγχώδες και συγκρατημένο ή θα αντιδράσει με στάση αντίθεσης ή διαμαρτυρίας. Η αυταρχικότητα του πατέρα δημιουργεί πολλές δυσκολίες στην προσωπικότητα του παιδιού. Αργότερα ή θα τον μιμηθεί και θα είναι αυταρχικό, και πως θα ζήσει σε μια οικογένεια του μέλλοντος με αυταρχικότητα, όπου καμιά πια μελλοντική σύζυγος δεν ανέχεται την αυταρχικότητα του συζύγου της. Ή αν δεν βγει αυταρχικό το παιδί θα βγει αδιάφορο ή πολύ επιεική, δηλαδή θα χάσει την μέση οδό, γιατί η καλύτερη σ' αυτά τα θέματα είναι η μέση οδός. Ακόμη γίνονται ενήλικοι χωρίς πρωτοβουλίες, καταπιεσμένοι άνθρωποι, που μπορεί κανείς εύκολα να τους υποτάξει. Γίνονται υποτελείς, έτσι ώστε ο καθένας να μπορεί να τους κάνει ότι θέλει. Η αυταρχικότητα, λοιπόν, δεν αποδίδει. Καμιά φορά το παιδί, ιδίως το αγόρι, αρχίζει να φοβάται το ανδρικό πρότυπο και δεν θέλει να ταυτιστεί με αυτό στο μέλλον. Ένας διάσημος ψυχολόγος είπε πως «όταν ο πατέρας είναι τυραννικός και οξύθυμος τα περισσότερα παιδιά γίνονται νευρωτικά».(Χαρωνίτης,1979:20,Χουρδάκη,1995:377-378,Κάνιτζ,1981 :92)

Όταν ο πατέρας είναι αδύνατος, παραμελεί το ρόλο του και ζημιώνει το παιδί του, τότε ο πατέρας αυτός δεν παρουσιάζει ευχάριστη αντρική εικόνα για το αγόρι του, από το οποίο θα λείπει ένα πρότυπο αρκετά ισχυρό που να επιθυμεί να το μιμηθεί και να αναπτύξει το δικό του ανδρισμό. Και το κορίτσι, επίσης, θα υποφέρει από αυτό το μειονέκτημα του πατέρα. Διότι γνωρίζουμε ότι για το κορίτσι ο πατέρας αποτελεί κατά, κάποιον τρόπο, το πρότυπο του μελλοντικού συζύγου της. (Χαρωνίτης,1979:19)

Ένα παιδί δεν γίνεται άνδρας μεγαλώνοντας, μόνο επειδή έχει αρσενικά γνωρίσματα. Εκείνο που το κάνει να δέχεται και να ενεργεί σαν άνδρας είναι να μπορεί, κατά τον τρόπο του, να αντιγράφει και να μιμείται τους άνδρες ή

τα μεγαλύτερης ηλικίας αγόρια, με τα οποία κρατάει φιλικούς δεσμούς. Και δεν μπορεί να χρησιμοποιεί για πρότυπό του άνθρωπο, αν δεν ξέρει ότι αυτός ο άνθρωπος το αγαπάει και το επιδοκιμάζει. Αν ο πατέρας δείχνει πάντα επιδοκιμασία απέναντί του, ή είναι, τις περισσότερες φορές, εκνευρισμένος εξαιτίας του, τότε το παιδί φέρεται άβολα, όχι μόνο όταν είναι μπροστά του ο πατέρας του, αλλά και όταν βρίσκεται μπροστά σε άλλους άνδρες και παιδιά ακόμη. Είναι τότε ικανό να προσκολληθεί περισσότερο στη μητέρα του και να πάρει τον τρόπο της συμπεριφοράς της και τα ενδιαφέροντά της. (Srock, x. x., :330)

Ένας πατέρας που δεν ήταν ποτέ ικανός να λύσει το πρόβλημα των σχέσεων με το περιβάλλον του, που δεν πέτυχε ποτέ να έχει φίλους, είναι φυσικό να κλείσει και το παιδί του μέσα στον κλοιό στον οποίο και ο ίδιος μένει χωρίς να μπορεί να εξέλθει αν το παιδί αποκτήσει φίλους. Θα υποπτεύεται αυτό το αίσθημα της φιλίας διότι δεν θα είναι ικανός να το εννοήσει. Το αίσθημα της δικής του ενοχής, που θα του είναι βάρος για πάντοτε, απέναντι στα παιδιά του θα μεταβληθεί σε άδικη και επικίνδυνη δυσπιστία. (Ασπιώτης, 1986:41)

Πολλές φορές η βαναυσότητα του πατέρα έχει κατά τη λαθεμένη αντίληψή του, σκοπούς παιδαγωγικούς. Για να πειθαρχήσει το παιδί του, να το κάνει υπάκουο, να του απαγορεύσει κάθε πρωτοβουλία, να του επιβάλλει τις θελήσεις του και μαζί μ' αυτές και το επάγγελμα που θέλει για το παιδί του, έστω κι όταν αυτό έχει κλίση για κάποιο άλλο επάγγελμα ή είναι προικισμένο με κάποιο ταλέντο. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα τον ευνουχισμό της προσωπικότητας του παιδιού, αντιδράσεις και ανταρσίες για κάτι που του επιβάλλεται και το οποίο δεν το αντιπροσωπεύει. (Δρακουλίδης, 1983:109)

Ο πατέρας που αποφεύγει τον καθοδηγητικό ρόλο, απλώς αναγκάζει τη γυναίκα του να ασκεί πειθαρχία για δύο. Σε πολλές απ' αυτές τις περιπτώσεις, το παιδί δεν θεωρεί τον πατέρα του σύντροφό του. Τα παιδιά ξέρουν ότι οι μεγάλοι θυμώνουν, όταν αυτά παραφέρονται. Όταν έχουν να αντιμετωπίσουν έναν πατέρα που δείχνει να μην καταλαβαίνει, τότε δεν νιώθουν άνετα. Η πείρα των γιατρών έχει δείξει ότι τα παιδιά ίσως να φοβούνται αυτό το είδος του πατέρα, περισσότερο από εκείνον που συμμετέχει ελεύθερα στο μέγαλωμά τους και εκδηλώνει και τη δυσαρέσκειά του κάποια στιγμή. Όταν ο πατέρας του παιδιού εκφράζεται ελεύθερα, τότε και το παιδί έχει τις ευκαιρίες να μάθει τι σημαίνει η δυσαρέσκειά του. Ανακαλύπτει ότι μπορεί να την αντιμετωπίσει. Αυτό του δημιουργεί ένα είδος εμπιστοσύνης στον εαυτό του που αποκτά, όταν ξεπερνά τους φόβους του και μαθαίνει να κολυμπάει, να κάνει ποδήλατο, να γυρίζει στο σπίτι όταν ο δρόμος είναι σκοτεινός. Ενώ αντίθετα με τον πατέρα που αποφεύγει να ανακατευθεί στη διαπαιδαγώγηση και στη φροντίδα των παιδιών, τα παιδιά φαντάζονται ότι υπάρχει υποσυνείδητα ένας πολύ έντονος θυμός που είναι επικίνδυνος. (Σποκ, 1987:59)

Το παιδί που ο πατέρας του έχει τον τίτλο του «άξιου πατέρα» δημιουργεί προβλήματα στην προσωπικότητα του παιδιού. Αρχικά, βέβαια αναπτύσσεται στο παιδί ένας θαυμασμός απέναντι στον άξιο πατέρα. Όταν, όμως, το παιδί προσπαθεί να κάνει κάτι και αποδοκιμάζεται από τον πατέρα του, ο οποίος του λέει «άφησέ με να το κάνω εγώ» και το κάνει καλύτερα, τότε τα πράγματα γίνονται επικίνδυνα για το παιδί. Το παιδί αποκομίζει την εντύπωση, ότι όχι μόνο δεν μπορεί να φέρει εις πέρας μια δραστηριότητα, αλλά ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Το παιδί αισθάνεται «ανικανοποίηση», χάνει το θάρρος του και με τον καιρό δεν έχει καμιά εμπιστοσύνη στον εαυτό του. Αισθάνεται αποτυχημένο, επιβεβαιώνεται σ' αυτό από τον

πατέρα του και τελικά γίνεται πραγματικά ένας αποτυχημένος, γιατί ο άξιος πατέρας, του έδειξε μόνο, τι μπορεί να κάνει ο ίδιος, αλλά δεν του έδειξε, πως έμαθε να κάνει όλα αυτά. Το παιδί δεν μαθαίνει τίποτα από τις προσπάθειες και τους κόπους που αναγκάστηκε να καταβάλλει ο τώρα «άξιος πατέρας» του. Βλέπει μόνο τα αποτελέσματα αυτών των κόπων. Τα παιδιά αυτά που ζουν πάντοτε στη σκιά του πατέρα τους, πρέπει να καταβάλλουν φοβερές προσπάθειες, για να πάρουν μια θέση στον ήλιο. Τα περισσότερα παιδιά, δεν τα καταφέρνουν, όταν δεν τα βοηθήσει ο «άξιος» πατέρας τους. Τη βοήθεια αυτή δεν μπορεί πια να την προσφέρει, όταν ήδη βρίσκονται στην σκιά του. Η βοήθεια πρέπει να προσφερθεί νωρίτερα, τα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας.(Κάνιτζ,1981:128-129)

Συνοψίζοντας βγάζουμε το συμπέρασμα ότι η σχέση πατέρα και παιδιού είναι εξίσου σημαντική με αυτή της μητέρας. Ο πατέρας συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη του παιδιού. Στο στάδιο της ζωής τους που τα παιδιά είναι μικρά έχουν περισσότερη ανάγκη για αφιέρωση χρόνου, τόσο στη συναισθηματική, τη γνωστική όσο και στην πρακτική σφαίρα. Έτσι, λοιπόν, ο πατέρας θα πρέπει να συμμετέχει στη ζωή των παιδιών του με κάθε ενέργεια, έτσι ώστε να προσφέρεται στον ίδιο και το παιδί ευκαιρίες να μάθει ο ένας τον άλλον και να ξεκινήσουν θετικά τη σχέση τους.(Χουντουμάδη,1994:123,Gottman,2000:205)

5.10. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΑΤΕΡΑ- ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η Gardner μελέτησε τις στάσεις παιδιών προς τον πατέρα τους. Το σύνολο αυτών των παιδιών ήταν 388 και η ηλικία τους μεταξύ 10-12 ετών.

Από αυτά τα παιδιά μόνο 14% προτιμούσαν τον πατέρα τους και 32% τη μητέρα τους. Μόνο το 9% των παιδιών πίστευαν πως αυτός που τους δείχνει μεγαλύτερη κατανόηση είναι ο πατέρας τους, ενώ το 35% πίστευαν πως μεγαλύτερη κατανόηση τους δείχνει η μητέρα τους. Η αυταρχικότητα ήταν μια ιδιότητα που αποδιδόταν απ' τα περισσότερα παιδιά στον πατέρα. Επίσης, βρέθηκε πως τα αγόρια αναγνώριζαν πιο πολλά θετικά στοιχεία στην προσωπικότητα της μητέρας, ενώ τα κορίτσια τα αναγνώριζαν στην προσωπικότητα του πατέρα. (Τσιάντης, 1991:25-26)

Ο Nash υποστηρίζει ότι αυτό μπορεί να οφείλεται στη στάση των γονέων προς το παιδί του αντίθετου φύλου, δηλαδή στο γεγονός πως τις πιο πολλές φορές ο πατέρας τιμωρεί λιγότερο τα κορίτσια και η μητέρα τα αγόρια. Αυτή η σχέση διευκολύνει την ανάπτυξη μιας στενότερης σχέσης του παιδιού με το γονέα του αντίθετου φύλου. Επίσης, υποστηρίζεται πως αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα της οιδιπόδειας κατάστασης, που σύμφωνα μ' αυτή τα αγόρια έχουν στενότερη σχέση με τη μητέρα και τα κορίτσια με τον πατέρα. Επιπλέον, τα αγόρια εξέφρασαν αρνητική γνώμη σχετικά με τη εργασία της μητέρας και το ρόλο της, σε αντίθεση με τα κορίτσια που δεν είχαν την ίδια γνώμη για την εργασία και το ρόλο του πατέρα. Μια μεγάλη αναλογία από όλη την ομάδα, αγοριών και κοριτσιών (40% περίπου), εξέφρασαν την επιθυμία να τους δείχνει περισσότερη αγάπη ο πατέρας. (Τσιάντης, 1991:26)

Μια άλλη εργασία είναι της Tasch. Σ' αυτή την εργασία μελετήθηκαν οι ίδιοι οι πατέρες. Ο αριθμός των πατέρων ήταν 85 και είχαν συνολικά 150 παιδιά. Οι οικογένειες προέρχονταν από διάφορες κοινωνικό-οικονομικές τάξεις. Τόπος της μελέτης ήταν η Νέα Υόρκη. Στη συνέντευξη με τον πατέρα περιλαμβανόταν ερωτήσεις σχετικά με τη συμμετοχή του στη καθημερινή φροντίδα των παιδιών, στην ψυχαγωγία και την πειθαρχία. Τα

ενδιαφέροντα ευρήματα της μελέτης συνοψίζονται στα εξής: Οι πατέρες θεωρούσαν το ρόλο τους σπουδαίο και όχι δευτερεύοντα. Επίσης, τόνισαν ότι συμμετέχουν πολύ στη φροντίδα των παιδιών και στην καθημερινή ρουτίνα και δεν είδαν το ρόλο σαν υποβοηθητικό της μητέρας –δεν είδαν, δηλαδή, το ρόλο τους έμμεσο. Αρκετοί απ' τους πατέρες είπαν πως τους άρεσε πολύ να βρίσκονται με τα παιδιά τους και εξέφρασαν λύπη που δεν μπορούσαν να διαθέτουν περισσότερο χρόνο σ' αυτά. Είναι, επίσης, ενδιαφέρον πως λίγοι απ' τους πατέρες πίστευαν πως προσφέρουν πρότυπο για ταυτοποίηση στους γιους τους.(Τσιάντης,1991:26)

Ενδιαφέρουσα από άποψη σχέσεων πατέρα-παιδιού είναι η μελέτη των Levin και Sears, που ερεύνησαν τον τρόπο με τον οποίο χαρακτηριστικά των γονέων αφομοιώνονται από τα παιδιά. Οι συγγραφείς μέτρησαν την επιθετικότητα σε αγόρια και κορίτσια ηλικίας πέντε ετών. Τα ευρήματα τους ήταν πως τα πιο επιθετικά αγόρια τιμωρούνταν πολύ περισσότερο από τον πατέρα. Αντίθετα, τα κορίτσια που ήταν επιθετικά τιμωρούνταν περισσότερο από τη μητέρα. Δηλαδή, σαν πρότυπο ταυτοποίησης χρησίμευε ο γονέας που τιμωρούσε και τον οποίο το παιδί αντιλαμβανόταν σαν επιθετικό. Επίσης, βρέθηκε πως αν ο γονέας που τιμωρούσε ανήκε στο αντίθετο φύλο, τα παιδιά πάλι ήταν αρκετά επιθετικά. Η διαδικασία αυτής της ταυτοποίησης μπορεί να εξηγηθεί με το μηχανισμό της ταυτοποίησης προς τον επιτιθέμενο, όπως αυτός έχει διατυπωθεί από την Α. Freud.(Τσιάντης,1991:27)

Οι Mussen και Distler, μελέτησαν τις σχέσεις πατέρα-γιου με κύρια έμφαση στις διαδικασίες που οδηγούν στην ταυτοποίηση του γιου με τον πατέρα γενικά και ειδικότερα στη σεξουαλική ταυτοποίηση. Μελετήθηκαν 38 αγόρια ηλικίας πέντε ετών, που προέρχονταν από τη μέση αστική τάξη. Έγινε συσχέτιση των αποτελεσμάτων προβλητικών δοκιμασιών της

προσωπικότητας των αγοριών με τα αποτελέσματα ειδικών δοκιμασιών εκτίμησης της σχέσης τους με τους γονείς τους. Τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας ήταν πως η σεξουαλική ταυτοποίηση των αγοριών αυτών και η απόκτηση γενικότερα ανδρικών ενδιαφερόντων φαινόταν να εξαρτάται κυρίως από το πόσο ουσιώδης είναι για το αγόρι η σχέση με τον πατέρα του και από το πόσο έντονη ήταν η συναλλαγή μαζί του και όχι από την τεχνική που χρησιμοποιεί ο πατέρας για τη διαπαιδαγώγηση του γιου. Επίσης, βρέθηκε πως τα αγόρια που είχαν μεγαλύτερη ταυτοποίηση με τον ανδρικό ρόλο έβλεπαν τον πατέρα τους σαν το κύριο πρόσωπο και ως πηγή επιδοκιμασίας και τιμωρίας. Δηλαδή, αυτά τα αγόρια μπορούσαν να ταυτοποιηθούν περισσότερο με τον πατέρα, γιατί μ' αυτόν είχαν εντονότερη ψυχική συναλλαγή.(Τσιάντης,1991:27)

Οι John και Elizabeth Newson, μελέτησαν την πατρική συμμετοχή στην φροντίδα βρεφών, στην περιοχή του Νότιγγαμ, στην Αγγλία. Οι συγγραφείς χρησιμοποίησαν ένα σύστημα που διαιρούσε τους πατέρες σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής τους στη φροντίδα των βρεφών. Οι κατηγορίες ήταν: α) «υψηλής συμμετοχής», β) «μέσης συμμετοχής» και γ) «άνευ συμμετοχής». Βρέθηκε πως το 52% των πατέρων ανήκαν στην κατηγορία «υψηλής συμμετοχής», το 27% στην κατηγορία «μέσης συμμετοχής» και το 21% στην κατηγορία «άνευ συμμετοχής». Αυτό είναι πολύ ενδεικτικό του τρόπου ζωής σ' αυτή την περιοχή της Αγγλίας και δείχνει πως οι πατέρες συμμετέχουν σημαντικά στη φροντίδα των βρεφών.(Τσιάντης,1991:28-29)

6. Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (ΔΙΑΖΥΓΙΟ, ΠΕΝΘΟΣ)

6.1. ΟΤΑΝ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΑΠΟΥΣΙΑΖΕΙ

Ο πατέρας είναι μια από τις δύο κολώνες που βαστούν όρθια στην οικογενειακή εστία. Τα παιδιά έχουν ανάγκη τους δυο γονιούς τους. Το σώμα τους, στηρίζεται στα δυο τους πόδια. Και η παιδική ψυχή, πόδια έχει και δύο γονείς. Όποιον γονιό χάνει μένει κουτσή η ψυχή του παιδιού.

Οι γυναίκες που είναι μόνες τους και έχουν παιδιά είναι μια κατάσταση που βρίσκεται σε αύξηση σε ορισμένες χώρες. Δημιουργήθηκε λοιπόν, ένας καινούριος όρος παρότι η έννοια και το περιεχόμενό του είναι πολύ παλιά και γνωστά, οι ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ. Αυτό το "είδος" της οικογένειας προκύπτει από διάφορους λόγους και αιτίες, τον θάνατο ενός γονιού, οπότε έχει και το μικρότερο κοινωνικό στίγμα, το διαζύγιο/χωρισμό των γονιών αλλά ακόμη και την οικογένεια εκείνη όπου η γυναίκα με τη θέληση και την ελεύθερη βούλησή της ή όχι, έγινε μητέρα, χωρίς γάμο με τον πατέρα του παιδιού της.

Στην Ελλάδα από τη δεκαετία του '80, η μονογονική οικογένεια, άρχισε δειλά αλλά σταθερά να συζητάτε ευρύτερα και κυρίως με μεγαλύτερη άνεση ενώ φάνηκε καθαρά ότι η "μονογονικότητα" αποτελεί ένα κομμάτι από τη ζωή, μια κατάσταση που μας αφορά, που συμβαίνει και είναι "κοντά μας". (Internet, Παπαϊωάννου, 2000:137, Γιαννικοπούλου, 1985:270, Parke, χχ: 14)

Θα ήταν άστοχο να λέγαμε ότι η απουσία του πατέρα δεν έχει καμιά σημασία για το παιδί ή ότι είναι εύκολο η μητέρα να τον αναπληρώσει. Η στέρηση του πατέρα δημιουργεί στο παιδί συναισθηματικές διαταραχές. Η απουσία του πατέρα μπορεί να προκύψει από διάφορους λόγους όπως το

διαζύγιο, όταν αυτός αποβιώσει ή όταν εγκαταλείψει την οικογένεια.
(Γιαννικοπούλου,1985:270,Srock,χχ:584)

Η πολύτιμη συμβολή του πατέρα στη ψυχοσωματικοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού και την κοινωνικοποίησή του, αποτελεί μια αλήθεια που συχνά αγνοείται ή παραγκωνίζεται. Γενικά η θέση του πατέρα αναγνωρίζεται παγκόσμια όλο και περισσότερο. Το περιεχόμενο της λέξης πατέρας είναι τόσο πλούσιο και απαραίτητο για το κάθε παιδί ώστε να αναφέρεται ως "ακρωτηριασμένο" το παιδί που το στερείται και που πιστεύεται ότι θα έχει μεγάλη δυσκολία να μπορέσει να δώσει αργότερα αγάπη στο δικό του παιδί.

Στην "Οδύσσεια" του Ομήρου είναι χαρακτηριστικά συγκλονιστικοί οι στίχοι του πατέρα προς το γιο του "...Εγώ είμαι εκείνος ο πατέρας από την απουσία του οποίου όταν ήσουν παιδί υπέφερες. Εγώ είμαι αυτός. Είχε συγκρατηθεί για πολύ καιρό. Τα δάκρυά του κυλούσαν στα μάγουλά του ενώ αγκάλιαζε το γιο του... Τυλίγοντας τότε τα μπράτσα του γύρω από το θαυμάσιο πατέρα, ο Τηλέμαχος άρχισε να κλαίει..." (Παπαϊωάννου,2000 : 136)

Σύμφωνα με επιστήμονες από την Αμερικάνικη Εταιρεία Κοινωνιολογίας, οι ανεπιθύμητες επιπτώσεις που μπορούν να προκύψουν σε παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς τον πατέρα τους, οφείλονται σε τρεις κατηγορίες παραγόντων:

- Η δυσκολία της παροχής της καλύτερης δυνατής ποιότητας γονικής υποστήριξης προς τα παιδιά.
- Οι δυσκολίες και στερήσεις που προκύπτουν από οικονομικά προβλήματα.
- Η απουσία κοινωνικής υποστήριξης.(Internet)

Τα παιδιά αυτά έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρουσιάσουν προβλήματα. Αλλά, με λίγη προσοχή, το παιδί, είτε αγόρι ή κορίτσι, μπορεί

να μεγαλώσει χωρίς προβλήματα προσαρμογής. Η στάση της μητέρας είναι κάτι πολύ σημαντικό.

Ένα παιδί, άσχετα με το αν είναι μικρό ή μεγάλο, αγόρι ή κορίτσι, χρειάζεται μια φιλική αντρική παρουσία, αν δεν έχει πατέρα. Καθώς το παιδί μεγαλώνει, τότε το είδος της συντροφικότητας που αποκτά με τους άνδρες είναι πολύ σημαντικό. Χρειάζεται ευκαιρίες για να βρεθεί, να νιώσει κοντά με μεγάλους άνδρες και αγόρια. Παππούδες, θείοι, ξαδέρφια, δάσκαλοι, ιερείς, παλιοί οικογενειακοί φίλοι μπορούν να χρησιμεύσουν σαν υποκατάστατα του πατέρα αν ευχαριστιούνται τη συντροφιά του παιδιού και το βλέπουν αρκετά τακτικά.

Το αγόρι που δεν έχει πατέρα χρειάζεται τις ευκαιρίες και την κατάλληλη προτροπή για να παίζει με άλλα αγόρια, κάθε μέρα αν είναι δυνατόν, και θα πρέπει να έχει αποκλειστικά παιδικές ασχολίες. (Internet, Srock, 1987:650-651)

Το παιδί χρειάζεται να νιώθει γύρω του φιλικά πρόσωπα, αν δεν υπάρχει ο πατέρας στο σπίτι. Στα παιδιά, πάνω από ενός ή δύο χρόνων ηλικίας, είναι καλό να τους θυμίζουμε συχνά ότι υπάρχουν ευχάριστοι άνδρες με βαριές φωνές, διαφορετικά ρούχα και διαφορετικούς τρόπους από τις γυναίκες. Και όταν το παιδί περάσει τα τρία του χρόνια, τότε η παρέα με άνδρες είναι πιο επιτακτική. Χρειάζεται την ευκαιρία για να βρεθεί κοντά και να δημιουργήσει φιλία με άνδρες και άλλα παιδιά. Κάθε παιδί από τριών χρόνων και πάνω, δημιουργεί μια δική του ιδέα για τον πατέρα του, που είναι το ιδανικό του και η έμπνευσή του, είτε τον θυμάται είτε όχι. (Srock, χχ:584-585)

Από ερευνητές έχει διαπιστωθεί ότι, μεταξύ εγκληματικότητας και απουσίας πατέρα κατά την παιδική ηλικία υπάρχει θετική σχέση. Γιατί η απουσία του δημιουργεί αγόρια με μειωμένη υπευθυνότητα και

αυτοπεποίθηση και επιρρεπή σε σπείρες και άνομη δράση. Ιδιαίτερα για το μικρό παιδί ο πατέρας αποτελεί την έκφραση της παντοδυναμίας, αφού υπεράνθρωπα κατορθώματα βρίσκονται μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων του. Η κόρη του Piaget (18 μηνών) πίστευε ότι τα σύννεφα ήταν προϊόντα της πίπας του πατέρα της. (Γιαννικοπούλου, 1985:270)

6.2. ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΗΣ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗΣ

Αρκετοί είναι οι μελετητές που ασχολήθηκαν με την απουσία του πατέρα από την οικογένεια και πώς αυτή σχετίζεται με τη συμπεριφορά των παιδιών.

- Σε μια μελέτη* κατά τη διάρκεια του πολέμου (Bach) έγινε σύγκριση των φαντασιώσεων, παιδιών 6-10 ετών, όπου ο πατέρας τους απουσίαζε στον πόλεμο όταν τα παιδιά αυτά ήταν 1-3 ετών, με φαντασιώσεις "μαρτύρων" παιδιών, που ο πατέρας τους ήταν κοντά τους. Στη μελέτη αυτή βρέθηκε πως αγόρια και κορίτσια που ο πατέρας τους απουσίαζε είχαν φαντασιώσεις όπου ο πατέρας ήταν εξιδανικευμένος και θηλυπρεπής σε σύγκριση, με φαντασιώσεις των παιδιών, που ο πατέρας τους ήταν τότε παρών. Το συμπέρασμα της μελέτης αυτής είναι ότι, ειδικά για τα αγόρια, δεν υπάρχει μορφή για ταυτοποίηση, ενώ για τα κορίτσια μπορεί κανείς να υποθέσει πως θα δημιουργηθούν δυσκολίες στις σχέσεις τους με τους άνδρες. Αυτή η θηλυπρέπεια του πατέρα στις φαντασιώσεις μπορεί να προέρχεται από το γεγονός πως η μητέρα είναι εκείνη που δίνει πιο πολλά κοινωνικά ερεθίσματα και

συγχρόνως είναι η μόνη μορφή για ταυτοποίηση –δεν υπάρχει δηλαδή ανδρικό πρότυπο.(Τσιάντης,1991:23)

- Τα αγόρια των οποίων οι πατέρες έλλειπαν πολλά χρόνια στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, είχαν την τάση για γυναικεία συμπεριφορά, η οποία δεν εξαφανίστηκε μετά την επιστροφή και συμβίωση του παιδιού με τον πατέρα.(Χουρδάκη,1995:373-374,Γιαννικοπούλου, 1985:271)
- Η E.Gilberti, έκανε μια έρευνα στις οικογένειες της Αργεντινής που οι πατέρες είναι ναυτικοί. Τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά. Η εργασία του πατέρα είναι 10 με 12 ώρες την ημέρα. Το 50% των πατέρων δεν τρώνε το μεσημέρι στο σπίτι τους. Τώρα επιστρέφουν το βράδυ; Οι άλλοι εργαζόμενοι στις 8μ.μ., οι άλλοι στις 9-10μ.μ. Αναφέρει πως στα παιδιά της πρώτης και δεύτερης τάξης του Δημοτικού στην Αργεντινή λείπει η πατρική εικόνα και πως αργότερα θα δυσκολευτούν τα αγόρια να ταυτιστούν με το ανδρικό πρότυπο. (Χουρδάκη,1995:373-374,Γιαννικοπούλου,1985:271)
- Σε μια μελέτη, οι Sears και συνεργάτες, που αφορούσε την επιθετικότητα παιδιών προσχολικής ηλικίας, που ο πατέρας τους απουσίαζε –στις περισσότερες περιπτώσεις εξαιτίας της στρατιωτικής θητείας- βρήκαν: α) ότι τα αγόρια που ο πατέρας απουσίαζε ήταν λιγότερα επιθετικά σε σύγκριση με τα αγόρια που ο πατέρας τους ήταν παρών και β) ότι για τα κορίτσια δε συνέβαινε το ίδιο. Οι συγγραφείς συμπεραίνουν ότι η παρουσία του πατέρα στην ηλικία αυτή συμβάλλει πάρα πολύ στην ταυτοποίηση με το φύλο και κυρίως σ' ότι αφορά στην έκφραση της επιθετικότητας, πιθανότατα γιατί ο πατέρας είναι ένα πιο

επιθετικό πρότυπο παρά η μητέρα.(Τσιάντης,1991:23, Γιαννικοπούλου,1985:272)

- Έρευνα σε πρωτοετείς φοιτητές της Ιατρικής στις ΗΠΑ απέδειξε ότι, όσοι φοιτητές στερήθηκαν τον πατέρα τους στα 4 πρώτα χρόνια της ζωής τους, παρουσιάζουν αντικοινωνική συμπεριφορά, εκφρασμένη σε σκασιαρχείο από το σχολείο, καταστροφή ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας, κλοπή και εξωσυζυγικές σχέσεις.(Τσιάντης,1991:23, Γιαννικοπούλου,1985:272)
- Μια πολύ σημαντική μελέτη σχετικά με την απουσία του πατέρα έγινε από τους Stolz και συνεργάτες. Στην εργασία αυτή μελετήθηκαν οι συναισθηματικές σχέσεις πατέρα και πρωτότοκων παιδιών που γεννήθηκαν όταν αυτός απουσίαζε στον πόλεμο, καθώς και τα αποτελέσματα της πατρικής απουσίας στην προσωπικότητα αυτών των παιδιών. Τα αποτελέσματα ήταν πως τα παιδιά που γνώριζαν για πρώτη φορά τον πατέρα μετά την επιστροφή του από τον πόλεμο είχαν σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς, ήταν λιγότερα ανεξάρτητα, είχαν δυσκολίες στις σχέσεις τους με συνομηλίκους και ήταν αγχώδη. Οι ίδιοι οι πατέρες είχαν μεγάλα προβλήματα για να προσαρμοστούν στο ρόλο τους μέσα στην οικογένεια και παραπονούνταν ότι τα παιδιά τους ήταν θηλυπρεπή.(Τσιάντης,1991:24,Γιαννικοπούλου,1985: 272)
- Αγόρια ηλικίας 3-5 ετών με απόντα τον πατέρα από την οικογένεια, εμφανίζουν κοριτσιίστικη συμπεριφορά και είναι λιγότερο επιθετικά σύμφωνα με άλλη έρευνα. Η άποψη του Freud ότι το αγόρι της παραπάνω ηλικίας, διοικείται με δυσμέθεια και εχθρότητα προς τον πατέρα του, λόγω του Όιδιπόδειου

συμπλέγματος'' και συνεπώς η απουσία του πατέρα σ' αυτή την περίοδο είναι καθοριστική, για την προσαρμογή του παιδιού σημασίας.(Τσιάντης,1991:24, Γιαννικοπούλου,1985:272)

- Οι Lynn και Sawyer, στη Νορβηγία μελέτησαν τα αποτελέσματα της πατρικής απουσίας για περιόδους μέχρι και 2 ετών σε αγόρια και κορίτσια ηλικίας μεταξύ 8-9½ ετών. Τα αποτελέσματα ήταν τα εξής: **α)** τα αγόρια που ο πατέρας τους απουσίαζε (σε σύγκριση με αγόρια που ο πατέρας τους ήταν παρών) ήταν πιο ανώριμα, είχαν την τάση να αναζητούν πατρικά υποκατάστατα για ταυτοποίηση και είχαν σημαντικές δυσκολίες στις διαπροσωπικές τους σχέσεις με συνομηλίκους και **β)** τα κορίτσια που ο πατέρας τους απουσίαζε (σε σύγκριση με κορίτσια που ο πατέρας τους ήταν παρών) είχαν την τάση να είναι πολύ εξαρτημένα με τη μητέρα τους.
- Τέλος, τα συμπεράσματα άλλης έρευνας μεταξύ παιδιών ναυτικών-θηρευτών φάλαινας στη Νορβηγία δείχνουν ότι παρουσιάζουν αδυναμία ταύτισής τους με τα πρότυπα του φύλου τους και είχαν την τάση ομοφυλοφιλίας. Τα αίτια βέβαια της ομοφυλοφιλίας είναι πολλά, εκτός της απουσίας του πατέρα. Όταν π.χ., ο πατέρας είναι σκληρός και το αγόρι προσκολλάται στη μητέρα, όταν η μητέρα είναι υπέρ το δέον τρυφερή στο αγόρι και για μακρό χρονικό διάστημα, όταν οι γονείς του το μεταχειρίζονται σαν κορίτσι τότε το αγόρι αδυνατεί να ταυτιστεί με το φύλο του. Έπειτα σε μερικά άτομα υπάρχει αναιμική προδιάθεση για ταύτιση με το φύλο τους. Στην περίπτωση αυτή η έντονη παρουσία του άρρενος στοιχείου αποτρέπει την ομοφυλοφιλική του τάση.(Γιαννικοπούλου,1985:271-272)

Γενικά έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά με υψηλή νοημοσύνη είναι δημιουργήματα των πατέρων τους, οι οποίοι τα ενθάρρυναν και τα παρότρυναν στην εξερεύνηση του περιβάλλοντος και τους διεύρυναν νωρίς το γνωστικό του παιδιού.(Internet)

Οι προαναφερθείσες έρευνες-μελέτες, λοιπόν, καταδεικνύουν τη μεγάλη αξία και συμβολή του ρόλου του πατέρα στην ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ζωή του παιδιού, ανεξάρτητα αν είναι κορίτσι ή αγόρι.

6.3. ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Η οικογένεια είναι ένας ισχυρός δεσμός , ένας αρκετά ευέλικτος θεσμός που αντέχει στις συχνές αντιξοότητες της ζωής είτε για λόγους απόλυτης αφοσίωσης, αίσθησης καθήκοντος και αδιαφορίας είτε για λόγους πεποίθησης, ότι οι απολαβές της συντροφικότητας υπερέχουν των εμποδίων. Οι άνθρωποι, ξεκινώντας τη δημιουργία μιας οικογένειας, οραματίζονται την ευτυχία σαν ένα αναπάντεχο συναίσθημα, σαν ένα θείο δώρο που θα τους προσφερθεί. Παρ' όλα αυτά έρχεται συχνά η μέρα όπου τίποτε δεν είναι σε θέση να κρατήσει ακέραια την οικογένεια. Αυτή η ενσυνείδητη απόφαση για τη διακοπή της συζυγικής σχέσης οδηγεί στο διαζύγιο, όπου στις μέρες μας ο αριθμός των διαζυγίων συνεχώς αυξάνεται. (Παπαϊωάννου,2000:133,Χουρδάκη, Μαρούδα, Σταύρου,1989:104)

Παλιότερα το διαζύγιο ήταν μια πιο "δύσκολη" υπόθεση νομικά και κοινωνικά ακόμη και οικονομικά κυρίως για τη σύζυγο-γυναίκα-μητέρα, που με το διαζύγιο βρισκόταν σε άθλια οικονομική κατάσταση. Σχεδόν επιβαλλόταν να μην κοινοποιούνται διενέξεις μεταξύ των συζύγων (πατριαρχική οικογένεια μέσα σε μια απορριπτική κοινωνία όπου το διαζύγιο

αποτελούσε ντροπή και για τους στενούς ακόμη συγγενείς). Προκαταλήψεις και κακές κατέτασσαν τις ζωντοχήρες σε μια κατηγορία ανθρώπων, ασφαλώς απορριπτέα. Από την άλλη πλευρά η ύπαρξη παιδιών σχεδόν απαγόρευε ακόμη και τη σκέψη "διάλυσης της οικογένειας". Εξάλλου οι μακροχρόνιοι, απάνθρωποι δικαστικοί αγώνες και η όχι σπάνια χρησιμοποίηση των παιδιών ως "παραγόντων" των δικών μεταξύ των γονιών τους, απέτρεπαν ή καθυστερούσαν το διαζύγιο. Υπήρχαν δηλαδή μακροχρόνιοι νεκροί γάμοι που μόνο τυπικά ίσχυαν ή ατέλειωτες και συχνά "βρώμικες" διαμάχες που έμοιαζαν με πολεμικές στρατηγικές. Βέβαια ορισμένα από τα αίτια αποδίδονται στο γεγονός ότι, σε μεγάλο βαθμό, οι σύζυγοι δεν είχαν επιλέξει ο ένας τον άλλο αλλά και όταν ακόμη υπήρχε επιλογή, αυτή δεν ήταν ελεύθερη. Δεν στηριζόταν στην εκτίμηση ή στη συναισθηματική έλξη αλλά σε καθαρά πιεστικούς οικονομικούς ή και κοινωνικούς παράγοντες. Πολλά διαζύγια είχαν ως αιτία την ατεκνία ή το θέμα της προίκας που έπαιζε πρωτεύοντα ρόλο, ενώ η επιστροφή της σε περίπτωση διαζυγίου, αποτελούσε ένα άγριο, μακροχρόνιο αγώνα επιβολής του ισχυρότερου, που κατά τον τότε ισχύοντα νόμο συνήθως ευνοούσε τον άνδρα. Με το νόμο 1329, του 1983, πολλά από τα αρνητικά στοιχεία έπαψαν να ισχύουν ή η ένταση τους είναι πολύ ηπιότερη.(Παπαϊωάννου,2000:134)

Σήμερα εκτός από τη νομοθεσία και άλλοι παράγοντες επηρεάζουν διεθνώς την αύξηση του αριθμού των διαζυγίων: οι προκαταλήψεις που έχασαν τη μεγάλη δύναμή τους, η οικονομική θέση, η μόρφωση, το δικαίωμα στην ευτυχία, είναι οι παράγοντες που ευνοούν ως κάποιο βαθμό την αύξηση των διαζυγίων. Για τις γυναίκες, που πλέον δεν συμβιβάζονται με έναν αποτυχημένο γάμο, είναι πιο διαδεδομένο το διαζύγιο σε όσες είναι οικονομικά εύρωστες, υψηλότερου μορφωτικού και κοινωνικού επιπέδου. Όταν δεν υπάρχουν παιδιά το διαζύγιο εξακολουθεί να είναι ευκολότερο ή μάλλον

δημιουργεί λιγότερα προβλήματα. Στην Ελλάδα ο αριθμός των διαζυγίων παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες παρά την αύξησή του. Ο παραδοσιακός χαρακτήρας της οικογένειας διατηρείται ακόμη.(Παπαϊωάννου,2000:134-135)

6.4. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΧΩΡΙΖΟΥΝ ΤΟ ΖΕΥΓΑΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Οι λόγοι για τους οποίους τα ζευγάρια οδηγούνται στη διάλυση της έγγαμης ζωής είναι αυτοί που παρατίθενται παρακάτω.

1.Κοινωνικοί:

α) Η κοινωνική και οικονομική ανεξαρτησία έδωσαν στη γυναίκα τις δυνάμεις να τολμήσει κάτι που η γυναίκα της προηγούμενης γενιάς δεν είχε το σθένος και τα μέσα να αντιμετωπίσει. Οι φόβοι, οι ενοχές, οι οικονομικές δυσκολίες, η κοινωνική μομφή και οι πιέσεις από το άμεσο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον την κρατούσαν δέσμια στον παραδοσιακό ρόλο της «μάννας-νοικοκυράς». Η σημερινή όμως κοινωνικοοικονομική εξέλιξη , το φεμινιστικό κίνημα και η εργασία της γυναίκας της επιτρέπουν να αντιμετωπίσει χωρίς παθητικότητα και καρτερία μια κακή συμβίωση. Η σύγχρονη γυναίκα έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει ένα πιθανό διαζύγιο μ' ένα τρόπο δυναμικότερο και ψυχικά υγιέστερο. Άλλωστε η πρόσφατη αναπροσαρμογή του οικογενειακού δικαίου στη χώρα μας δίνει ίσες δυνατότητες, τόσο στις γυναίκες, όσο και στους άνδρες, για μια δικαιότερη λύση των αλύτρωτων γάμων.(Χουρδάκη,Μαρούδα ,Σταύρου,1989:106)

β) Η αστικοποίηση, η περιορισμένη ποιότητα ζωής, οι δυσκολίες εργασίας, η ανεργία, το άγχος του πολίτη, συζύγου, γονιού και η σύγχρονη

μορφή της πυρηνικής οικογένειας προωθούν τις εσωοικογενειακές συγκρούσεις, με αποτέλεσμα να διαταράζονται οι διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού και έτσι οδηγείται σε κρίση. (Χουρδάκη,Μαρούδα,Σταύρου, 1989:107)

2. Ψυχολογικοί: Πίσω από κάθε διαλυμένο γάμο υπάρχουν σίγουρα και οι ψυχολογικοί λόγοι, που οδηγούν δύο ανθρώπους στο χωρισμό. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι:

α) Η ψυχολογική ανωριμότητα και η έλλειψη προετοιμασίας του νέου ζευγαριού. Δυστυχώς τις περισσότερες φορές, οι άνθρωποι παίρνουν μια τόσο σοβαρή απόφαση, όπως είναι ο γάμος, έχοντας άγνοια για τις δεσμεύσεις, ευθύνες και υποχρεώσεις, που δημιουργεί η συμβίωση. Χωρίς να έχουν ολοκληρώσει τη δική τους αυτογνωσία, δυσκολεύονται να δείξουν κατανόηση για το σύντροφο και να δημιουργήσουν μια συζυγική σχέση, παραγωγική και λειτουργική. Η άγνοια και η έλλειψη προετοιμασίας αποτελούν σήμερα τους πιο δυσμενείς παράγοντες για το ξεκίνημα ενός γάμου.(ο.π.:107)

β) Η έλλειψη επικοινωνίας, διαλόγου, κοινών ιδανικών, η αίσθηση αποξένωσης και μοναξιάς αποτελούν συνηθισμένα φαινόμενα στα ζευγάρια, που έπαψαν να ανανεώνονται, να ανταλλάσσουν απόψεις να συζητούν μεταξύ τους και να ενδιαφέρονται ο ένας για τα προβλήματα του άλλου. Η μη παρακολούθηση των ενδιαφερόντων του συντρόφου, η αδιαφορία, η έλλειψη προσωπικών ενδιαφερόντων του ενός από τους δύο, η παθητικότητα και η σιωπή αποξενώνουν πολλούς συζύγους, που βρίσκουν αδιέξοδο στο διαζύγιο. (Χουρδάκη,Μαρούδα, Σταύρου,1989:107)

γ) Ο υπέρμετρος εγωισμός που εκδηλώνεται με πεισματική, άκαμπτη και πολλές φορές αυταρχική, με τάσεις επιβολής συμπεριφορά του ενός ή και

των δύο συζύγων, έχει δυστυχώς αποδειχτεί καταστροφική για την ομαλή λειτουργία του γάμου. Τέτοιες στάσεις πηγάζουν από κοινωνικοψυχολογικά κατάλοιπα των παραδοσιακών ρόλων του άνδρα και της γυναίκας και των παιδικών βιωμάτων. Αν δεν ξεπεραστούν στα πρώτα χρόνια της συμβίωσης, πιθανότατα θα οδηγήσουν το ζευγάρι σε οριστική ρήξη. (Χουρδάκη, Μαρούδα, Σταύρου, 1989:107)

δ) Τα αρνητικά συναισθήματα, όπως η έλλειψη αγάπης και κατανόησης, ανασφάλειες, ζήλια, φόβοι εγκατάλειψης και απόρριψης, δυσπιστία, επιβαρύνουν πολύ τις διαπροσωπικές σχέσεις των συζύγων με αποτέλεσμα να τις κάνουν δυσλειτουργικές και ανίκανες να προσφέρουν μια καλύτερη ζωή και ψυχική πληρότητα στους δύο συντρόφους. Αν τα συναισθήματα αυτά δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα, το ζευγάρι διαλύεται, αφού πρώτα περάσει από έντονη και εξαντλητική δοκιμασία.(ο.π.:108)

3. Η ερωτική ζωή των συζύγων: Η ερωτική ισορροπία αποτελεί προϋπόθεση στη διατήρηση μιας ευτυχισμένης συζυγικής σχέσης. Η μη ικανοποίηση του ενός ή και των δύο συντρόφων δημιουργεί ένταση στο ζευγάρι και προετοιμάζει το έδαφος για εξωσυζυγικές σχέσεις. Σύζυγοι που ζουν σε ένα γάμο χωρίς κατανόηση, παραδοχή και αμοιβαίο σεβασμό μπορεί να προσπαθήσουν να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για στενή επικοινωνία και επιβεβαίωση, αναζητώντας μια πληρέστερη σεξουαλική σχέση. Τότε καταφεύγουν στην απιστία και αν βρουν στη νέα σχέση τα στοιχεία που έλειψαν από το γάμο τους, καταλήγουν στο χωρισμό.(ο.π.:108)

4. Οι επεμβάσεις των τρίτων: Είναι γνωστό το φαινόμενο της ελληνικής κοινωνίας, που απορρέει συνήθως από την ανικανότητα του νέου ζευγαριού να βάλει τα όριά του, να αποκολληθεί από τις πατρικές οικογένειες

και να δημιουργήσει μια δική του ψυχολογία και αυτόνομη ζωή. Οι φίλοι και συγγενείς βρίσκουν το έδαφος κατάλληλο για συνεχείς επεμβάσεις, συμβουλές και καθοδήγηση και δεν αφήνουν στους νέους περιθώρια να αναπτύξουν σωστά μια συζυγική σχέση και να λειτουργήσουν το σπιτικό τους. Οι σύζυγοι παραμένουν μονάδες με υπερβολική συναισθηματική ή και οικονομική εξάρτηση από τους μεγάλους γονείς. (Χουρδάκη,Μαρούδα, Σταύρου,1989:108)

5. Ο αριθμός των παιδιών: Έχει αποδειχθεί πως όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των παιδιών τόσο πιο σταθερή παρουσιάζεται και η οικογένεια. Υπάρχει όμως και πρόβλημα καμιά φορά, μετά το τρίτο, τέταρτο παιδί. Τότε αρχίζει να κλονίζεται αυτή η σταθερότητα και αρχίζουν να εμφανίζονται περισσότερα διαζύγια. Όσο τα παιδιά μεγαλώνουν, φαίνεται πως δημιουργούν προβλήματα στη σχέση των γονιών. Όταν και το τελευταίο παιδί μεγαλώσει, αντίθετα, φαίνεται πως η σχέση του ζευγαριού ξαναγίνεται σταθερή. Καθώς λοιπόν οι χωρισμοί αυξάνουν, φαίνεται πως αυξάνουν και τα προβλήματα των παιδιών.(ΕΨΨΕΠ,1993:21)

Το διαζύγιο και στις περιπτώσεις ακόμη που προσφέρεται σαν η μόνη λύση από μια βασανιστική συμβίωση, δεν παύει να είναι μια επώδυνη εμπειρία ζωής. Όταν υπάρχουν παιδιά ο χωρισμός των γονιών αποτελεί ένα τραυματικό γεγονός στη ζωή τους με σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους οι οποίες μπορεί να τα συνοδεύουν για πάντα στη ζωή τους. Πολλές φορές τα παιδιά πιστεύουν ότι είναι υπεύθυνα για το χωρισμό των γονιών τους με αποτέλεσμα να τιμωρούνται. Το διαζύγιο είναι οδυνηρό και διαλύει την οικογένεια , θα πρέπει λοιπόν να είναι η τελευταία και μόνη λύση, μετά από μια σειρά ώριμων αποφάσεων. Όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα για μια καλύτερη ζωή και ένας «σωστός» χωρισμός είναι προτιμότερος, για τους

συζύγους και τα παιδιά, από μια κακή συμβίωση.(ΕΨΨΕΠ, 1993:108,109,Παπαϊωάννου,2000:134,internet)

6.5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

“Το 70% των φυλακισμένων στις ΗΠΑ είναι γόνιμοι διαλυμένων οικογενειών”. E. Horn (Internet)

Το διαζύγιο σημαίνει πολύ συχνά, ότι τα παιδιά χάνουν την επαφή με τον ένα από τους γονείς τους (συχνότερα τον πατέρα) μ’ όλο που αυτό θα μπορούσε να αποφευχθεί. Η διατήρηση των σχέσεων του και με τους δύο γονείς του έχει ζωτική σημασία για το παιδί. Το διαζύγιο έχει μεγάλο αντίκτυπο στις οικογένειες. Είναι αιτία έντασης και αλλαγών στους πατέρες, τις μητέρες, τα παιδιά. (Parke,1987:105-106)

Το πόσο γρήγορα και σωστά θα προσαρμοστεί η οικογένεια εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες όπως είναι:

-η αιτία του διαζυγίου –η οικονομική κατάσταση της οικογένειας –η ηλικία και το φύλο των παιδιών –η διευθέτηση του χωρισμού –η ρύθμιση της επιμέλειας των παιδιών –το είδος και η συχνότητα της βοήθειας από μέρους των συγγενών, των φίλων, των γειτόνων.(Parke,1987:105-106)

Οι πατέρες, κι όταν δεν αναλαμβάνουν την επιμέλεια των παιδιών, έχουν σημαντικό ρόλο σε όλη αυτή τη διαδικασία.(Martin,1981:74,Parke,1987:105-106)

Οι λόγοι για τους οποίους η διάσταση και το διαζύγιο των γονιών μπορεί να έχουν καταστροφικές συνέπειες για τα παιδιά είναι τρεις: Πρώτον, το διαζύγιο, συχνά, σημαίνει οικογένεια με ένα μόνο γονιό. Συνήθως, μια τέτοια οικογένεια είναι φτωχότερη και κοινωνικά και οικονομικά. Για τα παιδιά, οι

δύο γονείς είναι πιο προσιτοί από τον έναν και τους προσφέρουν μεγαλύτερη ποικιλία στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Επίσης, η έλλειψη, ερεθισμάτων έχει πολλές άμεσες και έμμεσες συνέπειες για τα παιδιά και επιπλέον συνδέεται με πολλά πράγματα, όπως η απόδοσή τους στο σχολείο. Η δεύτερη συνέπεια που έχει το διαζύγιο στα παιδιά οφείλεται στους καινάδες και την αποδιοργάνωση, που συνήθως προηγούνται από τον τελικό χωρισμό. (Martin,1981:75)

Όταν οι μεγάλοι εμπλακούν στα συναισθηματικά τους προβλήματα, έχουν λίγο καιρό και διάθεση να ασχοληθούν με τα παιδιά τους. Ο τρίτος, λοιπόν, ίσως σημαντικότερος λόγος από όλους είναι, ότι τα παιδιά θυμώνουν, και έχουν ένα αίσθημα εγκατάλειψης του γονιού, που φεύγει από το σπίτι. Ο σύζυγος ή η σύζυγος που φεύγει δεν εγκαταλείπει μόνο τη γυναίκα του ή τον άντρα της, αλλά εγκαταλείπει και τα παιδιά του. Η έλλειψη επαφής μετά το διαζύγιο ενισχύει αυτό το συναίσθημα και τα παιδιά συχνά, διαλογίζονται, μήπως αυτά έκαναν κάτι, που υποχρέωσε το γονιό τους να εγκαταλείψει το σπίτι. Αυτό μπορεί να τα κάνει να νιώθουν ένοχα και ανάξια και ίσως να μεγαλώσουν με ένα συνεχές ελλιπές συναίσθημα αυτοεκτίμησης. (Martin, 1981:76-77)

Είναι λάθος να βλέπουμε το διαζύγιο-όπως πράττει η ισχύουσα “πεφωτισμένη” νομοθεσία-, ως μια πράξη που αφορά κυρίως διαφορές μεταξύ δύο ενηλίκων. Το διαζύγιο είναι μια πράξη που πλήττει κυρίως τρίτους:

Πλήττει κατά πρώτο λόγο τα παιδιά. Σήμερα όλες οι επιστημονικές έρευνες τείνουν στο ίδιο συμπέρασμα: ο χωρισμός των γονιών αποτελεί ένα τραυματικό γεγονός στη ζωή του παιδιού με σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξή του, οι οποίες το συνοδεύουν για πάντα στη ζωή του. Έτσι, τα παιδιά διαζευγμένων οικογενειών έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να

αντιμετωπίσουν προβλήματα στο σχολείο, δυσκολίες επικοινωνίας με άλλα παιδιά και τέλος προβλήματα κοινωνικής προσαρμογής. Ακόμα και η μακροβιωσιμότητα φαίνεται ότι επηρεάζεται από το γεγονός του χωρισμού των γονιών: πρόσφατες έρευνες στις ΗΠΑ έδειξαν ότι τα παιδιά διαζευγμένων γονέων είχαν περισσότερες πιθανότητες να πεθάνουν νωρίτερα σε σχέση με τα άλλα.(Internet)

Δεν πλήττονται όμως μόνο τα παιδιά από το χωρισμό των γονέων. Πλήττεται επίσης η υπόλοιπη κοινωνία που θα υποστεί συνέπειες (όσον αφορά αυξημένη εγκληματικότητα, απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου, αντικοινωνική συμπεριφορά κλπ) της ολοένα αυξανόμενης παρουσίας παιδιών κατεστραμμένων οικογενειών.(Internet)

Όπως πλέον δείχνουν οι περισσότερες μελέτες, ο καθοριστικός παράγοντας για την μελλοντική ευτυχία ενός ατόμου στη ζωή δεν είναι τόσο η κοινωνική του θέση ούτε η οικονομική κατάσταση των γονιών του. Το κλειδί της μελλοντικής επιτυχίας του παιδιού είναι –πέρα από τον γονιδιακό εξοπλισμό του- μια σταθερή οικογένεια που θα του δώσει τις απαραίτητες συναισθηματικές, γνωσιολογικές και ηθικές βάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξή του.(Internet)

6.6. ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥΣ

Το διαζύγιο είναι μια τραυματική εμπειρία για τα παιδιά κάθε ηλικίας, αλλά σε κάθε στάδιο ανάπτυξης τα παιδιά το καταλαβαίνουν διαφορετικά και προσπαθούν αλλιώς να αντιμετωπίσουν τις αλλαγές που έχει σαν επακόλουθο. Η ηλικία των παιδιών είναι βασικός παράγοντας που θα

καθορίσει τι είδους αντιδράσεις θα πρέπει να περιμένουν οι γονείς, τι μπορεί να αλλάξει στη συμπεριφορά των παιδιών και πως μπορεί να βοηθηθεί το παιδί. Ωστόσο, φαίνεται ότι μερικά προβλήματα είναι παγκόσμια και ανεξάρτητα από την ηλικία. Η ενοχή είναι ένα από αυτά. (Parke,1987:112, Λάνσκι,1994:44-45)

Γενικά, τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχουν μια τάση να ψέγουν τον εαυτό τους για το διαζύγιο: "Ο πατερούλης έφυγε από το σπίτι γιατί ήμουν κακό παιδί, δε συμμαζέψα τα παιχνίδια μου εκείνη τη μέρα. Τα μικρά παιδιά, εκτός απ' το ότι δεν αντιλαμβάνονται αρκετά την έννοια της οικογένειας, συνήθως δεν πολυκαταλαβαίνουν την καινούρια ρύθμιση της ζωής τους ή το νέο είδος της επαφής ανάμεσα σ' αυτά και το γονιό που δεν είναι πια στην οικογένεια. Γι' αυτό συχνά φοβούνται υπερβολικά, ότι εγκαταλείπονται ή τρέφουν υπερβολικές ελπίδες για συμφιλίωση.(Parke,1987:112)

Τα μεγαλύτερα παιδιά αντιδρούν διαφορετικά. Τα παιδιά των εφτά ή οχτώ χρόνων δεν ενοχοποιούν τον εαυτό τους για το διαζύγιο, αλλά και εδώ υπάρχουν οι φόβοι της εγκατάλειψης ή της απόρριψης. Ακόμη, τα παιδιά αυτά καταλαβαίνουν το ίδιο περιορισμένα τις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Μόνο οι έφηβοι κατανοούν εντελώς την υπόθεση του διαζυγίου, μπορούν να προσδιορίσουν ποιος έχει την ευθύνη, να συμβάλλουν στην αξιοπρεπή λύση των συγκρούσεων και να τα βγάλουν πέρα με τις κοινωνικές και οικονομικές του επιπτώσεις.(ο.π.:113-114)

Ένα πράγμα στο οποίο φαίνεται να συμφωνούν οι γονείς που οδήγησαν με επιτυχία τα παιδιά τους ανάμεσα στους σκοπέλους του διαζυγίου είναι ότι τα παιδιά που προσαρμόζονται καλύτερα είναι εκείνα που έχουν μια φυσιολογική ζωή, που πάνε στο κρεβάτι και τρώνε τα γεύματά τους στην ώρα τους, που δε ζουν μπροστά στην οθόνη της τηλεόρασης, που έχουν καλά οργανωμένες δραστηριότητες, που έρχονται σε επαφή με τους συγγενείς του

γονιού που έχει φύγει όπως και με τον ίδιο το γονιό. Δεν είναι, επίσης, καιρός να χαλαρώσουν οι γονείς την πειθαρχία ή να υποχωρήσουν στην κάθε ιδιοτροπία του παιδιού. (Λάνσκι, 1994:44-45)

Ωστόσο, αναφέρουμε πιο αναλυτικά τις επιπτώσεις του διαζυγίου σε παιδιά βρεφικής, προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

6.6.1. Βρέφη και νήπια

Τα πολύ μικρά παιδιά ίσως δεν είναι ακόμα σε θέση να δώσουν ένα όνομα στην εμπειρία του διαζυγίου, αλλά ακόμη και τα μωρά καταλαβαίνουν ότι κάτι έχει αλλάξει και συνήθως αντιδρούν με το σώμα τους και με παλινδρομική συμπεριφορά ως προς τον ύπνο και τον έλεγχο των σφικτήρων. Όταν οι γονείς είναι ανήσυχοι, τα νήπια το διαισθάνονται και συχνά αρχίζουν να φοβούνται κι εκείνα. Τα μικρά παιδιά αντιδρούν πιο έντονα στην αλλαγή αλλά όμως πετυχαίνουν πιο εύκολα μια μακροχρόνια προσαρμογή γιατί η ανάμνηση της οικογενειακής ζωής και με τους δύο γονείς ξεθωριάζει γρήγορα και οι νέες διευθετήσεις στο σπίτι γίνονται γρήγορα η νέα νόρμα.

Οι μητέρες που έχουν την επιμέλεια των μωρών τους και ειδικά όσες θηλάζουν, είναι φυσικό να δυσκολεύονται να αποχωριστούν το παιδί τους. Όμως, είναι σημαντικό για τους νέους πατέρες να δένονται και να αφιερώνουν χρόνο ακόμη και στο μικρότερο παιδί τους. Αυτό δεν μειώνει το δεσμό του βρέφους με τη μητέρα του. (Λάνσκι, 1994:45)

Το γεγονός του διαζυγίου λοιπόν κάνει το βρέφος:

- Να κλαίει περισσότερο, να προσκολλάται περισσότερο στον έναν από τους δύο γονείς (συνήθως στη μητέρα), να είναι πιο ντροπαλό απ' ό,τι συνήθως και πιθανώς να χάσει και την όρεξή του.

- Να εμφανίσει προβλήματα στον ύπνο, που έτσι και αλλιώς είναι συνηθισμένα σ' αυτήν την ηλικία αλλά να επανεμφανίζονται όσο μεγαλώνουν οι φόβοι του παιδιού.
- Να παλινδρομεί σε συμπεριφορά μικρότερης ηλικίας. Η πιο πρόσφατη κατάκτηση του παιδιού, είτε στην αγωγή της τουαλέτας, είτε στον ύπνο, στο φαγητό ή στη γενική του συμπεριφορά είναι πιθανόν να είναι και αυτή που θα χαθεί πρώτη.
- Να αλλάζει απότομα διάθεση και να μεταπηδά από εκρήξεις θυμού σε στιγμές απόλυτης ευτυχίας, από απλή κακοκεφιά σε επιθετική και απερίσκεπτη συμπεριφορά. Η ανασφάλεια που αισθάνεται ένα παιδί λόγω των αλλαγών συχνά προκαλεί μεταβολές στη διάθεσή του. Μερικά παιδιά γίνονται εχθρικά.
- Να γίνει υπερβολικά ευερέθιστο και ιδιότροπο. Ενδέχεται να αρχίσει να χτυπά τα αδέρφια του και να γίνει πιο επιθετικό με τα άλλα παιδιά. Αυτό το μοτίβο συμπεριφοράς είναι προσωρινό και θα αλλάξει με τον καιρό. (Λάνσκι, 1994:46)

6.6.2. Παιδιά προσχολικής ηλικίας

Ο φόβος της εγκατάλειψης που νιώθει ένα παιδί προσχολικής ηλικίας εκφράζεται με διάφορες μορφές του άγχους του αποχωρισμού. Όταν οι γονείς χωρίζουν, τα παιδιά αυτής της ηλικίας συχνά φοβούνται ότι οι αρνητικές σκέψεις που είχαν κάνει για έναν γονιό γίνανε πραγματικότητα. Νομίζουν ότι τώρα τιμωρούνται για μια κακή τους ευχή ή μια οργισμένη σκέψη και ότι πρέπει να τιμωρηθούν για το χωρισμό. Ίσως είναι χρήσιμο να εξετάσουμε το οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Τα αγόρια και τα κορίτσια αυτής της ηλικίας συχνά αρχίζουν τις "ερωτικές του ιστορίες" με το γονιό του αντίθετου φύλου. Ίσως

έχουν φαντασιώσεις ότι κάποια μέρα θα πάρουν τη θέση του μπαμπά στην αγκαλιά της μαμάς ή το αντίστροφο. Ένα παιδί προσχολικής ηλικίας μπορεί υποσυνείδητα να "αγαπά" το γονιό του αντίθετου φύλου περισσότερο από το γονιό του ίδιου φύλου και ξαφνικά –για το παιδί, σχεδόν μαγικά φεύγει ο λιγότερο αγαπητός γονιός. Αυτό το είδος της "μαγικής σκέψης" μπορεί ακόμα και να μην επιτρέψει στα παιδιά να ρωτήσουν γιατί οι γονείς τους χωρίζουν. Στο τέλος, μπορεί να ανακαλύψουν ότι φταίνε εκείνα για το διαζύγιο όπως άλλωστε υποψιάζονταν από την αρχή.(Λάνσκι,1994:47-48)

Γενικά, το παιδί της προσχολικής ηλικίας μπορεί να αισθάνεται ότι η κακή του συμπεριφορά στο παρελθόν έδιωξε τον ένα του γονιό ή ότι μπορεί να το διώξουν και εκείνο. Υπάρχει και εδώ η πιθανότητα το παιδί να παρουσιάσει κάποια παλινδρόμηση σε ορισμένους τομείς, όπως η επιστροφή σε μια ξεχασμένη αγαπημένη του κουβέρτα ή την αύξηση της συχνότητας του ανυπνισμού και του πιπιλίσματος του αντίχειρα –οτιδήποτε πιστεύει το παιδί ότι θα το γυρίσει πίσω στην ασφάλεια της βρεφικής ηλικίας. Ο εγωκεντρισμός και η κτητικότητα είναι φυσιολογικά σ' αυτήν την ηλικία αλλά μπορεί επίσης να είναι μια προσπάθεια του παιδιού να ξανακερδίσει τον έλεγχο, να "κρατηθεί" κυριολεκτικά από τα πράγματα σε μια εποχή που συμβαίνουν τόσα πολλά γεγονότα πέρα από τον έλεγχό του. Έκφραση της ανάγκης του παιδιού να ασχοληθούν μαζί του και να το φροντίσουν είναι η υπερευαισθησία που δείχνει σε πραγματικά ή φανταστικά τραύματα. (Λάνσκι,1994:49)

6.6.3. Παιδιά σχολικής ηλικίας (6-12 χρόνων)

Τα παιδιά από έξι ως δώδεκα χρόνων συχνά αντιδρούν στο διαζύγιο των γονιών τους διαφορετικά από τα παιδιά άλλων ηλικιών και μερικές φορές

υποφέρουν πολύ. Είναι αρκετά μεγάλα για να καταφύγουν σε φαντασιώσεις και να αρνηθούν την κατάσταση. Και αρκετά μικρά για να έχουν την ωριμότητα ή την ανεξαρτησία να απομακρυνθούν από τις επιπτώσεις του διαζυγίου ή να συνειδητοποιήσουν ότι δεν ευθύνονται εκείνα. Ενδέχεται να κάνουν υπερβολικές προσπάθειες για να είναι υποταγμένα και υπάκουα. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας φοβούνται επίσης ότι θα εκτοπιστούν (θα έχω καινούρια μητέρα; Θα πάρει κάποιο άλλο παιδί τη θέση μου στη ζωή των γονιών μου;).

Ακόμη και αν η σχέση του παιδιού με το γονιό ήταν φτωχή, ο απών γονιός θα λείψει πολύ στο παιδί. Η ελπίδα για τη συμφιλίωση των γονιών θα είναι πολύ δυνατή. Απογοητευμένα τα παιδιά αυτής της ηλικίας, από την αίσθηση αδυναμίας που έχουν μπορεί να δείξουν έντονο θυμό προς τους γονείς του που "άφησαν να συμβεί κάτι τέτοιο". Δεν είναι ασυνήθιστο να εμφανιστούν πονοκέφαλοι ή στομαχόπονοι ή να χειροτερεύσει ένα ήδη εκδηλωμένο άσθμα. Αν και μερικά παιδιά σχολικής ηλικίας βελτιώνονται στο σχολείο σε μια προσπάθεια να ξεχάσουν τί συμβαίνει στο σπίτι, άλλα παιδιά χειροτερεύουν γιατί ανησυχούν φοβερά για τους γονείς τους. Μερικές φορές, το παιδί θα αφήσει τους βαθμούς του να πέσουν σαν ένα τέχνασμα για να τραβήξει την προσοχή των γονιών του και να τους φέρει αναγκαστικά πιο κοντά. (Λάνσκι, 1994:50-51)

6.7. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΟΤΑΝ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Η ΜΗΤΕΡΑ

Μετά το διαζύγιο στην περίπτωση που η επιμέλεια των παιδιών έχει ανατεθεί στη μητέρα, ο ρόλος του πατέρα παραμένει σημαντικός.

Όταν ελαττώνεται η επικοινωνία πατέρα-παιδιού μειώνεται η πατρική επιρροή, ενώ παράλληλα μεγαλώνει η μητρική. Στις ολιγομελείς οικογένειες η συμπεριφορά της μητέρας έχει γενικά λιγότερη σημασία για τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του παιδιού σύμφωνα με το φύλο του, στις οικογένειες, όμως, που οι γυναίκες έχουν χωρίσει, η μητρική επίδραση αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Οι μοναχικές μητέρες μαθαίνουν στα παιδιά τους, ιδιαίτερα στα αγόρια τους, ποια συμπεριφορά θεωρείται καλύτερη για το φύλο τους. Πολλές χωρισμένες μητέρες ανατρέφουν τους γιους τους έτσι, που κατά τα παραδοσιακά κριτήρια να είναι εντελώς αρσενικά, κι αυτό το καταφέρνουν με το να διατηρούν θετική στάση απέναντι στους πρώην συζύγους τους.(Parke,1987:113,114,115)

Πολλές μητέρες που έχουν χωρίσει υπερπροστατεύουν τους γιους τους, τους βλέπουν σαν να είναι πολύ μικρά παιδιά και τους περιορίζουν αδικαιολόγητα. Είναι γεμάτες φόβους, όταν τα παιδιά τους καταπιάνονται με κάτι ριψοκίνδυνο ή βίαιο... αν αυτά συνδυάζονται με μια στάση, όπου δείχνεται ότι ο πατέρας θεωρείται ανεπιθύμητος, αυτές οι μητρικές ενέργειες μπορεί να ενσταλάξουν στα παιδιά αισθήματα δειξίας και εξάρτησης, κι έτσι σε οικογένειες με ένα μόνο γονιό, μερικές φορές, τα αγόρια παρουσιάζουν χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στα κορίτσια.(Parke,1987:113,114,115)

6.8. Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μετά το διαζύγιο η επιμέλεια των παιδιών δίνεται μερικές φορές στους πατέρες, και τότε τα παιδιά ανατρέφονται σ' ένα σπίτι όπου τη φροντίδα τους έχει μόνον ο πατέρας τους. Τι συνέπειες έχει για το παιδί αυτή η ανατροφή της συνηθισμένης αντίληψης για την ανατροφή του; Δεδομένου ότι η πατρική επιμέλεια είναι ακόμη ένα φαινόμενο νέο και σπάνιο, οι γνώσεις σχετικά με

τα αποτελέσματα της για τα παιδιά είναι περιορισμένες. (Parke, 1987:119,121, 123,124)

Έτσι, η πατρική επιμέλεια έχει ευεργητικά αποτελέσματα στα αγόρια, που είναι πιο ώριμα, πιο κοινωνικά και παρουσιάζουν υψηλότερου βαθμού αυτοεκτίμηση απ' ότι τα αγόρια που ζουν με τις μητέρες τους. Τα κορίτσια, αντίθετα, είναι λιγότερο απαιτητικά, πιο ανεξάρτητα και πιο ώριμα, όταν την επιμέλεια την αναλαμβάνει η μητέρα τους. Αυτά τα δεδομένα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η πατρική επιμέλεια μπορεί να είναι καλύτερη για τα αγόρια, αλλά όχι για τα κορίτσια.(ο.π.)

Τα παιδιά κάτω από την πατρική και τη μητρική επιμέλεια, έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής και διαφορετικές εμπειρίες. Οι πατέρες ζητούν και τη βοήθεια άλλων για την φροντίδα των παιδιών τους, όπως και οι μητέρες, μπειμπισίτερ, συγγενείς, παιδικοί σταθμοί, φίλοι είναι τα καταφύγια των πατέρων για βοήθεια συχνότερα απ' ότι των μητέρων. Επιπλέον, τα που ζουν με τον πατέρα τους βλέπουν τη μητέρα τους πιο συχνά απ' όσο τον πατέρα τους τα παιδιά που ζουν με την μητέρα τους. Τα παιδιά αυτά μένουν στους παιδικού σταθμούς περισσότερες ώρες την εβδομάδα.(ο.π.)

6.9. ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ ΚΑΤΙ ΤΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟ;

Το διαζύγιο είναι κα' αρχήν αιτία αναστάτωσης, έντασης και στενοχώριας τόσο για τις μητέρες, τους πατέρες όσο και για τα παιδιά τους. Αλλά, για μερικές οικογένειες το διαζύγιο είναι η καλύτερη λύση. Ο χωρισμός από ένα γονιό δεν έχει πάντα αρνητικές συνέπειες. Απόδραση από τη σύγκρουση σε ένα σπιτικό ενδέχεται να είναι για τα παιδιά η λύση του διαζυγίου. Έτσι, σε

μερικές οικογένειες το διαζύγιο είναι σωστή ενέργεια γιατί δίνει τέλος στην ένταση, το άγχος, τις διαφωνίες.(Parke,1987:128)

Όπως στηρίζει η Margaret Mead: «Συνεχώς υπογραμμίζουμε τη σημασία που έχει για τα παιδιά μια ευτυχισμένη, ασφαλής οικογένεια, τώρα όμως τονίζουμε ότι δικαιολογημένα τελειώνει ένας γάμος, όταν στο σπιτικό υπάρχει δυστυχία και ανασφάλεια».(Parke,1987:128)

6.10. ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

6.10.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Στο λεξικό του Μπαμπινιώτη (1998), ως "πένθος" ορίζεται «η βαθιά θλίψη, μεγάλη ψυχική οδύνη λόγω δυστυχίας ή συμφοράς και κυρίως εξαιτίας του θανάτου συγγενικού, προσφιλούς προσώπου»

Σύμφωνα με τον Freud (1917), «το πένθος αποτελεί, συνήθως, μια αντίδραση στην απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου ή μιας αφηρημένης ιδέας που το υποκαθιστά, όπως πατρίδα, ελευθερία, ιδανικό κ.ο.κ.». Πρόκειται για ένα φυσιολογικό συναίσθημα που η εκλυτική του αιτία εντοπίζεται στο περιβάλλον και αποτελεί αναμενόμενη αντίδραση στην απώλεια».

Συχνά, στη βιβλιογραφία για το πένθος, συναντάμε τον όρο "θρήνος". Η λέξη δηλώνει το σύνολο των αντιδράσεων ενός ατόμου που πενθεί, αναφέρεται στα συναισθήματα, τις σκέψεις, τα σωματικά συμπτώματα και την εμφανή συμπεριφορά.(Οικονόμου,2003:80)

6.10.2. Τα στάδια του πένθους κατά Bowlby

Διακρίνουμε συγκεκριμένες φάσεις ή στάδια που διέρχονται οι συναισθηματικές αντιδράσεις των πενθούντων, τα οποία ωστόσο θεωρούνται ως ενδεικτικά και αλληλοκαλυπτόμενα. Τα στάδια αυτά αναφέρονται από τον Bowlby ως εξής:

1. Το πρώτο αναφέρεται ως φάση "μουδιάσματος" (numbing) και αφορά τις πρώτες άμεσες αντιδράσεις του ατόμου το οποίο πληροφορείται το γεγονός της απώλειας του αγαπημένου προσώπου. Η διάρκεια της φάσης είναι περίπου λίγες ώρες έως μια εβδομάδα. Υπάρχει ποικιλία αντιδράσεων που μπορεί να αναπτυχθούν, από την έκπληξη και την αδυναμία αποδοχής του συμβάντος έως το απόλυτο κενό συναίσθημα ή το ξέσπασμα έντονων κρίσεων.
2. Το δεύτερο αφορά στην περίοδο, συνήθως κάποιων μηνών ή και ετών, κατά την οποία ο πενθών ή η πενθούσα νιώθει έντονη επιθυμία να ξαναβρεί το χαμένο πρόσωπο και το αναζητά. Σ' αυτή τη φάση μπορεί να νιώθει κανείς συναίσθημα έντονης απόγνωσης ή να είναι πολύ απορροφημένος από σκέψεις για το χαμένο πρόσωπο ή να ερμηνεύει διάφορα στοιχεία του περιβάλλοντος ως ενδείξεις παρουσίας του χαμένου προσώπου. Ακόμα, μπορεί να παρατηρηθούν κρίσεις με κλάματα και δάκρυα, έντονη ανησυχία, πολύ "ζωντανά" όνειρα για το νεκρό πρόσωπο ή αντίθετα, αϋπνία.
3. Η Τρίτη φάση είναι η φάση της αποδιοργάνωσης και απόγνωσης. Το άτομο σε αυτή τη φάση θα πρέπει να αντέξει τα συναισθήματα που του δημιουργούνται από την απώλεια, την έντονη αίσθηση

μοναξιάς, την επιθυμία αναζήτησης του αγαπημένου προσώπου, το θυμό που πιθανότατα βιώνει, καθώς και τις ματαιώσεις του.

4. Στο τέταρτο στάδιο, αυτό της αναδιοργάνωσης, αν όλα ακολουθήσουν την υγιή πορεία, το άτομο αρχίζει να εξετάζει την νέα κατάσταση στην οποία βρίσκεται και να σκέφτεται τρόπους με τους οποίους θα προσαρμοστεί σ' αυτήν. Πρόκειται για μια διαδικασία επίπονη, καθώς συναισθήματα για το χαμένο πρόσωπο, αλλά ότι ο πένθων "συνειδητοποιεί" τα νέα δεδομένα της ζωής του.

Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν σε αυτόν ή σε παρόμοιους διαχωρισμούς για τα στάδια του πένθους καθώς και την έκφραση των συναισθημάτων κατά τη διάρκεια του πένθους. (Οικονόμου, 2003:81)

6.10.3. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας

Αν και αντιλαμβάνονται την απουσία ενός σημαντικού προσώπου από το περιβάλλον τους, δεν κατανοούν όμως την οριστικότητα του θανάτου. Πιστεύουν ότι αυτός που πέθανε μπορεί να γυρίσει ή ότι εξακολουθεί να ζει, να σκέπτεται και να αισθάνεται εκεί που βρίσκεται.

6.10.4. Τα παιδιά της σχολικής ηλικίας

Κατανοούν, ότι ο θάνατος είναι ένα μη ανατρέψιμο γεγονός, αλλά πιστεύουν ότι συμβαίνει μόνο στους άλλους.

Εκτός από τη ηλικία, σημαντικό ρόλο παίζει στην κατανόηση του θανάτου, η νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, η προσωπικότητά του, οι προσωπικές εμπειρίες σχετικά με το θάνατο.

Τα παιδιά, καθώς δεν μπορούν να αντέξουν τα οδυνηρά συναισθήματα για μεγάλο χρονικό διάστημα, θρηνούν με δόσεις. Έτσι, ενώ τη μια στιγμή μπορεί να είναι θλιμμένα, την αμέσως επόμενη στιγμή παίζουν ή γελούν.

6.11. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟ ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

Ο θάνατος του πατέρα είναι τραγικό γεγονός. Βυθίζει σε θλίψη, προκαλεί αβάσταχτο πόνο και συχνά δημιουργεί οικονομικά προβλήματα στην οικογένεια. Το παιδί δέχεται το χτύπημα της μοίρας με θαυμαστή καρτερία και παρά την ανασφάλεια που το συγκλονίζει ξεπερνάει τις δυσκολίες πιο εύκολα από τους ενηλίκους της οικογένειας. Ακόμη κι όταν το ίδιο το περιβάλλον και που σ' ένα βαθμό μεταδίδονται και παρηγορούν τη δυστυχημένη μητέρα. (Ματσανιώτης, χ.χ.:309)

6.12. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΘΡΗΝΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Κάθε παιδί έχει το δικό του τρόπο να θρηνεί. Ο θρήνος εκδηλώνεται από το σώμα, την σκέψη, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του παιδιού. Μερικές φορές από τις συχνότερες και απόλυτα φυσιολογικές εκδηλώσεις θρήνου στα παιδιά είναι οι παρακάτω:

1. Η θλίψη
2. Τα ξεσπάσματα θυμού ή δακρύων (πολλές φορές για ασήμαντο λόγο)

3. Διάφοροι φόβοι (φόβος αποχωρισμού από αγαπημένα πρόσωπα, φόβος για το σκοτάδι, κ.λ.π.)
4. Αλλαγές στις συνήθειες του ύπνου και του φαγητού
5. Αλλαγές στη συμπεριφορά (απομόνωση, εσωστρέφεια, επιθετικότητα, μείωση της απόδοσης στο σχολείο, ριψοκίνδυνη συμπεριφορά, κ.λ.π.)
6. Η εκδήλωση συμπεριφορών προηγούμενων σταδίων ανάπτυξης (πιπίλα, ενούρηση, εξάρτηση από ενήλικες)
7. Η επίμονη αναζήτηση του ατόμου που πέθανε και συνεχείς σκέψεις γύρω από το θάνατό του
8. Ενοχές για το θάνατο του αγαπημένου προσώπου
9. Αίσθημα ανακούφισης, όταν έχει προηγηθεί παρατεταμένη περίοδος άγχους, εξαιτίας του επικείμενου θανάτου
10. Σωματικά συμπτώματα (πονοκέφαλοι, στομαχικές διαταραχές, αναπνευστικά προβλήματα, έξαρση αλλεργιών, κ.λ.π.)
(Συμβουλευτική, Τεύχος28,2001:789)

6.13. ΠΩΣ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΧΑΝΕΙ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

Μόλις πεθάνει ο πατέρας, πολλά παιδιά μπορούν να τον δουν πολύ καθαρά με τη φαντασία τους. Μπορούν ακόμα και να θυμηθούν πως μύριζε η κρέμα ξυρίσματος του πατέρα τους. Όσο οδυνηρές κι αν είναι αυτές οι αναμνήσεις, είναι και μια ανακούφιση. Μετά από λίγο καιρό, συμβαίνει κάτι πολύ απειλητικό. Όσο κι αν προσπαθεί, το παιδί δεν μπορεί να θυμηθεί. Φαίνεται ότι αυτό το σβήσιμο των αναμνήσεων συμβαίνει περίπου τον ίδιο καιρό που το παιδί αρχίζει να δέχεται το θάνατο. Με το πέρασμα του χρόνου

αρχίζει και πάλι να θυμάται. Η διαφορά είναι ότι τώρα θυμάται πιο ξεκάθαρα συναισθήματα παρά το πρόσωπο, τις μυρωδιές ή το άγγιγμα του πατέρα.

Βαθμιαία έρχεται ο καιρός που αρχίζει αληθινά να καταλαβαίνει ότι ο πατέρας δεν θα ξαναγυρίσει ποτέ. Αυτό συμβαίνει συνήθως πολλούς μήνες μετά το θάνατό του. Όταν αρχίζει να δέχεται την ιδέα ότι ο πατέρας δεν θα ξαναγυρίσει, είναι φυσικό να νιώθει μεγάλο φόβο για το ποιος θα το αναλάβει. Μπορεί να περάσει η ιδέα στο παιδί, ότι αν δεν είχε αγαπήσει τόσο πολύ τον πατέρα του, δεν θα ένιωθε τόση δυστυχία με το θάνατό του. Το αίσθημα ότι η αγάπη είναι επικίνδυνη, είναι μια φυσιολογική αντίδραση στον πόνο του πένθους.

Ο μεγαλύτερος και ο πιο φυσιολογικός φόβος είναι ότι κάτι φοβερό μπορεί να συμβεί στην μητέρα. Αυτό δικαιολογείται, επειδή ο γονιός που έχει μείνει είναι τόσο χτυπημένος από τον πόνο, τόσο ανίκανος να βοηθήσει το παιδί, ώστε αυτό μπορεί να πιστέψει ότι έχει ήδη εγκαταλειφθεί και από τους δύο γονείς.

Όταν πεθαίνει ο πατέρας, σύντομα το παιδί αρχίζει να ξεχνάει τις δυσάρεστες στιγμές που είχε μαζί του. Το παιδί ονειρεύεται τον πατέρα και η μορφή του γίνεται ομορφότερη, καλύτερη, πιο ευγενική.

Κάποιες στιγμές το παιδί αρχίζει να φοβάται μήπως πεθάνει και το ίδιο, αφού ο πατέρας του που αγαπούσε πολύ έχει πεθάνει. Τα παιδιά κάποια στιγμή στη ζωή τους αγωνιούν, πως κάτι μπορεί να συμβεί στους γονείς τους και να μείνουν μόνα τους, απροστάτευτα. Είναι λογικό η αγωνία αυτή να γίνεται πιο έντονη σε εκείνα τα παιδιά που ήδη έχουν χάσει τον πατέρα τους.

Η συμμετοχή των παιδιών στις εκδηλώσεις πένθους (κηδεία ή μνημόσυνο) απαιτεί καλή προετοιμασία από τη μητέρα, πρέπει να του εξηγήσει με απλό τρόπο τι είναι οι εκδηλώσεις αυτές και τι ακριβώς θα συμβεί στη διάρκεια της τελετουργίας. Οφείλει να το ρωτήσει αν θα ήθελε να παρευρεθεί στις τελετές

αυτές. Μερικά παιδιά θέλουν να δουν τον πεθαμένο πατέρα μέσα στο φέρετρο γιατί αυτό που φανταζόταν μπορεί να είναι πολύ χειρότερο από αυτό που θα δουν. Άλλα παιδιά πάλι μπορεί να τρομοκρατηθούν βλέποντας τον πεθαμένο πατέρα τους ή να προτιμήσουν να διατηρούν ζωντανό τον πατέρα στη μνήμη τους, τις στιγμές από τη ζωή μαζί του και έτσι προτιμούν να μην παρευρεθούν στη ταφή του. (Λε Σαν, 1982:32-57)

Αδιαμφισβήτητα, το φοβερότερο σχεδόν πράγμα που μπορεί να συμβεί σ' ένα παιδί είναι ο θάνατος ενός γονιού. Τα περισσότερα παιδιά νιώθουν σαν να έχει φτάσει η συντέλεια του κόσμου. Είναι σημαντικό λοιπόν το παιδί να νιώθει ελεύθερο να εκφράσει αυτό που αισθάνεται. Πρέπει να του επιτρέπεται η συμμετοχή σε κοινωνικές εκδηλώσεις, εκδρομές, γιορτές στη σχολική ζωή. Μ' αυτό τον τρόπο διευκολύνεται να ξαναβρεί ένα φυσιολογικό ρυθμό ζωής, χωρίς να αισθάνεται ότι προδίδει τον πατέρα που πέθανε. (Συμβουλευτική , Τεύχος 28,2001:8)

7. Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ

7.1. ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΕΙ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ

Στο Σύνταγμα του 1975 περιέχονται διατάξεις που αφορούν το οικογενειακό δίκαιο, όπως η ισονομία των φύλων, η προστασία της μητρότητας, του γάμου, της παιδικής ηλικίας και πολλές άλλες. Οι διατάξεις αυτές έχουν τροποποιηθεί πρόσφατα (Ν.1329, ΦΕΚ 25/18-3-1983), αφού ψηφίστηκε στην Ελλάδα το νέο οικογενειακό δίκαιο.

Πριν από την προσαρμογή του Οικογενειακού Δικαίου στα πλαίσια της ισότητας των δύο φύλων (Νόμος 1329, ΦΕΚ 25\18-3-1983), το παιδί έπαιρνε υποχρεωτικά το επώνυμο του πατέρα. Σήμερα οι μέλλοντες γονείς υποχρεούνται να ορίσουν είτε στον συμβολαιογράφο πριν από το γάμο είτε στον αρμόδιο λειτουργό κατά την τέλεση του γάμου (θρησκευτικά ή πολιτικά) με κοινή δήλωσή τους το επώνυμο του τέκνου. (Άρθρον 1505, Επώνυμο των τέκνων)

Καθιερωνόταν επίσης η *πατρική εξουσία*, όπου ο πατέρας είχε το αποκλειστικό δικαίωμα να αποφασίζει για όλα τα σοβαρά ζητήματα που αφορούσαν τη ζωή του παιδιού μέχρι την ενηλικίωσή του. Η εξουσία αυτή αφορούσε την επιμέλεια, ανατροφή, επίβλεψη, μόρφωση, εκπροσώπηση του παιδιού και διαχείριση της περιουσία του. Στην περίπτωση που είχε πεθάνει ο πατέρας, η επιμέλεια του παιδιού δινόταν στη μητέρα, η οποία όμως για σοβαρά περιουσιακά θέματα του παιδιού χρειαζόταν άδεια από το δικαστήριο και γνωμοδότηση του *συγγενικού συμβουλίου* που το αποτελούσαν τρεις συγγενείς του πατέρα και τρεις της μητέρας. Ο θεσμός αυτός στην ουσία καθιέρωσε την πατριαρχική οικογένεια με συνέπειες πολλές φορές

τραγελαφικές. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για την εγγραφή του παιδιού στο σχολείο ή για μια εγχείρηση έπρεπε να υπάρχει γραπτή άδεια του πατέρα. Η πατρική εξουσία αντικαταστήθηκε με τη *γονική μέριμνα* (Άρθρον 1510, Γονική μέριμνα), δηλαδή τη γονική φροντίδα που περιλαμβάνει την επιμέλεια του παιδιού, την εκπροσώπησή του, και τη διαχείριση της περιουσίας του που αποτελεί δικαίωμα και καθήκον και των δύο γονέων από κοινού. Βέβαια σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων για κάποιο σοβαρό θέμα θα αποφασίσει το δικαστήριο.

Και ως προς την επιμέλεια των τέκνων σε περίπτωση διαζυγίου επήλθαν αρκετές αλλαγές. Στο παρελθόν αν το διαζύγιο είχε εκδοθεί με υπαιτιότητα του ενός συζύγου, ο αναίτιος σύζυγος αναλάμβανε αποκλειστικά την επιμέλειά τους. Αν είχε εκδοθεί με κοινή υπαιτιότητα, η μητέρα αναλάμβανε την επιμέλεια της κόρης. Την επιμέλεια του αγοριού την είχε η μητέρα μόνο μέχρι το δέκατο έτος της ηλικίας του και μετά περνούσε στον πατέρα. Αν όμως υπήρχαν λόγοι που δικαιολογούσαν διαφορετική ρύθμιση προς το συμφέρον του τέκνου, το δικαστήριο μπορούσε να αποφασίσει διαφορετικά. Σήμερα η γονική μέριμνα των τέκνων συμφωνείται πριν από την έκδοση του διαζυγίου, ενώ στην περίπτωση του ισχυρού κλονισμού της έγγαμης σχέσης το δικαστήριο την αναθέτει είτε στον ένα σύζυγο είτε και στους δύο είτε σε τρίτο πρόσωπο. Τα κριτήρια που λαμβάνει υπόψη του το δικαστήριο για την ανάθεση της γονικής μέριμνας ορίζονται από το νόμο (Άρθρον 1511).

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω ο νομοθέτης αφουγκράστηκε τις κοινωνιολογικές αλλαγές που σημειώθηκαν στο πέρασμα των χρόνων και στον ελληνικό χώρο. Το φεμινιστικό ρεύμα επέφερε αλλαγές στη δομή και μορφή της σύγχρονης οικογένειας, που έχασε πια τον πατριαρχικό της χαρακτήρα τον οποίο διατηρούσε για δεκαετίες, καθώς και αναβάθμισε τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία σε κάποιο μεγάλο βαθμό, γεγονός που είχε

ως συνέπεια την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων που πλέον διέπεται από συγκρούσεις, ανταγωνισμό και μια διαρκή αμφισβήτηση.

Εκτιμούμε λοιπόν ότι ορθώς μειώνεται η απόλυτη εξουσία του πατέρα στην ελληνική οικογένεια και καθιερώνεται η ισοτιμία μεταξύ των συζύγων και το δημοκρατικό πνεύμα. Η αλλαγή αυτή που επιτυγχάνεται μέσα από τις διατάξεις του νόμου που αναφέρθηκαν πιο πάνω και αφορούν την αντικατάσταση του όρου "πατρική εξουσία" από τη "γονική μέριμνα", την ελεύθερη πλέον επιλογή και από τους δύο γονείς του επωνύμου των παιδιών τους και όχι την υποχρέωση να λαμβάνουν τα παιδιά το επώνυμο του πατέρα τους και την ισότιμη μεταχείριση του δικαστηρίου προς τους δύο γονείς σε ότι αφορά την επιμέλεια των παιδιών σε περίπτωση διαζυγίου των δύο γονέων, αναγνωρίζει μεν το σπουδαίο ρόλο του πατέρα τόσο στην οικογένεια όσο και στα παιδιά αλλά χωρίς να παραγκωνίζει τη μητέρα και να της στερεί το δικαίωμα να ασκεί και εκείνη το ρόλο της και να αποφασίζει για την οικογένειά της και κατ' επέκταση για τα παιδιά της.

Στην πράξη βέβαια πολλές φορές τα δικαστήρια στη διαδικασία έκδοσης διαζυγίων δείχνουν μια ιδιαίτερη ευαισθησία και εύνοια προς τη μητέρα και αυτό μπορούμε να ισχυριστούμε πως είναι εις βάρος και άδικο για τον άνδρα-πατέρα.

7.2. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΙΑΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ

Ο υπαλληλικός κώδικας (Νόμος 2683/1993), ορίζει τη χορήγηση γονικών αδειών και τις άδειες μητρότητας στους Δημόσιους Υπαλλήλους ως εξής:

-Άδεια μητρότητας (τοκετού ή λοχείας) δύο (2) μήνες πριν και τρεις (3) μήνες μετά τον τοκετό (άρθρο 52, παρ.1).

-Άδεια θηλασμού και ανατροφής: Στις μητέρες υπαλλήλους ο χρόνος εργασίας μειώνεται κατά δύο (2) ώρες ημερησίως, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας έως δύο (2) ετών, και κατά μία (1) ώρα, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας από δύο (2) έως τεσσάρων (4) ετών. Η μητέρα υπάλληλος δικαιούται εννέα (9) μήνες άδεια με αποδοχές για ανατροφή παιδιού, εφόσον δεν κάνει χρήση του μειωμένου ωραρίου. (άρθρο 53, παρ. 2)

Σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, την άδεια της παρ. 1 δικαιούται ο γονέας που ασκεί τη γονική μέριμνα. (άρθρο 53, παρ. 4)

-Άδεια απουσίας για επίσκεψη στο σχολείο των παιδιών: Οι υπηρεσίες υποχρεούνται να διευκολύνουν του υπαλλήλους που έχουν τέκνα τα οποία παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για να επισκέπτονται το σχολείο των παιδιών τους, με σκοπό την παρακολούθηση της σχολικής τους επίδοσης. (άρθρο 53, παρ. 5)

Πρέπει να επισημανθεί ότι παρόμοιες άδειες χορηγούνται και στους θετούς γονείς. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 50, παρ. 2 για το δικαίωμα ειδικής άδειας, χορηγείται και στους γονείς-υπαλλήλους που έχουν τέκνα που πάσχουν από νόσημα, το οποίο απαιτεί τακτικές μεταγγίσεις αίματος ή χρήζει περιοδικής νοσηλείας και ορίζεται έως είκοσι δύο (22) εργάσιμες

ημέρες το χρόνο με αποδοχές. Αναλυτικά ο υπαλληλικός κώδικας παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας πτυχιακής εργασίας, έτσι όπως ορίστηκαν από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Μελετώντας τα προαναφερθέντα άρθρα αναγνωρίζουμε την προσπάθεια του κράτους να βοηθήσει τη μητέρα-υπάλληλο τόσο κατά την εγκυμοσύνη της όσο και στην ανατροφή των παιδιών της στην περίοδο της λοχείας και στα πρώτα χρόνια ανάπτυξής τους. Φαίνεται να αναγνωρίζει και να συμμερίζεται τις θεωρίες των ψυχολόγων και τα συμπεράσματα των ερευνητών για την σπουδαιότητα της μητρικής παρουσίας και φροντίδας στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού που ταυτόχρονα είναι και καθοριστική για την μετέπειτα πορεία του στη ζωή ως ενήλικος πια.

Απόρροια της έλλειψης παρόμοιων ερευνών σε τόσο μεγάλο βαθμό και βάθος από τους επιστήμονες για την εξίσου σημαντική συμβολή του πατρικού ρόλου είναι και η μειωμένη παροχή διευκολύνσεων στον πατέρα-υπάλληλο που περιορίζεται στην περίπτωση που εκείνος ασκεί την γονική μέριμνα των παιδιών για διάφορους λόγους (βλέπε προηγούμενες παραγράφους) και στην παρακολούθηση των παιδιών στη σχολική τους ζωή καθώς και σε κάποιες περιπτώσεις παιδιών που ασθενούν και χρήζουν ειδικής νοσοκομειακής περίθαλψης.

Θεωρούμε λοιπόν ενθαρρυντικό το γεγονός ότι δεν παραγκωνίζεται τελείως ο πατέρας στη συγκεκριμένη νομοθεσία, όμως σίγουρα χρειάζεται μεγαλύτερη υποστήριξη ώστε να ασκεί και εκείνος τα καθήκοντά του και να του δοθεί η ευκαιρία να είναι κοντά στα παιδιά του. Αυτό αποτελεί μια ανάγκη, υποχρέωση και δικαίωμα του πατέρα και εξίσου σημαντική ανάγκη και δικαίωμα του παιδιού να έχει κοντά του όσο το δυνατόν περισσότερο τον πατέρα του.

Το κράτος λοιπόν πρέπει άμεσα να προσανατολιστεί προς αυτή την κατεύθυνση λαμβάνοντας και τα παραδείγματα από άλλα ευρωπαϊκά κράτη που έχουν εδώ και χρόνια υιοθετήσει ανάλογη πολιτική σ' αυτό τον τομέα.

7.3. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΔΕΙΑΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ

Παρόμοια είναι και η εικόνα σχετικά με τις άδειες που χορηγούνται στον ιδιωτικό τομέα απασχόλησης για τους εργαζόμενους υποψήφιους γονείς και γονείς (μητέρα και πατέρας). Συγκεκριμένα δίδεται:

-Άδεια μητρότητας (τοκετού και λοχείας) 17 εβδομάδες.

-Άδεια θηλασμού: 30 μήνες από τη λήξη της άδειας τοκετού, οι μητέρες δικαιούνται είτε να προσέρχονται αργότερα, είτε να υποχωρούν νωρίτερα από τη εργασία τους κατά μία ώρα κάθε μέρα. Ο εργοδότης δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί τη χορήγηση ή να περικόψει τις αποδοχές. Το δικαίωμα αυτό το έχουν και οι θετοί γονείς.

-Γονική άδεια ανατροφής: 3,5 μηνών άνευ αποδοχών μέχρι το παιδί να φτάσει τα 3,5 χρόνια. Ο άγαμος, χήρος ή διαζευγμένος γονέας εφόσον έχει την επιμέλεια των τέκνων του, δικαιούται 6 μήνες γονικής άδειας ανατροφής.

-Άδεια απουσία για ασθένεια: Σε περίπτωση ασθενείας των παιδιών ή άλλων μελών της οικογένειας προβλέπεται άδεια (άνευ αποδοχών) μέχρι 6 εργάσιμες ημέρες κατ' έτος εφόσον ο/η εργαζόμενος έχει περισσότερα από τρία παιδιά.

-Άδεια απουσίας για επίσκεψη στο σχολείο των παιδιών: Άδεια με αποδοχές για παρακολούθηση της σχολικής επίδοσης των παιδιών στη στοιχειώδη ή μέση εκπαίδευση μέχρι 4 ημέρες το χρόνο.

Τα παραπάνω βέβαια είναι όσα προβλέπονται από το νόμο. Δυστυχώς στην πράξη ο εργοδότης του ιδιωτικού τομέα αρνείται τη πρόσληψη σε μια έγκυο γυναίκα ή την απολύει μόλις η γυναίκα βρεθεί σε κατάσταση εγκυμοσύνης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών και τη αύξηση υπογεννητικότητας στην Ελλάδα, καθώς πολλά ζευγάρια δεν αποφασίζουν να γίνουν γονείς έχοντας κατά νου τον κίνδυνο να αντιμετωπίσουν μεγάλα οικονομικά προβλήματα με το ενδεχόμενο μια απόλυσης.

8. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

8.1. Ο ΚΛΙΝΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ

Είναι επιστημονικά προετοιμασμένος να προσφέρει υπηρεσίες για διάγνωση, πρόληψη, θεραπεία, και αξιολόγηση ατόμων, ομάδων και οικογενειών.

Σκοπός της κλινικής κοινωνικής εργασίας είναι η αξιολόγηση και συντήρηση της ψυχικής λειτουργικότητας ατόμων, ομάδων και οικογενειών.

Βασίζεται πάνω σε θεωρίες ανάπτυξης του ατόμου μέσα σε ένα ψυχολογικό πλαίσιο, στην ψυχοπαθολογία και με άλλα επαγγέλματα.

Βοηθά στη βελτίωση της λειτουργίας του ατόμου που απειλείται ή επηρεάζεται από κοινωνικά ή ψυχολογικά στρες ή από ασθένειες.

Η παρέμβαση του θεραπευτή (κλινικά κοινωνικού λειτουργού), βασίζεται πάνω στη μελέτη και εκτίμηση των σκοπών του ατόμου, στα χαρακτηριστικά του και στην ανάμειξή τους.

Ο ρόλος του μπορεί να κατευθύνεται προς μια αλλαγή του ατόμου ή της κατάστασης στην οποία βρίσκεται.

Αυτό περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις σχετικά με τις προσωπικές αλληλοεπιδράσεις του ατόμου και του περιβάλλοντος, στην ψυχοδυναμική του και στα θέματα που αφορούν την αντιμετώπιση και την αντοχή, σε σχέση με τα προβλήματα της ζωής.

Το κεντρικό σημείο της κλινικής κοινωνικής εργασίας είναι η προοπτική του ατόμου μέσα στο πλαίσιο του.

Η κλινική κοινωνική εργασία προσφέρει ψυχοθεραπείες, συμβουλευτική και υποστήριξη για τους ενδιαφερόμενους. Προσφέρεται στο Δημόσιο ή

Ιδιωτικό τομέα, σε Ιδρύματα σχετικά με την οικογένεια, σε εκπαιδευτικά ή Δικαστικά πλαίσια, σε Ψυχιατρικές Κλινικές, Γενικά Νοσοκομεία κ.λ.π. (Σημειώσεις ΚΕΑ ΙΙΙ,Α Εξάμηνο)

8.2. Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

“Συμβουλευτική Ψυχολογία” είναι ο κλάδος της ψυχολογίας που ασχολείται με την προώθηση ή αποκατάσταση της ψυχικής υγείας του ανθρώπου (ή ομάδας ανθρώπων), η οποία έχει διαταραχτεί από ποικίλες περιβαλλοντικές επιδράσεις ή από εσωτερικές συγκρούσεις.(Μαλικιώση-Λοϊζου,1998:15)

Η Συμβουλευτική Ψυχολογία ασχολείται με τις πιο κάτω ομάδες:

- Ηλικιωμένοι/ασθενείς/ΑΜΕΑ/γονείς ΑΜΕΑ/πένθος.
- Οικογένεια και ζευγάρι.
- Σχολή γονέων.
- Επαγγελματικός προσανατολισμός.
- Σχέσεις εργασίας.

Χωρίζεται αρχικά σε ατομική όπου διεξάγεται μεταξύ του συμβουλευτικού ψυχολόγου και του συμβουλευόμενου και αποβλέπει στην προώθηση της ψυχικής υγείας του συμβουλευόμενου και ομαδική συμβουλευτική που είναι μια διαπροσωπική διαδικασία που περιλαμβάνει το συμβουλευτικό ψυχολόγο και δύο ή περισσότερους ανθρώπους που έχουν κάτι κοινό μεταξύ τους (στάσεις, αξίες, προβληματισμοί κ.ο.κ.)

8.2.1. Τα είδη συμβουλευτικής βοήθειας είναι τα εξής:

- Εξελικτική
- Διευκολυντική
- Συμβουλευτική για την αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων
- Προληπτική
- Επαγγελματική
- Εκπαιδευτική
- Εργασιακή
- Συμβουλευτική αποκατάστασης
- Συμβουλευτική της τρίτης ηλικίας
- Οικογενειακή-Συζυγική συμβουλευτική
- Ποιμαντική Συμβουλευτική
- Διαπολιτισμική Συμβουλευτική (Μαλικιώση-Λοϊζου,1998:296)

Καθένα από τα πιο πάνω είδη αφορά και διαπραγματεύεται διαφορετικά πράγματα.

Η οικογένεια μπορεί να βοηθήσει σε «κρίσιμες» καταστάσεις, αλλά και για τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των μελών της (σύζυγοι, γονείς, παιδιά, αδέρφια) αλλά και σε άλλα επίπεδα (π.χ. ενημέρωση) από τη Συμβουλευτική Ψυχολογία.

Πιο συγκεκριμένα την:

- Συμβουλευτική για την αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων.
- Προληπτική Συμβουλευτική
- Οικογενειακή-Συζυγική Συμβουλευτική

Αναλυτικότερα:

1. Βασικός στόχος της Συμβουλευτικής για την αντιμετώπιση κρίσιμων_καταστάσεων είναι να βοηθήσει το άτομο να ξεπεράσει

την κρίσιμη κατάσταση που αντιμετωπίζει. Οι κρίσιμες καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι και χαρακτηρίζονται συνήθως ως επείγουσες, περιλαμβάνουν περιπτώσεις απόπειρας αυτοκτονίας, απώλειας αγαπητού προσώπου, βιασμού ή απόπειρας βιασμού ή άλλων σεξουαλικών διαταραχών, οικογενειακών κρίσεων (όπως διαζύγιο, απιστία, συνταξιοδότηση), διαπροσωπικών κρίσεων με άτομα που είναι πολύ αγαπητά, περιπτώσεις υπερβολικής χρήσης ναρκωτικών ή οινόπνευματών, περιπτώσεις απόλυσης από την εργασία, φυλάκισης, οικονομικών δυσκολιών και γενικά, περιπτώσεις προσβολών πανικού ή έντονης επιθετικότητας.

2. **Η προληπτική συμβουλευτική** είναι ένα είδος που έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια σε μια προσπάθεια πληροφόρησης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των ανθρώπων στα διάφορα προβλήματα επαγγελματικής, διαπροσωπικής, σεξουαλικής φύσης ή σε θέματα υγείας που ενδέχεται να παρουσιαστούν και στον τρόπο αντιμετώπισης τους. Επίσης στοχεύει στην πρόληψη της εμφάνισης ενός συμβάντος που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τους ανθρώπους. Η προληπτική συμβουλευτική περιλαμβάνει, για παράδειγμα, την εκπαίδευση παιδαγωγών και γονέων σε επιτυχέστερους τρόπους διαπαιδαγώγησης και ανατροφής των παιδιών.
3. Τέλος, **η συμβουλευτική της οικογένειας** είναι ο κλάδος εκείνος της συμβουλευτικής που ασχολείται κυρίως με την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν από την συζυγική ή οικογενειακή σχέση, αλλά επεκτείνει το ρόλο της για να συμπεριλάβει και τον οικογενειακό προγραμματισμό –την προετοιμασία, δηλαδή για το γάμο- και τις περιπτώσεις διαζυγίου όπου η βοήθεια του ειδικού

ψυχολόγου έγκειται κυρίως στο να βοηθήσει τα μέλη της οικογένειας να αντιμετωπίσουν πιο εποικοδομητικά τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτή τη διάλυση.(Μαλικιώση-Λοΐζου,1998:299-300-310-311)

8.3. ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο τομέας της Κοινωνικής Εργασίας στα σχολεία δεν έχει ακόμα καλυφθεί στην Ελλάδα. Πέραν του γεγονότος ότι, από το 1978, υπάρχει νομοθετική ρύθμιση για τη χρησιμοποίηση των Κοινωνικών Λειτουργών στα σχολεία, δεν έχουν ακόμη θεσμοθετηθεί κοινωνικές υπηρεσίες. Με το Ν.Δ. 195/1974 και το Π.Δ. 891/1978, καθορίζεται το πλαίσιο λειτουργίας και τα καθήκοντα των Κοινωνικών Λειτουργών στην εκπαίδευση. Τα τρία τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των Α.Τ.Ε.Ι. Αθήνα, Πάτρας και Ηρακλείου Κρήτης τοποθετούν σπουδαστές, από το 1973, σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, για την πρακτική άσκηση με την καθοδήγηση και εποπτεία εκπαιδευτικών-κοινωνικών λειτουργών.(Σταθόπουλος,1996:269)

Το σχολείο είναι ο δεύτερος κοινωνικός θεσμός, μετά από την οικογένεια, που επηρεάζει τη ζωή όλων των μελών της κοινωνίας. Είναι ένας κοινωνικός οργανισμός μέσα στον οποίο το παιδί παίρνει γνώσεις, αλλά και μαθαίνει τις αξίες της δικής του κοινωνίας. Στο σχολείο μαθαίνει τους κοινωνικούς ρόλους, σε σχέση με την εξουσία, με τους άλλους ενήλικες και με τους συνομηλίκους του. Το πρώτο μέλημα του σχολείου είναι η μετάδοση και αφομοίωση γνώσεων, μέσω ενός καθορισμένου προγράμματος. Έτσι, το παιδί, με τη μαθητική ιδιότητα, πρέπει να συμμορφωθεί στις απαιτήσεις του προγράμματος, του ωραρίου, των τρόπων διδασκαλίας και προαγωγής, της

συνύπαρξης με άλλους ανθρώπους, συχνά σε ατμόσφαιρα άμιλλας, ακόμα και συναγωνισμού.(Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας,Α Εξάμηνο)

Ο Κοινωνικός Λειτουργός, σ' οποιοδήποτε πλαίσιο και αν εργάζεται, έχει σκοπό τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής λειτουργίας του ατόμου, κάτω από τις δεδομένες συνθήκες. Ο Κοινωνικός Λειτουργός στο σχολείο έχει στόχο να ελευθερώσει το παιδί από τα εμπόδια που μπαίνουν στο δρόμο του προς τη μάθηση και την ανάπτυξη. Στο σχολείο χρησιμοποιεί τις ίδιες αρχές, μεθόδους και τεχνικές, όπως και σε κάθε άλλο πλαίσιο. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της δουλειάς του είναι ότι εργάζεται με τους γονείς, με τα παιδιά και με μια ομάδα επαγγελματιών, που παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή του παιδιού. Η εργασία του στρέφεται γύρω από την επανάκτηση της κοινωνικής λειτουργικότητας του μαθητή, την αξιοποίηση όλων των πηγών παροχής υπηρεσιών προς το παιδί και την πρόληψη νέων προβλημάτων.(Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας,Α Εξάμηνο)

8.3.1. Ο προληπτικός χαρακτήρας της Κοινωνικής Εργασίας στο σχολείο

Το σχολείο είναι ένα πλαίσιο, όπου είναι δυνατή η έγκαιρη διάγνωση σημαντικών δυσκολιών όλων των κατηγοριών. Ο πληθυσμός του σχολείου αποτελεί μια μικρογραφία της κοινωνίας. Όλα τα παιδιά άσχετα από κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, περνάνε από εκεί. Έτσι, είναι ευκολότερη η διαπίστωση των παρεκκλίσεων από το φυσιολογικό, με γνώμονα τα επίπεδα του συγκεκριμένου περιβάλλοντος.

Τα συμπτώματα οποιασδήποτε δυσκολίας επισημαίνονται εύκολα, γιατί το σχολείο ακολουθεί μια ξεκάθαρη σειρά κανόνων. Επίσης, οι γονείς –όπως προαναφέρθηκε- είναι πιο προσιτοί, γιατί η επαφή τους με το σχολείο

εντάσσεται μέσα στις φυσιολογικές ασχολίες ανθρώπων που έχουν παιδιά.(Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας, Ά Εξάμηνο)

8.3.2. Αρμοδιότητες του Κοινωνικού Λειτουργού στο σχολείο

Ο Κοινωνικός Λειτουργός στο σχολείο :

1. ασχολείται με τη διάγνωση και θεραπεία των εξωσχολικών συνθηκών, που διασπούν ή περιορίζουν την ικανότητα του παιδιού να χρησιμοποιήσει τις εκπαιδευτικές δυνατότητες που του προσφέρονται. Για να πετύχει αυτό το στόχο, χρησιμοποιεί όλες τις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας εργάζεται με τους γονείς, το παιδί (μαζί ή χωριστά) με τους γονείς και το σχολείο, το σχολείο και τη κοινότητα, με ομάδες παιδιών και γονέων.
2. ερμηνεύει τις προσπάθειες του σχολείου στους γονείς και των γονέων στους δασκάλους.
3. συνεργάζεται με το παιδί για την αντιμετώπιση ατομικών προβλημάτων. Μπορεί να παρέμβει σε ειδικές καταστάσεις, όπως: χρήση ναρκωτικών, εγκυμοσύνη, απόπειρα αυτοκτονίας, αντικοινωνική συμπεριφορά, απουσίες, εγκατάλειψη οικογενειακής στέγης.
4. χειρίζεται προβλήματα σχετικά με συγκρούσεις, με παράγοντες του σχολείου ή της οικογένειας.
5. συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς, όπου ενημερώνεται για προβλήματα μάθησης, προσαρμογής στο σχολικό περιβάλλον ενός μαθητή, και καλείται να διερευνήσει τις αιτίες που προκαλούν τις όποιες δυσκολίες του μαθητή και να βοηθήσει ώστε να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά και να αρθούν τα

εμπόδια για τη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και τη σχολική πρόοδο.(Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας,Α Εξάμηνο,Σταθόπουλος, 1996:270)

Παράλληλα με τη εργασία με άτομα και οικογένεια, ο Κοινωνικός Λειτουργός χρησιμοποιεί και τη μέθοδο εργασίας με ομάδες. Αυτές οι ομάδες μπορεί να αποτελούνται από μαθητές οι οποίοι χρειάζονται ένα πλαίσιο-μια συντροφιά, καθώς επίσης και με γονείς.

1. Ομάδα Γονέων

α. Με επίκεντρο το σχολείο

- Για τη συζήτηση κοινών προβλημάτων συνδεμένων με τη συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο και στο σπίτι.
- Για την επιμόρφωση κυρίως των πολιτιστικά στερημένων γονέων ή για θέματα άγνωστα για τους περισσότερους γονείς.

β. Επίσης, χρήσιμες είναι οι ομάδες γονέων με επίκεντρο την κοινότητα, π.χ. για προβλήματα σχετιζόμενα με τη διαβίωση σε οικιστικές μονάδες, που μπορεί να επηρεάζουν τη σχολική ζωή.

γ. Με επίκεντρο την κοινότητα και το σχολείο για να επιδιωχθεί η συμμετοχή των γονέων στις εκπαιδευτικές διαδικασίες, και να εξασφαλιστεί η συνεργασία τους.

2. Ομάδες παιδιών

α. Ο Κοινωνικός Λειτουργός επιδιώκει να προσφέρει στα παιδιά ομαδικές εμπειρίες, σχεδιασμένες για να διευκολύνουν θετικά τις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών και τη αυτοπεποίθησή τους, καθώς και,

β. για την επεξεργασία ορισμένων θεμάτων, όπως προβλήματα με την εξουσία, συμπεριφορά στην τάξη, αντικοινωνική συμπεριφορά.

γ. ομάδες παιδιών μπορούν να δημιουργηθούν γύρω από ενδιαφέροντα για την ανάπτυξη ορισμένων ικανοτήτων των παιδιών.

Όλες αυτές οι ομάδες επιδιώκουν την καλύτερη ένταξη του παιδιού στο περιβάλλον του και τη διευκόλυνση των κοινωνικών του σχέσεων. (Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας, Α Εξάμηνο)

8.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

8.4.1. Οι αρχές της οικογενειακής θεραπείας

Από τη στιγμή που δεχόμαστε ότι η ρίζα πολλών προβλημάτων βρίσκεται μέσα στην οικογένεια, είναι λογικό να θεωρούμε ότι εκεί μπορεί να βρεθεί και η λύση τους. Κανείς δεν κουβαλά την αρρώστια του μέσα σε αεροστεγές δοχείο, αντίθετα, την εκδηλώνει στις πράξεις του και στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους και κυρίως με τα μέλη της οικογένειάς του. Η οικογένεια, λοιπόν, είναι ο καλύτερος χώρος για να γίνει μια ακριβή εκτίμηση των δυσκολιών του ατόμου και να εφαρμοστεί μια αποτελεσματική θεραπευτική αντιμετώπιση. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999, 199)

Στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικογένειας κάθε ατόμου μπορούμε να εντοπίσουμε τις περισσότερες από τις δυσκολίες του. Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν είναι ίδια σε όλες τις οικογένειες. Καθεμία έχει το δικό της στυλ,

τη δική της ατμόσφαιρα και κοινωνική δομή, τις δικές της αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ρόλων και τις δικές της προσδοκίες.

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζει το συγκεκριμένο μέλος μέσα στο πλαίσιο του συστήματος της οικογένειας αποδεικνύεται εξαιρετικά ωφέλιμη, ειδικά όταν πρόκειται για παιδί. Αυτό διότι βοηθά την οικογένεια:

1. Να συμβαδίζει με τις εξελίξεις.
2. Να βελτιώνει το σύστημα επικοινωνίας, τη συμπάθεια και την ανεκτικότητα της απέναντι στην αμφισβητούμενη συμπεριφορά του συγκεκριμένου μέλους.
3. Να ελέγχει την εφαρμογή όσων συναλλαγών πραγματοποιούνται κατά την θεραπευτική συνεδρία ανάμεσα στα μέλη και ανάμεσα στον θεραπευτή και στα μέλη.
4. Να ανακαλύπτει συγκρούσεις που συνήθως δεν εκφράζονται στις ατομικές θεραπευτικές συνεδρίες.
5. Να εστιάζεται στο «εδώ και τώρα», δηλαδή να συνδέει στο παρόν το παρελθόν και το μέλλον της οικογένειας.
6. Να αποτρέπει την απόδοση απρόσφορων ρόλων, όπως είναι εκείνος του «αποδιοπομπαίου τράγου»
7. Να αναπτύσσει ανάμεσα στα μέλη της μια λειτουργία που χαρακτηρίζεται από συμπληρωματικότητα.
8. Να δημιουργεί νέους τρόπους λειτουργίας. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999, 200)

8.4.2. Βασικοί στόχοι της οικογενειακής θεραπείας

Η οικογενειακή θεραπεία έχει εν γένει στόχο να ανακουφίσει τα μέλη της οικογένειας, να τα βοηθήσει να προσαρμοστούν στο οικογενειακό (εσωτερικό) και στο κοινωνικό (εξωτερικό) περιβάλλον και να προάγει μέσα και τρόπους πρόληψης των κρίσεων και επίλυσης των κοινωνικών και συναισθηματικών προβλημάτων της οικογένειας. (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999, 201)

Ο ειδικός στόχος της οικογενειακής θεραπείας είναι να βελτιώσει τους τρόπους επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης των μελών της οικογένειας, προκειμένου:

1. να απελευθερώσει τα μέλη της οικογένειας από τις αναστολές του σε ότι αφορά την έκφραση συναισθημάτων, επιθυμιών, ιδανικών, στόχων, αξιών,
2. να θέσει υπό έλεγχο την επικοινωνία της οικογένειας, δηλαδή να βοηθήσει την οικογένεια να αναπτύξει νέους τρόπους έκφρασης, ώστε η επικοινωνία μεταξύ των μελών της να γίνεται πιο αυθόρμητα, με λιγότερες στερεότυπες αντιδράσεις και ανεξέλεγκτες επαναλήψεις, που δεν έχουν νόημα και δημιουργούν χάος,
3. να καταδείξει τη σημασία της οικογενειακής ενότητας και της αμοιβαίας εξάρτησης των μελών,
4. να βοηθήσει την οικογένεια να συνειδητοποιήσει ακόμη περισσότερο τους ρόλους που παίζουν τα μέλη της, το ένα σε σχέση με το άλλο,
5. να βοηθήσει την οικογένεια να εξετάσει, να εκφράσει λεκτικά και να επαναβεβαιώσει τις δυνάμεις της, τους θετικούς δεσμούς της

και το νόημα που αποδίδει σε όλα αυτά. Με τον τρόπο αυτό επιταχύνεται η διευθέτηση των διαφορών. Η οικογενειακή θεραπεία δεν είναι αποτελεσματική όταν επικεντρώνεται αποκλειστικά σε θέματα που προκαλούν εντάσεις, εχθρότητα και διάσπαση στην οικογένεια. (Ζαφείρης ,Ζαφείρη ,Μουζακίτης, 1999,201-202)

8.4.3. Η αποτελεσματικότητα της οικογενειακής θεραπείας

1. Η οικογενειακή θεραπεία βοηθά τα μέλη της οικογένειας να εξετάσουν την συμπεριφορά που απορρέει από τους ρόλους τους και να βρουν νέους τρόπους επικοινωνίας.
2. Ο υπερβολικά στενός δεσμός ανάμεσα στο γονέα και στο παιδί χαλαρώνει ευκολότερα με την οικογενειακή παρά με την ατομική θεραπεία (που από την ίδια τη φύση της έχει την τάση να επιτείνει το χωρισμό γονέα-παιδιού).
3. Η οικογενειακή θεραπεία βοηθά τα μέλη της οικογένειας να αντιληφθούν την αμφιθυμία και τη σύγχυση που βιώνει ο έφηβος για τον αποχωρισμό.
4. Βοηθά την οικογένεια να κατανοήσει καλύτερα τη φύση της ασθένειας ή της αναπηρίας, και επιτρέπει στα μέλη να πάψουν να αισθάνονται ενοχές επειδή αποδίδουν αυτή την κατάσταση σε δική τους αμέλεια και /ή στο οικογενειακό περιβάλλον.(ο.π.:221,222)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η πτυχιακή εργασία μας αφορά βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με το θέμα “Ο ρόλος του πατέρα στη σύγχρονη οικογένεια και η συμβολή του στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (ηλικία 3-12 ετών)”. Η μελέτη και συγγραφή της πτυχιακής εργασίας στηρίχτηκε στη συγκέντρωση πληροφοριών που προέκυψε από:

- Επίσκεψη στις Δημοτικές βιβλιοθήκες Πατρών, Ιωαννίνων, Λάρισας, Θεσσαλονίκης.
- Αναζήτηση σχετικών βιβλίων και συγγραμμάτων στις βιβλιοθήκες του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών, του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πατρών, του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- Συγκέντρωση πληροφοριών από την Κοινωνική Υπηρεσία του Γ.Π.Ν.Π. “Ο Άγιος Ανδρέας”, τον Δικηγορικό Σύλλογο Πατρών, το Πρωτοδικείο Πατρών, τον Κοινωνικό Τομέα του Δήμου Πατρέων.
- Συλλογή υλικού από το διαδίκτυο.
- Μελέτη σχετικών του θέματος πτυχιακών εργασιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της μελέτης μας, όπως έχει διατυπωθεί ήταν να μελετήσουμε πώς ο ρόλος του πατέρα μέσα στη σύγχρονη οικογένεια επιδρά στην ψυχοκοινωνική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού (ηλικίας 3-12 ετών) καθώς και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του. Συγκεκριμένα μελετήσαμε παράγοντες οικογένεια, παιδική ηλικία, πατέρας, διαζύγιο, πένθος. Τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής μας μελέτης παρατίθενται πιο κάτω.

Είναι γεγονός ότι η οικογένεια έχει αλλάξει μορφή στις μέρες μας τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο και στον ελλαδικό χώρο. Από αγροτική έχει γίνει αστική.

Ο άνδρας έχει χάσει πλέον την εξουσία που είχε παλιότερα, η γυναίκα και τα παιδιά δεν υποτάσσονται στη θέλησή του. Ο άνδρας δεν είναι ο μοναδικός προμηθευτής-συντηρητής της οικογένειας και ο παππούς με τη γιαγιά δεν έχουν τον ίδιο ενεργό ρόλο στην άμεση φροντίδα και την κοινωνική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, όπως στο παρελθόν. Επιπλέον, το φεμινιστικό κίνημα και οι συνεχώς αυξανόμενες οικονομικές απαιτήσεις στον σύγχρονο τρόπο ζωής οδήγησαν τη γυναίκα στην εξωτερική εργασία και έγινε περισσότερο δυναμική και διεκδικητική με συνέπεια να αλλάξει και ο ρόλος της μέσα στο σπίτι αλλά και ως μητέρα και σύζυγος.

Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση το θεσμό της οικογένειας και επέφεραν κλονισμό στις σχέσεις άνδρα-γυναίκας. Παρατηρεί λοιπόν στις μέρες μας ραγδαία αύξηση των διαζυγίων ανάμεσα στα ζευγάρια.

Η οικογένεια λοιπόν, ο σημαντικότερος θεσμός της κοινωνίας, φαίνεται να δυσκολεύεται να ασκήσει το ρόλο της και τις υποχρεώσεις της απέναντι στα νεαρά μέλη της, τα παιδιά. Πρέπει οι γονείς να καλύψουν τις βιολογικές και ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού, να προσφέρουν αγάπη, να αποτελέσουν υγιή πρότυπα, να συνδράμουν μαζί με άλλους εξωοικογενειακούς παράγοντες (π.χ. σχολείο) στην κοινωνικοποίησή τους, να το εκπαιδεύσουν τόσο γνωστικά όσο και για τη ζωή του στην κοινωνία και μαζί με άλλους ανθρώπους. Δηλαδή η κοινωνία πρέπει να δεχτεί ενήλικες, ολοκληρωμένες προσωπικότητες, ψυχολογικά ώριμους χωρίς κατάλοιπα και τραύματα από την παιδική τους ηλικία μέσα από την ζωή στην οικογένεια.

Ο άνθρωπος το πρώτο περιβάλλον που γνωρίζει μετά τον ερχομό του στον κόσμο είναι η οικογένεια. Στους κόλπους της ζει κατά τη βρεφική και παιδική του ηλικία και σε όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου το παιδί επηρεάζεται άμεσα και αποκλειστικά από το οικογενειακό περιβάλλον.

Η παιδική ηλικία εκτείνεται από το έκτο έως το δωδέκατο έτος. Στην ηλικία αυτή το άτομο είναι εύπλαστο, παρουσιάζει μεγάλη μιμητικότητα, υπόκειται στην υποβολή, προσκολλάται στον πατέρα ή τη μητέρα ανάλογα με το φύλο του και εμφανίζει και ανταγωνισμό με τον γονέα του ίδιου φύλου. Δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί και εξαρτάται απόλυτα από τους γονείς του. Θέτει τις βάσεις για το χαρακτήρα που θα διαμορφώσει ως ενήλικας. Η σχέση του με τη μητέρα του αλλά και με τον πατέρα χωριστά επηρεάζει το παιδί ως προσωπικότητα, ψυχικά, στις μελλοντικές του σχέσεις με τους ανθρώπους, στη δική του οικογένεια που θα σχηματίσει αργότερα. Γι' αυτό και όταν οι σχέσεις γονείς-παιδί δεν λειτουργούν σωστά ή υπάρχει βίαιος αποχωρισμός από το οικογενειακό περιβάλλον ή από τον ένα από τους δύο γονείς, το παιδί τραυματίζεται και

“κουβαλάει” αυτά τα τραύματα στην πορεία της ζωής του. Είναι σημαντικό λοιπόν το παιδί να ζει και να μεγαλώνει σε ένα υγιές οικογενειακό περιβάλλον, να έχει κοντά του και τους δύο γονείς γιατί και ο πατέρας και η μητέρα είναι εξίσου σημαντικοί για εκείνο και για τη ζωή του.

Πολλοί έχουν ασχοληθεί με τη μοναδική σχέση της μητέρας με το παιδί. Το μικρό παιδί δεν μπορεί να ξεχωρίσει τον εαυτό του από τη μητέρα του. Η μητρική αγάπη δεν αναπληρώνεται και πρέπει να δίνεται αβίαστα στο παιδί. Η μητέρα αποτελεί τον συνδετικό κρίκο για το παιδί και τον υπόλοιπο κόσμο και το βοηθά στην ψυχοπνευματική του ανάπτυξη. Η μητέρα γίνεται το πρώτο παράδειγμα προς μίμηση για το άτομο στην παιδική ηλικία. Η προσωπικότητα της καλής μητέρας μένει βαθιά χαραγμένη στη συνείδηση του παιδιού. Η ποιότητα στη σχέση της μητέρας με το παιδί καθορίζει και το βαθμό ψυχολογικής ωριμότητας του παιδιού. Η απουσία της μητέρας από τη ζωή του παιδιού αφήνει ανεξίτηλα σημάδια στο χαρακτήρα του και στην ψυχοσωματική του υπόσταση. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι κορυφαιοί επιστήμονες έχουν ασχοληθεί μ’ αυτή τη σχέση και ότι αυτή ακριβώς η σχέση έχει υμνηθεί περισσότερο από κάθε άλλη με κάθε μορφή τέχνης.

Ωστόσο προκύπτει εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια όπως από αυτή την μελέτη.

Ο πατέρας επηρεάζει το παιδί ως προς την κοινωνικοποίησή του. Αν κάτι “χαλάσει”, στη σχέση αυτή τότε το παιδί φαίνεται να είναι “κουμπωμένο” και μαζεμένο και χωρίς θάρρος στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους. Γενικά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε με βεβαιότητα ύστερα από βιβλιογραφική μελέτη, ότι ο πατέρας είναι εκείνος που παρέχει ασφάλεια στην οικογένεια, την στηρίζει τόσο με την παρουσία του όσο και οικονομικά. Βοηθά τη μητέρα στην ανατροφή των παιδιών, της

συμπαραστέκεται ηθικά της προσφέρει την ηρεμία και τη σιγουριά που τόσο έχει ανάγκη.

Στα παιδιά ο πατέρας παρέχει πρότυπο, τα συνοδεύει στα παιχνίδια τους, γίνεται ο πρώτος δάσκαλός τους αφού τους μεταδίδει τα πρώτα ερεθίσματα από τον εξωτερικό κόσμο, βοηθάει να αποκοπεί το παιδί από τον ομφάλιο λώρο με τη μητέρα του.

Ξεχωριστή είναι η σχέση που αναπτύσσει ο πατέρας με την κόρη του και με το γιο του, λόγω των φρουδικών συμπλεγμάτων (Οιδιπόδειο και Ηλέκτρας) που εμφανίζονται και αναπτύσσονται κατά την παιδική ηλικία.

Ο πατέρας αποδεικνύεται πολύ χρήσιμος στην κόρη του αφού βοηθά να εξοικειωθεί με το άλλο φύλο, η μεταξύ τους σχέση προδικάζει και τις μελλοντικές σχέσεις της κόρης με το άλλο φύλο και την επηρεάζει στην επιλογή συντρόφου. Επίσης είναι εκείνος που με τα κοπλιμέντα του και την ενθάρρυνση θα σπλίσει το νεαρό κορίτσι με αυτοπεποίθηση στοιχείο απαραίτητο για τη ζωή της αργότερα ως γυναίκα, σύζυγος, μητέρα.

Το αγόρι σε κάποια περίοδο ανταγωνίζεται τον πατέρα του ως προς τη διεκδίκηση της μητέρας. Πέρα απ' αυτό όμως το μικρό αγόρι μέσα από τη σχέση με τον πατέρα του ισχυροποιεί το φύλο του, προετοιμάζεται κι εκείνος σωστά ως μελλοντικός πατέρας. Μια υγιής και σωστή σχέση πατέρα-αγοριού προετοιμάζει το παιδί πνευματικά, επαγγελματικά, κοινωνικά και ως προς τον ανδρικό του ρόλο. Το αγόρι θαυμάζει, μιμείται και λατρεύει τον πατέρα του και γι' αυτό μια καλή σχέση μαζί του και ένας σωστός πατέρας αποτελεί άριστο πρότυπο για εκείνο. Επίσης, ο πατέρας είναι εκείνος που θα συντροφεύει το αγόρι στα παιχνίδια του που αποτελούν μέσο μάθησης κατά την παιδική ηλικία.

Η μεγάλη αξία του πατρικού ρόλου διαφαίνεται και κατά την απουσία του λόγω επαγγέλματος (π.χ. ναυτικός), θανάτου και διαζυγίου από τη

μητέρα. Ειδικότερα το παιδί με το θάνατο του πατέρα του θρηνεί το χαμό του. Νιώθει να χάνει το στήριγμα του, το ένα "δεκανίκι" του για τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Ειδικότερα το αγόρι φαίνεται να αντιμετωπίζει πρόβλημα με την ταυτότητά του σχετικά με το φύλο του και το κορίτσι μεταφέρει τα βιώματα και τα συναισθήματα της σχετικά με την έλλειψη του στις σχέσεις της με το άλλο φύλο. Ο θάνατος του πατέρα και ένα διαζύγιο με συνέπεια τη στέρηση του πατέρα είναι για το παιδί "κρίσεις" στη ζωή του. Γι' αυτό το λόγο νιώθει έντονα τον πόνο, τη θλίψη, την ενοχή, το φόβο, το θυμό και την απελπισία. Θα χρειαστεί τη συμπαράσταση της μητέρας του και στήριξη του υπόλοιπου οικογενειακού περιβάλλοντος και του κοινωνικού για να ξεπεράσει ομαλά αυτή την απώλεια.

Σήμερα ο ρόλος του πατέρα δεν ασκείται όπως παλαιότερα. Ο ίδιος ο πατέρας "χάνεται" από το σπίτι και κατά συνέπεια από το παιδί του λόγω της καριέρας του. Τα διαζύγια έχουν αυξηθεί και οι μονογονεϊκές οικογένειες (μητέρα-παιδί), με επακόλουθο τα παιδιά και σ' αυτή την περίπτωση να στερούνται τον πατέρα τους. Η μητέρα που μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία μιας καλής σχέσης για τον πατέρα με το παιδί του έχει βγει και η ίδια από το σπίτι, ανταγωνίζεται τον άνδρα και φαίνεται να αδιαφορεί γι' αυτό της το ρόλο.

Όπως προκύπτει από έρευνες, ενήλικες που εμφανίζουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά φαίνεται να έχουν επηρεαστεί από την απουσία του πατέρα τους στη ζωή τους κατά την παιδική τους ηλικία. Το κράτος λοιπόν που τόσο προστατεύει τη μητρότητα και το παιδί, πρέπει να στηρίζει εξίσου και τον πατέρα κατανοώντας τη μεγάλη σημασία του ρόλου του. Ο θεσμός της οικογένειας σήμερα "περνάει" δύσκολες στιγμές και αυτό έχει επίπτωση και στην άσκηση του πατρικού ρόλου. Γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας. Δε θα ήταν σωστό να γυρίσουμε πίσω

χρονικά όπου ο πατέρας ασκούσε εξουσία στην οικογένεια και πολλές φορές γινόταν δυνάστης αλλά πρέπει να του αναγνωριστεί το δικαίωμα να βρίσκεται όσο το δυνατόν περισσότερο κοντά στα παιδιά του γιατί τον χρειάζονται όπως άλλωστε και τη μητέρα τους.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Οι προτάσεις που κάνουμε μετά από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας είναι οι εξής:

1. Εφαρμογή του Ν.Δ. 195/1974 και του Π.Δ. 891/1978, που προβλέπουν την πρόσληψη Κοινωνικών Λειτουργών στα σχολεία. Η συνεργασία του με την οικογένεια, μπορεί να επιλύσει προβλήματα που παρουσιάζονται και αφορούν τη σχέση γονέων με τα παιδιά και να τους παρέχει στήριξη σε περίπτωση απώλειας του ενός από τους δύο γονείς.
2. Συγκρότηση διεπιστημονικής ομάδας και δημιουργία σχολών γονέων με στόχο τη στήριξη της οικογένειας και τη παροχή βοήθειας στους γονείς για το μέγιστο των παιδιών.
3. Ενεργοποίηση της οικογένειας από ανάλογα προγράμματα, ώστε να γνωρίσουν και να αναγνωρίσουν τα μέλη της , το ρόλο του πατέρα και της σπουδαιότητας αυτού μέσα σ' αυτήν.
4. Δημιουργία συλλόγων για τον πατέρα.
5. Προώθηση μελετών για τον ρόλο του πατέρα και οργάνωση εκδηλώσεων, συνεδριών, ημερίδων για επιστήμονες και για το ευρύ κοινό.
6. Διακρατική συνεργασία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ένωσης για την αναβάθμιση του ρόλου του πατέρα και την προστασία του από την κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξάνδρου Κωνσταντίνος Α., *Οι Διαταραχές Συμπεριφοράς στην προσχολική, σχολική και εφηβική ηλικία*, Δανιά.
2. Ασπιώτης Αρ. Α., *Από τα Ψυχολογικά Προβλήματα του παιδιού*, τόμος πρώτος, Αθήνα, 1986.
3. Binnikot Nt., *Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός κόσμος*, Καστανιώτη Θ., Αθήνα, 1976.
4. Γεωργίου-Νίλσεν Μυρτώ, *Η οικογένεια στα αναγνωστικά του Δημοτικού*, Κέδρος, 1980.
5. Γιαννικοπούλου Α.Β., *Ψυχολογία προσαρμογής του παιδιού και του ενήλικου*, Γ' Έκδοση, Αθήνα, 1985.
6. Γκαρμπάρ Κλαιρ, Τεοντόρ Φρανσίς, *Η οικογένεια-Μωσαϊκό*, Πατάκη, Αθήνα, 1996.
7. Γκρίγκατ Ρολφ, *Κατανόηση για τους νέους*, Ένας σύμβουλος για ενήλικες και νέους, Νότος, Αθήνα.
8. Gottman John, συνεργάστηκε η Joan DeClaire, *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών, Πώς να μεγαλώσουμε παιδιά με συναισθηματική νοημοσύνη*, μετάφραση Ξενάκη Χρύσα, επιστημονική επιμέλεια Χατζηχρήστου Χρυσή, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.
9. Δρακουλίδης Ν.Ν., *Τα σωστά και τα λάθη για γονείς και παιδιά, Από τη γέννηση μέχρι την ενηλικίωση*, «Δίπτυχο», Αθήνα, 1983.
10. ΕΨΨΕΠ, *Ψυχολογικά θέματα παιδιών και εφήβων*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1993.
11. Ζαφείρης Αλέξανδρος Γ, Ζαφείρη Ελένη Α., Μουζακίτης Χρήστος Μ., *Οικογενειακή Θεραπεία, θεωρία και πρακτικές εφαρμογές*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.

12. Ιωαννίδης Ι.Δ., *Παιδαγωγική Ψυχολογία*, τόμος Β΄, κορφή, Αθήνα, 1996.
13. Καλούρη-Αντωνοπούλου Ράνυ, *Γενική Ψυχολογία*, «Ελλην», Αθήνα, 1994.
14. Κάνιτζ Άννε-Λόρε, *Πατέρας, Ο νέος ρόλος του άνδρα στην οικογένεια*, μετάφραση Κουναλάκη Αγγελική, Νότος, Αθήνα, 1981.
15. Κατάκη Δ. Χάρις, *Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας*, Κέδρος, Αθήνα, 1984.
16. Κουρετζής Λάκης-Άλκηστις, *Θεατρική Αγωγή*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, 1993.
17. Κρασανάκη Σ., *Ο πατρικός ρόλος*, Ηράκλειο, 1991.
18. Λακαν Ζακ, *Η οικογένεια, Τα οικογενειακά συμπλέγματα στη διαμόρφωση του ατόμου*, μετάφραση Βεργέτης Λ., Καστανιώτη, Αθήνα, 2000.
19. Λάνσκι Βίκυ, *Αντιμετωπίζοντας το παιδί μετά το διαζύγιο*, μετάφραση Ανδρεοπούλου Σ., Αναστασιάδη, Αθήνα, 1994.
20. Λεμπέση Λίτσα-Τσαφταρίδης Νικόλαος, *Μουσική αγωγή-Παιχνίδια με ήχους, ρυθμούς, μελωδίες*, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, 1994.
21. ΛεΣαν Έντα, *Μαθαίνοντας να λέμε αντίο στο γονιό που χάνεται*, μετάφραση Νάντσου Ε., Θυμάρι, Αθήνα, 1982.
22. Μαλισιώτη-Λοϊζου, *Συμβουλευτική Ψυχολογία*, Αθήνα, 1998.
23. Ματσανιώτης Ν., *Εμείς και το παιδί μας*, 10^η έκδοση, Αθήνα, 2000.
24. Μισέλ Α., *Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου*, μετάφραση-επιμέλεια Μουσούρου Α.Μ., Gutenberg, Αθήνα, 1998.
25. Μουδατσάκη Δ., *Οικογένεια και παιδί*, Ηράκλειο, 1995.

26. Μουσούρου Λ.Μ., *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*, Gutenberg, Αθήνα, 2000.
27. Μύλντορφ Μπερνάρ, *Ο ρόλος του πατέρα στην οικογένεια*, μετάφραση Παπακυριάκης Γιώργος, Οδυσσέας, Αθήνα, 1977.
28. Napier Augustus Y., *Το ζευγάρι ο εύθραυστος δεσμός*, μετάφραση Ρόκου Ήβη, επιμέλεια Καϊρη Μαρία, Γ' Έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
29. Οικονομάκου Φιλάνθη, *στο Παιδί και Έφηβος, Ψυχική Υγεία και Ψυχοπαθολογία*, τόμος 5, τεύχος 1, Καστανιώτη, Άνοιξη 2003.
30. Παπαδόπουλος Ν.Κ., *Ψυχολογία Σύγχρονη Πειραματική*, στ' έκδοση, Αθήνα, 2000.
31. Παπαϊωάννου Καλλιόπη, *Παιδιά-Γονείς Κοινωνικοί Λειτουργοί*, «Έλλην», Αθήνα, 2000.
32. Παπανδρέου Σπ.Α., *Εμείς και τα παιδιά μας*, Παγουλάτου, Αθήνα, 1971.
33. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., *Εξελικτική Ψυχολογία, Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, τόμος 1, Αθήνα, 1988.
34. Παρασκευόπουλος Ι.Ν., *εξελικτική ψυχολογία, Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση*, τόμος 2, Αθήνα, 1988.
35. Parry Glenys, *Ψυχολογικές κρίσεις και η αντιμετώπισή τους*, μετάφραση Ντενίζ Ρώντα, επιμέλεια Δεγλέρης Νίκος Ε., Β' έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.
36. Parke D. Ross, *Ο πατέρας, η συμβολή του στη διαμόρφωση του παιδιού*, μετάφραση Κελεσίδου Άννα, Κουτσούμπος, 1987.
37. Pittman Frank, *Ο άνδρας σε κρίση*, μετάφραση Ζώτος Αλέξιος Η., Β' έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.

38. Richards Martin, *Ο κύκλος της ζωής, Η βρεφική ηλικία, Ο κόσμος του νεογέννητου*, μετάφραση Ταρσούλη Γεωργία, Ψυχογιός, Αθήνα, 1982.
39. Σημειώσεις ΚΕΑ ΙΙΙ, Έ Εξάμηνο, Σχολή ΣΕΥΠΙ, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
40. Σημειώσεις Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας, Ά Εξάμηνο, Σχολή ΣΕΥΠΙ, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας.
41. Srock Benzamin, *Το παιδί και η φροντίδα του*, μετάφραση Βραχιώτη Π., Κοσμαδάκη, Αθήνα.
42. Σποκ Μπένζαμιν, *Το παιδί και η φροντίδα του*, μετάφραση Αϊδίνης Α., Κάκτος, Αθήνα, 1987.
43. Σταθόπουλος Πέτρος Α., *Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση*, με πρόλογο του καθηγητή Βασίλη Φίλια, 2^η έκδοση, Έλλην, Αθήνα, 1996.
44. Singly Francois, *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας, θεωρητική προσέγγιση στις μορφές της σύγχρονης οικογένειας*, μετάφραση Παλλαντίου Λήδα, Σαββάλας, Αθήνα, 1996.
45. Τζιννοτ Τζ. Χαϊμ, *μεταξύ γονέων και παιδιών, Νέες λύσεις σε παλιά προβλήματα*, μετάφραση Παπαρρόδου Ν.Κ., Μπεργάδη, Αθήνα, 1969.
46. Τσαούση Δ., *Η Κοινωνία του Ανθρώπου – Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*, Gutenberg, Αθήνα, 1987.
47. Τσαρδάκη Δ., *Διαδικασίες κοινωνικοποίησης*, Σκαραβαίος, Αθήνα, 1984.
48. Τσιάντης Γιάννης, *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*, τεύχος Α΄, Καστανιώτη, Αθήνα, 1991.
49. Τσιάντης Γιάννης, *Βασική Παιδοψυχιατρική*, τόμος πρώτος, Καστανιώτη, Αθήνα, 1994.
50. Φίλια Βασίλη – Παππά Πέτρου, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Gutenberg, Αθήνα, 1977.

51. Χαραλαμπίδης Βασίλης, *Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, εφαρμογή επιστημονικών αρχών στην οικογενειακή και σχολική αγωγή*, Gutenberg, Αθήνα, 1987.
52. Χαρονίτης Βασίλης Γ., *Το παιδί μου κι εγώ, Λύσεις στα καθημερινά προβλήματα του σημερινού παιδιού*, Κόσκουρας Δ.Χ., Αθήνα, 1979.
53. Χενς Ντήτριχ, *Η καταπιεστική οικογένεια*, μετάφραση Βαμβαλής Γ., Επίκουρος, Αθήνα, 1973.
54. Χουντουμάδη Αναστασία, *Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1994.
55. Χουρδάκη Μαρία, *Ψυχολογία της οικογένειας και εξελικτική-σχολική-εφηβείας*, έκδοση Γ', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1995.
56. Χουρδάκη Μ.- Μαρούδα Α.- Σταύρου Μ., *Θέματα προετοιμασίας για γάμο- συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια*, Αθήνα, 1989.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

1. Εγκυκλοπαίδεια Έγχρωμη Νέα Δομή, τόμος ένατος, «Δομή», Αθήνα, 1996.
2. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τόμος τεσσαρακοστός έβδομος, Πάπυρος.
3. Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό, 7^{ος} τόμος, Ελληνικά Γράμματα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Γιωσαφάτ Ματθαίος, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 9^ο και 10^ο, Αθήνα, 1988.
2. Σινανίδου Δ.Μ., *Ψυχολογική στήριξη στο παιδί που πενθεί την απώλεια ενός σημαντικού προσώπου. Συμβουλές στους γονείς*. Συμβουλευτική, Τεύχος 28, Αθήνα, 2001.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. Πληροφορίες από Internet, από τη διεύθυνση:
<http://www.medlook.net.gr>
2. Πληροφορίες από Internet, από τη διεύθυνση:
<http://www.paroutsas.jmc.gr>
3. Πληροφορίες από Internet, από τη διεύθυνση:
<http://www.ingr.com>

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

1. Μαράτου-Αλιπράντη Λ., *Οδηγός για γυναίκες-αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών*, ανακοίνωση στο 5^ο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Για Την Ισότητα Των Φύλων, Αθήνα, Δεκέμβριος 13, 2002, σελίδες 22,23.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2. Στους υπάλληλους επιτρέπεται η χορήγηση άδειας άνευ αποδοχών συνολικής διάρκειας έως δύο (2) ετών, ύστερα από αίτησή τους και γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου, για σοβαρούς ιδιωτικούς λόγους.

3. Υπάλληλος, του οποίου ο σύζυγος υπηρετεί στο εξωτερικό σε ελληνική υπηρεσία του Δημοσίου, νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή άλλου φορέα του δημοσίου τομέα ή σε υπηρεσία ή φορέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει και η Ελλάδα, δικαιούται να πάρει άδεια χωρίς αποδοχές μέχρι έξι (6) έτη συνεχώς ή και τμηματικά, εφόσον έχει συμπληρώσει διετή πραγματική υπηρεσία.

4. Στον υπάλληλο που αποδέχεται θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει η Ελλάδα, χορηγείται μετά από γνώμη του υπηρεσιακού συμβουλίου άδεια χωρίς αποδοχές μέχρι πέντε (5) έτη, η οποία μπορεί να παραταθεί με την ίδια διαδικασία για μια ακόμα πενταετία. Αν ο υπάλληλος δεν εμφανιστεί να αναλάβει καθήκοντα μέσα σε δύο (2) μήνες από τη λήξη της άδειας, θεωρείται ότι παραιτήθηκε αυτοδικαίως από την υπηρεσία.

5. Ο χρόνος της άδειας άνευ αποδοχών αποτελεί χρόνο πραγματικής υπηρεσίας μόνο στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων 1 και 4.

6. Κατά τη διάρκεια της άδειας της παρ. 4 ο υπάλληλος υποχρεούται να καταβάλλει τις νόμιμες κρατήσεις για κύρια και επικουρική ασφάλιση και τα ταμεία πρόνοιας, οι οποίες αντιστοιχούν στο βαθμό ή το μισθό της υπηρεσίας του στην Ελλάδα, στην οποία ανήκει οργανικά.

Άρθρο 52 Άδειες μητρότητας

1. Στις υπάλληλους οι οποίες κυφορούν χορηγείται άδεια μητρότητας με πλήρεις αποδοχές δύο (2) μήνες πριν και τρεις (3) μήνες μετά τον τοκετό. Η άδεια λόγω κυφορίας χορηγείται ύστερα από βεβαίωση του θεράποντα ιατρού για τον πιθανολογούμενο χρόνο τοκετού.

2. Όταν ο τοκετός πραγματοποιείται σε χρόνο μεταγενέστερο από αυτόν που είχε πιθανολογηθεί αρχικά, η άδεια που είχε χορηγηθεί παρατείνεται μέχρι την πραγματική ημερομηνία του τοκετού, χωρίς αυτή η παράταση να συνεπάγεται αντίστοιχη μείωση του χρόνου της άδειας που χορηγείται μετά τον τοκετό. Όταν ο τοκετός πραγματοποιηθεί σε χρόνο προγενέστερο από αυτόν που είχε αρχικά πιθανολογηθεί, το υπόλοιπο της άδειας χορηγείται μετά τον τοκετό, ώστε να εξασφαλιστεί συνολικός χρόνος πέντε (5) μηνών.

3. Σε κυφορούσες υπάλληλους που έχουν ανάγκη ειδικής θεραπείας, μετά την εξάντληση της αναρρωτικής άδειας με αποδοχές, χορηγείται κανονική άδεια κυφορίας με αποδοχές, μετά από βεβαίωση θεράποντος ιατρού και διευθυντή γυναικολογικής ή μαιευτικής κλινικής ή τμήματος δημοσίου νοσηλευτικού ιδρύματος.

4. Στις υπάλληλους που υιοθετούν τέκνο χορηγείται άδεια τριών (3) μηνών με πλήρεις αποδοχές εντός του πρώτου εξαμήνου μετά την περαίωση της διαδικασίας της υιοθεσίας, εφόσον το υιοθετημένο τέκνο είναι ηλικίας έως έξι (6) ετών.

5. Επιδόματα λόγω τοκετού, που καταβλήθηκαν στην υπάλληλο νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου λόγω υποχρεωτικής ασφάλισης σε ασφαλιστικούς οργανισμούς, εκπίπτουν από τις αποδοχές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της άδειας μητρότητας, εφόσον η ασφάλιση θεμελιώνεται και σε συνεισφορά του νομικού προσώπου.

Άρθρο 53

Δευκολύνσεις υπαλλήλων με οικογενειακές υποχρεώσεις

1. Η προβλεπόμενη από την παρ. 2 του άρθρου 51 άδεια χορηγείται υποχρεωτικά, χωρίς γνώμη υπηρεσιακού συμβουλίου, όταν πρόκειται για ανατροφή παιδιού ηλικίας έως και έξι (6) ετών.

2. Στις μητέρες υπαλλήλους ο χρόνος εργασίας μειώνεται κατά δύο (2) ώρες ημερησίως, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας έως δύο (2) ετών, και κατά μία (1) ώρα, εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας από δύο (2) έως τεσσάρων (4) ετών. Η μητέρα υπάλληλος δικαιούται εννέα (9) μήνες άδεια με αποδοχές για ανατροφή παιδιού, εφόσον δεν κάνει χρήση του κατά το προηγούμενο εδάφιο μετωπίμου ωραρίου.

3. Όταν ο ένας γονέας λάβει την άδεια της παρ. 1, ο άλλος δεν έχει δικαίωμα να κάνει χρήση των διευκολύνσεων της παρ. 2 για το ίδιο διάστημα.

4. Σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, την άδεια της παρ. 1 δικαιούται ο γονέας που ασκεί τη γαλική μέριμνα.

5. Οι υπηρεσίες υποχρεούνται να διευκολύνουν τους υπάλληλους που έχουν τέκνα τα οποία παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για να επισκέπτονται το σχολείο των παιδιών τους, με σκοπό την παρακολούθηση της σχολικής τους επίδοσης.

6. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου και καθορίζεται το ανώτατο όριο ημερών απουσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΑΝΑΡΡΩΤΙΚΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Άρθρο 54

Δικαίωμα αναρρωτικής άδειας

1. Ο υπάλληλος που έχει συμπληρώσει τριετή πραγματική υπηρεσία και είναι ασθενής ή χρειάζεται να αναρρώσει, δικαιούται αναρρωτική άδεια με αποδοχές τόσων μηνών όσα είναι τα έτη της υπηρεσίας του από την οποία αφαιρείται το σύνολο των αναρρωτικών άδειών που τυχόν έχει λάβει μέσα στην προηγούμενη πενταετία. Αναρρωτική άδεια χορηγούμενη χωρίς διακοπή δεν μπορεί να υπερβεί τους δώδεκα (12) μήνες.

2. Υπάλληλος με πραγματική υπηρεσία λιγότερη από τρία (3) έτη δικαιούται, για τους ίδιους λόγους, αναρρωτική άδεια με αποδοχές τόσων μηνών όσα τα έτη υπηρεσίας του, από την οποία αφαιρείται το σύνολο των αναρρωτικών άδειών που έχει μέχρι τότε λάβει.

Χρόνος υπηρεσίας τουλάχιστον έξι (6) μηνών θεωρείται ως πλήρες έτος.

3. Στην αναρρωτική άδεια συνυπολογίζονται και οι ημέρες απουσίας λόγω ασθένειας που προηγήθηκαν της άδειας.

4. Οι υπάλληλοι που πάσχουν από δυσίατα νοσήματα δικαιούνται αναρρωτικές άδειες, των οποίων η διάρκεια είναι διπλάσια από τη διάρκεια των άδειών των προηγούμενων παραγράφων.

5. Τα δυσίατα νοσήματα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας.

ήλου και θίγουν το κύρος της υπηρεσίας του.

11. Μετά τη λήξη της εκπαιδευτικής άδειας ο δικαστικός υπάλληλος έχει υποχρέωση να παραμείνει στην υπηρεσία για χρονικό διάστημα τριπλάσιο της διάρκειας της άδειας. Αν δεν εκπληρώσει την υποχρέωση αυτή, ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να επιστρέψει τις αποδοχές που έλαβε κατά το χρόνο της άδειας. Στην περίπτωση αυτή ο χρόνος της άδειας δεν υπολογίζεται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας.

12. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης μπορούν να καθορίζονται οι ειδικότερες υποχρεώσεις του δικαστικού υπαλλήλου κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής άδειας, ο τρόπος ελέγχου της τήρησης των υποχρεώσεων αυτών και κάθε σχετική λεπτομέρεια. Με όμοια απόφαση μπορεί να καθοριστεί και η διαδικασία για τη διαπίστωση της γνώσης της ξένης γλώσσας που απαιτείται κατά την παράγραφο 4.

Άρθρο 43 Αναρρωτικές άδειες

1. Ο δικαστικός υπάλληλος που είναι ασθενής ή χρειάζεται να αναρρώσει δικαιούται αναρρωτική άδεια με πλήρεις αποδοχές διάρκειας τόσων μηνών όσα είναι τα έτη της υπηρεσίας του, μετ' αφαίρεση του συνόλου των αναρρωτικών αδειών που τυχόν έχει λάβει κατά την προηγούμενη πενταετία.

Δικαστικός υπάλληλος με υπηρεσία μικρότερη από τρία (3) έτη δικαιούται αναρρωτική άδεια τριών (3) μηνών εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις. Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου χρόνος υπηρεσίας έξι (6) μηνών θεωρείται ως πλήρες έτος.

2. Αναρρωτική άδεια χορηγούμενη χωρίς διακοπή δεν μπορεί να υπερβεί τους δώδεκα (12) μήνες.

3. Στις περιπτώσεις δυσίατων νοσημάτων η διάρκεια της αναρρωτικής άδειας, την οποία δικαιούται ο δικαστικός υπάλληλος, είναι διπλάσια από τα όρια που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2.

4. Στο χρόνο της αναρρωτικής άδειας συνυπολογίζονται και οι ημέρες απουσίας λόγω ασθενείας του δικαστικού υπαλλήλου, που προηγήθηκαν της άδειας.

5. Ως προς τη διαδικασία διαπίστωσης της ασθενείας, τον τρόπο χορήγησης της αναρρωτικής άδειας και τον καθορισμό των δυσίατων νοσημάτων, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους.

Άρθρο 44 Ειδικές άδειες

1. Σε δικαστικό υπάλληλο που φοιτά σε σχολείο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χορηγείται, ύστερα από αίτησή του, άδεια έως είκοσι (20) εργάσιμων ημερών, κάθε ημερολογιακό έτος, με πλήρεις αποδοχές, για τη συμμετοχή του σε εξετάσεις. Η άδεια αυτή χορηγείται συνεχώς ή τμηματικά κατά τη διάρκεια των εξεταστικών περιόδων για όσα έτη απαιτούνται κατά σχολή για τη λήψη του οικείου τίτλου σπουδών και για τρεις (3) ακόμη εξεταστικές περιόδους.

2. Χορηγείται άδεια έως δέκα (10) εργάσιμων ημερών ανά διετία, με πλήρεις αποδοχές, ύστερα από αίτησή του, σε δικαστικό υπάλληλο, ο οποίος λαμβάνει μέρος σε διαγωνισμό ή εξετάσεις για να λάβει υποτροφία ή για να επιλεγεί για φοίτηση σε κύκλους μεταπτυχιακών

σπουδών σε θέματα που σχετίζονται με το αντικείμενο της υπηρεσίας του, καθώς και σε εκείνον, ο οποίος συμμετέχει σε συνέδρια, σεμινάρια και κάθε είδους συναντήσεις επιστημονικού χαρακτήρα, εφόσον η συμμετοχή του κρίνεται επωφελής για την υπηρεσία.

3. Χορηγείται στο δικαστικό υπάλληλο άδεια απουσίας, με πλήρεις αποδοχές, τριών (3) εργάσιμων ημερών όταν συνάπτει γάμο, δύο (2) εργάσιμων ημερών όταν αποκτά τέκνο και τριών (3) εργάσιμων ημερών σε περίπτωση θανάτου συζύγου, ή συγγενούς, εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, έως και δεύτερου βαθμού.

4. Δικαστικός υπάλληλος, ο οποίος πάσχει ή έχει σύζυγο ή τέκνο που πάσχει από νόσημα, για το οποίο απαιτούνται τακτικές μεταγγίσεις αίματος ή αιμοκαθάρσεις, δικαιούται άδεια έως είκοσι (20) εργάσιμων ημερών, κάθε ημερολογιακό έτος, με πλήρεις αποδοχές.

5. Ο δικαστικός υπάλληλος δικαιούται άδεια έως τριών (3) εργάσιμων ημερών, με πλήρεις αποδοχές, για τη συμμετοχή σε δίκη, για την οποία απαιτείται η αυτοπρόσωπη παρουσία του.

6. Διατάξεις, με τις οποίες προβλέπεται η χορήγηση άλλων ειδικών αδειών στους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους, ισχύουν και για τους δικαστικούς υπαλλήλους.

Άρθρο 45 Συνδικαλιστικές άδειες

Ως προς τις συνδικαλιστικές άδειες των δικαστικών υπαλλήλων εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν εκάστοτε για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους.

Άρθρο 46 Άδειες χωρίς αποδοχές

1. Ο δικαστικός υπάλληλος, εφόσον οι ανάγκες της υπηρεσίας το επιτρέπουν, μπορεί να λαμβάνει κάθε ημερολογιακό έτος άδεια απουσίας τριάντα (30) ημερών, χωρίς αποδοχές.

2. Πέρα από την άδεια της προηγούμενης παραγράφου, επιτρέπεται να χορηγείται στους δικαστικούς υπαλλήλους για σοβαρούς ιδιωτικούς λόγους, ύστερα από αίτησή τους και γνώμη του δικαστικού (υπηρεσιακού) συμβουλίου, άδεια χωρίς αποδοχές, της οποίας η διάρκεια, συνεχής ή διακεκομμένη, δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά τη διετία.

3. Ο δικαστικός υπάλληλος, αν έχει σύζυγο που υπηρετεί στο εξωτερικό, σε ελληνική υπηρεσία του Δημοσίου, νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή άλλου φορέα του δημοσίου τομέα ή σε υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει η Ελλάδα, δικαιούται άδεια χωρίς αποδοχές, διάρκειας, συνεχούς ή διακεκομμένης, έως έξι (6) ετών, εφόσον έχει συμπληρώσει διετή πραγματική υπηρεσία.

4. Σε δικαστικό υπάλληλο που αποδέχεται θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή σε διεθνή οργανισμό, στον οποίο μετέχει η Ελλάδα, χορηγείται, ύστερα από γνώμη του δικαστικού (υπηρεσιακού) συμβουλίου, άδεια χωρίς αποδοχές έως πέντε (5) ετών που μπορεί να παραταθεί με την ίδια διαδικασία για πέντε (5) ακόμη έτη. Η άδεια αυτή λήγει αυτοδικαίως αν ο δικαστικός υπάλληλος αποχωρήσει από την παραπάνω θέση. Αν ο δικαστικός υπάλληλος δεν εμφανιστεί να αναλάβει καθήκοντα μέσα σε δύο (2) μήνες από τη λήξη της άδειας, θεωρείται ότι παραιτήθηκε από την υπηρεσία.

✓ Άρθρο 53
Χρόνος εργασίας

1. Ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να εργάζεται ανελλιπώς κατά το χρόνο που ορίζεται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. Εφόσον έκτακτες και εξαιρετικές υπηρεσιακές ανάγκες το επιβάλλουν, ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να εργαστεί και πέραν από το χρόνο εργασίας ή σε μη εργάσιμες ημέρες. Στην περίπτωση αυτή, ως προς το δικαίωμα αποζημίωσης, προσαύξησης του μισθού ή παροχής ημερών απουσίας, εφαρμόζονται οι διατάξεις που κάθε φορά ισχύουν για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους.

2. Για τους δικαστικούς υπαλλήλους ο χρόνος εργασίας μειώνεται κατά δύο (2) ώρες ημερησίως εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας έως ενός (1) έτους, και κατά μία (1) ώρα εφόσον έχουν τέκνα ηλικίας από ενός (1) έως τεσσάρων (4) ετών. Το δικαίωμα αυτό έχει ο δικαστικός υπάλληλος μόνο αν ο άλλος γονέας εργάζεται και δεν ασκεί όμοιο δικαίωμα ούτε κάνει χρήση γονικής άδειας. Αν το δικαίωμα ασκεί ο πατέρας, το μειωμένο ωράριο ισχύει μετά τη λήξη της άδειας μητρότητας της μητέρας. Σε περίπτωση διάστασης, διαζυγίου, χηρείας ή γέννησης τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του, ο δικαστικός υπάλληλος ασκεί το δικαίωμα που προβλέπεται στην παρούσα παράγραφο εφόσον έχει την επιμέλεια του τέκνου.

Άρθρο 54
Δήλωση περιουσιακών στοιχείων

1. Ο δικαστικός υπάλληλος υποχρεούται μέσα σε τρεις (3) μήνες από το διορισμό του, να δηλώσει εγγράφως στην προϊσταμένη του αρχή την περιουσιακή του κατάσταση, καθώς και την περιουσιακή κατάσταση του ή της συζύγου και των ανήλικων τέκνων του. Αν ο γάμος τελέστηκε μετά το διορισμό του, ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να δηλώσει την περιουσιακή κατάσταση του ίδιου και του ή της συζύγου μέσα σε τρεις (3) μήνες από την τέλεσή του.

2. Ο δικαστικός υπάλληλος υποχρεούται να υποβάλλει το Μάρτιο κάθε τρίτου έτους δήλωση για τυχόν μεταβολές των περιουσιακών στοιχείων του ίδιου, του ή της συζύγου και των ανήλικων τέκνων του. Αν δεν υπάρχουν μεταβολές, υποβάλλεται αρνητική δήλωση.

3. Η προϊσταμένη αρχή ελέγχει την ακρίβεια της δήλωσης του δικαστικού υπαλλήλου και μπορεί να ζητεί διευκρινήσεις για τα στοιχεία που έχουν υποβληθεί. Η παραλείψη υποβολής ή η ανακρίβεια της δήλωσης περιουσιακών στοιχείων συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

4. Αν από τον τρόπο διαβίωσης του δικαστικού υπαλλήλου ή από την απόκτηση κινητής ή ακίνητης περιουσίας δυσανάλογης με τις αποδοχές του και από την εν γένει περιουσιακή του κατάσταση δημιουργούνται υπόνοιες για την προέλευση των εισοδημάτων και της περιουσίας του, η προϊσταμένη αρχή υποχρεούται να διενεργήσει σχετική έρευνα.

5. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζεται το έντυπο δήλωσης περιουσιακής καταστάσεως που υποβάλλεται κατά το παρόν άρθρο.

Έως ότου εκδοθεί η απόφαση αυτή οι δικαστικοί υπάλληλοι υποβάλλουν τη δήλωση με βάση το έντυπο που ισχύει για τους δικαστικούς λειτουργούς.

Άρθρο 55
Άσκηση ιδιωτικού έργου με αμοιβή

1. Απαγορεύεται στο δικαστικό υπάλληλο να ασκεί ι-

διωτικό έργο ή εργασία με αμοιβή. Κατ' εξαίρεση η άσκησή τους επιτρέπεται ύστερα από άδεια, εφόσον συμβιβάζεται με τα καθήκοντα της θέσης του δικαστικού υπαλλήλου και δεν παρεμποδίζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του.

2. Η άδεια της προηγούμενης παραγράφου χορηγείται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ύστερα από αιτιολογημένη σύμφωνη γνώμη του οικείου δικαστικού (υπηρεσιακού) συμβουλίου, και μπορεί να ανακαλείται με την ίδια διαδικασία. Ο δικαστικός υπάλληλος οφείλει να αναφέρει στην προϊσταμένη αρχή την έναρξη άσκησης ιδιωτικού έργου ή εργασίας.

3. Απαγορεύεται στο δικαστικό υπάλληλο η κατ' επάγγελμα άσκηση εμπορίας, η συμμετοχή του σε ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη εταιρεία ή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ή σε κοινοπραξία.

4. Ειδικές απαγορευτικές διατάξεις διατηρούνται σε ισχύ.

Άρθρο 56

Συμμετοχή σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου

1. Ο δικαστικός υπάλληλος υποχρεούται να δηλώνει στην υπηρεσία του τη συμμετοχή του σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου οποιασδήποτε μορφής, εκτός των σωματείων.

2. Ο δικαστικός υπάλληλος απαγορεύεται να είναι διαχειριστής προσωπικής εμπορικής εταιρείας ή εταιρείας περιορισμένης ευθύνης ή διευθύνων ή εντεταλμένος σύμβουλος ανώνυμης εταιρείας και να μετέχει στη διοίκηση ανώνυμης εταιρείας. Ο δικαστικός υπάλληλος επιτρέπεται να συμμετέχει σε συνεταιρισμό ή στη διοίκησή του, ύστερα από άδεια που χορηγείται με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του προηγούμενου άρθρου.

3. Απαγορεύεται η απόκτηση από το δικαστικό υπάλληλο, τη σύζυγο ή τα ανήλικα τέκνα του μετοχών ανώνυμης εταιρείας, η οποία με οποιονδήποτε τρόπο συναλλάσσεται ή συνεργάζεται με την υπηρεσία του. Ο δικαστικός υπάλληλος, ο οποίος κατά το διορισμό του κατέχει μετοχές ανώνυμης εταιρείας που εμπίπτει στην περίπτωση αυτή ή τις αποκτά κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του λόγω κληρονομίας, υποχρεούται να υποβάλει σχετική δήλωση στην υπηρεσία του και μέσα σε ένα (1) έτος να μεταβιβάσει τις μετοχές αυτές.

Κατά το διάστημα που μεσολαβεί έως τη μεταβίβαση των μετοχών, ο δικαστικός υπάλληλος εμπίπτει στο κώλυμα συμφέροντος που προβλέπεται στο άρθρο 59.

4. Ειδικές διατάξεις που αφορούν συμμετοχή σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και θεσπίζουν πρόσθετους περιορισμούς για τους δημόσιους διοικητικούς υπαλλήλους, εφαρμόζονται και για τους δικαστικούς υπαλλήλους.

5. Επιτρέπεται η συμμετοχή δικαστικού υπαλλήλου σε διοίκηση νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, το οποίο ελέγχεται από το Δημόσιο, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης ή δημόσιας επιχείρησης, εφόσον η συμμετοχή αυτή προβλέπεται από ειδικές διατάξεις.

Άρθρο 57

Εργα ασυμβίβαστα

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 5 του προηγούμενου άρθρου, απαγορεύεται στους δικα-

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ

18 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ

25

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1329

ως Κώδικα του Σχεδίου Νόμου: «Εφαρμογή συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρών και γυναικών στον Αστικό Κώδικα, τον Εισαγωγικό του Νότην Έμπορικη Νομοθεσία και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός διατάξεων του Αστικού Κώδικα που αφορούν το οικογενειακό Δίκαιο».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ροῦμεν καὶ ἐκδίδομεν τὸν κατωτέρω ὑπὸ τῆς Βουλῆς, δέντα νόμον:

Πρῶτο ἄρθρο.

ρῶνεται ὡς Κώδικας τὸ ἀκόλουθο Σχέδιο Νόμου πὸν ἔχθηκε ἀπὸ τῆ Νομοπαρασκευαστικῆ Ἐπιτροπῆ ἢ ὁποία οτήθηκε σύμφωνα κα) μετὸ ἄρθρο 1 τοῦ Ν. 1237/1982) μετὴν ἀπόφαση ἀριθμ. 30394/26.4.82 τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὃ δὲ χρόνος λειτουργίας τῆς παραρῆ βῆσει τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ Ν. 1290/1982.

«ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

μογή τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ισότητος ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν στὸν Αστικὸ Κώδικα, τὸν Εἰσαγωγικὸ τοῦ νόμου, τὴν Ἐμπορικὴ Νομοθεσίαν καὶ τὸν Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας, καθώς καὶ μερικός ἐκσυγχρονισμός τῶν διατάξεων τοῦ Αστικού Κώδικα πὸν ἀφοροῦν τὸ Οἰκογενειακὸ Δίκαιο.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Ἄρθρο 1.

ὰ ἄρθρα 14 ἕως καὶ 22 καὶ τὸ ἄρθρο 30 τοῦ Αστικού Κώδικα ἀντικαθίστανται ὡς ἐξῆς:

Ἄρθρο 14. Προσωπικὲς σχέσεις τῶν συζύγων. Οἱ προσωπικὲς σχέσεις τῶν συζύγων ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς ἐπιμέλειάς τους, ἐφόσον ὁ ἕνας τῆ διατηρεῖ· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς συζυγίας τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα πρὸς τὸ ὁποῖο οἱ σύζυγοι συνδέονται στενότερα.

Ἄρθρο 15. Περιουσιακὲς σχέσεις τῶν συζύγων. Οἱ περιουσιακὲς σχέσεις τῶν συζύγων διέπονται ἀπὸ τὸ δικαίωμα πὸν ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς ἐπιμέλειάς τους, ἐφόσον ὁ ἕνας τῆ διατηρεῖ· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς συζυγίας τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα πρὸς τὸ ὁποῖο οἱ σύζυγοι συνδέονται στενότερα.

Ἄρθρο 16. Διαζύγιο καὶ δικαστικὸς χωρισμός. Τὸ διαζύγιο καὶ ὁ δικαστικὸς χωρισμός ρυθμίζονται ἀπὸ τὸ δικαίωμα πὸν ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς ἐπιμέλειάς τους, ἐφόσον ὁ ἕνας τῆ διατηρεῖ· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου κοινῆς συζυγίας τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα πρὸς τὸ ὁποῖο οἱ σύζυγοι συνδέονται στενότερα.

Ἄρθρο 17. Τέκνο γεννημένο σὲ γάμο. Ἡ ιδιότητα τέκνου ὡς γεννημένου σὲ γάμο κρίνεται κατὰ τὸ δικαίωμα πὸν διέπει τὴν προσωπικὴν σχέση τῆς μητέρας καὶ τοῦ συζύγου τῆς κατὰ τὸ χρόνο τῆς γέννησης τοῦ τέκνου ἢ, ἂν ὁ γάμος τους ἔχει λυθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση, κατὰ τὸ χρόνο τῆς λύσης τοῦ γάμου.

Ἄρθρο 18. Σχέσεις γονέων καὶ τέκνου. Οἱ σχέσεις μεταξὺ γονέων καὶ τέκνου ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς ἰθαγένειάς τους· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς συνήθους διαμονῆς τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγένειας τοῦ τέκνου.

Ἄρθρο 19. Τέκνο χωρὶς γάμο τῶν γονέων του. Οἱ σχέσεις μητέρας καὶ τέκνου, πὸν γεννήθηκε χωρὶς γάμο τῶν γονέων του, ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς ἰθαγένειάς τους· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς συνήθους διαμονῆς τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγένειας τῆς μητέρας.

Ἄρθρο 20. Οἱ σχέσεις πατέρα καὶ τέκνου, πὸν γεννήθηκε χωρὶς γάμο τῶν γονέων του, ρυθμίζονται κατὰ σειρά: 1. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς ἰθαγένειάς τους· 2. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας κοινῆς συνήθους διαμονῆς τους· 3. ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγένειας τοῦ πατέρα.

Ἄρθρο 21. Οἱ σχέσεις μητέρας καὶ πατέρα τέκνου, πὸν γεννήθηκε χωρὶς γάμο τους, ρυθμίζονται κατὰ σειρά ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς τελευταίας, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κύησης, κοινῆς ἐπιμέλειάς τους, συνήθους διαμονῆς ἢ ἀπλῆς διαμονῆς.

Ἄρθρο 22. Ἐξομοίωση πρὸς τέκνο γεννημένο σὲ γάμο. Ἡ ἐξομοίωση τέκνου γεννημένου χωρὶς γάμο τῶν γονέων του μετὰ τὸν γάμο, πρὸς τέκνο γεννημένο σὲ γάμο, ρυθμίζεται ἀπὸ τὸ δικαίωμα πὸν διέπει τὴν προσωπικὴν σχέση τῆς μητέρας καὶ τοῦ συζύγου ἀμέσως μετὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου. Ἡ ἐξομοίωση μετὰ τὴν ἀρχὴν ρυθμίζεται ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγένειας τοῦ πατέρα κατὰ τὸ χρόνο τῆς πράξης ἢ, ἂν αὐτὴ ἐπιχειρεῖται μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα, κατὰ τὸ χρόνο τοῦ θανάτου του.

Ἄρθρο 30. Ἐλλειψη ἰθαγένειας καὶ συνήθους διαμονῆς. Ἐφόσον ὁ νόμος δὲν καθιερώσει ἄλλη ρύθμιση, ἂν τὸ πρόσωπο δὲν ἔχει ἰθαγένεια, ἐφαρμόζεται στὴ θέση τοῦ δικαίου τῆς ἰθαγένειας τὸ δικαίωμα τῆς συνήθους διαμονῆς καὶ, ἂν δὲν ἔχει συνήθη διαμονή, τὸ δικαίωμα τῆς ἀπλῆς διαμονῆς.

Ἄρθρο 2.

Τὸ ἄρθρο 55 τοῦ Αστικού Κώδικα καταργεῖται, τὰ δὲ ἄρθρα 51 καὶ 56 ἀντικαθίστανται ὡς ἐξῆς:

Ἄρθρο 51. Κατοικία. Τὸ πρόσωπο ἔχει κατοικία τὸν τόπον τῆς κτήσεως καὶ κτήσεως ἐγκατάστασής του. Κανένας δὲν μπο-

Άρθρο 1351. Ὁ ἀνίκανος γιά δικαιοπραξία δὲν μπορεῖ νὰ γίνει γάμος. Ἐπιτρέπεται ὅμως ὁ γάμος στὸν νομίμως ἀρραβωνισμένο.

Άρθρο 1352. Τὸ πρόσωπο πού τελεῖ ὑπὸ δικαστικὴ ἀντίσφραγιση γάμο μετὰ τὴ συναίνεση τοῦ ἀντιλήπτορά του. Ἐν ὑπόθεσι ἀρνεῖται νὰ συναίνεσει, τὸ δικαστήριον μπορεῖ, ἐὰν ἀκούσει, νὰ δώσει τὴν ἀδεία γιά τὴ σύναψη τοῦ γάμου, ἐὰν τὸ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον αὐτοῦ πού τελεῖ ὑπὸ ἀντίσφραγισης.

Άρθρο 13.

Άρθρα 1359, 1362 καὶ 1365 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα ἀρραβωνίζονται.

Άρθρο 14.

Άρθρα 1372, 1373, 1378 καὶ 1382 ἕως 1384 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα ἀντικαθίστανται ὡς ἐξῆς:

Άρθρο 1372. Ἀκυρὸς καὶ ἀνυπόστατος γάμος. Ἀκυρὸς ὁ γάμος πού ἐγίνε κατὰ παράβαση τῶν ἀρθρῶν 1350 ἕως 1352, 1354, 1356, 1357 καὶ 1360. Δὲν εἶναι ὁ γάμος, ἐφόσον ἔχει γίνει ἡ δήλωση τοῦ ἀρθρου 1371 πρὸς τὸν δήμαρχο ἢ τὸν πρέσβη τοῦ κοινοῦ τοῦ ἀναπληρωτῆ τους, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν παραλειφθεῖ οἱ ἄλλοι ὅροι τῆς τέλεσης.

Ὁ γάμος πού ἐγίνε χωρὶς νὰ τηρηθεῖ καθόλου ἓνας ἀπὸ τοὺς ὅρους, πού προδίδονται στὸ ἀρθρο 1367, εἶναι ἀνυπόστατος.

Άρθρο 1373. Ἡ ἀκυρότητα τοῦ γάμου αἰρεται: 1. ἂν, ἐν περιπτώσει τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ ἀρθρου 1350, οὐκ ἔσται ἐλεύθερη καὶ πλήρης συμφωνία τῶν συζύγων ἢ ἂν, ἐν τῇ ἐπιπτώσει τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἀρθρου 1350, δοθεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ἀδεία τοῦ δικαστηρίου ἢ ὁ σύζυγος, ἀφοῦ συμπληρώσει τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς ἡλικίας ἀναγνωρίζουσι τὸν γάμο. 3. ἂν, ἐν τῇ ἐπιπτώσει τοῦ ἀρθρου 1351, ὁ σύζυγος, ἀφοῦ γίνει ἰκανὸς γιά δικαιοπραξία, ἀναγνωρίζουσι τὸν γάμο. 4. ἂν, ἐν τῇ ἐπιπτώσει τοῦ ἀρθρου 1352, ὁ ἀντιλήπτορας, τὸ δικαστήριον ἢ ὁ ἴδιος ὁ σύζυγος, ἀφοῦ γίνει ἰκανός, ἐγκρίνει τὸ γάμο.

Άρθρο 1378. Ποιὸς ἐνάγει γιά ἀκύρωση. Ἡ ἀγωγή γιά ἀκύρωση τοῦ γάμου μπορεῖ νὰ ἀσκηθεῖ: 1. στὶς περιπτώσεις τῶν ἀρθρῶν 1350 ἕως 1352, 1354, 1356, 1357 καὶ 1360 ἀπὸ τοὺς συζύγους καὶ ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἔχει ἔννομο συμφέρον, ὡς καὶ ἀπὸ τὸν εἰσαγγελέα αὐτεπαγγέλτως. 2. στὶς περιπτώσεις τῶν ἀρθρῶν 1374 καὶ 1375 μόνον ἀπὸ τὸν σύζυγο πλανήθηκε ἢ ἀπειλήθηκε, ὅχι ὅμως ἀπὸ τοὺς κληρονόμους του.

Άρθρο 1382. Τὰ τέκνα ἀπὸ τὸ γάμο πού ἀκυρώθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν τέκνον γεννημένου σὲ γάμο.

Άρθρο 1383. Νομιζόμενος γάμος. Ἐὰν κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου ἀγνοοῦσαν τὴν ἀκυρότητα καὶ οἱ δύο σύζυγοι ἢ τὴν ἀκυρότητα ὁ ἓνας μόνον ἀπὸ αὐτοῦ, ἢ ἀκύρωση ἐναρθεῖ ὡς ἐπὶ αὐτοῦ ἢ αὐτὸν πού τὴν ἀγνοοῦσε μόνον γιά τὸ μέλλον. Ὁ σύζυγος πού ἀγνοοῦσε μόνος κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου ἀκυρότητα ἔχει, ἐν τῇ ἐπιπτώσει τῆς ἀκύρωσης, ἐναντίον τοῦ ἄλλου συζύγου πού γνώριζε ἐξέφραξη τὴν ἀκυρότητα καὶ, ἐὰν αὐτὸς πέθανε μετὰ τὴν ἀκύρωση τοῦ γάμου, κατὰ τῶν κληρονόμων του δικαίωμα διατροφῆς σύμφωνα μετὰ τὶς διατάξεις τῆς ἐπιπτώσεως τῆς ἀκύρωσης, ἐφαρμοζόμενες ἀναλογικῶς.

Άρθρο 1384. Τὸ δικαίωμα τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἀρθρου 1378 ἀνήκει καὶ στὸν σύζυγο πού ἐξαναγκάστηκε νὰ τελέσει γάμο μετὰ ἀπειλή, κατὰ τρόπο παράνομο ἢ ἐπιβληθέν πρὸς τὰ χρηστά ἤθη, ἂν ὁ γάμος ἀκυρωθεῖ ἢ λυθεῖ τὸ θάνατό τοῦ ἄλλου συζύγου.

Άρθρο 15.

Ἡ Κεφάλαια Τέταρτο καὶ Πέμπτο τοῦ Τέταρτου Βιβλίου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα συγχωνεύονται σὲ ἓν ἕνα Τέταρτο Κεφάλαιον μετὰ τίτλο: «Σχέσεις τῶν συζύγων ἀπὸ τὸν γάμο».

Καταργοῦνται ὅλες οἱ διατάξεις τοῦ Ἐκτου Κεφαλαίου τοῦ Τέταρτου Βιβλίου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα (ἄρθρα 1406 ἕως 1437), πού ἀφοροῦν τὴν προίκα.

Κάθε περιουσιακὴ ἐπίδοσις πού ἀποτελεῖ σύστασις προίκα εἶναι ἀκυρὴ ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ τοῦ νόμου.

Οἱ διατάξεις τῶν παλαιῶν Τέταρτου καὶ Πέμπτου Κεφαλαίων τοῦ Τέταρτου Βιβλίου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα (ἄρθρα 1386 ἕως 1396 καὶ 1397 ἕως 1405), καὶ ὡς καὶ τὰ ἄρθρα 1406 ἕως 1416 τοῦ Ἐκτου Κεφαλαίου, πού καταργοῦνται μετὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον, ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες διατάξεις, οἱ ὁποῖες ἐντάσσονται στὸ νέο Τέταρτο Κεφάλαιον:

«ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Άρθρο 1386. Ὑποχρέωσις γιά συμβίωσις. Ὁ γάμος παρὰ τὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τοὺς συζύγους ἀμοιβαία ὑποχρέωσις γιά συμβίωσις, ἐφόσον ἡ σχετικὴ ἀξίωσις δὲν ἀποτελεῖ κατάχρησις δικαιώματος.

Άρθρο 1387. Ρύθμισις τοῦ συζυγικοῦ βίου. Οἱ σύζυγοι ἀποφασίζουσι ἀπὸ κοινοῦ γιά κάθε θέμα τοῦ συζυγικοῦ βίου. Ἐὰν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς συζύγους θρῖσκειται σὲ φυσικὴ ἢ νομικὴ ἀδυναμία, ἀποφασίζει μόνος του ὁ ἄλλος.

Ἡ ρύθμισις, ἀπὸ τοὺς συζύγους, τοῦ κοινοῦ τοῦ βίου πρέπει νὰ μὴ ἐμποδίζει τὴν ἐπαγγελματικὴ καὶ τὴν ὑπόλοιπὴ δραστηριότητα τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ παρεμβάλλει ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς προσωπικότητάς του.

Άρθρο 1388. Ἐπώνυμο τῶν συζύγων. Μετὰ τὸν γάμο δὲν μεταβάλλεται τὸ ἐπώνυμο τῶν συζύγων, ὡς πρὸς τὶς ἑνωμένες σχέσεις τους.

Στὶς κοινωνικὰς σχέσεις ὁ κάθε σύζυγος μπορεῖ, ἐφόσον σ' αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ ὁ ἄλλος, νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ ἐπώνυμο τοῦ τελευταίου ἢ νὰ τὸ προθέτει στὸ δικό του.

Άρθρο 1389. Κοινὴ συμβολή γιά τὴν οἰκογενειακὴν ἀνάγκην. Οἱ σύζυγοι ἔχουσι τὴν ὑποχρέωσις νὰ συνεισφέρουσι ἀπὸ κοινοῦ, ὁ καθένας ἀνάλογα μετὰ τὴν δύναμιν του, γιά τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας. Ἡ συνεισφορὰ γίνεται μετὰ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν, τὰ εἰσοδήματά τους καὶ τὴν περιουσίαν τους.

Άρθρο 1390. Στὴν ὑποχρέωσις τοῦ προηγουμένου ἀρθρου περιλαμβάνονται: εἰδικότερα ἡ ἀμοιβαία ὑποχρέωσις τῶν συζύγων γιά διατροφή τους, ἢ κοινὴ ὑποχρέωσις γιά διατροφή τῶν τέκνων τους καὶ ἐν γένει ἡ ὑποχρέωσις γιά συμβολὴ τους ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ κοινοῦ οἴκου. Τὸ μέτρο τῆς ὑποχρέωσις προσδιορίζεται ἀνάλογα μετὰ τὴν συνθηκὴν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς γίνεται μετὰ τὸν τρόπο πού ἐπιβάλλει ἡ ἐγγαμὴ συμβίωσις.

Άρθρο 1391. Διακοπὴ τῆς συμβίωσις. Ἐὰν ὁ σύζυγος διέκοψε τὴν ἐγγαμὴν συμβίωσιν γιά εὐλογίαν αἰτίαν, ἢ διατροφή, πού τοῦ ὀφείλεται ἀπὸ τὸν ἄλλο, πληρώνεται σὲ χρῆμα καὶ προκαταβάλλεται κάθε μῆνα.

Ἡ ὑποχρέωσις διατροφῆς τῆς προηγουμένης παραγράφου παύει ἢ τὸ ποσὸ τῆς αὐξάνεται ἢ μειώνεται, ὅταν τὸ ἐπιβάλλουσι οἱ περιστάσεις.

Άρθρο 1392. Ἀνάλογη ἐφαρμογή. Οἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 1494 καὶ 1498 ἕως 1500 ἐφαρμόζονται ἀνάλογα καὶ γιά τὴν διατροφή μετὰ τῶν συζύγων. Ἐπίσης ἐφαρμόζεται ἀνάλογα ἡ διατάξις τοῦ ἀρθρου 1495, ἂν ὑπάρχει ἑστῆμος λόγος διαζυγίου πού ἀνάγεται σὲ ὑπεριτιότητα τοῦ δικαιούχου συζύγου.

Άρθρο 1393. Ρύθμισις τῆς χρήσεως τῆς οἰκογενειακῆς στέγης. Σὲ περιπτώσει διακοπῆς τῆς συμβίωσις, τὸ δικαστήριον μπορεῖ, ἐφόσον τὸ ἐπιβάλλουσι λόγοι ἐπιεικειᾶς ἐνόψει τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς συζύγους καὶ τοῦ συμφέροντος τῶν τέκνων, νὰ παραχωρήσει στὸν ἓνα σύζυγο τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ὁλόκληρου ἢ τμήματος τοῦ ἀκινήτου πού χρησιμοποιοῦν γιά κύρια διαμονὴν τῶν ἰδίων (οἰκογενειακὴ στέγη), ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ποῖος ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι κύριος ἢ ἔχει ἀπέναντι στὸν κύριον τὸ δικαίωμα τῆς χρήσεως του. Ἡ ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ὑπόκειται σὲ ἀναθεώρησιν, ὅταν τὸ ἐπιβάλλουσι οἱ περιστάσεις. Ἐὰν τὸ δικαίωμα χρήσεως τῆς οἰκογενειακῆς στέγης πηγάζει ἀπὸ σχέσιν ἐργασίας ἀνάμεσα στὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς συζύγους καὶ ἓνα τοῖτο, ἢ παροχώρησιν τῆς

γένειας 3. για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνουν και οι δύο σύζυγοι.

Άρθρο 1409. Η κοινή περιουσία είναι επιπλέον υπέγγραφα έως το μισό της αξίας της, και απέναντι στους ατομικώς δανειστές του κάθε συζύγου, εφόσον δεν είναι δυνατή ή κλονοποίησή τους από την ατομική περιουσία του: 1. για υποχρεώσεις που αυτές ανέλαβε μόνος του για τη διαχείριση της περιουσίας αυτής πέρα από τα όρια της διαχειριστικής του εξουσίας 2. για ατομικά χρέη του, οποτεδήποτε κατ'αν αυτά γεννήθηκαν.

Αν, στις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου, οι δανειστές είναι έγχειρόγραφοι, προτιμώνται οι δανειστές του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 1410. Επικουρική υπεγγυότητα της ατομικής περιουσίας. Για τα χρέη του άρθρου 1408 οι δανειστές μπορούν να στραφούν επικουρικά και κατά της ατομικής περιουσίας του μη οφειλέτη συζύγου έως το μισό της αξίας της απάτησής τους, εφόσον η κοινή περιουσία δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των χρεών του.

Άρθρο 1411. Λήξη. Η κοινοκτημοσύνη λήγει αυτοδικαίως με τη λύση ή την ακύρωση του γάμου. Λήγει επίσης, όταν ο ένας από τους συζύγους κηρυχθεί σε αφάνεια ή σε πτώχευση και η σχετική απόφαση γίνει τελεσίδικη.

Στην περίπτωση του διαζυγίου ή της ακύρωσης του γάμου ή λήξης της κοινοκτημοσύνης επέρχεται αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της σχετικής αγωγής.

Άρθρο 1412. Η κοινοκτημοσύνη λήγει με συμφωνία των συζύγων που περιβάλλεται το συμβολαιογραφικό τύπο.

Άρθρο 1413. Ο καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο τη λύση της κοινοκτημοσύνης: 1. αν επήλθε διακοπή της έγγραφης συμβίωσης, που διήρκεσε τουλάχιστον ένα έτος και συνεχίζεται κατά τη συζήτηση της αγωγής 2. αν, λόγω της κακής κατάστασης της περιουσίας του άλλου συζύγου ή της κακής διαχείρισης από αυτόν της κοινής περιουσίας, κινδυνεύουν τα συμφέροντα του ενάγοντος 3. αν υπάρχει αθέτηση από τον άλλο σύζυγο, της υποχρέωσής του για συνεισφορά στις ανάγκες της οικογένειας. Η απόφαση που διατάσσει τη λύση της κοινοκτημοσύνης ενεργεί αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της αγωγής στον εναγόμενο.

Άρθρο 1414. Η λήξη της κοινοκτημοσύνης, κατά τις διατάξεις των προηγούμενων άρθρων, εκτός από την περίπτωση της λήξης λόγω θανάτου, ισχύει απέναντι στους τρίτους μόνο εφόσον στο περιθώριο του ειδικού δημόσιου βιβλίου, όπου έχει καταχωρισθεί το συστατικό της συμβόλαιο, σημειώνονται ή σχετική συμφωνία των συζύγων ή η απόφαση που κηρύσσει την αφάνεια ή την πτώχευση ή, στις περιπτώσεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1411 και του άρθρου 1413, ή επίδοση της αγωγής και η σχετική δικαστική απόφαση.

Άρθρο 1415. Με την πρόωγη λήξη της κοινοκτημοσύνης, οι σύζυγοι επανέρχονται, από την άποψη της περιουσιακής τους κατάστασης, στο σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402.

Στην περίπτωση αυτή, καθώς και όταν η λήξη επέρχεται λόγω λύσης ή ακύρωσης του γάμου, έχουν εφαρμογή για τη λύση της κοινωνίας και τη διανομή των κοινών πραγμάτων, αν δεν υπάρχει διαφορετική συμφωνία, οι διατάξεις των άρθρων 795 και επόμενων, καθώς και οι ειδικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για τη διανομή κοινών πραγμάτων.

Άρθρο 1416. Εκταση εφαρμογής. Οι διατάξεις αυτού του Κεφαλαίου έχουν εφαρμογή, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή το δόγμα των συζύγων καθώς και από τον τύπο, πολιτικό ή θρησκευτικό, με τον οποίο έγινε ο γάμος τους».

Άρθρο 16.

Οι διατάξεις του Έβδομου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα, που αναφέρονται στο διαζύγιο (άρθρα 1438 έως 1462), αντικαθίστανται στο σύνολό τους από τις ακόλουθες διατάξεις:

«ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Άρθρο 1438. Πώς επέρχεται. Ο γάμος μπορεί να λυθεί με διαζύγιο. Το διαζύγιο απαγγέλλεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται στα επόμενα άρθρα.

Άρθρο 1439. Ισχυρός κλονισμός. Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν οι μεταξύ τους σχέσεις έχουν κλονισθεί τόσο ισχυρά, από λόγο που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δύο συζύγων, ώστε βάσιμα ή εξακολούθηση της έγγραφης σχέσης να είναι αφόρητη για τόν ενάγοντα.

Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας του, εγκατάλειψης του ενάγοντα ή επίβουλης της ζωής του από τόν εναγόμενο.

Εφόσον οι σύζυγοι βρίσκονται σε διάσταση συνεχώς από τέσσερα τουλάχιστον χρόνια, ο κλονισμός τεκμαίρεται αμάχητα και το διαζύγιο μπορεί να ζητηθεί, έστω και αν ο λόγος του κλονισμού αφορά αποκλειστικά το πρόσωπο του ενάγοντα. Η συμπλήρωση του χρόνου διάστασης δεν εμποδίζεται από μικρές διακοπές που έγιναν ως προσπάθεια αποκατάστασης των σχέσεων ανάμεσα στους συζύγους.

Άρθρο 1440. Αφάνεια. Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει το διαζύγιο, όταν ο άλλος έχει κηρυχθεί σε αφάνεια.

Άρθρο 1441. Συναινετικό διαζύγιο. Όταν οι σύζυγοι συμφωνούν για το διαζύγιο, μπορούν να το ζητήσουν με κοινή αίτησή τους που δικάζεται κατά τη διαδικασία της έκουσιας δικαιοδοσίας (συναινετικό διαζύγιο).

Για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο, πρέπει ο γάμος να έχει διαρκέσει τουλάχιστον ένα χρόνο πριν από την κατάθεση της αίτησης, ή δε συμφωνία των συζύγων να δηλωθεί στο δικαστήριο, αυτοπροσώπως ή με ειδικό πληρεξούσιο, σε δύο συνεδριάσεις που να απέχουν μεταξύ τους έξι τουλάχιστον μήνες. Το ειδικό πληρεξούσιο πρέπει να έχει δοθεί μέσα στον τελευταίο μήνα πριν από την κάθε συνεδρίαση. Εφόσον από την πρώτη συνεδρίαση πέρασαν δύο χρόνια, ή δήλωση της συμφωνίας παύει να ισχύει.

Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα, για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο πρέπει να προσκομίζεται έγγραφη συμφωνία των συζύγων που να ρυθμίζει την επιμέλεια των τέκνων και την επικοινωνία με αυτά. Η συμφωνία επικυρώνεται από το δικαστήριο και ισχύει ώσπου να εκδοθεί απόφαση για το θέμα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 1513.

Άρθρο 1442. Διατροφή. Εφόσον ο ένας από τους πρώην συζύγους δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διατροφή του από τα εισοδήματά του ή από την περιουσία του, δικαιούται να ζητήσει διατροφή από τόν άλλον: 1. αν κατά την έκδοση του διαζυγίου ή κατά το τέλος των χρονικών περιόδων που προβλέπονται στις επόμενες περιπτώσεις βρίσκεται σε ηλικία ή σε κατάσταση υγείας που δεν επιτρέπει να αναγκασθεί να άρξει ή να συνεχίσει την άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος, ώστε να εξασφαλίσει απ' αυτό τη διατροφή του 2. αν έχει την επιμέλεια ανήλικου τέκνου και γι' αυτόν το λόγο εμποδίζεται στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος 3. αν δεν βρίσκει σταθερή κατάλληλη εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση, και στις δύο όμως περιπτώσεις για ένα διάστημα που δεν μπορεί να ξεπεράσει τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου 4. σε κάθε άλλη περι-

Ἄρθρο 1473. Ἐπιγενόμενος γάμος τῶν γονέων. Τέκνο πού ἐνῆλθε χωρὶς γάμο τῶν γονέων του ἔχει ἀπέναντι σ' αὐτὸν καὶ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ὡς πρὸς ὅλα θέση τέκνου γεννημένου σὲ γάμο, ἐφόσον οἱ γονεῖς του παντρευτοῦν μεταγενέστερα καὶ τὸ τέκνο εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ἢ ἀναγνωρίζεται ἐπὶ τὴν τέλεση τοῦ γάμου, ἐκούσια ἢ δικαστικά, ὡς τέκνο τοῦ υἱότου, σύμφωνα μὲ τις διατάξεις τῶν ἄρθρων 1475, 1476 καὶ 1479 ἕως 1483. Ἡ ἐκούσια ἀναγνώριση μπορεῖ ἀ προσβληθεῖ γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ σύζυγος τῆς μητέρας δὲν ἴσχυε ὡς πατέρας, σύμφωνα μὲ τις διατάξεις τῶν ἄρθρων 1477 καὶ 1478.

Ἄρθρο 1474. Ἄν τὸ τέκνο δὲν ζεῖ κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου τῶν γονέων του, δὲν διέγεται ἢ ἐκτέλεση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ προηγούμενου ἄρθρου ὡς πρὸς τοὺς κατιόντες του.

Ἄρθρο 1475. Ἐκούσια ἀναγνώριση. Ὁ πατέρας μπορεῖ ἀ ἀναγνώρισε, ὡς δικό του τὸ τέκνο του πού γεννήθηκε χωρὶς γάμο, ἐφόσον συναινεῖ σ' αὐτὸ καὶ ἡ μητέρα. Ἄν ἡ μητέρα ἔχει πεθάνει ἢ δὲν ἔχει δικαιοπρακτικὴ ἰκανότητα, ἢ ἀναγνώριση γίνεται μὲ μόνη τὴ δήλωση τοῦ πατέρα.

Ἄν ὁ πατέρας ἔχει πεθάνει ἢ δὲν ἔχει δικαιοπρακτικὴ ἰκανότητα, ἢ ἀναγνώριση μπορεῖ νὰ γίνει ἀπὸ τὸν παππὸ ἢ τὴν γιαγιά τῆς πατρικῆς γραμμῆς.

Ἄν τὸ τέκνο ἔχει πεθάνει, ἢ ἀναγνώριση ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῶν κατιόντων του.

Ἄρθρο 1476. Ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὸν πατέρα ἢ τοὺς γονεῖς του γίνεται μὲ δήλωση ἐνώπιον συμβολαιογράφου ἢ μὲ διαθήκη. Ἡ συναίνεση τῆς μητέρας, σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενο ἄρθρο, παρέχεται μὲ δήλωση ἐνώπιον συμβολαιογράφου. Οἱ δηλώσεις τῆς ἀναγνώρισης καὶ τῆς συναίνεσης γίνονται ἀυτοπροσώπως καὶ χωρὶς αἴρεση ἢ προθεσμία. Ἀνάκληση τῶν δηλώσεων εἶναι ἀνίσηχη.

Ἄρθρο 1477. Προσβολὴ τῆς ἀναγνώρισης. Τὸ τέκνο καί, σὲ περίπτωσι θανάτου του, οἱ κατιόντες του δικαιούνται νὰ προσβάλλουν τὴν ἐκούσια ἀναγνώριση γιὰ τὸ λόγο ὅτι αὐτὸς πού δηλώθηκε ὡς πατέρας δὲν εἶναι πραγματικὰ πατέρας.

Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἀνήκει ἐπίσης, στὴν περίπτωσι ὅπου ἡ μητέρα κατὰ τὴν ἀναγνώριση εἶχε πεθάνει ἢ δὲν εἶχε δικαιοπρακτικὴ ἰκανότητα, στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς καί, στὴν περίπτωσι τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἄρθρου 1475, στὸν παππὸ ἢ τὴν γιαγιά πού δὲν εἶχε προβεῖ στὴν ἀναγνώριση.

Ἄρθρο 1478. Ἡ προσβολὴ τῆς ἀναγνώρισης ἀποκλείεται, ἂν περάσουν τρεῖς μῆνες ἀφ'οὗ πληρωροήθηκε τὴν ἀναγνώριση αὐτὸς πού τὴν προσβάλλει. Ἡ προσβολὴ ἀποκλείεται σὲ κάθε περίπτωσι, ἂν περάσουν δύο χρόνια ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση ἢ προκειμένου γιὰ προσβολὴ ἀπὸ τέκνο πού κατὰ τὴν ἀναγνώριση ἦταν ἀνήλικο, δύο χρόνια ἀπὸ τὴν ἐνηλικίωσίν του.

Ἄρθρο 1479. Δικαστικὴ ἀναγνώριση. Ἡ μητέρα ἔχει δικαίωμα νὰ ζητήσῃ μὲ ἀγωγή τὴν ἀναγνώριση τῆς πατρότητας τοῦ τέκνου τῆς πού γεννήθηκε χωρὶς γάμο τῆς μὲ τὸν πατέρα του. Τὸ ἴδιο δικαίωμα ἔχει καὶ τὸ τέκνο. Ὅταν ἡ μητέρα ἀρνεῖται τὴν προβλεπόμενη ἀπὸ τὴν πρώτη παράγραφο τοῦ ἄρθρου 1475 συναίνεσή τῆς, δικαίωμα δικαστικῆς ἀναγνώρισης ἔχουν ἐπίσης ὁ πατέρας καί, στὴν περίπτωσι τῆς δευτέρας παραγράφου τοῦ ἄρθρου 1475, ὁ παππὸς ἢ ἡ γιαγιά τῆς πατρικῆς γραμμῆς.

Ἄρθρο 1480. Ἡ ἀγωγή τῆς μητέρας ἀσκεῖται κατὰ τοῦ πατέρα ἢ τῶν κληρονόμων του. Ἡ ἀγωγή τοῦ τέκνου ἀσκεῖται κατὰ τοῦ γονεῖ πού δὲν ἔχει προβεῖ στὴν ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐκούσια ἀναγνώριση δήλωσι ἢ κατὰ τῶν κληρονόμων του. Ἡ ἀγωγή τοῦ πατέρα ἢ τῶν γονέων του ἀσκεῖται κατὰ τῆς μητέρας ἢ τῶν κληρονόμων τῆς.

Ἄρθρο 1481. Ἡ πατρότητα τεκμαίρεται, ἂν ἀποδειχθεῖ ὅτι αὐτὸς, γιὰ τὸν ὁποῖο προσβάλλεται ἰσχυρισμὸς ὅτι εἶναι πατέρας, εἶχε σαρκικὴ συνάφεια μὲ τὴν μητέρα κατὰ τὸ κρίσιμον ὄριον τῆς ἐνηλικίωσίν του.

ἀγωγή ἀσκεῖται ἀπὸ τὸ τέκνο μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του καὶ ὁ πατέρας πεθάνει πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας στὸν πρώτο βαθμὸ.

Ἄρθρο 1482. Τὸ τεκμήριον τοῦ προηγούμενου ἄρθρου ἀνατρέπεται, ἂν προκύπτουν σοβαρὲς ἀμφιβολίες γιὰ τὴν πατρότητα.

Ἄρθρο 1483. Τὸ δικαίωμα τῆς μητέρας νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγνώριση τῆς πατρότητας τοῦ τέκνου τῆς ὑποκύπτει σὲ ἀπόσβεση, ὅταν περάσουν πέντε χρόνια ἀπὸ τὸν τοκετό. Τὸ δικαίωμα τοῦ τέκνου ὑποκύπτει σὲ ἀπόσβεση ἕνα ἔτος μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του, τοῦ δὲ πατέρα ἢ τῶν γονέων του δύο ἔτη ἀφ'οὗ ἀρνήθηκε τὴν συναίνεσή τῆς ἢ μητέρα.

Ἄν ἡ μητέρα ἦταν ἐγγαμὴ κατὰ τὸ κρίσιμο διάστημα τῆς σύλληψης τοῦ τέκνου, ἢ προθεσμία τοῦ πρώτου ἐδαφίου τῆς προηγούμενης παραγράφου ἀρχίζει ἀφ'οὗ γίνεται ἀμετάκλητη ἢ ἀπόφασι πού δέχεται τὴν προσβολὴ τῆς πατρότητας.

Στὴν περίπτωσι τοῦ ἄρθρου 1473 τὸ δικαίωμα δὲν ὑπόκειται σὲ ἀποσβεστικὴ προθεσμία.

Ἄρθρο 1484. Ἀποτελέσματα. Σὲ περίπτωσι ἀναγνώρισης, ἐκούσιας ἢ δικαστικῆς, ἂν ὁ νόμος δὲν ὀρίζει διαφορετικὰ, τὸ τέκνο ἔχει ὡς πρὸς ὅλα θέση τέκνου γεννημένου σὲ γάμο ἀπέναντι στοὺς δύο γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς τοὺς.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ἄρθρο 1485. Μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων. Ἀνιόντες καὶ κατιόντες ἔχουν ἀμοιβαῖα ὑποχρέωσι διατροφῆς κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἄρθρων 1486 ἕως 1502.

Ἄρθρο 1486. Ὅροι διατροφῆς. Δικαίωμα διατροφῆς ἔχει μόνον ὁποῖος δὲν μπορεῖ νὰ διατρέφῃ τὸν ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν περιουσία του ἢ ἀπὸ ἐργασία κατάλληλη γιὰ τὴν ἡλικία του, τὴν κατάστασι τῆς υἰείας του καὶ τις λοιπὲς βιοτικὲς του συνθῆκες ἐνόψει καὶ τῶν τυχόν ἀναγκῶν τῆς ἐκπαίδευσίν του.

Τὸ ἀνήλικο τέκνο, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχει περιουσία, ἔχει δικαίωμα διατροφῆς ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἐφόσον τὰ εἰσοδήματα τῆς περιουσίας του ἢ τὸ προῖον τῆς ἐργασίας του δὲν ἀρκοῦν γιὰ τὴν διατροφή του.

Ἄρθρο 1487. Δὲν ἔχει ὑποχρέωσι διατροφῆς ἐκεῖνος πού, ἐνόψει καὶ τῶν λοιπῶν ὑποχρεώσεων του, δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ τὴ δώσει χωρὶς νὰ διακινδυνεύσῃ ἢ δική του διατροφή. Ὁ κανόνας αὐτὸς δὲν ἰσχύει, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν διατροφή ἀνήλικου τέκνου ἀπὸ τὸν γονεῖα του, ἐκτὸς ἂν αὐτὸ μπορεῖ νὰ στραφεῖ ἐναντίον ἄλλου ὑποχρέου ἢ ἂν μπορεῖ νὰ διατρέφῃ ἀπὸ τὴν περιουσία του.

Ἄρθρο 1488. Σχετὰ τῶν ὑποχρέων. Ὑποχρέωσι διατροφῆς ἔχουν πρώτα οἱ κατιόντες, κατὰ τὴν σειρά πού καλοῦνται στὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴ διαδοχὴ, καὶ ὁ καθένας τοὺς ἀνάλογα μὲ τὴν κληρονομικὴ του μερίδα.

Ἄρθρο 1489. Ἄν δὲν ὑπάρχουν κατιόντες, ὑποχρέωσι διατροφῆς ἔχουν οἱ πλησιέστεροι ἀνιόντες, πού ἐνέχονται σὲ ἴσα μέρη ἂν εἶναι περισσότεροι στὸν ἴδιο βαθμὸ.

Οἱ γονεῖς ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ διατρέφουν τὸ τέκνο τοὺς ἀπὸ κοινού, ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τις δυνάμεις του.

Ἄρθρο 1490. Ἄν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνιόντες ἢ τοὺς κατιόντες δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ δώσει διατροφή, ἢ ὑποχρέωσι βαρύνει ἐκεῖνον πού εἶναι ὑπόχρεος ὑστερα ἀπὸ αὐτόν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ ὅταν, γιὰ πραγματικὸς ἢ νομικὸς λόγους, εἶναι ἀδύνατη ἢ ἰδιαίτερα δυσχερὴς ἢ δικαστικὴ ἐπίδιωξι στὴν ἡμεδαπὴ ἐναντίον ἐκεῖνου πού ἔχει τὴν ὑποχρέωσι.

Στὴν περίπτωσι πού καταβάλλει τὴν διατροφή, ἀντὶ γιὰ τὸν ἀμέσως ὑπόχρεο, ἄλλο πρόσωπο, αὐτὸ ὑποκαθίσταται αὐτοδικῶς στὰ δικαιώματα ἐκεῖνου πού τὴν ἔλαβε: 1. ἂν κατέβαλε τὴν διατροφή δυνάμει τοῦ δεύτερου ἐδαφίου τῆς προηγούμενης παραγράφου· 2. ἂν πρόκειται γιὰ τὸ Κράτος ἢ νομικὸ πρόσωπο δημοσίου δικαίου ἢ κοινωφελὲς ἴδρυμα πού ἀνέλαβε τὴν διατροφή τοῦ δικαιούχου ἀνήλικου στὴ θέσι τοῦ ὑπόχρεου.

Άρθρο 1507. Αμοιβαία υποχρέωση. Γονείς και τέκνα οφείλουν αμοιβαία μεταξύ τους δοξθεία, στοργή και σεβασμό.

Άρθρο 1508. Υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών. Το τέκνο, εφόσον αποτελεί μέλος του οίκου των γονέων του και αν πρόκειται ή διατρέφεται από αυτούς, υποχρεούται να παρέχει στους γονείς του, για τη διοίκηση του οίκου ή την άσκηση τού επιβαρυνόμενου τους, υπηρεσίες ανάλογες με τις δυνατότητες του και τις βιοτικές συνθήκες του ίδιου και της οικογένειάς του.

Άρθρο 1509. Παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους. Η παροχή περιουσίας στο τέκνο από οποιονδήποτε γονέα του, είτε για τη δημιουργία ή τη διατήρηση οικονομικής ή οικογενειακής αυτοτέλειας, είτε για την έναρξη ή την εξυπολόγηση επαγγελματός, αποτελεί δωρεά μόνον ως προς το ποσό που υπερβαίνει το μέρος, το οποίο επιβάλλουν οι περιστάσεις. Η ευθύνη όμως, απέναντι στο τέκνο, εκείνου που έκανε την παροχή, για πραγματικά ή νομικά ελαττώματα του προσώπου, κρίνεται πάντοτε κατά τις διατάξεις για την ευθύνη του δωρητή.

Άρθρο 1510. Γονική μέριμνα. Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που άρρουν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Σε περίπτωση όπου η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία, την ασκεί μόνος ο άλλος γονέας. Η επιμέλεια όμως του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα.

Άρθρο 1511. Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποδίδεται στο συμφέρον του τέκνου.

Στο συμφέρον του τέκνου πρέπει να αποδίδεται και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν, κατά τις διατάξεις του νόμου, το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο της άσκησης της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να τέθεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μη κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή άλλων άλλων πεποιθήσεων, της ιδιότητας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας.

Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετικά με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του.

Άρθρο 1512. Σε περίπτωση διαφωνίας. Αν οι γονείς διαφωνούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, το δε συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζοντας το δικαστήριο.

Άρθρο 1513. Διαζύγιο ή ακύρωση του γάμου. Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν ορίζοντας συγχρόνως τον τόπο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά, ιδίως να καταναίμει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων ή να την αναθέσει σε τρίτον.

Για τη λήψη της απόφασης του το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε βαθμούς του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που είχαν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και

Ο γονέας, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τον άλλο πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου.

Άρθρο 1514. Διακοπή της συμβίωσης. Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των συζύγων.

Άρθρο 1515. Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους. Η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισής του, αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, που όμως την ασκεί αν έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους.

Με αίτηση του πατέρα, το δικαστήριο μπορεί και σε κάθε άλλη περίπτωση και ιδίως αν συμφωνεί ή μητέρα να αναθέσει και σ' αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης, στην οποία αντιδίκησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκηση της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να αποφασίσει διαφορετικά με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων.

Άρθρο 1516. Πράξεις από τον ένα γονέα. Ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας: 1. όταν πρόκειται για συνθήκες πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επίγοντα χαρακτήρα: 2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντέα προς το τέκνο.

Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο.

Άρθρο 1517. Σύγκρουση συμφερόντων. Αν τα συμφέροντα του τέκνου συγκρούονται με τα συμφέροντα του πατέρα του ή της μητέρας του, που ασκούν τη γονική μέριμνα, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους έξ αίματος ή έξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή, διορίζεται ειδικός επίτροπος.

Άρθρο 1518. Επιμέλεια του προσώπου. Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του.

Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το ενισχύουν, χωρίς διάκριση φύλου, να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου.

Κατά τη μόρφωση και την επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις. Γι' αυτόν το σκοπό οφείλουν να συνεργάζονται με το σχολείο και, αν υπάρχει ανάγκη, να ζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών ή δημοτικών έργων νηπιών.

Άρθρο 1519. Δικαστική συμπεράσταση. Το αρμόδιο δικαστικό όργανο οφείλει να παρέχει στους γονείς, κατά την άσκηση της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου τους, τη υποστήριξη του, εφόσον αυτοί τη ζητήσουν.

Άρθρο 1520. Προσωπική επικοινωνία. Ο γονέας, με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, διατηρεί το δικαίωμα της πρ

Άρθρο 1537. Έκπτωση τῶν γονέων. Ὁ γονεὺς ἐκπέπει ἀπὸ τῆ γονικῆς μέριμνα, ἀν καταδικάσθῃτε τελεσίδικα ἐν ἐγκλητικῆ τουλάχιστον ἐνὸς μηνὸς γιὰ ἀδίκημα ποῦ διέπραξε μὲ βόλο καὶ ποῦ ἀσφαρῆ τῆ ζωῆ, τὴν ὑγεία καὶ τὰ ἥθη τοῦ τέκνου. Τὸ δικαστήριον ἔχει ἐν αὐτῇ τὴν περιπτώσει, ἐκτιμῶντας τὶς περιστάσεις, νὰ ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸν γονεὶ τῆ γονικῆς μέριμνα καὶ ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τέκνα τοῦ, ὕστερα ἀπὸ αἰτήρησιν τοῦ ἄλλου γονεῖ, τῶν πλησιέστερων συγγενῶν ἢ τοῦ εἰσαγγελέα.

Άρθρο 1538. Παύση τῆς γονικῆς μέριμνας. Ἡ γονικῆς μέριμνα παύει στὸ σύνολό της, ὡς πρὸς τὸν ἕνα γονεὶ ἀν αὐτὸς ἐκπέσει σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἢ πεθάνῃ ἢ κηρυχθῆι σὲ ἀφάνεια, καὶ ὡς πρὸς τοὺς δύο γονεῖς ἀν τὸ τέκνον ἐνηλικιωθῆι ἢ πεθάνῃ ἢ κηρυχθῆι σὲ ἀφάνεια.

Άρθρο 1539. Συνέπειες παύσης. Ἄν ἔπαυσε ἡ γονικῆς μέριμνα ἢ τὸ δικαίωμα τῶν γονέων νὰ διοικουῖν τὴν περιουσία τοῦ τέκνου τοὺς ἢ καὶ μόνῃ ἢ ἀσκησῆι τοὺς, οἱ γονεῖς ἀφῆλθον λογαδοσία ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιο τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου καὶ παράδοσή της. Τὸ ἴδιο ἰσχύει, ἀν ἔπαυσε ἡ γονικῆς μέριμνα ἢ τὸ δικαίωμα διοικήσεως τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου ἢ καὶ μόνῃ ἢ ἀσκησῆι τοὺς, ὡς πρὸς τὸν ἕνα μόνον ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

Άρθρο 1540. Ἄν ἔπαυσε ἡ γονικῆς μέριμνα ἢ ἡ ἀσκησῆι της, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, οἱ γονεῖς ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐξαικολουθήσουν τὶς πράξεις ποῦ ἀνάγονται στὴν ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου ἢ τῆ διοικήσεως τῆς περιουσίας τοῦ τέκνου, ὥσπου νὰ πληροσφρηθοῦν τὴν παύση της. Οἱ τρίτοι ὅμως δὲν θιναι συντάται νὰ ἐπιπληροσφρηθοῦν αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῶν γονέων, ἀν γινώριζαν ἢ ὄφειλαν νὰ γινώριζον τὴν παύση.

Άρθρο 1541. Ἄν ἡ γονικῆς μέριμνα ἔπαυσε μὲ τὸ θάνατον ἢ τὴν ἀφάνεια τοῦ τέκνου, οἱ γονεῖς ἔχουν ὑποχρέωση νὰ φροντίζον τὶς ὑποθέσεις ποῦ δὲν ἐπιδέχονται ἀναβολή, ὥσπου νὰ μπορέσουν νὰ τὶς φροντίσουν οἱ κληρονόμοι.

Άρθρο 18.

Τὰ ἄρθρα 1582, 1584 καὶ 1585 τοῦ Ἀστικῆ Κώδικα ἀντικαθίστανται ὡς ἐξῆς:

Άρθρο 1582. Τὸ θετὸ τέκνον παίρνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ θετοῦ γονεῖ. Ἐχει ὅμως δικαίωμα, ὅταν ἐνηλικιωθῆι, νὰ προσθέσει καὶ τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν υἰοθεσία ἐπώνυμό του. Ἄν τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἢ τὸ ἐπώνυμον τοῦ θετοῦ γονεῖ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπώνυμα, χρησιμοποιοῖται γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ σύνθετου ἐπώνυμου τοῦ θετοῦ τέκνου τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτά.

Σὲ περιπτώσει κοινῆς υἰοθεσίας καὶ ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους ἢ υἰοθεσίας, ἀπὸ τὸν ἕνα σύζυγον, τοῦ τέκνου τοῦ ἄλλου, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ θετὸ τέκνον ἡ δῆλωσις ποῦ τυχόν ἔκαναν οἱ σύζυγοι σχετικῶς μὲ τὸ ἐπώνυμον τῶν τέκνων τοὺς σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τῶν δύο πρώτων παραγράφων τοῦ ἄρθρου 1505. Ἄν δὲν ἔχει γίνει προφορικῶς δῆλωσις, ἐφαρμόζεται ἀναλογικῶς ἡ τρίτη παράγραφος τοῦ ἴδιου ἄρθρου. Τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον εἰσαγωγικὸν τῆς προηγούμενης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλογικῶς καὶ ἐδῶ.

Άρθρο 1584. Ἀρότου συντελεσθῆι ἡ υἰοθεσία, τῆ γονικῆς μέριμνα τῶν γονέων ἐξ αἵματος ἢ τὴν ἐπιτροπεία, ὑπὸ τὴν ὁποία τελοῦσε τὸ θετὸ τέκνον, ἀντικαθίσταται αὐτοδικαίως ἡ γονικῆς μέριμνα τοῦ θετοῦ ἢ τῶν θετῶν γονέων.

Ἄν ἕνας ἀπὸ τοὺς συζύγους υἰοθετήσῃ τὸ τέκνον τοῦ ἄλλου, τῆ γονικῆς μέριμνα ἔχουν καὶ οἱ δύο σύζυγοι.

Άρθρο 1585. Ἄν, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ τέκνου, ἡ γονικῆς μέριμνα τοῦ θετοῦ ἢ τῶν θετῶν γονέων ἔπαυσε γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο, δὲν ἐπανέρχεται στοὺς ἐξ αἵματος γονεῖς.

Άρθρο 19.

Τὰ ἄρθρα 1589, 1599, 1600, 1602, 1612, 1614, 1615, 1625, 1627, 1629, 1630, 1632, 1650 καὶ 1665 τοῦ Ἀ-

Άρθρο 1589. Ποιοὶ τελοῦν ὑπὸ ἐπιτροπεία. Ὁ ἀνήλικος τελεῖ ὑπὸ ἐπίτροπον, ὅταν δὲν ὑπάρχει γονικῆς μέριμνα ἢ ὅταν ἀποφατῆται τὸ δικαστήριον τὸν διορισμὸν ἐπίτροπου κατὰ τὰ ἄρθρα 1532, 1533, καὶ 1535.

Άρθρο 1599. Ὁρισμὸς ἀπὸ τὸ γονεῖ. Ὁ κάθε γονεῖς, ἐφόσον ἔχει τὴν ἀσκῆση τῆς γονικῆς μέριμνας, μπορεῖ νὰ διορίσει ἐπίτροπον τοῦ τέκνου τοῦ, γιὰ τὴν περίπτωσι ποῦ θὰ τὴν ἀσχεῖ μόνος ἕως τὸν θάνατό του, ἐπειδὴ ὁ ἄλλος εἶχε πεθάνῃ ἢ κηρυχθῆι σὲ ἀφάνεια ἢ ἐκπέσει ἀπὸ τῆ γονικῆς μέριμνα ἢ ἐπειδὴ ἡ γονικῆς μέριμνα τοῦ εἶχε ἀφαίρεθῆι κατὰ τὴν διάταξη τοῦ ἄρθρου 1532. Ἄν στὴν τελευταία περίπτωσι ὁ ἄλλος γονεῖς ἀνακτήσῃ τὴν ἀσκῆση τῆς γονικῆς μέριμνας, κατακλιώνεται ὁ παραπάνω διορισμὸς ἐπιτροπῆς.

Άρθρο 1600. Ὁ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὁρισμὸς γίνεται εἴτε μὲ διαθήρη εἴτε μὲ δῆλωσι στὸν εἰρηνοδίκη ἢ στὸ συμβολαιογράφο. Ἄν ὁ ὁρισμὸς ἀναφέρεται σὲ περισσότερους ἀπὸ ἕναν ἐπίτροπους, τὸ δικαστήριον διορίζει ὡς ἐπίτροπον ἕναν ἀπὸ αὐτούς.

Άρθρο 1602. Δοτὴ ἐπιτροπεία. Ὁ ἐπίτροπος διορίζεται ἀπὸ τὸ δικαστήριον (δοτὴ ἐπιτροπεία), ἀν δὲν ὑπάρχει ἐπίτροπος κατὰ τὸ ἄρθρον 1599 ἢ ἀν αὐτὸς ἔχει ἀπαλλαγῆι, παραιτηθῆι ἢ παυθῆι.

Άρθρο 1612. Συγγενικὸ συμβούλιον. Τὸ συγγενικὸ συμβούλιον συγκροτεῖται στὸν τόπον ὅπου ἔχει τὴν κατοικία τοῦ ἀνήλικος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν εἰρηνοδίκη, ὡς πρόεδρον, καὶ τοὺς ἐξῆς: πλησιέστερους συγγενεῖς τοῦ ἀνήλικου ποῦ λαμβάνονται σὲ ἴσο ἀριθμὸ ἀπὸ τὴν πατρικὴ καὶ τὴ μητρικὴ γραμμῆ. Στους πλησιέστερους συγγενεῖς περιλαμβάνονται καὶ οἱ συγγενεῖς ἐξ ἀγχιστείας σὲ εὐθεία γραμμῆ ὅλων τῶν βαθμῶν καὶ σὲ πλάγια γραμμῆ ὡς τὸν δεύτερον. Ὁ συγγενὴς ἐξ αἵματος ὅμως προτιμᾶται ἀπὸ τὸν ἰσοβαθμὸ συγγενῆ ἐξ ἀγχιστείας. Μεταξὺ συγγενῶν τοῦ ἴδιου βαθμοῦ προτιμᾶται ὁ μεγαλύτερος στὴν ἡλικία. Στὸ συγγενικὸ συμβούλιον μετέχουν ὅλοι οἱ ἀφαιρηθεῖς ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἀνιόντες τοῦ ἀνήλικου.

Άρθρο 1614. Ἄν ὁ ἐπίτροπος ἔχει διαφορετικὴ κατοικία ἀπὸ τὴν κατοικία τοῦ ἀνήλικου ἢ ἀν ἀλλάξει κατοικία, τὸ δικαστήριον ποῦ ἕως τότε ἦταν ἀρμόδιον μπορεῖ, μὲ αἴτησιν τοῦ ἐπίτροπου, νὰ ὀρίσει ὡς τόπον συνόδου τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου τὸν τόπον τῆς κατοικίας τοῦ ἐπίτροπου.

Άρθρο 1615. Ἀνίκανοι νὰ εἶναι μέλη. Οἱ ἀνίκανοι νὰ εἶναι ἐπίτροποι: δὲν μποροῦν νὰ εἶναι μέλη τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ παρεπίτροπος μετέχουν στὸ συγγενικὸ συμβούλιον χωρὶς ψῆφον, ἐκτὸς ἀν εἶναι μέλη του. Ὁ ἀνήλικος ποῦ συμπλήρωσε τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔχει δικαίωμα νὰ παίρνει μέρος στὸ συγγενικὸ συμβούλιον χωρὶς ψῆφον.

Κάθε μέλος μπορεῖ νὰ ἀντιπροσωπευθῆι στὸ συγγενικὸ συμβούλιον μὲ εἰδικὸν πληρεξούσιον, ὁ ὁποῖος ὅμως μπορεῖ νὰ ἐκπροσωπῆι μόνον ἕνα μέλος.

Άρθρο 1625. Λόγοι ἀπαλλαγῆς τοῦ ἐπίτροπου. Ἀπαλλασσονται ἀπὸ τὴν ἐπιτροπεία: 1. ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας 2. οἱ ὑπουργοὶ, τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, οἱ νομάρχες, οἱ εἰσαγγελεῖς καὶ οἱ ἀντεισαγγελεῖς 3. ὅσοι ἐργάζονται μόνιμα στὸ ἐξωτερικόν 4. ὅσοι ὑπηρετοῦν στὶς ἐνοπλεις δυνάμεις.

Άρθρο 1627. Μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγῆι ἀπὸ τὴν ἐπιτροπεία ἢ ἀπὸ τῆ συνέχισή της: 1. ὁποῖος δὲν εἶναι συγγενὴς ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας μὲ τὸν ἀνήλικον, ἐφόσον ὑπάρχει στὸν τόπον τῆς κατοικίας τοῦ ἀνήλικου συγγενὴς ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας ἰκανὸς νὰ εἶναι ἐπίτροπος 2. ὁποῖος συμπλήρωσε τὸ ἐξδωμηκστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του 3. ὁποῖος πάσχει ἀπὸ χρόνια ἑλασία ἀσθένεια 4. ὁ γονεῖς τεσσάρων τέκνων ποῦ εἰσκόονται στὴ ζωῆ ἢ ποῦ πέθαναν ἐνῶ ὑπηρετοῦσαν στὶς ἐνοπλεις δυνάμεις 5. ὁποῖος ἔχει ἀναλάβῃ δύο ἐπιτροπείας ἢ, ἐφόσον εἶναι σύζυγος ἢ γονεῖς, καὶ μία μόνον 6. ὁποῖος

«Άρθρο 1834. Υπολογισμός σε περίπτωση συνεισφοράς. Υπόσον υπάρχουν περισσότεροι κατιόντες, συντρέχει στην άιχθέτου διαδοχή περίπτωση συνεισφοράς, ή νόμιμη μοίρα έν κάθε κατιόντα προσδιορίζεται με βάση την έξ άδια-σσι μερίδα πού θά του περιερχόταν, υπολογιζόμενης και τής εισφοράς. Ο διαθέτης δέν μπορεί να αποκλείσει τόν τρόπο υπολογισμού για όποιαδήποτε παροχή τού άρθρου 1895, τσ να ζημιωθεί ό μεριδούχος.

Η παροχή πού λαμβάνεται ύπόψη κατά την προηγούμενη διάταξη, όταν πρέπει και να καταλογισθεί στη νόμιμη μοίρα φωνα με τó άρθρο 1833, καταλογίζεται σ' αυτή για τή ή της μέγιο αξία.

«Άρθρο 1842. Ο διαθέτης μπορεί να αποκληρώσει τόν πύ του άν, κατά τόν χρόνο τού θανάτου του, είχε δικαίω-ν άσκήσει άγωγή διαζυγίου για βάσμο λόγω άναγόμενου ύπειριότητα τού συζύγου του».

Άρθρο 27.

Στη θέση τού άρθρου 1889 τού Αστικού Κώδικα, πού κα-ργήθηκε από τή διάταξη τού άρθρου 53 τού Εισαγωγικού μού τού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τίθεται νέο άρθρο 89, πού έχει τó ακόλουθο περιεχόμενο:

«Άρθρο 1889. Ρύθμιση ως πρòς τήν οικογενειακή στέγη. ν υπάρχει στην κληρονομία, πού πρέπει να διανεμηθεί, άλί-το τó όποίο χρησίμευε, όσο ζώσε ό κληρονομούμενος, ως ό-ριος τόπος διαμονής τού ίδιου και τού συζύγου του πού έπι-ί, τó δικαστήριο μπορεί, κατά τή διανομή τής κληρονομίας, τερν από αίτηση τού τελευταίου, έκτιμώντας τίσ ειδικές-ριστάσεις, να επιδικάσει τήν κυριότητα τού άκινήτου άπο-λειστικά σ' αυτόν. Αν ή αξία τού άκινήτου κατά τó θά-το πού κληρονομούμενος είναι μεγαλύτερη από τήν αξία τής κληρονομικής μερίδας τού συζύγου πού έπιζει, ή επιδικαση γί-ται άφού ό τελευταίος καταβάλει τή διαφορά. Η διάταξη τή εφαρμόζεται και σε περίπτωση διανομής μόνο τού άκι-του πού χρησίμευε ως οικογενειακή στέγη, άν αυτό περιήλθε περισσότερους, ανάμεσα στους όποιους είναι ό σύζυγος πού-ιζει».

Άρθρο 28.

Τó άρθρο 1895 τού Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως-ής:

«Άρθρο 1895. Τί συνεισφέρεται. Οι κατιόντες, όταν κλη-νομούν έξ άδιαθέτου, έχουν τήν ύποχρέωση να συνεισφέρουν ένας στον άλλο, ό,τιδήποτε τους δώρησε ή όπωσδήποτε τους τραχώρησε χωρίς αντίλλαγμα ό κληρονομούμενος, όσο ζώσε, κώς και ό,τι δαπάνησε για τήν επαγγελματική μόρφωσή-ς, έφόσον αυτό υπερέβαινε ό,τι πού ήταν σύμφωνο με τήν-νομική κατάσταση τού κληρονομούμενου. Δέν υπάρχει ύπο-ρέωση συνεισφοράς, άν ό κληρονομούμενος τó όρισε, όταν-ωπε τήν παροχή ή έκανε τή δαπάνη».

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 29.

Τó άρθρο 115 τού Εισαγωγικού Νόμου τού Αστικού Κώ-κα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 115. Τά άρθρα 653 έως 659 τού Εμπορικού-μου αντικαθίστανται ως εξής:

Με τήν επισύλαξη τής διάταξης τής τρίτης παραγράφου ή άρθρου 1398 τού Αστικού Κώδικα, όταν πτωχεύει ό-ας από τους συζύγους, κάθε περιουσιακό στοιχείο πού άπο-ήθηκε από τόν άλλο, ύστερα από τήν τέλεση τού γάμου ή μετά στα δύο τελευταία χρόνια πριν από τήν πάυση τών-ηρωμών, τεκμαίρεται ύπερ τής ομάδας τών δανιστών ότι-ήκει τόν σύζυγο πού πτώχευσε, εκτός άν άποδειχθεί ότι ή

άποκτησή του από τόν άλλο σύζυγο δέν έγινε με χρήματα ή με άλλα μέσα αυτού πού πτώχευσε ούτε προέρχεται από δω-ρεά τού τελευταίου.

Η διάταξη αυτού τού άρθρου έχει εφαρμογή στις πτω-χεύσεις πού κηρύσσονται ύστερα από τήν ισχύ αυτού τού νό-μου άνεξάρτητα από τó χρόνο τέλεσης τού γάμου».

Άρθρο 30.

Τó άρθρο 121 τού Εισαγωγικού Νόμου τού Αστικού Κώ-δικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 121. Στίς περιπτώσεις τών άρθρων 42, 46, 79, 105, 111, 1350 παρ. 2, 1352 έδ. 6', 1441, 1522, 1525, 1526, 1576, 1600 παρ. 2, 1614, 1629, 1630, 1633, 1636, 1639, 1641, 1647, 1648, 1653, 1655, 1697, 1708 παρ. 2, 1865, 1866, 1868, 1908, 1913, 1917 παρ. 2, 1919, 1920, 1956, 1965, 2021, 2024, 2027, 2028, 2031 τού Αστικού Κώδικα, καθώς και στίς περιπτώσεις διορισμού ή παύσης έπιτρόπου, πρεπιτρόπου, ειδικού ή προσωρινού έπι-τρόπου ή άπαγόρευτης, εφαρμόζεται ή διαδικασία τής εκού-σιας δικαιοδοσίας τού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας».

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Άρθρο 31.

Καταργούνται τά άρθρα 2 έως 7 τού Εμπορικού Νόμου.

Άρθρο 32.

Τó άρθρο 13 τού Ν. 602/1915 «περί συνεταιρισμών», όπως τροποποιήθηκε από τó άρθρο 6 τού Ν.Δ. 28.11.1925 και τó άρθρο 6 τού Ν. 5289/1931, αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 13. Οι άνήλικοι δέν μπορούν να γίνουν δεκτοί ως συνεταίροι. Στο καταστατικό μπορεί να όρσθεί ότι δέν γί-νονται δεκτοί ως συνεταίροι όσοι δέν έχουν συμπληρώσει όρι-σμένη ήλικία».

Άρθρο 33.

Τó έκτο έδάφιο τού άρθρου 43 τού Ν. 602/1915 «περί συνεταιρισμών», όπως τροποποιήθηκε από τó άρθρο 24 τού Ν.Δ. 28.11.1925 και τó άρθρο 16 τού Ν. 5289/1931, αντι-καθίσταται ως εξής:

«Έπιτρέπεται στους συνεταίρους να αντιπροσωπεύονται στη συνέλευση από άλλους συνεταίρους. Η νομιμοποίηση τών αντιπροσώπων γίνεται με άπλή έπιστολή πού κατατίθεται στη συνέλευση. Κανένας συνεταίρος δέν μπορεί να αντιπροσω-πεύσει περισσότερους από έναν».

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 34.

Η περίπτωση άριθ. 10 τού άρθρου 16 τού Κώδικα Πο-λιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

«10) Οι διαφορές πού άφορούν τόν καθορισμό, τή μείωση ή τήν αύξηση τής συνεισφοράς τού καθενός από τους συ-ζύγους για τίς ανάγκες τής οικογένειας, τής διατροφής πού όφείλεται εξαιτίας γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, τών δα-πανών τουκετού και τής διατροφής τής άγαμης μητέρας και τής διατροφής τής μητέρας από τήν κληρονομική μερίδα πού είχε έπαχθεί στο τέκνο πού κώπη κωφορεΐ».

Άρθρο 35.

Η περίπτωση άριθ. 1 τού άρθρου 17 τού Κώδικα Πολι-τικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

γ) όταν την άσκει τρίτος, κατά του θετού γονέα και του θείου τέκνου' σε περίπτωση που έχει πεθάνει κάποιος από αυτούς, ή άγωγή άπseudύνεται κατά των κληρονόμων του άλλως άπορρίπτεται.

δ. 'Η άγωγή για την άναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης έπιτροπείας άπseudύνεται, όταν την άσκει ο έπιτροπος, και του έπιτροπευόμενου και, όταν την άσκει ο έπιτροπευόμενος ή ένας τρίτος, κατά του έπιτρόπου άλλως άπορρίπτεται).

Άρθρο 42.

Το άρθρο 620 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 620. 'Η προσβολή της πατρότητας τέκνου γεννημένου σε γάμο, ή άναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης σχέσης γονέα και τέκνου ή γονικής μέριμνας, ή άναγνώριση της πατρότητας ενός τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του, ή άναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή άκυρότητας εκούσιας άναγνώρισης ή έξομοίωσης ενός τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του με τέκνο γεννημένο σε γάμο, λόγω του έπιγενομένου γάμου τους, ή άναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή άκυρότητας υιοθεσίας, ή άναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης έπιτροπείας, ή προσβολή εκούσιας άναγνώρισης ή ή λύση υιοθεσίας επιδιώκονται μόνο με κύρια ή παρεμπιπτούσα άγωγή).

Άρθρο 43.

Το άρθρο 681B του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 681 B. 1. Με την ειδική διαδικασία των άρθρων 666 παρ. 1, 667, 670, 671 παρ. 1 έως 3 και 672 έως 676 διακρίνονται οι διαφορές που άφορούν:

α) Τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις άνάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας, καθώς και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει έπαχθει στο τέκνο που αυτή κυοφορεί. β) την άσκηση της γονικής μέριμνας άναφορικά με το τέκνο, κατά τη διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή άκύρωσης του γάμου, ή όταν πρόκειται για το τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφρονία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των υπόλοιπων ανιόντων με το τέκνο.

2. Οι διαφορές της πρώτης παραγράφου, αν ένωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 παράγρ. 1 ή 614 παράγρ. 1, μπορεί να εισάγονται και στα πολυμελή πρωτοδικεία και να διακρίνονται με την ειδική διαδικασία των άρθρων 593 έως 612 ή 616 έως 622.

3. 'Η άνταγωγή συνεχδικάζεται με την άγωγή, είτε παρίσταται ο ενάγων είτε έρημοδικάει μόνον εάν πέντε συνάχτητον έργασιμες ήμέρες πριν από τη συζήτηση στο άκροατήριο κοινοποιήθηκαν στον ενάγοντα το σχετικό δικόγραφο ή κατατέθηκαν οι προτάσεις που περιέχουν την άνταγωγή, και υπό βεβαιώνεται σύμφωνα με το άρθρο 237 παρ. 1).

Άρθρο 44.

Μετά το άρθρο 681 B του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται άρθρο με τον αριθμό 681 Γ που έχει το κείμενο περιεχόμενο:

Άρθρο 681 Γ. 1. Στις διαφορές της περίπτωσης β' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 681 B εφαρμόζονται τα άρθρα 598, 600, 601, 605, 606, 744 και 759 παρ. 3. 'Αν οι διαφορές αυτές ένωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές

της των άρθρων 592 παρ. 1 ή 614 παρ. 1, εφαρμόζονται τα άρθρα 744 και 759 παρ. 3.

2. Στις ίδιες διαφορές ο δικαστής του μονομελούς δικαστηρίου ή μέλος πολυμελούς δικαστηρίου που όρίζεται, και ύστερα από τη συζήτηση, με άπόφασή του καταχωρίζονται στα πρακτικά, μπορεί να έρθει σε επικοινωνία με το τέκνο, αν αυτή κριθεί άναγκαία για τη λήψη της άπόφασης. Το δικαστήριο όρίζει, με προφορική άνακοίνωση κατά τη συζήτηση ή και ύστερα απ' αυτήν με κλήση που επιδίδεται με έπιμέλεια του γραμματέα, τον τόπο και τον χρόνο της συνάντησης και καλεί εκείνον, με τον όποιο διαμένει το τέκνο, να το παρουσιάσει στο δικαστή που όρίσθηκε. 'Η επικοινωνία του δικαστή με το τέκνο γίνεται κατ' ίδίαν και δεν έπιτρέπεται να είναι παρόν σ' αυτήν άλλο πρόσωπο, εκτός αν ο δικαστής κρίνει διαφορετικά. Για το περιεχόμενο της συναιμίας δεν συντάσσεται έκθεση).

Άρθρο 45.

'Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 728 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 728. 1. Το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει προσωρινά, ως άσφαλιστικό μέτρο, εν όλω ή εν μέρει, άπαιτήσεις: α) συνεισφοράς για τις άνάγκες της οικογένειας ή διατροφής οφειλόμενης από τον νόμο, από σύμβαση ή από διάταξη τελευταίας βούλησης, β) καθυστερούμενων συντάξεων, γ) καθυστερούμενων τακτικών ή έκτακτων άποδοχών οποιαδήποτε μορφής ή άμοιβών ή άποζημιώσεων που οφείλονται από την παροχή έργασίας ή έξόδων που έγιναν με άφορητή την έργασία. δ) άποζημίωσης για καταγγελία της σύμβασης έργασίας ή για έργατικό άτύχημα ή που οφείλεται από τη σύμβαση έργασίας ή λόγω παράβασης της, ε) άποζημίωσης για τη μείωση ή την άπώλεια της ικανότητας έργασίας λόγω τραυματισμού ή προσβολής με οποιοδήποτε τρόπο της υγείας ενός προσώπου από οποιαδήποτε άρρώστεια, καθώς και των έξόδων θεραπείας και άνάρρωσης, στ) άποζημίωσης, σε περίπτωση που ένα πρόσωπο θανατώνεται, ύπερ εκείνων που το πρόσωπο αυτό κατά την χρόνο του θανάτου του είχε από τον νόμο υποχρέωση να διατρέφει, ζ) σε κάθε άλλη περίπτωση που ή προσωρινή επιδικασία όρίζεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου).

Άρθρο 46.

'Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 729 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

Ά2. Το ποσό που επιδικάζεται προσωρινά δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά το μισό της πιθανολογούμενης άπαιτήσης, εκτός αν πρόκειται για διατροφή που πηγάζει από τον νόμο, από σύμβαση ή από διάταξη τελευταίας βούλησης ή για συνεισφορά για τις άνάγκες της οικογένειας ή για έξοδα θεραπείας ή άνάρρωσης ή για άποζημίωση λόγω στέρησης διατροφής).

Άρθρο 47.

Το άρθρο 735 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 735. Το δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει κάθε πρόσφορο άσφαλιστικό μέτρο που ύπαγορεύεται από τις περιστάσεις για τη ρύθμιση των σχέσεων των συζύγων από τον γάμο και των σχέσεων γονέων και τέκνων' ιδίως να διατάξει τη μετοίκηση ενός από τους συζύγους, να όρίσει ποιά πράγματα δικαιούται αυτός να παραλάβει για τη χωριστή του έγκατάσταση, να καθορίσει τον τρόπο με τον όποιο ο κάθε σύζυγος θα χρησιμοποισεί το άκίνητο όπου διαμένουν ή τα έπιπλα και σκεύη που χρησιμοποισούν από κοινού, να όρίσει το γονέα στον όποιο ανήκει προσωρινά ή άσκηση της γονικής μέριμνας, να άφαιρέσει από τους γονείς τη γονική μέριμνα εν όλω ή εν μέρει και να ρυθμίσει τα σχετικά με την επικοινωνία

*Άρθρο 60.

Υποθήκες, πού έχουν εγγραφεί για την ασφάλεια προίκας, ήνουν με την απόδοση των προικίων και εξαλείφονται με μεθολαιογραφική συναίνεση της γυναίκας ή με τελεσιδική δικαστική απόφαση.

*Άρθρο 61.

Το άρθρο 7 του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου/3 Αυγούστου 1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών» αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 7. Κατάθεση αναπαλλοτριώτη επιτρέπεται να γίνεται μόνον α) υπέρ νομικού προσώπου πού δεν άσκει εμπόρεο, β) υπέρ ανήλικου, άπαγορευμένου ή άσώτου, γ) λόγω ισόβιας προσόδου υπέρ όρισμένου προσώπου, αλλά μόνο με δικαιοβραχία αίτια θανάτου».

*Άρθρο 62.

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 11 του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου/13 Αυγούστου 1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών» αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 11. 1. Η ιδιότητα του αναπαλλοτριώτου αίρεται: α) στην περίπτωση των νομικών προσώπων, με τη διάλυσή τους, β) στην περίπτωση των ανικώνων, με τη λήξη της ανικονότητάς τους, γ) αν πρόκειται για ισόβια πρόσοδο, με το άνατο του δικαιούχου, δ) αν πρόκειται για καταθέσεις υπέρ ανήλικου, υπέρ άπαγορευμένου ή υπέρ προσώπου πού τελεί υπό καστική αντίληψη, εφόσον ο όρος του αναπαλλοτριώτου μφωνήθηκε από τον καταθέτη κατά την κατάθεση και επίβραση, ύστερα από αίτηση του δικαιούχου ή του νόμιμου αντιπροσώπου του, ή όλική ή μερική άρση του αναπαλλοτριώτου ή η μεταβολή των όρων της κατάθεσης με άδεια του δικαστηρίου. Άρμόδιο δικαστήριο είναι: το μονομελές πρωτοδικείο του τόπου της κατάθεσης, το οποίο χορηγεί την άδεια, κάζοντας κατά τη διαδικασία της έκούσιας δικαιοδοσίας, όνον αν συναινεί στη χορήγησή της, με συμβολαιογραφικό γγραφο ή με δήλωση ενώπιόν του, ο καταθέτης και επί πλέον ιντρέχει περίπτωση αναπόφευκτης ανάγκης ή προφανούς φέλειας πού δικαιούχου. Επί πλέον άπαιτείται, για έκείνους πού τελούν υπό επιτροπεία, σύμφωνη γνωμοδότηση του συγενικού συμβουλίου και, για όσους τελούν υπό δικαστική αντίληψη, συναίνεση του δικαστικού αντιληπτήρα».

*Άρθρο 63.

Στην περίπτωση αναπαλλοτριώτων καταθέσεων πού εγιναν, σύμφωνα με το άρθρο 7, στοιχ. δ' του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου/13 Αυγούστου 1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών», με σκοπό τη σύσταση προίκας για άζη γάμου πού είχε τελεσθεί ή πού επρόκειτο ά τελεσθεί, αίρεται: το αναπαλλοτριώτο και οι καταθέσεις ποδίδονται στη γυναίκα από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου, εφόσον ο γάμος τελέσθηκε πριν από αυτή, και από την έλεση του γάμου, αν αυτός τελεσθεί ύστερα από αυτήν. Δεν ρείλονται όμως από τον άνδρα οι καρποί, τους όποιους συνέεξε πριν από την απόδοση.

*Άρθρο 64.

Σχέσεις κοινωνικής ασφάλισης πού προβλέπουν εισφορές και παροχές για προικοδότηση ή άλλες παροχές πού δίνονται εν όψει γάμου και στηρίζονται στη διάκριση φύλου άπαορεύονται.

Διατάξεις νόμων ή καταστατικών των φορέων κοινωνικής σφάλισης πού προβλέπουν ασφαλιστικές σχέσεις της προηούμενης παραγράφου παραμένουν προσωρινά σε ισχύ. Μέσα σε έξι μήνες από τη δημοσίευση αυτού του νόμου, με κοινές ποράσεις του Υπουργού Οικονομικών και του Υπουργού πού ποπεύει: τον φορέα, τροποποιούνται οι ισχύουσες διατάξεις, στε οι προβλεπόμενες παροχές της πρώτης παραγράφου να ίνονται ως παροχές για τη δημιουργία ή την ένίσχυση οικοενειακής ή επαγγελματικής αυτότέλειας, χωρίς διάκριση φύου. Με τις ίδιες αποφάσεις όρίζονται συγχρόνως και οι όροι ης νέας ασφαλιστικής σχέσης.

Υφιστάμενες σχέσεις κοινωνικής ασφάλισης της πρώτης παραγράφου, εφόσον έχουν καταβληθεί εισφορές κατά τη δημοσίευση αυτού του νόμου, εξακολουθούν να ισχύουν έως τη λήξη τους κατά τις κείμενες διατάξεις. Σ' αυτή την περίπτωση ή ασφαλιστική παροχή καταβάλλεται στη γυναίκα, σύμφωνα με τους όρους πού προβλέπει ή ισχύουσα νομοθεσία, και πάντως όχι ως προίκα.

*Άρθρο 65.

Από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου οι λόγοι και οι συνέπειες του διαζυγίου κρίνονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 1438 έως 1446 του Άστικού Κώδικα, όπως αυτές αντικαθίστανται από το άρθρο 16 αυτού του νόμου. Εφόσον όμως ή άγωγή διαζυγίου είχε άσκηθεί πριν από την έναρξη της ισχύος του παρόντος, οι λόγοι και οι συνέπειες του διαζυγίου κρίνονται σύμφωνα με το δίκαιο πού ίσχυε κατά το χρόνο της άσκησης της άγωγής.

Αν, πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, είχαν συμβεί γεγονότα πού αποτελούν λόγο διαζυγίου σύμφωνα με τις διατάξεις πού εισάγονται με αυτόν, μπορεί να ζητηθεί το διαζύγιο με βάση αυτές τις διατάξεις.

Στις περιπτώσεις των άρθρων 1439 παρ. 3 και 1441 παρ. 2 του Άστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από το άρθρο 16 αυτού του νόμου, συνυπολογίζεται και ο χρόνος πού έτρεξε πριν από την έναρξη της ισχύος του.

*Άρθρο 66.

Η γυναίκα πού εξακολουθεί να φέρει και μετά την ισχύ αυτού του νόμου το επώνυμο του συζύγου της, σύμφωνα με τις διατάξεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 54, περιορίζεται μετά το διαζύγιο στο οικογενειακό της επώνυμο. Δικαιούται όμως να χρησιμοποιεί και μετά το διαζύγιο το επώνυμο του πρώην συζύγου της, εφόσον απέκτησε με αυτό επαγγελματική ή καλλιτεχνική φήμη και δεν βλάπτονται από τη χρησιμοποίησή του σοβαρά συμφέροντα του τελευταίου.

*Άρθρο 67.

Η ιδιότητα του τέκνου πού γεννήθηκε πριν από την ισχύ αυτού του νόμου, ως τέκνου γεννημένου σε γάμο, κρίνεται σύμφωνα με το δίκαιο πού ίσχυε κατά το χρόνο της γέννησής του. Η προσβολή όμως της πατρότητας κρίνεται σύμφωνα με το νέο δίκαιο. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να προσβάλλει την πατρότητά του, όταν το τέκνο γεννήθηκε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, μόνον εάν δεν είχε χάσει το κατά το προηγούμενο δίκαιο δικαίωμα της άπαιτήρητης του τέκνου ή της άμφισβήτησης της πατρότητάς του.

Οι προθεσμίες προσβολής της πατρότητας πού εισάγονται με τον παρόντα νόμο λήγουν, το νωρίτερο, μετά ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του.

*Άρθρο 68.

Οι σχέσεις γονέων και τέκνων και ή αναγνώριση τέκνων πού γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους ή ή έξομωίωσή τους, λόγω επιγενόμενου γάμου, με τέκνα γεννημένα σε γάμο, με την επισύλαξη των διατάξεων των άρθρων 73 έως 77, κρίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου και όταν πρόκειται για τέκνα πού γεννήθηκαν πριν από την εισαγωγή του. Σχετικά με τη διατροφή αυτών των τέκνων εφαρμόζονται ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 1486 έως 1502 του Άστικού Κώδικα, όπως οι διατάξεις αυτές αντικαθίστανται από το άρθρο 17 αυτού του νόμου.

Άγωγές για αναγνώριση τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του, έκκρεμείς κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, κρίνονται κατά τις διατάξεις του.

*Άρθρο 69.

Στην περίπτωση των γάμων πού έχουν ήδη τελεσθεί κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου οι σύζυγοι μπορούν, μέσα σε ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του, εφόσον είναι άγνωστο ή αβέβαιο ποιος είναι ο γάμος πού έγινε με τον

του παρόντος, διατηρούν την επιτροπεία. Είναι δυνατή όμως η αντικατάστασή τους με επίτροπο, διοριζόμενο από το δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 1602, όπως αντικαθίστανται από το άρθρο 19 αυτού του νόμου, και το άρθρο 1603 του Αστικού Κώδικα.

*Άρθρο 83.

Σε περίπτωση ανήλικων τέκνων που είχαν χειραφετηθεί πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, ισχυροποιούνται αναδρομικά από την επιχείρησή τους όλες οι πράξεις που έγιναν από τον χειράφρετο χωρίς την απαιτούμενη συναίνεση του κληδεμόνα του ή την τήρηση άλλων διατυπώσεων.

*Άρθρο 84.

Σε περίπτωση απαγόρευσης που διατάχθηκε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, αν η σύζυγος δεν έχει οριστεί επίτροπος του συζύγου της, μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο, με αίτησή της, ή οποία δικάζεται κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, να παυθεί ο επίτροπος που υπάρχει, ώστε να ανατεθεί σ' αυτήν ή επιτροπεία του συζύγου της.

*Άρθρο 85.

Η ικανότητα προς σύνταξη διαθήκης κρίνεται κατά το δικαίον που ισχύει στο χρόνο της σύνταξης. Ιδιόγραφη όμως και μυστική διαθήκη, οι οποίες συντάχθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου από πρόσωπο που είχε συμπληρώσει κατά τη σύνταξη το δέκατο όγδοο έτος, θεωρούνται έγκυρες.

*Άρθρο 86.

Οι διατάξεις των άρθρων 1785, 1822 και 1842 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από τα άρθρα 24, 25 και 26 αυτού του νόμου, έχουν εφαρμογή και σε γάμους που τελέστηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος του, καθώς και σε διαθήκες που συντάχθηκαν πριν από την έναρξη αυτή, εφόσον ο κληρονομούμενος πεθάνει μετά από αυτήν.

*Άρθρο 87.

Οι διατάξεις των άρθρων 1820 και 1889 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από τα άρθρα 25 και 27 αυτού του νόμου, εφαρμόζονται, σε περίπτωση γάμων που έγιναν πριν από την έναρξη της ισχύος του, μόνον εάν ο κληρονομούμενος πέθανε μετά από την έναρξη αυτή.

*Άρθρο 88.

Ο ύπολογισμός της νόμιμης μοίρας, το τί καταλογίζεται σ' αυτήν καθώς και η συνεισφορά προικιών ή άλλων παροχών γίνεται, προκειμένου για παροχές που δόθηκαν από τον κληρονομούμενο εν ζωή πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1831, 1832, 1834 και 1895 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτές ισχύουν πριν από την τροποποίησή τους από τον παρόντα νόμο.

*Άρθρο 89.

Τα άρθρα 614 παρ. 1, 618, 619 παρ. 2 και 620 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως αντικαθίστανται από τις διατάξεις των άρθρων 38, 39, 40 και 41 αυτού του νόμου, έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση των τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους, τα οποία νομιμοποιήθηκαν δικαστικώς πριν από την έναρξη της ισχύος του.

*Άρθρο 90.

Στις διατάξεις του άρθρου 16 του Ν. 3370/1955 (περί τροποποίησης του Κώδικος Έλληνικής Ίθαγένειας), προστίθεται τρίτη παράγραφος με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«3. Έλληνίδες που είχαν τελέσει πολιτικό γάμο με άλλο δαπν στο εξωτερικό πριν από την έναρξη της ισχύος του νόμου 1250/1982 (για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου), θεωρούνται ότι δεν έχασαν ποτέ την ελληνική τους ιθαγένεια. παρά την αναδρομική κύρωση του γάμου τους με τις διατάξεις του παραπάνω νόμου, ακόμη και αν με την κύρωση αυτή απέκτησαν, σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο, την ιθαγένεια του συζύγου τους, εκτός αν δηλώσουν, μέσα σε ένα έτος από την έναρξη ισχύος της παρούσας διάταξης, στον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας ή την ελληνική προξενική αρχή του τόπου της κατοικίας τους, ότι επιθυμούν να έχουν μόνο την ιθαγένεια του συζύγου τους».

*Άρθρο 91.

Έκπαιρμαίς υποθέσεις, στις οποίες αναφέρονται τα άρθρα 34 έως 50 αυτού του νόμου και οι οποίες δεν συζητήθηκαν έως την έναρξη της ισχύος του, δικάζονται, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των άρθρων. Υποθέσεις που συζητήθηκαν έως την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου εξαιρούνται, ανεξάρτητα από το αν εκδόθηκε ή όχι σχετικά με αυτές όριστική ή μη όριστική απόφαση, να δικάζονται, ώσπου να εκδοθεί γι' αυτές αμετάκλητη απόφαση ή ώσπου να γίνει αμετάκλητη ή απόφαση που έχει εκδοθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν έως τώρα.

Διαφορές που αφορούν την απόδοση των προικιών, σύμφωνα με τα άρθρα 56 και 57 αυτού του νόμου, ή τις διατηρούμενες προίκες, σύμφωνα με το άρθρο 58, δεν υπάγονται στις γαμικές διαφορές κατά τη διάταξη του άρθρου 592 παρ. 1 στοιχείο δ' του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως αυτή αντικαθίσταται από το άρθρο 36 του παρόντος νόμου».

Δεύτερο άρθρο.

1. Περιουσιακές παροχές γονέων προς τα τέκνα τους, που γίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1509 Α.Κ., όπως αυτό θεωρείται με τον παραπάνω νόμο, υπόκεινται στο μέτρο του εφόρου δωρεών μέχρι το ποσό των πέντε εκατομμυρίων (5.000.000) δραχμών. Στο ποσό αυτό συνυπολογίζονται και τυχόν προηγούμενες παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους, σύμφωνα με το πιο πάνω άρθρο του Α.Κ. Για τη φορολογία αυτή, κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις περί δωρεών του Ν.Δ. 118/1973 (περί κώδικος φορολογίας κληρονομιών, δωρεών, προικιών και κερδών εκ λαχείων), όπως κάθε φορά ισχύουν.

2. Προίκες οι οποίες συστήθηκαν μετά την 1.1.1983 και μέχρι τη δημοσίευσή του νόμου αυτού, λογίζονται, κατά μετρησή, ως παροχές προς τη γυναίκα και περιέρχονται σ' αυτή με ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 56, 57 και 58 του νόμου αυτού.

Τρίτο άρθρο.

Η ισχύς αυτού του νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Προκηρύσσουμε να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το κείμενο του παρόντος και να εκτελεσθεί ως νόμος του Κράτους.

Αθήνα, 15 Φεβρουαρίου 1983

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΓΕΩΡΓ. - ΑΛΕΞ. ΜΑΓΚΑΚΗΣ ΔΗΜ. ΚΟΥΛΟΥΡΙΑΝΟΣ

Προβλήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 16 Φεβρουαρίου 1983

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΓΚΑΚΗΣ

Μέγεθος Γραμμάτων   Κλείσιμο

Νόμος 1329 της 16/18.2.83. Κύρωση ως Κώδικα του Σχεδίου Νόμου: Εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρών και γυναικών στον Αστικό Κώδικα , τον Εισαγωγικό του Νόμο , την Εμπορική Νομοθεσία και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας , καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός των διατάξεων του Αστικού Κώδικα που αφορούν το Οικογενειακό Δίκαιο. (Α '25).

Πρώτο άρθρο

Κυρώνεται ως Κώδικας το ακόλουθο Σχέδιο Νόμου που συντάχθηκε από τη Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή η οποία συγκροτήθηκε σύμφωνα α) με το άρθρο 1 του Ν. 1237/1982 και , β) με την απόφαση αριθμ. 30394/26-4-82 του Υπουργού της Δικαιοσύνης, ο δε χρόνος λειτουργίας της παρατάθηκε βάσει του άρθρου 5 του Ν. 1290/1982.

ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ

Εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρων και γυναικών στον Αστικό Κώδικα τον Εισαγωγικό του Νόμο την Εμπορική Νομοθεσία και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός των διατάξεων του Αστικού Κώδικα που αφορούν το Οικογενειακό Δίκαιο.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Άρθρο 1

Τα άρθρα 14 έως και 22 και το άρθρο 30 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

Άρθρο 14

Προσωπικές σχέσεις των συζύγων

Οι προσωπικές σχέσεις των συζύγων ρυθμίζονται, κατά σειρά 1 από το δικαιο της τελευταίας κατά τη διάρκεια του γάμου κοινής ιθαγένειάς τους εφόσον ο ένας τη διατηρεί 2 από το δικαιο της τελευταίας κατα τη διάρκεια του γάμου κοινής συνήθους διαμονής τους 3 από το δικαιο προς το οποίο οι σύζυγοι συνδέονται στενότερα.

Άρθρο 15

Περιουσιακές σχέσεις των συζύγων

Οι περιουσιακές σχέσεις των συζυγων διέπονται απο το δικαιο που ρυθμίζει τις προσωπικές σχέσεις τους αμέσως μετα την τέλεση του γάμου

Άρθρο 16

Διαζύγιο και δικαστικός χωρισμός

Το διαζύγιο και ο δικαστικός χωρισμός ρυθμίζονται από το δικαιο που διέπεται η προσωπικές σχέσεις των συζύγων κατα την έναρξη της διαδικασίας του διαζυγίου η του χωρισμού.

Άρθρο 17

Τέκνο γεννημένο σε γάμο

Η ιδιότητα τέκνου ως γεννημένου σε γάμο κρίνεται κατά το δίκαιο που διέπει τις προσωπικές σχέσεις της μητέρας και του συζύγου της κατά το χρόνο της γέννησης του τέκνου ή αν ο γάμος τους έχει λυθεί πριν από τη γέννηση κατά το χρόνο της λύσης του γάμου.

Άρθρο 18

Σχέσεις γονέων και τέκνου

Οι σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνου ρυθμίζονται κατά σειρά 1 από το δίκαιο της τελευταίας κοινής ιθαγένειας τους 2 από το δίκαιο της τελευταίας κοινής συνήθους διαμονής τους 3 από το δίκαιο της ιθαγένειας του τέκνου

Άρθρο 19

Τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του

Οι σχέσεις μητέρας και τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του ρυθμίζονται κατά σειρά 1. από το δίκαιο της τελευταίας κοινής ιθαγένειας τους 2. από το δίκαιο της τελευταίας κοινής συνήθους διαμονής τους 3. Από το δίκαιο της ιθαγένειας της μητέρας.

Άρθρο 20

Οι σχέσεις πατέρα και τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του, ρυθμίζονται κατά σειρά 1. από το δίκαιο της τελευταίας κοινής ιθαγένειας τους, 2. από το δίκαιο της τελευταίας κοινής συνήθους διαμονής τους, 3. από το δίκαιο της ιθαγένειας του πατέρα.

Άρθρο 21

Οι σχέσεις μητέρας και πατέρα τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο τους, ρυθμίζονται κατά σειρά από το δίκαιο της τελευταίας κατά τη διάρκεια της κηφής κοινής του ιθαγένειας συνηθούς διαμονής ή απλής διαμονής.

Άρθρο 22

Εξομοίωση προς τέκνο γεννημένο σε γάμο

Η εξομοίωση τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του με επιγενομένο μεταξύ τους γάμο προς τέκνο γεννημένο σε γάμο ρυθμίζεται από το δίκαιο που διέπει τις προσωπικές σχέσεις των συζύγων αμέσως μετά την τέλεση του γάμου. Η εξομοίωση με πράξη της αρχής ρυθμίζεται από το δίκαιο της ιθαγένειας του πατέρα κατά το χρόνο της πράξης ή αν αυτή επιχειρήθηκε μετά το θάνατο του πατέρα κατά το χρόνο του θανάτου του.

Άρθρο 30

Ελλειψη ιθαγένειας και συνήθους διαμονής

Εφόσον ο νόμος δεν καθιερώνει άλλη ρύθμιση αν το πρόσωπο δεν έχει ιθαγένεια εφαρμόζεται στη θέση του δικαίου της ιθαγένειας το δίκαιο της συνηθούς διαμονής και αν δεν έχει συνήθη διαμονή το δίκαιο της απλής διαμονής.

Άρθρο 2

Το άρθρο 55 του Αστικού Κώδικα καταργείται τα δε άρθρα 51 και 56 αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρο 51

Κατοικία

Το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κυρίας και μόνιμης εγκατάστασής του. Κανένας δεν μπορεί να έχει συγχρόνως περισσότερες από μια κατοικίες για τις υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση του επαγγέλματος λογίζεται ως ειδική κατοικία του προσώπου ο τόπος όπου

ασκεί το επάγγελμά του".

"Άρθρο 56

Ο ανήλικος που τελεί υπό γονική μέριμνα έχει κατοικία την κατοικία των γονέων του ή του γονέα που ασκεί μόνος του τη γονική μέριμνα. Αν τη γονική μέριμνα ασκούν και οι δυο γονείς χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο συνήθως διαμένει.

Οι ανήλικοι που τελούν υπο επιτροπεία καθώς και οι απαγορευόμενοι έχουν κατοικία την κατοικία του επιτρόπου τους".

Άρθρο 3

Τα άρθρα 127,136 και 137 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρο 127

Ενήλικος

Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του (ενήλικος) είναι ικανός για κάθε δικαιοπραξία.

Άρθρο 136

Ανήλικος που συμπλήρωσε το 15ο έτος

Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο πέμπτο έτος μπορεί με τη γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλειά του, να συνάψει σύμβαση εργασίας ως μισθωτός. Αν δεν δίνεται η συναίνεση αποφασίζει το δικαστήριο ύστερα από αίτηση του ανηλίκου.

Άρθρο 137

Ανήλικος που τελεί γάμο

Ο έγγαμος ανήλικος μπορεί να επιχειρεί μόνος του κάθε δικαιοπραξία απαραίτητη για να συντηρεί ή να βελτιώνει την περιουσία του ή για να αντιμετωπίζει τις ανάγκες της προσωπικής του συντήρησης και εκπαίδευσης καθώς και τις τρέχουσες ανάγκες της οικογένειάς-του. Μπορεί επίσης 1. να εκμισθώνει μόνος τα ακίνητά του αστικά ή αγροτικά το πολύ για μια εξαετία 2. να εισπράττει μόνος τους εισοδήματα από την περιουσία του 3. να διεξάγει μόνος του κάθε δίκη σχετική με τις παραπάνω δικαιοπραξίες.

Άρθρο 4

Το άρθρο 258 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

" Άρθρο 258

Παραγραφή κατα ανίκανων

Η παραγραφή τρέχει και σε βάρος προσώπων που είναι ανίκανα ή έχουν περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία.

Αν τα πρόσωπα αυτά δεν έχουν επίτροπο ή αντιλήπτορα, η παραγραφή δεν συμπληρώνεται πριν περάσουν έξι μήνες από του έγιναν απεριορίστως ικανά ή απέκτησαν επίτροπο ή αντιλήπτορα. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται εφόσον ο ανίκανος ή ο περιορισμένα ικανός έχει την ικανότητα να παραστεί στο δικαστήριο."

Άρθρο 5

Το άρθρο 612 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται, ως εξής:

" Άρθρο 612

Θάνατος του μισθωτή

Όταν απεβίωσε ο μισθωτής, οι κληρονόμοι του έχουν δικαίωμα να καταγγείλουν τη μίσθωση. Η καταγγελία γίνεται τουλάχιστον πριν από τρεις μήνες και ισχύει για το τέλος του ημερολογιακού μήνα.

Στην περίπτωση όπου το μίσθιο χρησίμευσε, όσο ζούσε ο μισθωτής, ως οικογενειακή στέγη με την έννοια του άρθρου 1393 και ζει κατά το χρόνο του θανάτου του ο σύζυγός του τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις από τη μίσθωση περιέρχονται αποκλειστικά σ' αυτόν ο οποίος δικαιούται όμως τηρώντας την προθεσμία της προηγούμενης παραγράφου να καταγγείλει οποτεδήποτε τη μίσθωση"

Άρθρο 6

Μετα το άρθρο 612 του Αστικού Κώδικα προστίθεται το άρθρο 612Α που έχει το ακόλουθο περιεχόμενο:

"Άρθρο 612Α

Οικογενειακή στέγη

Στην περίπτωση, όπου το μίσθιο χρησιμεύει ως οικογενειακή στέγη και η χρήση αυτή έχει γνωστοποιηθεί στον εκμισθωτή, η καταγγελία της μίσθωσης, στην οποία αυτός προβαίνει, είναι άκυρη, εφόσον δεν την κοινοποιεί και στον σύζυγο του μισθωτή, τηρώντας την ίδια προθεσμία που τυχόν απαιτείται για την καταγγελία".

Επιπλέον, από το άρθρο 612Α του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 612Α του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων, προκύπτει ότι η καταγγελία της μίσθωσης, στην οποία αυτός προβαίνει, είναι άκυρη, εφόσον δεν την κοινοποιεί και στον σύζυγο του μισθωτή, τηρώντας την ίδια προθεσμία που τυχόν απαιτείται για την καταγγελία".

ΑΠΕΞΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-NΟΜΟΣ

1329/1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων Κλείσιμο

Άρθρο 7

Το άρθρο 921 του Αστικού Κώδικα καταργείται.

Άρθρο 8

Το άρθρο 931 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 931

Η αναπηρία ή παραμόρφωση που υπέστη ο παθών λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη κατά την επιδίκαση της αποζημίωσης αν επιδρά στο μέλλον του"

Άρθρο 9

Το άρθρο 1055 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 1055

Πράγματα που εξαιρούνται από τη χρησικτησία. Εξαιρούνται από την τακτική ή έκτακτη χρησικτησία τα πράγματα που ανήκουν σε πρόσωπα τα οποία τελούν υπό γονική μέριμνα, επιτροπεία ή δικαστική αντίληψη ενόσω διαρκούν αυτές οι καταστάσεις".

Άρθρο 10

Τα άρθρα 1262, 1303 και 1304 του Αστικού κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρο 1262

Τίτλος από τον νόμο

Τίτλο από τον νόμο για την απόκτηση υποθήκης έχουν: 1. Το δημόσιο στα ακίνητα των οφειλετών του, για απαιτήσεις απο καθυστερούμενους φόρους. 2. Το δημόσιο, οι δήμοι, οι κοινότητες, τα θρησκευτικά ή τα κοινής ωφελείας ιδρύματα και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, στα ακίνητα των διαχειριστών ή των εγγυητών τους, για τις απαιτήσεις που πηγάζουν από την διαχείριση. 3. Εκείνοι που τελούν υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία, στα ακίνητα των γονέων ή του επιτρόπου, για την περιουσία τους από αυτή τη διαχείριση. 4. Ο κάθε σύζυγος για την απαίτησή του από την επαύξηση της περιουσίας του άλλου συζύγου κατά το άρθρο 1400. 5. οι κληροδότες στα ακίνητα της κληρονομίας, για τις απαιτήσεις τους. 6. οι κληρονόμοι, στα ακίνητα της κληρονομίας για τις απαιτήσεις προς εξίσωση των μεριδίων τους ή λόγω νομικών ελαττωμάτων των αντικειμένων της κληρονομίας που τους έλαχαν. 7. ο ενυπόθηκος δανειστής, στο ενυπόθηκο ακίνητο για τους καθυστερούμενους τόκους της υποθήκης ή τη δικαστική δαπάνη εφόσον το ενυπόθηκο ακίνητο δεν μεταβιβάστηκε σε άλλον".

" Άρθρο 1303

Έχουν ιδίως δικαίωμα να ζητήσουν την εγγραφή υποθήκης υπέρ άλλου 1. οι δανειστές του οφειλέτη αν ο ίδιος αμελεί να εγγράψει την υποθήκη για

την οποία έχει τίτλο 2. ο εγγυητής, αν ο δανειστής αμελεί να εγγράψει την υποθήκη για την οποία έχει τίτλο προς εξασφάλιση της απαίτησής του κατα του πρωτοφειλέτη. 3. ο επίτροπος, ο παρεπίτροπος, ή κάθε συγγενής, για την εγγραφή υποθήκης υπέρ του επιτροπευομένου στα ακίνητα του επιτρόπου"

" Άρθρο 1304

Συμφωνία συζύγων για μη εγγραφή υποθήκης

Είναι άκυρη η συμφωνία μεταξύ των συζύγων για τη μη εγγραφή της υποθήκης που προβλέπεται στο άρθρο 1262 αριθμ. 4".

Άρθρο 11

Το άρθρο 1326 του Αστικού Κώδικα καταργείται.

Άρθρο 12

Τα άρθρα 1350 έως 1352 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

" Άρθρο 1350

Όροι για τη σύναψη γάμου

Οι μελλόνυμφοι πρέπει να έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Το δικαστήριο μπορεί αφού ακούσει τους μελλόνυμφους και τα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλεια του ανηλίκου να επιτρέψει το γάμο και πριν από τη συμπλήρωση αυτής της ηλικίας αν η τέλεσή του επιβάλλεται από σπουδαίο λόγο.

Άρθρο 1351

Ο ανίκανος για δικαιοπραξία δεν μπορεί να συνάψει γάμο. Επιτρέπεται όμως ο γάμος στον νόμιμως απαγορευμένο.

Άρθρο 1352

Το πρόσωπο που τελεί υπό δικαστική αντίληψη συνάπτει γάμο με τη συναίνεση του αντιλήπτορά του.

Αν αυτός αρνείται να συναινέσει, το δικαστήριο μπορεί, αφού τον ακούσει, να δώσει την άδεια για την σύναψη γάμου, εφόσον το επιβάλλει το συμφέρον αυτού που τελεί υπό αντίληψη"

Άρθρο 13

Τα άρθρα 1359, 1362, και 1365 του Αστικού Κώδικα καταργούνται.

Άρθρο 14

Το άρθρα 1372, 1373, 1378 και 1384 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρο 1372

Άκυρος και ανυπόστατος γάμος

Άκυρος είναι μόνο ο γάμος που έγινε κατά παράβαση των άρθρων 1350 έως 1352, 1354, 1356, 1357 και 1360. Δεν είναι άκυρος ο γάμος, εφόσον έχει γίνει η δήλωση του άρθρου 1367 προς τον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας ή τον νόμιμο ανασπληρωτή τους έστω και αν έχουν παραλειφθεί οι άλλοι όροι της τέλεσης.

Γάμος που έγινε χωρίς να τηρηθεί καθόλου ένας από τους τύπους που προβλέπονται στο άρθρο 1367 είναι ανυπόστατος.

Άρθρο 1373

Η ακυρότητα του γάμου αίρεται 1. αν στην περίπτωση της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1350, ακολούθησε, ελεύθερη και πλήρης συμφωνία των συζύγων. 2. αν στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1350 δοθεί εκ των υστέρων η άδεια του δικαστηρίου ή ο σύζυγος αφού συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του αναγνωρίσει τον γάμο. 3. αν στην περίπτωση του άρθρου 1351 ο σύζυγος αφού γίνει ικανός για δικαιοπραξία αναγνωρίσει τον γάμο. 4 αν στην περίπτωση του άρθρου 1352 ο αντιλήπτορας το δικαστήριο ή ο ίδιος ο σύζυγος, αφού γίνει ικανός, εγκρίνει το γάμο".

Άρθρο 1378

Ποιός ενάγει για ακύρωση

Η αγωγή για ακύρωση του γάμου μπορεί να ασκηθεί 1 στις περιπτώσεις των άρθρων 1350 έως 1352, 1354 1356, 1357 και 1360 από τους συζύγους και από οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον, καθώς και από τον εισαγγελέα αυτεπαγγέλτως 2 στις περιπτώσεις των άρθρων 1374 και 1375 μόνον από τον σύζυγο που πλανήθηκε ή απειλήθηκε, όχι όμως από τους κληρονόμους του".

Άρθρο 1382

Τα τέκνα από το γάμο που ακυρώθηκε διατηρούν την ιδιότητα τέκνου γεννημένου σε γάμο.

Άρθρο 1383

Νομιζόμενος γάμος

Αν κατά την τέλεση του γάμου αγνοούσαν την ακυρότητα και οι δυο σύζυγοι ή την αγνοούσε ο ένας μόνον από αυτούς η ακύρωση ενεργεί ως προς αυτούς ή αυτόν που την αγνοούσε μόνο για το μέλλον.

Ο σύζυγος που αγνοούσε μόνος κατά την τέλεση του γάμου την ακυρότητα έχει στην περίπτωση της ακύρωσης, εναντίον του άλλου συζύγου που γνώριζε εξαρχής την ακυρότητα και, αν αυτός πέθανε μετά την ακύρωση του γάμου κατά των κληρονόμων του δικαίωμα διατροφής σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για το διαζύγιο εφαρμοζόμενες αναλογικά.

Άρθρο 1384

Το δικαίωμα της δεύτερης παραγράφου του προηγούμενου άρθρου ανήκει και στον σύζυγο που εξαναγκάστηκε να τελέσει γάμο με απειλή, κατά τρόπο παράνομο ή αντίθετο προς τα χρηστά ήθη, αν ο γάμος ακυρωθεί ή λυθεί με το θάνατο του άλλου συζύγου"

ΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-ΝΟΜΟΣ

1329/1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων

Άρθρο 15

Τα κεφάλαια Τέταρτο και Πέμπτο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα συγχωνεύονται σε ενιαίο Τέταρτο Κεφάλαιο με τίτλο : "Σχέσεις των συζύγων από τον γάμο".

Καταργούνται όλες τις διατάξεις του Έκτου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα (άρθρο 1406 έως 1437), που αφορούν την προίκα.

Κάθε περιουσιακή επίδοση που αποτελεί σύσταση προίκας είναι άκυρη από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου.

Οι διατάξεις των παλαιών Τέταρτου και Πέμπτου κεφαλαίων του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα (άρθρα 1386 ές 1396 και 1397 έως 1405), καθώς και τα άρθρα 1406 έως 1416 του Έκτου Κεφαλαίου , που καταργούνται με την προηγούμενη παράγραφο, αντικαθίστανται από τις ακόλουθες διατάξεις, οι οποίες εντάσσονται στο νέο Τέταρτο Κεφάλαιο.

"ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Άρθρο 1386

Υπόχρεωση για συμβίωση

Ο γάμος παράγει για τους συζύγους αμοιβαία υποχρέωση για συμβίωση εφόσον η σχετική αξίωση δεν αποτελεί κατάχρηση δικαιώματος.

Άρθρο 1387

Ρύθμιση του συζυγικού βίου

Οι σύζυγοι αποφασίζουν απο κοινού για κάθε θέμα του συζυγικού βίου αν ο ένας απο τους συζύγους βρίσκεται σε φυσική ή νομική αδυναμία, αποφασίζει μόνος του ο άλλος.

Η ρύθμιση, απο τους συζύγους, του κοινού τους βίου πρέπει να μη εμποδίζει την επαγγελματική και την υπόλοιπη δραστηριότητα του καθενός από αυτούς και να μη παραβιάζει τη σφαίρα της προσωπικότητάς του.

Άρθρο 1388

Επώνυμο των συζυγων

Με τον γαμο δεν μεταβάλλεται το επώνυμο των συζύγων ως προς τις έννομες σχέσεις τους.

Στις κοινωνικές σχέσεις ο κάθε σύζυγος μπορεί, εφόσον σ' αυτό συμφωνεί και ο άλλος, να χρησιμοποιεί το επώνυμο του τελευταίου ή να το προσθέτει στο δικό του.

Άρθρο 1389

Κοινή συμβολή για τις οικογενειακές ανάγκες

Οι σύζυγοι έχουν την υποχρέωση να συνεισφέρουν απο κοινού ο καθνας ανάλογα με τις δυνάμεις του για την αντιμετώπιση των αναγκών της οικογενείας. Η συνεισφορά γίνεται με την προσωπική εργασία τα εισοδήματά τους και την περιουσία τους.

Άρθρο 1390

Στην υποχρέωση του προηγούμενου άρθρου περιλαμβάνονται ειδικότερα η αμοιβαία υποχρέωση των συζύγων για διατροφή τους, η κοινή υποχρέωση για διατροφή των τέκνων τους και εν γένει η υποχρέωση για συμβολή τους στη λειτουργία του κοινού οίκου. Το μέτρο της υποχρέωσης προσδιορίζεται

ανάλογα με τις συνθήκες της οικογενειακής ζωής και η εκπλήρωση της γίνεται, με τον τρόπο που επιβάλλει η έγγαμη συμβίωση.

Αρθρο 1391

Διακοπή της συμβίωσης

Αν ο σύζυγος διέκοψε την έγγαμη συμβίωση για εύλογη αιτία, η διατροφή, που του οφείλεται από τον άλλο, πληρώνεται σε χρήμα και προκαταβάλλεται κάθε μήνα.

Η υποχρέωση διατροφής της προηγούμενης παραγράφου παύει ή το ποσό της αυξάνεται ή μειώνεται, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις.

Αρθρο 1392

Ανάλογη εφαρμογή

Οι διατάξεις των άρθρων 1494 και 1498 έως 1500 εφαρμόζονται ανάλογα και για την διατροφή μεταξύ συζύγων. Επίσης εφαρμόζεται ανάλογα η διάταξη του άρθρου 1495, αν υπάρχει βάσιμος λόγος διαζυγίου που ανάγεται σε υπαιτιότητα του δικαιούχου συζύγου.

Αρθρο 1393

Ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης

Σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης, το δικαστήριο μπορεί, εφόσον το επιβάλλουν λόγοι επιείκειας ενόψει των ειδικών συνθηκών του καθενός από τους συζύγους και του συμφέροντος των τέκνων, να παραχωρήσει στον ένα σύζυγο την αποκλειστική χρήση ολόκληρου ή τμήματος του ακινήτου που χρησιμοποιεί για κύρια διαμονή των ιδίων (οικογενειακή στέγη), ανεξάρτητα για το ποιος από αυτούς είναι κύριος ή έχει απέναντι στον κύριο το δικαίωμα της χρήσης του. Η απόφαση του δικαστηρίου υπόκεινται σε αναθεώρηση, όταν το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Αν το δικαίωμα χρήσης της οικογενειακής στέγης πηγάζε από σχέση εργασίας ανάμεσα στον ένα από τους συζύγους και έναν τρίτο η παραχώρηση της χρήσης της στον άλλο σύζυγο από το δικαστήριο, σύμφωνα με τους όρους της προηγούμενης παραγράφου, μπορεί να γίνει μόνον εφόσον συναινεί σ' αυτό και ο τρίτος.

Αρθρο 1394

Κατανομή των κινητών

Σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης ο καθένας από τους συζύγους δικαιούται να παραλάβει τα κινητά που του ανήκουν ακόμη και αν τα χρησιμοποιούσαν και οι δυο ή και μόνος ο άλλος συζυγος υποχρεούται όμως να παραχωρήσει στον άλλο σύζυγο τη χρήση των οικιακών αντικειμένων που του είναι απολύτως απαραίτητα για τη χωριστή του εγκατάσταση αν το επιβάλλουν οι περιστάσεις για λόγους επιείκειας.

Αρθρο 1395

Οι σύζυγοι κατανέμουν σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης της χρήσης των κινητών που ανήκουν και στους δυο, σύμφωνα με τις προσωπικές τους ανάγκες αν διαφωνούν η κατανομή γίνεται από το δικαστήριο που μπορεί να επιδικάσει εύλογη αποζημίωση για τη χρήση που παραχωρεί.

Αρθρο 1396

Μέτρο αμοιβαίας ευθύνης

Οι σύζυγοι κατα την εκπλήρωση των αμοιβαίων υποχρεώσεών τους που πηγάζουν από τον γάμο ευθύνονται, με μέτρο την επιμέλεια που δείχνουν στις προσωπικές τους υποθέσεις.

Αρθρο 1397

Περιοριστική αυτοτέλεια των συζύγων

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που ακολουθούν ο γάμος δεν μεταβάλλει την περυσιακή αυτοτέλεια των συζύγων.

Αρθρο 1398

Τεκμήρια για κινητά

Τα κινητά που βρίσκονται, στην νομή ή κατοχή του ενός ή και των δύο συζύγων τεκμαίρεται, υπέρ των δανειστών του καθενός από αυτούς, ότι ανήκουν στον σύζυγο που είναι οφειλέτης τους. Το τεκμήριο αυτό δεν ισχύει σε περίπτωση διακοπής της έγγαμης συμβίωσης.

Τα κινητά που βρίσκονται στην νομή ή κατοχή και των δύο συζύγων τεκμαίρεται, στις μεταξύ τους σχέσεις, ότι ανήκουν και στους δύο κατά ίσα μέρη.

Στις σχέσεις των συζύγων μεταξύ τους και με τους δανειστές τους τεκμαίρεται ότι τα κινητά τα προορισμένα για την προσωπική χρήση του ενός από τους συζύγους ανήκουν σ' αυτόν.

Άρθρον 1399

Διαχείριση της περιουσίας του ενός συζύγου από τον άλλον

Αν ο ένας από τους συζύγους ανέθεσε στον άλλον τη διαχείριση της ατομικής τους περιουσίας δεν υπάρχει υποχρέωση για λογοδοσία και για απόδοση των εισοδημάτων από την διαχείριση εφόσον δεν έχουν συμφωνήσει διαφορετικά. Τα εισοδήματα καταλογίζονται στην υποχρέωση συνεισφοράς για τις ανάγκες της οικογένειας.

Η παραίτηση από το δικαίωμα ανάκλησης αυτής της ανάθεσης είναι άκυρη.

Άρθρον 1400

Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα

Αν ο γάμος λυθεί ή ακυρωθεί και η περιουσία του ενός συζύγου έχει, από του τελέσθηκε ο γάμος, αυξηθεί, ο άλλος σύζυγος, εφόσον συνέβαλε με οποιονδήποτε τρόπο στην αύξηση αυτή, δικαιούται να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από την δική του συμβολή. Τεκμαίρεται ότι η συμβολή αυτή ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης, εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη ή καμία συμβολή.

Η προηγούμενη παράγραφος εφαρμόζεται αναλογικά και στην περίπτωση διάστασης των συζύγων που διήρκησε περισσότερο από τρία χρόνια.

Στην αύξηση της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζεται ό, τι αυτοί απέκτησαν από δωρεά, κληρονομιά ή κληροδοσία ή με διάθεση των αποκτημάτων από αυτές τις αιτίες.

Άρθρο 1401

Η αξίωση του προηγούμενου άρθρου δεν γεννιέται σε περίπτωση θανάτου, στο πρόσωπο των συζύγου που πέθανε. Επίσης δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται εκτός αν έχει αναγνωρισθεί συμβατικά ή έχει επιδοθεί αγωγή. Η αξίωση παραγράφεται δύο χρόνια μετά τη λύση ή την ακύρωση του γάμου.

Άρθρο 1402

Παροχή ασφάλειας

Με την επιφύλαξη της διάταξης του άρθρου 1262 αριθ. 4 ο καθένας από τους συζύγους έχει το δικαίωμα, στην περίπτωση που ασκήθηκε αγωγή διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου, ή που ο ίδιος άσκησε με αγωγή την αξίωση του άρθρου 1400, να ζητήσει από τον άλλο σύζυγο ή από τους κληρονόμους του την παροχή ασφαλείας, αν εξαιτίας της συμπεριφοράς τους υπάρχει βάσιμος φόβος ότι κινδυνεύει αυτή η αξίωσή του.

Άρθρο 1403

Επιλογή κοινοκτημοσύνης

Οι σύζυγοι μπορούν πριν από το γάμο ή κατά την διάρκειά του να επιλέγουν με σύμβαση, για την ρύθμιση των συνεπειών του γάμου στην περιουσιακή τους κατάσταση, αντί για το σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402, σύστημα κοινωνίας κατά ίσα μέρη σε περιουσιακά τους στοιχεία χωρίς δικαίωμα διάθεσης, από τον καθένα τους, του ιδανικού του μεριδίου (σύστημα κοινοκτημοσύνης) τηρώντας τις διατάξεις των άρθρων που ακολουθούν.

Οι συμβάσεις της προηγούμενης παραγράφου καταρτίζονται με συμβολαιογραφικό έγγραφο και καταχωρίζονται στο ενιαίο ειδικό δημόσιο

βιβλίο που τηρείται γι' αυτό το σκοπό. Πριν από την καταχώρηση, δεν ισχύουν απέναντι στους τρίτους.

Άρθρο 1404

Οι λεπτομέρειες του συστήματος της κοινοκτημοσύνης που επιλέγεται και ιδίως τα σχετικά με την έκτασή της, τη διοίκηση των στοιχείων της κοινής περιουσίας, καθώς και την εκκαθάριση των τυχόν αμοιβαίων αποκαταστατικών αξιώσεων και τη διανομή των κοινών πραγμάτων μετά την λήξη της, καθορίζονται στο σχετικό συμβόλαιο με βάση τη αρχή της ισότητας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των συζύγων. Το συμβόλαιο για την κοινοκτημοσύνη δεν μπορεί να παραπέμψει σε έθιμα σε νόμο που δεν ισχύει σε νόμο αλλοδαπό.

Άρθρον 1405

Αν στο συμβόλαιο δεν υπάρχει πρόβλεψη για την έκταση της κοινοκτημοσύνης, η κοινοκτημοσύνη περιλαμβάνει όσα περιουσιακά στοιχεία ο καθένας απο τους συζύγους αποκτά απο αιτία μη χαριστική κατά την διάρκεια του γάμου, εκτός από τα εισοδήματα της περιουσίας την οποία είχε πριν απο το γάμο. Δεν περιλαμβάνονται οπωσδήποτε στην κοινή περιουσία, ακόμη και αν αποκτήθηκαν στην κοινή περιουσία, ακόμη και αν αποκτήθηκαν απο μη χαριστική αιτία. 1. τα περιουσιακά στοιχεία του καθενός από τους συζύγους που προορίζονται για αυστηρά προσωπική του χρήση ή για την άσκηση του επαγγέλματός του και τα παραρτήματά τους. 2. οι απαιτήσεις των άρθρων 464 και 465. 3. Τα δικαιώματα σε προϊόντα της διάνοιας.

Αν στο συμβόλαιο δεν υπάρχει διαφορετική πρόβλεψη για τη χρήση και κάρπωση, τη διοίκηση και τη διάθεση των κοινών πραγμάτων, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις των άρθρων 785 εως 792 του δευτέρου εφαφίου του άρθρου 793 και του άρθρου 794.

Άρθρον 1406

Υποκατάσταση

Ο,τι ο κάθε σύζυγος αποκτά την διάρκεια του γάμου με διάθεση στοιχείων της ατομικής του περιουσίας, περιέχεται σ' αυτήν. Ο ισχυριζόμενος ότι η απόκτηση έγινε με τέτοια διάθεση βαρύνεται με την απόδειξη του ισχυρισμού του.

Άρθρον 1407

Δικαιοπραξία από τον ένα σύζυγο

Δικαιοπραξίες αναφερόμενες σε περιουσιακά στοιχεία της κοινοκτημοσύνης οι οποίες, σύμφωνα με τους κανόνες που τη ρυθμίζουν, επιχειρούνται είτε από τους δύο συζύγους από κοινού είτε από τον ένα, αλλά με την συναίνεση του άλλου, μπορούν να επιχειρούνται εγκύρως και από τον έναν μόνο σύζυγο με άδεια του δικαστηρίου, αν ο άλλος βρίσκεται σε φυσική ή νομική αδυναμία ή αρνείται να δηλώσει τη βούλησή του και η δικαιοπραξία επιβάλλεται από το συμφέρον της οικογενείας.

Άρθρον 1408

Έκταση υπεγγυότητας της κοινής περιουσίας

Στην περίπτωση όπου επιλέγεται σύστημα κοινοκτημοσύνης η κοινή περιουσία πέρα από τα εμπράγματα δικαιώματα ή άλλα βάση με τα οποία βαρύνεται, είναι υπέγγυα και : 1. για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνει ο ένας σύζυγος, μέσα στα όρια της διαχειριστικής του εξουσίας, για την διαχείριση αυτής της περιουσίας. 2. Για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνει ο ένας σύζυγος για τις ανάγκες της οικογενείας, 3. Για κάθε υποχρέωση που αναλαμβάνουν και οι δύο σύζυγοι.

Άρθρον 1409

Η κοινή περιουσία είναι επιπλέον υπέγγυα, έως το μισό της αξίας της και απέναντι στους ατομικούς δανειστές του κάθε συζύγου, εφόσον δεν είναι δυνατή η ικανοποίηση τους από την ατομική περιουσία του : 1. για υποχρεώσεις που αυτός ανέλαβε μόνος του για την διαχείριση της περιουσίας αυτής πέρα από τα όρια της διαχειριστικής του εξουσίας. 2. Για ατομικά χρέη του, οποτεδήποτε και αν αυτά γενήθηκαν.

Αν, στις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου οι δανειστές είναι

εγχειρόγραφοι, προτιμώνται οι δανειστές του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 1410

Επικουρική υπεγγυότητα της ατομικής περιουσίας

Για τα χρεη του άρθρου 1408 οι δανειστές μπορούν να στραφούν επικουρικά κατά της ατομικής περιουσίας του μη οφειλέτη συζύγου έως το μισο της αξίας της απαίτησής τους εφόσον η κοινή περιουσία δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των χρεών του.

Άρθρο 1411

Λήξη

Η κοινοκτημοσύνη λήγει αυτοδικαίως με τη λύση ή την ακύρωση του γάμου.

Λήγει επίσης όταν ο ένας από τους συζύγους κηρυχθεί σε αφάνεια ή σε πτώχευση και η σχετική απόφαση γίνει τελεσιδική.

Στην περίπτωση του διαζυγίου ή της ακύρωσης του γάμου η λήξη της κοινοκτημοσύνης επέρχεται αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της σχετικής αγωγής.

Άρθρο 1412

Η κοινοκτημοσύνη λήγει με συμφωνία των συζύγων που περιβάλλεται το συμβολαιογραφικό τύπο.

Άρθρο 1413

Ο καθενας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο τη λύση της κοινοκτημοσύνης:

1. Αν επήλθε διακοπή της έγγαμης συμβίωσης που διήρκεσε τουλάχιστον ένα έτος και συνεχίζεται κατά τη συζήτηση της αγωγής, 2. αν, λόγω της κακής κατάστασης της περουσίας του άλλου συζύγου ή της κακής διαχείρισης από αυτόν της κοινής περιουσίας κινδυνεύουν τα συμφέροντα του εναγόντος. 3. αν υπάρχει αθέτηση από τον άλλο σύζυγο της υποχρέωσής του για συνεισφορά στις ανάγκες της οικογενείας. Η απόφαση που διατάσσει τη λύση της κοινοκτημοσύνης ενεργεί αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της αγωγής στον εναγόμενο.

Άρθρο 1414

Η λήξη της κοινοκτημοσύνης, κατά τις διατάξεις των προηγούμενων άρθρων εκτός από την περίπτωση της λήξης λόγω θανάτου, ισχύει απέναντι στους τρίτους μόνο εφόσον στο περιθώριο του ειδικού βιβλίου, όπου έχει καταχωρισθεί το συστατικό της συμβολαίο σημειώνονται η σχετική συμφωνία των συζυγων ή η απόφαση που κηρύσσει την αφάνεια ή την πτώχευση ή στις περιπτώσεις της δευτερης παραγράφου του άρθρου 1411 και του άρθρου 1413 η επίδοση της αγωγής και η σχετική δικαστική απόφαση.

Άρθρο 1415

Με την πρόωρη ληξη της κοινοκτημοσύνης, οι σύζυγοι επανέρχονται, από την άποψη της περουσιακής τους κατάστασης, στο σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402.

Στην περίπτωση αυτή καθώς και όταν η ληξη επέρχεται λόγω λύσης ή ακύρωσης του γάμου έχουν εφαρμογή για τη λύση της κοινωνίας και τη διανομή των κοινών πραγμάτων αν δεν υπάρχει διαφορετική συμφωνία οι διατάξεις των άρθρων 795 και επομένων καθώς και οι ειδικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για τη διανομή κοινών πραγμάτων.

Άρθρο 1416

Εκταση εφαρμογής

Οι διατάξεις αυτού του κεφαλαίου έχουν εφαρμογή εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή το δόγμα των συζύγων καθώς και από τον τύπο, πολιτικό ή θρησκευτικό με τον οποίο έγινε ο γάμος τους.

Επισημάνσεις: Η λήξη της κοινοκτημοσύνης επέρχεται αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της σχετικής αγωγής. Η λήξη της κοινοκτημοσύνης επέρχεται αναδρομικά από την ημέρα της επίδοσης της σχετικής αγωγής.

Άρθρο 16

Οι διατάξεις του Εβδομου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στο διαζύγιο (άρθρα 1438 έως 1462) αντικαθίστανται στο σύνολό τους από τις ακόλουθες διατάξεις.

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Άρθρο 1438

Πώς επέρχεται

Ο γάμος μπορεί να λυθεί με διαζύγιο. Το διαζύγιο απαγγέλλεται με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται στα επόμενα άρθρα.

Άρθρο 1439

Ισχυρός κλονισμός

Καθένας από τους συζύγους μπορεί να ζητήσει διαζύγιο, όταν οι μεταξύ τους σχέσεις έχουν κλονισθεί τόσο ισχυρά, από λόγο που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δυο συζύγων, ώστε βάσιμα η εξακολουθησι της έγγαμης σχέσης να είναι αφόρητη για τον ενάγοντα.

Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας του, εγκατάλειψης του ενάγοντα ή επιβουλής της ζωής του από τον εναγόμενο.

Εφόσον οι σύζυγοι βρίσκονται σε διάσταση συνεχώς από τέσσερα τουλάχιστον χρόνια, ο κλονισμός τεκμαίρεται αμάχητα και το διαζύγιο μπορεί να ζητηθεί, έστω και αν ο λόγος του κλονισμού αφορά αποκλειστικά το πρόσωπο του ενάγοντα. Η συμπλήρωση του χρόνου διάστασης δεν εμποδίζεται από μικρές διακοπές που έγιναν ως προσπάθεια αποκατάστασης των σχέσεων ανάμεσα στους συζύγους.

Άρθρο 1440

Αφάνεια

Καθένας από τους συζύγους μπορεί αν ζητήσει το διαζύγιο όταν ο άλλος έχει κηρυχθεί σε αφάνεια.

Άρθρο 1441

Συναινετικό διαζύγιο

Όταν οι σύζυγοι συμφωνούν για το διαζύγιο, μπορούν να το ζητήσουν με κοινή αίτησή τους που δικάζεται κατά την διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας (συναινετικό διαζύγιο).

Για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο, πρέπει ο γάμος να έχει διαρκέσει τουλάχιστον ένα χρόνο πριν από την κατάθεση αίτησης η δε συμφωνία των συζύγων να δηλωθεί στο δικαστήριο, αυτοπροσώπως ή με ειδικό πληρεξούσιο, σε δύο συνεδριάσεις που να απέχουν μεταξύ τους έξι τουλάχιστον μήνες. Το ειδικό πληρεξούσιο πρέπει να έχει δοθεί μέσα στον τελευταίο μήνα πριν από την κάθε συνεδρίαση. Εφόσον από την πρώτη συνεδρίαση πέρασαν δύο χρόνια η δήλωση της συμφωνίας παύει να ισχύει.

Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα, για να εκδοθεί συναινετικό διαζύγιο πρέπει να προσκομίζεται έγγραφη συμφωνία των συζύγων που να ρυθμίζει την επιμέλεια των τέκνων και επικοινωνία με αυτά. Η συμφωνία επικυρώνεται από το δικαστήριο και ισχύει ώπου να εκδοθεί απόφαση για το θέμα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 1513.

Άρθρο 1442

Διατροφή

Εφόσον ο ένας από τους πρώην συζύγους δεν μπορεί να εξασφαλίσει την διατροφή του από τα εισοδήματά του ή από την περιουσία του, δικαιούνται να ζητήσει διατροφή από τον άλλον 1. αν κατά την έκδοση του διαζυγίου ή κατά το τέλος των χρονικών περιόδων που προβλέπονται στις επόμενες περιπτώσεις, βρίσκεται σε ηλικία ή σε κατάσταση υγείας που δεν επιτρέπει να αναγκασθεί να αρχίσει ή να συνεχίσει την άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος, ώστε να εξασφαλίζει απ'αυτό τη διατροφή του. 2. αν έχει την επιμέλεια ανήλικου τέκνου και γι' αυτόν το λόγο εμποδίζεται στην άσκηση κατάλληλου επαγγέλματος 3. Αν δεν βρίσκει σταθερή κατάλληλη εργασία ή χρειάζεται κάποια επαγγελματική εκπαίδευση, και στις δύο όμως περιπτώσεις για ένα διάστημα που δεν μπορεί να ξεπεράσει τα τρία χρόνια από την έκδοση του διαζυγίου. 4. σε κάθε άλλη περίπτωση όπου η επιδίκαση διατροφής κατά την έκδοση του διαζυγίου επιβάλλεται από λόγους επιείκειας.

Άρθρον 1443

Οι διατάξεις των άρθρων 1487, 1493, 1494, και 1498 εφαρμόζονται αναλόγως και για το δικαίωμα διατροφής μετά το διαζύγιο. Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Η διατροφή μπορεί να καταβληθεί εφάπαξ, αν οι πρώην σύζυγοι συμφωνούν σ' αυτό εγγράφως ή με απόφαση του δικαστηρίου, αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι.

Άρθρον 1444

Η διατροφή μπορεί να αποκλεισθεί ή να περιορισθεί αν αυτό επιβάλλεται από σπουδαίους λόγους, ιδίως αν ο γάμος είχε μικρή διάρκεια ή αν ο δικαιούχος είναι υπαίτιος του διαζυγίου του ή να προκάλεσε εκούσια την απορία του.

Το δικαίωμα της διατροφής παύει, αν ο δικαιούχος ξαναπαντρευτεί, ή αν συζεί μόνιμα με κάποιον άλλον σε ελεύθερη ένωση. Το δικαίωμα διατροφής δεν παύει με το θάνατο του υποχρέου, παύει όμως με το θάνατο του δικαιούχου, εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου.

Άρθρον 1445

Ο καθένας από τους πρώην συζύγους είναι υποχρεωμένος να δίδει στον άλλο ακριβείς πληροφορίες για την περιουσία του και τα εισοδήματά του, εφόσον είναι χρήσιμες για τον καθορισμό του ύψους της διατροφής. Με αίτηση ενός από τους πρώην συζύγους που διαβιβάζεται μέσω του αρμοδίου εισαγγελέα, ο εργοδότης, η αρμόδια υπηρεσία και ο αρμόδιος οικονομικός έφορος είναι υποχρεωμένοι να δίδουν κάθε χρήσιμη πληροφορία για την περιουσιακή κατάσταση του άλλου συζύγου και προπάντων για τα εισοδήματά του.

Άρθρον 1446

Η διάταξη του άρθρου 1416 εφαρμόζεται και για την λύση του γάμου σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του κεφαλαίου.

Άρθρον 17

Τα Κεφάλαια Ογδοο, Ενατο, Δέκατο, Ενδέκατο και Δωδέκατο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στη συγγένεια (άρθρα 1463 και 1464), τη γνησιότητα του τέκνου (άρθρο 1465 έως 1475), τη διατροφή εκ του νόμου (άρθρα 1476 έως 1492), τις σχέσεις γονέων και τέκνων και την πατρική εξουσία (άρθρα 1493 έως 1529) και τα εξώγαμα τέκνα (άρθρα 1530 και 1567) με το σύνολο των διατάξεων τους αντικαθίστανται από νέα κεφάλαια όγδοο, δέκατο και ενδέκατο με τους ακόλουθους τίτλους και αριθμούς άρθρων αντίστοιχα:

- α) Ογδοο Κεφάλαιο. Συγγένεια (άρθρα 1463 έως 1484).
- β) Δέκατο Κεφάλαιο. Διατροφή από τον νόμο (άρθρα 1485 έως 11504)
- γ) Ενδέκατο Κεφάλαιο. Σχέσεις γονέων και τέκνων (άρθρα 1505 ως 1541)

Το περιεχόμενο των διατάξεων των νέων κεφαλαίων είναι το ακόλουθο:

ΉΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΠΕΞΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-ΝΟΜΟΣ

329/1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων **Κλείσιμο**

Άρθρον 17

Τα Κεφάλαια Ογδοο, Ενατο, Δέκατο, Ενδέκατο και Δωδέκατο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στη συγγένεια (άρθρα 1463 και 1464), τη γνησιότητα του τέκνου (άρθρο 1465 έως 1475), τη διατροφή εκ του νόμου (άρθρα 1476 έως 1492), τις σχέσεις γονέων και τέκνων και την πατρική εξουσία (άρθρα 1493 έως 1529) και τα εξώγαμα τέκνα (άρθρα 1530 και 1567) με το σύνολο των διατάξεων τους αντικαθίστανται από νέα κεφάλαια όγδοο, δέκατο και ενδέκατο με τους ακόλουθους τίτλους και αριθμούς άρθρων αντίστοιχα:

- α) Ογδοο Κεφάλαιο. Συγγένεια (άρθρα 1463 έως 1484).
- β) Δέκατο Κεφάλαιο. Διατροφή από τον νόμο (άρθρα 1485 έως 11504)
- γ) Ενδέκατο Κεφάλαιο. Σχέσεις γονέων και τέκνων (άρθρα 1505 ως 1541)

Το περιεχόμενο των διατάξεων των νέων κεφαλαίων είναι το ακόλουθο:

"ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ

Άρθρο 1463

Εννοια

Τα πρόσωπα είναι μεταξύ τους συγγενείς εξ αίματος σε ευθεία γραμμή αν τα ένα κατάγεται από το άλλο (συγγένεια μεταξύ ανιόντων και κατιόντων). Συγγενείς εξ αίματος σε πλάγια γραμμή είναι τα πρόσωπα που χωρίς να είναι συγγενείς σε ευθεία γραμμή, κατάγονται από τον ίδιο ανιόντα. Ο βαθμός της συγγένειας ορίζεται από τον αριθμό των γεννήσεων που συνδέουν τα πρόσωπα.

Η συγγένεια του προσώπου με τη μητέρα του και τους συγγενείς της ιδρύεται με μόνη τη γέννηση. Η συγγένεια με τον πατέρα και τους συγγενείς του συνάγεται από τον γάμο της μητέρας με τον πατέρα ή ιδρύεται με την αναγνώριση, εκούσια ή δικαστική.

Άρθρο 1464

Αγχιστεία

Οι συγγενείς εξ αγχιστείας του ενός από τους συζύγους είναι συγγενείς εξ αγχιστείας του άλλου στην ίδια γραμμή και στον ίδιο βαθμό. Η συγγένεια εξ αγχιστείας εξακολουθεί να υπάρχει και μετά την λύση ή την ακύρωση του γάμου, από τον οποίο δημιουργήθηκε.

Άρθρον 1465

Τεκμήριο καταγωγής από γάμο.

Το τέκνο που γεννήθηκε κατά την διάρκεια του γάμου της μητέρας του ή μέσα σε τριακόσιες ημέρες πριν από τη λύση ή την ακύρωσή του τεκμαίρεται ότι έχει πατέρα τον σύζυγο της μητέρας (τέκνο γεννημένο σε γάμο).

Αν το τέκνο γεννήθηκε μετά την τριακοστή ημέρα από την λύση ή την ακύρωση του γάμου, η απόδειξη της πατρότητας του συζύγου της μητέρας βαρύνει εκείνον που την επικαλείται.

Άρθρον 1466.

Σύγκρουση δύο τεκμηρίων.

Αν μέσα στις τριακόσιες ημέρες από τη λύση ή την ακύρωση του γάμου γεννήθηκε τέκνο από γυναίκα που τέλεσε νέο γάμο, τεκμαίρεται ότι αυτό έχει πατέρα το δεύτερο σύζυγο, εκτός αν γίνει δεκτή αγωγή για προσβολή της πατρότητάς του, οπότε τεκμαίρεται ότι είναι τέκνο του πρώτου

Αρθρον 1467

Προσβολή της πατρότητας

Η ιδιότητα του τέκνου, ως προς το οποίο συντρέχει ένα από τα τεκμήρια των άρθρων 1465 και 1466 , ως τέκνου γεννημένου σε γάμο μπορεί να προσβληθεί δικαστικώς, αν αποδειχθεί ότι η μητέρα δεν συνέλαβε πράγματι από τον σύζυγό της ή ότι κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης ήταν φανερά αδύνατο να συλλάβει απο αυτόν, ιδίως εξαιτίας ανικανότητας ή αποδημίας του ή επειδή δεν είχαν σχέσεις.

Αρθρον 1468

Κρίσιμο διάστημα της σύλληψης θεωρείται το χρονικό διάστημα που περιλαμβάνεται ανάμεσα στην τριακοστή και εικοστή ογδοηκοστή ημέρα πριν από τον τοκετό.

Αρθρον 1469

Την ιδιότητα του τέκνου ως γεννημένου σε γάμο μπορούν να προσβάλλουν 1. ο σύζυγος της μητέρας. 2. ο πατέρας ή η μητέρα του συζύγου, αν αυτός πέθανε χωρίς να έχει χάσει το δικαίωμα της προσβολής. 3. το τέκνο 4. η μητέρα του τέκνου. Η προσβολή γίνεται από τον ειδικόν πληρεξούσιό του ή, μετά από άδεια του δικαστηρίου από τον νόμιμο αντιπρόσωπό του.

Αρθρον 1470

Η προσβολή της πατρότητας αποκλείεται : 1. για το σύζυγο της μητέρας, όταν περάσει ένα έτος αφότου πληροφορήθηκε τον τοκετό και τα περιστατικά από τα οποία προκύπτει ότι η σύλληψη του τέκνου δεν έγινε από αυτόν, και , σε κάθε περίπτωση, όταν περάσουν πέντε έτη από τον τοκετό. 2. για τον πατέρα ή τη μητέρα του συζύγου, όταν περάσει έτος από την ενηλικίωσή του. 4. για την μητέρα, όταν περάσει ένα έτος από τον τοκετό ή εφόσον υπάρχει σοβαρός λόγος για τη μη προσβολή κατά την διάρκεια του γάμου, έξι μήνες αφότου λύθηκε ή ακυρώθηκε ο γάμος με τον σύζυγό της.

Αρθρον 1471

Η προσβολή της πατρότητας αποκλείεται επίσης μετά τον θάνατο του τέκνου, εκτός αν έχει ήδη ασκηθεί η σχετική αγωγή.

Η προσβολή ειδικά από τον σύζυγο της μητέρας αποκλείεται και 1: αν αυτό αναγνώρισε ότι το τέκνο είναι δικό του πριν γίνει αμετάκλητη η απόφαση για την προσβολή 2.αν συγκατατέθηκε στην σύλληψη τέκνου από τη σύζυγό του με τεχνητή γονιμοποίηση.

Αρθρον 1472

Το τέκνο χάνει την ιδιότητα τέκνου που γεννήθηκε σε γάμο, αναδρομικά από την γέννηση του μόλις γίνει αμετάκλητη η απόφαση που δέχεται την προσβολή αυτής της ιδιότητάς του.

Αρθρον 1473

Επιγενόμενος γάμος των γονέων.

Τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων τους έχει απέναντι σ' αυτούς και τους συγγενείς τους ως προς όλα θέση τέκνου γεννημένου σε γάμου εφόσον οι γονείς του παντρευτούν μεταγενέστερα και το τέκνο είχε ανεγνωρισθεί ή αναγνωρίζεται μετά την τέλεση του γάμου, εκούσια ή δικαστικά ως τέκνο του συζύγου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1475, 1476 και 1479 έως 1483. Η εκούσια αναγνώρισή μπορεί να προσβληθεί για το λόγο ότι ο σύζυγος της μητέρας δεν είναι ο πατέρας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1477 και 1478.

Αρθρον 1474

Αν το τέκνο δεν ζει κατά την τέλεση του γάμου των γονέων του, δεν θίγεται η εκτέλεση των αποτελεσμάτων του πρώτου εδαφίου του προηγούμενου άρθρου ως προς τους κατιόντες του.

Αρθρον 1475

Εκούσια αναγνώριση.

Ο πατέρας μπορεί να αναγνωρίσει ως δικό του το τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο, εφόσον συναινεί σ' αυτό και η μητέρα. Αν η μητέρα έχει πεθάνει ή δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα, η αναγνώριση γίνεται με μόνη τη δήλωση του πατέρα.

Αν ο πατέρας έχει πεθάνει ή δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα, η αναγνώριση μπορεί να γίνει από το παππού ή τη γιαγιά της πατρικής γραμμής.

Αν το τέκνο έχει πεθάνει, η αναγνώριση ενεργεί υπέρ των κατιόντων του.

Άρθρον 1476

Η αναγνώριση από τον πατέρα ή τους γονείς του γίνεται με δήλωση ενώπιον συμβολαιογραφικού ή με διαθήκη. Η συναίνεση της μητέρας, σύμφωνα με δήλωση της αναγνώρισης και συναίνεσης γίνονται αυτοπροσώπως και χωρίς αίρεση ή προθεσμία. Ανάκληση των δηλώσεων είναι ανίσχυρη.

Άρθρον 1477

Προσβολή της αναγνώρισης.

Το τέκνο και, σε περίπτωση θανάτου του, οι κατιόντες του δικαιούνται να προσβάλουν την εκούσια αναγνώριση για το λόγο ότι αυτός που δηλώθηκε ως πατέρας δεν είναι πραγματικό πατέρα.

Το δικαίωμα αυτή ανήκει επίσης, στην περίπτωση όπου η μητέρα κατά την αναγνώριση είχε πεθάνει ή δεν είχε δικαιοπρακτική ικανότητα στον καθένα από τους γονείς της και στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1475, στον παππού ή τη γιαγιά που δεν είχε προβεί στην αναγνώριση.

Άρθρον 1478

Η προσβολή της αναγνώρισης αποκλείεται αν περάσουν τρεις μήνες αφότου πληροφορήθηκε την αναγνώριση αυτός που την προσβάλλει. Η προσβολή αποκλείεται σε κάθε περίπτωση ή προκειμένου για προσβολή από τέκνο που κατά την αναγνώριση ήταν ανήλικο, δύο χρόνια από την ενηλικίωσή του.

Άρθρον 1479.

Δικαστική αναγνώριση.

Η μητέρα έχει δικαίωμα να ζητήσει με αγωγή την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της, που γεννήθηκε χωρίς γάμο της με τον πατέρα του. Το ίδιο δικαίωμα έχει και το τέκνο. Όταν η μητέρα αρνείται την προβλεπόμενη από την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1475 συναίνεσή της, δικαίωμα δικαστικής αναγνώρισης έχουν επίσης ο πατέρας και, στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1475, ο παππούς, ή η γιαγιά της πατρικής γραμμής.

Άρθρον 1480.

Η αγωγή της μητέρας ασκείται κατά του πατέρα ή των κληρονόμων του. Η αγωγή του τέκνου ασκείται κατά του γονέα που δεν έχει προβεί στην αναγκαία για την εκούσια αναγνώριση δήλωση ή κατά των κληρονόμων του. Η αγωγή του πατέρα ή των γονέων του ασκείται κατά της μητέρας ή των κληρονόμων της.

Άρθρον 1481

Η πατρότητα τεκμαίρεται, αν αποδειχθεί ότι αυτός, για τον οποίο προβάλλεται ισχυρισμός ότι είναι πατέρας, είχε σαρκική συνάφεια με την μητέρα κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης. Το τεκμήριο δεν ισχύει, αν η αγωγή ασκείται από το τέκνο μετά την ενηλικίωσή του και ο πατέρας πέθανε πριν το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας στον πρώτο βαθμό.

Άρθρον 1482

Το τεκμήριο του προηγούμενου άρθρου ανατρέπεται αν προκύπτουν σοβαρές αμφιβολίες για την πατρότητα.

Άρθρον 1483

Το δικαίωμα της μητέρας να ζητήσει την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της υποκύπτει σε απόσβεση, όταν περάσουν πέντε χρόνια από τον τοκετό. Το δικαίωμα του τέκνου αποσβήνεται, ένα έτος μετά την ενηλικίωσή του, του δε πατέρα ή των γονέων του δύο έτη αφότου αρνήθηκε τη συναίνεσή της η μητέρα.

Αν η μητέρα ήταν έγγαμη κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης του τέκνου, η προθεσμία του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου η απόφαση που δέχεται την προσβολή της πατρότητας.

Στην περίπτωση του άρθρου 1473 το δικαίωμα δεν υπόκειται σε αποσβεστική προθεσμία.

Αρθρον 1484

Αποτελέσματα.

Σε περίπτωση αναγνώρισης, εκούσιας ή δικαστικής, αν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, το τέκνο έχει ως προς όλα θέση τέκνου γεννημένου σε γάμο απέναντι στους δύο γονείς και τους συγγενείς τους.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Αρθρον 1485

Μεταξύ ανιόντων και κατιόντων.

Ανιόντες και κατιόντες έχουν αμοιβαία υποχρέωση διατροφής κατά τους όρους των άρθρων 1486 έως 1502.

Αρθρον 1486

Οροι διατροφής.

Δικαίωμα διατροφής έχει μόνον όποιος δεν μπορεί να διατρέφει τον εαυτό του από την περιουσία του ή από εργασία κατάλληλη για την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του και τις λοιπές βιοτικές του συνθήκες ενόψει και των τυχόν αναγκών της εκπαίδευσής του.

Το ανήλικο τέκνο και αν ακόμη έχει περιουσία, έχει δικαίωμα διατροφής από τους γονείς του, εφόσον τα εισοδήματα της περιουσίας του ή το προϊόν της εργασίας του δεν αρκούν για την διατροφή του.

Αρθρον 1487.

Δεν έχει υποχρέωση διατροφής εκείνος που ενόψει και των λοιπών υποχρεώσεών του, δεν είναι σε θέση να τη δώσει χωρίς να διακινδυνεύσει η δική του διατροφή. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει, όταν πρόκειται για την διατροφή ανηλίκου τέκνου από τον γονέα του, εκτος αν αυτό μπορεί να στραφεί εναντίον άλλου υποχρέου ή αν μπορεί να διατραφεί από την περιουσία του.

Αρθρον 1488.

Σειρά των υποχρέων.

Υποχρέωση διατροφής έχουν πρώτα οι κατιόντες, κατά την σειρά που καλούνται στην εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή, και ο καθένας τους ανάλογα με την κληρονομική του μερίδα.

Αρθρο 1489

Αν δεν υπάρχουν κατιόντες, υποχρέωση διατροφής έχουν οι πλησιέστεροι ανιόντες, που ανέρχονται σε ίσα μέρη αν είναι περισσότεροι στον ίδιο βαθμό.

Οι γονείς έχουν υποχρέωση να διατρέφουν τον τέκνο από κοινού, ο καθένας ανάλογα με τις δυνάμεις του.

Αρθρον 1490

Αν ένας από τους ανιόντες ή τους κατιόντες δεν είναι σε θέση να δώσει διατροφή, η υποχρέωση βαρύνει εκείνον που είναι υπόχρεος ύστερα από αυτόν. Τον ίδιο ισχύει και όταν, για πραγματικούς ή νομικούς

λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δύσχερης η δικαστική επιδίωξη στην ημεδαπή εναντίον εκείνου που έχει την υποχρέωση.

Στην περίπτωση που καταβάλλει τη διατροφή, αντί για τον αμέσως υπόχρεο, άλλο πρόσωπο, αυτό υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματα εκείνου που την έλαβε: 1. αν κατέβαλε τη διατροφή δυνάμει του δευτέρου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου 2. αν πρόκειται για το Κράτος ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή κοινωφελές ίδρυμα που ανέλαβε τη διατροφή του δικαιούχου ανηλίκου στην θέση του υπόχρεου συγγενή του, 3. Αν πρόκειται για ιδιώτες, στους οποίους ανατέθηκε η επιμέλεια του προσώπου του δικαιούχου ανηλίκου, σύμφωνα με τα άρθρα 1513, 1514, 1532, 1533 και 1535. 4. Αν ο δικαιούχος της διατροφής είναι ανήλικος και τη διατροφή κατέβαλε, στη θέση του υπόχρεου γονέα του ο σύζυγος του τελευταίου.

Άρθρον 1491.

Όταν το πρόσωπο είναι έγγαμο, η υποχρέωση των κατιόντων και των ανιόντων του να το διατρέφουν υπάρχει μόνον αν ο σύζυγός του, ενόψει των λοιπών υποχρεώσεών του, δεν είναι σε θέση να του παρέχει την οφειλόμενη διατροφή χωρίς να κινδυνεύει η δική του διατροφή ή αν, για πραγματικούς ή νομικούς λόγους, είναι αδύνατη ή ιδιαίτερα δύσχερης η δικαστική επιδίωξη εναντίον του στην ημεδαπή. Το ίδιο ισχύει και για τον διαζευγμένο όταν ο πρώην σύζυγός του έχει απέναντί του υποχρέωση διατροφής.

Άρθρον 1492.

Σειρά των δικαιούχων.

Όταν αυτοί που έχουν δικαίωμα διατροφής απέναντι σε ορισμένο πρόσωπο είναι περισσότεροι και ο υπόχρεος δεν επαρκεί να τη δώσει σε όλους, προτεραιότητα έχουν οι κατιόντες κατά την σειρά της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής. Αν οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι ανιόντες, έχουν προτεραιότητα οι πλησιέστεροι. Ο σύζυγος ως προς το δικαίωμα διατροφής, συμπεριλαμβάνεται με τους ανήλικους συγγενείς. Το ίδιο ισχύει και για τον διαζευγμένο, εφόσον αυτός έχει δικαίωμα διατροφής.

Άρθρον 1493.

Μέτρο και περιεχόμενο της διατροφής.

Το μέτρο διατροφής προσδιορίζεται με βάση τις ανάγκες του δικαιούχου όπως αυτές προκύπτουν από τις συνθήκες της ζωής του (ανάλογη διατροφή). Η διατροφή περιλαμβάνει όλα όσα είναι αναγκαία για τη συντήρηση του δικαιούχου και επιπλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευσή του.

Άρθρο 1494

Μεταβολή των όρων

Αν, αφότου εκδόθηκε η απόφαση που προσδιορίζει τη διατροφή μεταβλήθηκαν οι όροι της διατροφής το δικαστήριο μπορεί να μεταρρυθμίσει την απόφασή του ή και να διατάξει την παύση της διατροφής.

Άρθρο 1495

Ελαττωμένη διατροφή

Οι κατιόντες και οι ανιόντες δικαιούνται μόνο στη στοιχειώδη διατροφή που περιλαμβάνει τα απολύτως αναγκαία για τη συντήρηση αν υπέπεσαν απέναντι στον υπόχρεο διατροφής σε παράπτωμα που δικαιολογεί την αποκλήρωσή τους.

Άρθρο 1496

Χρόνος και τρόπος καταβολής

Η διατροφή προκαταβάλλεται σε χρήμα κάθε μήνα. Αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει στον υπόχρεο την καταβολή με άλλο τρόπο.

Άρθρο 1497

Οι γονείς που οφείλουν διατροφή σε ανήλικο άγαμο τέκνο τους έχουν δικαίωμα να ορίσουν τον τρόπο και τα χρονικά διαστήματα που θα προκαταβάλλεται η διατροφή. Αν το ζήτησε το τέκνο, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά εφόσον συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι.

Άρθρο 1498

Διατροφή για το παρελθόν δεν οφείλεται παρά μόνο απο την υπερημερία.

Άρθρο 1499

Παραίτηση

Παραίτηση από τη διατροφή για το μέλλον δεν ισχύει. Η προκαταβολή της διατροφής απαλλάσσει τον υπόχρεο μόνο για το διάστημα που ορίζεται στα άρθρα 1496 και 1497.

Άρθρο 1500

Απόσβεση

Η αξίωση διατροφής παύει με το θάνατο του δικαιούχου ή του υποχρέου, εκτός αν αφορά παρελθόντα χρόνο ή δόσεις απαιτητές κατά το χρόνο του θανάτου.

Άρθρο 1501

Δικαστική συμπάρσταση

Όταν ο ένας ή και οι δύο γονείς αθετούν την υποχρεώσή τους να διατρέφουν το ανήλικο τέκνο τους, το αρμόδιο δικαστικό όργανο παρέχει ατελώς στον άλλο γονέα ή στον ίδιο το τέκνο, εφόσον το ζητήσουν, κάθε πρόσφορη βοήθεια για την αναγκαστική είσπραξη των οφειλόμενων παροχών.

Άρθρον 1502

Προσωρινή επιδίκαση διατροφής.

Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο έχει γεννηθεί χωρίς γάμο της μητέρας του και η πατρότητα του είναι πολύ πιθανή, η δε μητέρα του βρίσκεται σε απορία, το δικαστήριο μπορεί, ακόμη και πριν ασκηθεί η αγωγή για την αναγνώρισή του να διατάξει ως ασφαλιστικό μέτρο την προκαταβολή από τον πατέρα στο τέκνο, κάθε μήνα εύλογου ποσού έναντι της οφειλόμενης σ' αυτό διατροφής.

Άρθρον 1503.

Δαπάνες τοκετού και διατροφής της άγαμης μητέρας.

Σε περίπτωση όπου ένα τέκνο γεννήθηκε χωρίς γάμο της μητέρας του, το δικαστήριο μπορεί, ύστερα από αίτησή της, να καταδικάσει τον πατέρα που αναγνωρίσθηκε δικαστικώς, ακόμη και αν το τέκνο γεννήθηκε νεκρό: 1. Στην καταβολή των δαπανών του τοκετού, 2. σε διατροφή της μητέρας, εφόσον αυτή αδυνατεί να διαθρέψει τον εαυτό της, επί δύο μήνες πριν από τον τοκετό και τέσσερις ύστερα από αυτόν, ή, αν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις, το πολύ επί ένα έτος.

Η αξίωση της μητέρας δεν παύει με το θάνατο του πατέρα, παραγράφεται δε όταν περάσουν τρία έτη ύστερα από τον τοκετό. Αξίωση αποζημίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, δεν αποκλείεται.

Άρθρον 1504

Διατροφή μεταξύ αδελφών.

Ο αδελφός ή η αδελφή μπορούν, αν το δικαστήριο το κρίνει εύλογο, να υποχρεωθούν να δίνουν διατροφή σε αδελφό ή αδελφή, αν αυτός που τη ζητεί αδυνατεί να διατρέψει το εαυτό του για ιδιαίτερους λόγους και ιδίως εξαιτίας της ηλικίας του, βαρείας ασθένειας ή αναπηρίας. Η διατροφή για τη ζωή και επιπλέον τα έξοδα για την ανατροφή, καθώς και την επαγγελματική και την εν γένει εκπαίδευση.

Οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1487, καθώς και των άρθρων 1494, 1496 και 1498 έως 1500 εφαρμόζονται και σ' αυτή την περίπτωση.

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ

Άρθρον 1505

Επώνυμο των τέκνων.

Οι γονείς υποχρεούνται να έχουν προσδιορίσει το επώνυμο των τέκνων τους με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους. Η δήλωση γίνεται πριν από το γάμο, είτε σε συμβολαιογράφο είτε στον λειτουργό, ενώπιον του οποίου θα τελεσθεί ο γάμος. Ο λειτουργός οφείλει να ζητήσει τη σχετική δήλωση.

Το οριζόμενο επώνυμο, κοινό για όλα τα τέκνα, μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς είτε συνδυασμός των επωνύμων τους, που όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από δύο επώνυμα.

Αν οι γονείς παραλείψουν να δηλώσουν το επώνυμο των τέκνων τους, σύμφωνα με τους όρους των προηγούμενων παραγράφων, τα τέκνα έχουν για επώνυμο το επώνυμο του πατέρα τους.

Άρθρον 1506

Επώνυμο του τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του.

Το τέκνο που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του παίρνει το επώνυμο της μητέρας του. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να δώσει το τέκνο, με συμβολαιογραφικό έγγραφο, το επώνυμό του στη θέση του ως τότε επωνύμου του τέκνου ή επιπρόσθετα, αν συναινέσουν σ' αυτό κατά τον ίδιο τύπο, η μητέρα και το τέκνο.

Σε περίπτωση επιγενόμενου γάμου των γονέων του τέκνου εφαρμόζονται ως προς το επώνυμο του, εφόσον, αυτό είναι ανήλικο, οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου.

Αν γίνει αναγνώριση, εκούσια ή δικαστική το ανήλικο τέκνο, ή αν αυτό είναι ανήλικο οι γονείς τους ή και ένας από αυτούς ή ο επιτροπός του δικαιούται, μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την ολοκλήρωση της αναγνώρισης, να προσθέσουν, με δήλωση στον ληξιαρχο, το πατρικό επώνυμο στο επώνυμο του τέκνου. Αν στη δήλωση προβαίνουν οι δύο γονείς από κοινού, μπορούν να προσδιορίσουν το νέο επώνυμο του τέκνου σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρον 1507

Αμοιβαία υποχρέωση.

Γονείς και τέκνα οφείλουν αμοιβαία μεταξύ τους βοήθεια, στοργή και σεβασμό.

Άρθρον 1508

Υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών.

Το τέκνο εφόσον αποτελεί μέλος του οίκου των γονέων του και ανατρέφεται ή διατρέφεται από αυτούς, υποχρεούται να παρέχει στους γονείς του, για τη διοίκηση του οίκου ή την άσκηση του επαγγέλματος τους, υπηρεσίες ανάλογες με τις δυνάμεις του και τις βιοτικές συνθήκες του ίδιου και την οικογένειάς του.

Άρθρον 1509

Παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους

Η παροχή περιουσίας στο τέκνο από οποιονδήποτε γονέα του, είτε για την δημιουργία ή τη διατήρηση οικονομικής ή οικογενειακής αυτοτέλειας, είτε για την έναρξη ή την εξακολούθηση επαγγέλματος, αποτελεί δωρεά μόνον ως προς το ποσό που υπερβαίνει το μέτρο, το οποίο επιβάλλουν οι περιστάσεις. Η ευθύνη όμως, απέναντι στο τέκνο, εκείνου που έκανε την παροχή, για πραγματικά ή νομικά ελαττώματα του πράγματος, κρίνεται πάντοτε κατά τις διατάξεις για την ευθύνη του δωρητή.

Αρθρον 1510

Γονική μέριμνα

Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Σε περίπτωση όπου η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσις του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία; την ασκεί μόνος ο άλλος γονεάς. Η επιμέλεια όμως του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα.

Αρθρον 1511

Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου.

Στο συμφέρον του τέκνου πρέπει αν αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν, κατά τις διατάξεις του νόμου, το δικαστήριο αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο της άσκησής της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να σέβεται την ισότητα μεταξύ του φύλου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων της ιθαγένειας της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας.

Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντά του.

Αρθρον 1512

Σε περίπτωση διαφωνίας.

Αν οι γονείς διαφωνούν κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, το δε συμφέρον του τέκνου επιβάλλει να ληφθεί απόφαση, αποφασίζει το δικαστήριο.

Αρθρον 1513

Διαζύγιο ή ακύρωση του γάμου.

Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, η άσκηση της γονικής μέριμνα ρυθμίζεται από το δικαστήριο. Η άσκηση της γονικής μέριμνας μπορεί να ανατεθεί στον έναν από τους γονείς ή, αν αυτοί συμφωνούν ορίζοντας συγχρόνως τον τόπο διαμονής του τέκνου, στους δύο από κοινού. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίζει διαφορετικά, ιδίως να κατανείμει την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων ή να την αναθέσει σε τρίτον.

Για την λήψη της απόφασής του το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς και αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και την διοίκηση της περιουσίας του.

Ο γονεάς, στην οποία δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, έχει το δικαίωμα να ζητάει από τον άλλο πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου.

Αρθρον 1514

Διακοπή της συμβίωσης.

Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των συζύγων.

Αρθρον 1515

Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους.

Η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει

χωρίς γάμο τον γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Σε περίπτωση αναγνώρισής του αποκτά γονική μέριμνα και ο πατέρας, που όμως την ασκεί αν έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αν αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους.

Με αίτηση του πατέρα, το δικαστήριο μπορεί και σε κάθε άλλη περίπτωση και ιδίως αν συμφωνεί η μητέρα να αναθέσει και σ' αυτόν την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής, εφόσον αυτή επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης στην οποία αντιδίκησε ο πατέρας, αυτός δεν ασκεί γονική μέριμνα ούτε αναπληρώνει τη μητέρα στην άσκηση της. Το δικαστήριο μπορεί, αν το επιβάλλει το συμφέρον του τέκνου, να αποφασίσει διαφορετικά, με αίτηση του πατέρα, εφόσον έπαυσε η γονική μέριμνα της μητέρας ή αυτή αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή πραγματικούς λόγους ή υπάρχει συμφωνία των γονέων.

Αρθρον 1516

Πράξεις από τον ένα γονέα.

Ο καθένας από τους γονείς επιχειρεί και μόνος του πράξεις αναφερόμενες στην άσκηση της γονικής μέριμνας : 1. όταν πρόκειται για συνήθειες πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα. 2. όταν πρόκειται για τη λήψη δήλωσης της βούλησης που είναι απευθυντά προς το τέκνο.

Στις περιπτώσεις διακοπής της συμβίωσης των γονέων, διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου τους, καθώς και όταν πρόκειται για τέκνο γεννημένο χωρίς γάμο των γονέων του, τις αξιώσεις διατροφής που έχει το τέκνο κατά του γονέα, ο οποίος δεν έχει την επιμέλεια του προσώπου του, μπορεί να τις ασκεί αυτός που έχει την επιμέλεια και, αν δεν την έχει κανείς, αυτός με τον οποίο διαμένει το τέκνο.

Αρθρον 1517

Σύγκρουση συμφερόντων.

Αν τα συμφέροντα του τέκνου συγκρούονται με τα συμφέροντα του πατέρα του ή της μητέρας του, που ασκούν την γονική μέριμνα, καθώς και των συζύγων ή των συγγενών τους εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή, διορίζεται ειδικός επίτροπος.

Αρθρον 1518

Επιμέλεια του προσώπου.

Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση, και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του.

Κατά την ανατροφή του τέκνου οι γονείς το ενισχύουν, χωρίς διάκριση φύλου, να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Η λήψη σωφρονιστικών μέτρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτά είναι παιδαγωγικώς αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του τέκνου.

Κατά την μόρφωση και την επαγγελματική εκπαίδευση του τέκνου οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητες και τις προσωπικές του κλίσεις. Γι' αυτόν το σκοπό οφείλουν να συνεργάζονται με το σχολείο και, αν υπάρχει ανάγκη, να ζητούν τη συνδρομή αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών ή δημόσιων οργανισμών.

Αρθρον 1519

Δικαστική συμπαράσταση

Το αρμόδιο δικαστικό όργανο οφείλει να παρέχει στους γονείς, κατά την άσκηση της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου τους, την υποστήριξη του, εφόσον αυτοί τη ζητήσουν.

Αρθρον 1520

Προσωπική επικοινωνία.

Ο γονέας, με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, διατηρεί το δικαίωμα

της προσωπικής επικοινωνίας με αυτό.

Οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία κανονίζονται ειδικότερα από το δικαστήριο.

Αρθρον 1521

Πέριουσία του τέκνου από διαθήκη ή δωρεά.

Η διοίκηση των γονέων δεν εκτείνεται και στα περιουσιακά στοιχεία που περιέχονται στο τέκνο από διάθεση τελευταίας βούλησης, πέρα από την νόμιμη μοίρα του τέκνου, ή από δωρεά, με τον όρον να μην έχουν τη διοίκησή τους οι γονείς. Αν ο διαθέτης ή ο δωρητής δεν ορίσει το πρόσωπο που θα έχει τη διοίκηση αυτών των περιουσιακών στοιχείων, το δικαστήριο διορίζει ειδικό επίτροπο.

Αν η διάταξη της τελευταίας βούλησης ή στην δωρεά ορίζεται να μην έχει τη διοίκηση ο ένας από τους γονείς, η διοίκηση ανήκει, σε περίπτωση αμφιβολίας, στον άλλο γονέα, ο οποίος και αντιπροσωπεύει το τέκνο μόνος του στις σχετικές δίκες ή δικαιοπραξίες.

Αρθρον 1522

Ο διαθέτης ή ο δωρητής μπορούν να ορίσουν τον τρόπο, με τον οποίο θα διοικηθούν τα περιουσιακά στοιχεία που άφησαν ή έδωσαν στο τέκνο. Παρέκκλιση επιτρέπεται, στην περίπτωση της δωρεάς, εφόσον ο δωρητής συναινεί σ' αυτήν. Αν ο δωρητής δεν ζει ή αρνείται να συναινέσει ή η συναίνεσή του δεν είναι εφικτή, καθώς και στις περιπτώσεις των επιδόσεων με διάταξη τελευταίας βούλησης, η παρέκκλιση επιτρέπεται μόνο με άδεια του δικαστηρίου και εφόσον επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου.

Αρθρον 1523

Διαχειριστικές πράξεις των γονέων. Απογραφή.

Οι γονείς οφείλουν να συντάσσουν απογραφή για κάθε περιουσία που περιέρχεται στο τέκνο και υπάγεται στη γονική τους διοίκηση.

Επισημάνει ο κ. Γεωργίου ότι η απογραφή είναι υποχρεωτική για τους γονείς που έχουν την επιμέλεια του τέκνου.

Αρθρον 1524

Δωρεές.

Οι γονείς δεν μπορούν να προβαίνουν σε δωρεές από την περιουσία του τέκνου. Εξαιρούνται οι δωρεές που επιβάλλονται από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας.

Αρθρον 1525

Επωφελής τοποθέτηση των μετρητών.

Οι γονείς έχουν την υποχρέωση να κάνουν, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, παραγωγικά ή να τοποθετήσουν επωφελώς τα μετρητά χρήματα του τέκνου, των οποίων έχουν την διοίκηση, αν δεν υπάρχει ανάγκη να τα κρατούν για να αντιμετωπίσουν δαπάνες. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει διαφορετική διάθεσή τους.

Αρθρον 1526

Διαχείριση με διατυπώσεις.

Οι γονείς δεν μπορούν, χωρίς την άδεια του δικαστηρίου, να επιχειρήσουν στο όνομα του τέκνου τις πράξεις που απαγορεύονται και στον επίτροπο ανηλικού χωρίς άδεια του δικαστηρίου. Η άδεια του δικαστηρίου δίνεται, αν υπάρχει αναπόφευκτη ανάγκη ή προφανής ωφέλεια.

Αρθρον 1527

Η κληρονομία που επάγεται στο ανήλικο τέκνο θεωρείται ότι γίνεται αποδεκτή πάντοτε με τον όρο της απογραφής, το δε τέκνο, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1912, δεν εκπίπτει από το ευεργέτημα αυτό. Τρίτοι, που έχουν έννομο συμφέρον, μπορούν να αξιώσουν από τον γονέα, ο οποίος έχει την διοίκηση, να συντάξει απογραφή μέσα σε τέσσερις μήνες το βραδύτερο.

Αρθρον 1528

Σχετική ακυρότητα.

Είναι άκυρες οι πράξεις των γονέων που γίνονται με παράβαση των άρθρων 1524 έως 1526. Την ακυρότητα προτείνουν ο πατέρας, η μητέρα, το τέκνο και οι καθολικοί ή ειδικοί διάδοχοί του.

Άρθρον 1529

Χρησιμοποίηση για τις ανάγκες του τέκνου.

Οι γονείς χρησιμοποιούν τα εισοδήματα από την περιουσία του τέκνου, την οποία διοικούν, για την συντήρηση, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του. Μπορούν επίσης να τα χρησιμοποιήσουν και για τις ανάγκες της οικογένειας, στο μέτρο που αυτό κρίνεται εύλογο. Ο,τι περισσεύει περιέρχεται στην περιουσία του τέκνου.

Οι γονείς μπορούν επίσης, σε περιπτώσεις εξαιρετικής ανάγκης και με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1526, να χρησιμοποιούν και το κεφάλαιο περιουσίας του τέκνου.

Άρθρο 1530

Οι δαπάνες των γονέων.

Οι γονείς έχουν δικαίωμα να απαιτήσουν τις δαπάνες που έκαναν για την επιμέλεια του προσώπου και τη διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, αν από τις περιστάσεις είχαν δικαίωμα να τις θεωρήσουν αναγκαίες και δεν είναι από εκείνες που τους βαρύνουν.

Άρθρον 1531.

Ευθύνη των γονέων.

Οι γονείς, κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας, έχουν υποχρέωση να δείχνουν την επιμέλεια που δείχνουν και στις δικές τους υποθέσεις. Αν ζημία που προκλήθηκε οφείλεται σε παράβαση υποχρέωσης και των δύο γονέων, οι γονείς ευθύνονται εις ολόκληρον.

Άρθρον 1532.

Συνέπειες κακής άσκησης.

Αν ο πατέρας ή η μητέρα παραβαίνουν τα καθήκοντα που τους επιβάλλει το λειτουργήμά τους για την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή τη διοίκηση της περιουσίας τους ή αν ασκούν το λειτουργήμα αυτό καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σ' αυτό, το δικαστήριο, εφόσον το ζητήσουν ο άλλος γονέας ή οι πλησιέστεροι συγγενείς του τέκνου ή ο εισαγγελέας, μπορεί να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο.

Το δικαστήριο μπορεί ιδίως να αφαιρέσει από τον ένα γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας εν όλω ή εν μέρει και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο ή, αν συντρέχουν και στο πρόσωπο αυτού οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου, να αναθέσει την επιμέλεια του τέκνου εν όλω ή εν μέρει σε τρίτο ή να διορίσει επίτροπο.

Άρθρον 1533

Η αφαίρεση του συνόλου της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου και από τους δύο γονείς και η ανάθεσή της σε τρίτο διατάσσονται από το δικαστήριο, μόνο όταν άλλα μέτρα έμειναν χωρίς αποτέλεσμα ή κρίνεται ότι δεν επαρκούν για να αποτρέψουν κίνδυνο της σωματικής, πνευματικής ή ψυχικής υγείας του τέκνου. Το δικαστήριο αποφασίζει την ανάθεση στον τρίτο ύστερα από έλεγχο του ήθους, των βιοτικών συνθηκών και την εν γένει καταλληλότητά του, στηριζόμενο υπόχρεωτικά σε βεβαίωση αρμόδιας υπηρεσίας. Η ανάθεση γίνεται κατά προτίμηση δε συγγενικά πρόσωπα ή σε κατάλληλο ίδρυμα.

Το δικαστήριο ορίζει την έκταση της γονικής μέριμνας που παραχωρεί στον τρίτο και τους όρους της άσκησης της.

Άρθρον 1534.

Σε περίπτωση όπου υπάρχει κατεπείγουσα ανάγκη ιατρικής επέμβασης, για να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή υγείας του τέκνου, ο εισαγγελέας πρωτοδικών μπορεί, αν αρνούνται οι γονείς, να δώσει αυτός αμέσως την απαιτούμενη άδεια, ύστερα από αίτηση του αρμόδιου για τη θεραπεία

γιατρού ή του διευθυντή της κλινικής όπου νοσηλεύεται το τέκνο ή
οποιοδήποτε άλλου αρμόδιου υγειονομικού οργάνου.

Άρθρον 1535

Αφαίρεση με αίτηση των γονέων.

Το δικαστήριο αφαιρεί την άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής από τους δύο γονείς για σπουδαίο λόγο, αν το ζητήσουν οι ίδιοι, υποδεικνύοντας και το πρόσωπο που δέχεται να αναλάβει την αφαιρούμενη άσκηση. Με την απόφαση για την αφαίρεση, το δικαστήριο αναθέτει την αφαιρούμενη άσκηση στο υποδεικνυόμενο ή άλλο πρόσωπο, προσδιορίζοντας και τον τρόπο της άσκησής της. Όταν λείπει τέτοιος προσδιορισμός, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις για την επιτροπεία.

Άρθρον 1536.

Μεταβολή των συνθηκών.

Αν από τότε που εκδόθηκε δικαστική απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα μεταβλήθηκαν οι συνθήκες το δικαστήριο οφείλει, ύστερα από αίτηση ενός ή και των δύο γονέων, των πλησιέστερων συγγενών του τέκνου ή του εισαγγελέα, να προσαρμόσει την απόφασή του στις νέες συνθήκες, ανακαλώντας ή μεταρρυθμίζοντας την, σύμφωνα με το συμφέρον του τέκνου, και ιδίως να αποδώσει τους γονείς την άσκηση της γονικής μέριμνας που τους είχε αφαιρεθεί.

Άρθρον 1537.

Εκπτώση των γονέων.

Ο γονέας εκπίπτει από την γονική μέριμνα, αν καταδικάσθηκε τελεσίδικα σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός μηνός για αδίκημα που διέπραξε με δόλο που αφορά τη ζωή, την υγεία και τα ήθη του τέκνου. Το δικαστήριο μπορεί, σ'αυτή την περίπτωση, εκτιμώντας τις περιστάσεις, να αφαιρέσει από τον γονέα τη γονική μέριμνα και ως προς τα λοιπά τέκνα του, ύστερα από αίτηση του άλλου γονέα, των πλησιέστερων συγγενών ή του εισαγγελέα.

Άρθρον 1538.

Παύση της γονικής μέριμνας.

Η γονική μέριμνα παύει στο σύνολό της ως προς το ένα γονέα αν αυτός εκπέσει σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια, και ως προς τους δύο γονείς αν το τέκνο ενηλικιωθεί ή πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια.

Άρθρον 1539.

Συνέπειες παύσης.

Αν έπαυσε η γονική μέριμνα ή η άσκησή της, εν όλω ή εν μέρει, οι γονείς έχουν δικαίωμα να εξακολουθήσουν τις πράξεις που ανάγονται στην επιμέλεια του προσώπου ή την διοίκηση της περιουσίας του τέκνου, ώσπου να πληροφορηθούν την παύση της. Οι τρίτοι όμως δεν δικαιούνται να επικαλεσθούν αυτό το δικαίωμα των γονέων, αν γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν την παύση.

Άρθρον 1541.

Αν η γονική μέριμνα έπαυσε με το θάνατο ή την αφάνεια του τέκνου, οι γονείς έχουν υποχρέωση να φροντίζουν τις υποθέσεις που δεν επιδέχονται αναβολή, ώσπου να μπορέσουν να τις φροντίσουν οι κληρονόμοι.

Άρθρο 18

Τα άρθρα 1582, 1584, και 1585 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρον 1582

Το θετό τέκνο παίρνει το επώνυμο του θετού γονέα.

Έχει όμως δικαίωμα όταν ενηλικιωθεί, να προσθέσει και το πριν από την υιοθεσία επώνυμο του. Αν το τελευταίο αυτό ή το επώνυμο του θετού γονέα αποτελείται από δύο επώνυμα, χρησιμοποιείται για το σχηματισμό του σύνθετου επωνύμου του θετού τέκνου το πρώτο από αυτά.

Σε περίπτωση κοινής υπόθεσης υιοθεσίας και από τους δύο συζύγους ή υιοθεσίας, από τον ένα σύζυγο, του τέκνου του άλλου, ισχύει και για το θετό τέκνο η δήλωση που τυχόν έκαναν οι σύζυγοι σχετικά με το επώνυμο των τέκνων τους σύμφωνα με τις διατάξεις των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρου 1505. Αν δεν έχει γίνει παρόμοια δήλωση, εφαρμόζεται αναλογικά η τρίτη παράγραφος του ίδιου άρθρου. Το δεύτερο και το τρίτο εδάφιο της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλογικά και εδώ".

"Άρθρον 1584

Αφότου συντελεσθεί η υιοθεσία, τη γονική μέριμνα των γονέων εξ αίματος ή την επιτροπεία, υπό την οποία τελούσε το θετό τέκνο, αντικαθιστά αυτοδικαίως η γονική μέριμνα του θετού ή των θετών γονέων.

Αν ένας από τους συζύγους υιοθετήσει το τέκνο του άλλου, τη γονική μέριμνα έχουν και οι δύο σύζυγοι".

"Άρθρον 1585

Αν κατά την διάρκεια της ανηλικότητας του τέκνου, η γονική μέριμνα του θετού ή των θετών γονέων έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο, δεν επανέρχεται στους εξ αίματος γονείς".

Άρθρον 19

Τα άρθρα 1589, 1599, 1600, 1602, 1612, 1614, 1615, 1625, 1627, 1629, 1630, 1632, 1650 και 1665 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρον 1589

Ποιοί τελούν υπό επιτροπεία

Ο ανήλικος τελεί υπό επίτροπο, όταν δεν υπάρχει γονική μέριμνα ή όταν αποφασίσει το δικαστήριο το διορισμό επιτρόπου κατά τα άρθρα 1532, 1533 και 1535".

"Άρθρον 1599

Ορισμός από το γονέα

Ο κάθε γονέας, εφόσον έχει την άσκηση της γονικής μέριμνας, μπορεί να διορίσει επίτροπο του τέκνου του, για την περίπτωση που θα την ασκεί μόνος έως τον θάνατό του, επειδή ο άλλος είχε πεθάνει ή κηρυχθεί σε αφάνεια ή εκπέσει από την γονική μέριμνα ή επειδή η γονική μέριμνα του είχε αφαιρεθεί κατά την διάταξη του άρθρου 1532. Αν στην τελευταία περίπτωση ο άλλος γονέας ανακτήσει την άσκηση της γονικής μέριμνας, μεταιώνεται ο παραπάνω διορισμός επιτρόπου".

"Άρθρον 1600

Ο κατά το προηγούμενο άρθρο ορισμός γίνεται είτε με διαθήκη είτε με δήλωση στον ειρηνοδίκη ή σε συμβολαιογράφο. Αν ο ορισμός αναφέρεται σε περισσότερους από έναν επιτρόπους, το δικαστήριο διορίζει ως επίτροπο έναν από αυτούς".

"Άρθρον 1602

Δοτή επιτροπεία

Ο επίτροπος διορίζεται από το δικαστήριο (δοτή επιτροπεία) αν δεν υπάρχει επίτροπος κατά το άρθρο 1599 ή αν αυτός έχει απαλλαγεί παραιτηθεί ή παυθεί".

"Άρθρον 1612

Συγγενικό συμβούλιο

Το συγγενικό συμβούλιο συγκροτείται στον τόπο όπου έχει την κατοικία του ο ανήλικος και αποτελείται από τον ειρηνοδίκη, ως πρόεδρο, και τους έξι πλησιέστερους συγγενείς του ανήλικου που λαμβάνονται σε ίσο αριθμό από την πατρική και την μητρική γραμμή. Στους πλησιέστερους συγγενείς περιλαμβάνονται και οι συγγενείς εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή όλων των βαθμών και σε πλάγια γραμμή ως τον δεύτερο. Ο συγγενής εξ αίματος όμως προτιμάται από τον ισόβαθμο συγγενή εξ αγχιστείας. Μεταξύ συγγενών του ίδιου βαθμού προτιμάται ο μεγαλύτερος στην ηλικία. Στο συγγενικό συμβούλιο μετέχουν όλοι οι αμφιθαλείς αδελφοί και οι ανιόντες του ανήλικου".

"Άρθρον 1614

Αν ο επίτροπος έχει διαφορετική κατοικία από την κατοικία του ανήλικου ή αν αλλάξει κατοικία, το δικαστήριο που εως τότε ήταν αρμόδιο μπορεί, με αίτηση του επιτρόπου, να ορίσει ως τόπο συνόδου του συγγενικού συμβουλίου τον τόπο της κατοικίας του επιτρόπου".

"Άρθρον 1615

Ανίκανοι να είναι μέλη

Οι ανίκανοι να είναι επίτροποι δεν μπορούν να είναι μέλη του συγγενικού συμβουλίου.

Ο επίτροπος και ο παρεπίτροπος μετέχουν στο συγγενικό συμβούλιο χωρίς ψήφο, εκτός αν είναι μέλη του. Ο ανήλικος που συμπλήρωσε το δέκατο έκτο έτος της ηλικίας του έχει δικαίωμα να παίρνει μέρος στο συγγενικό συμβούλιο χωρίς ψήφο.

Κάθε μέλος μπορεί να αντιπροσωπευθεί στο συγγενικό συμβούλιο με ειδικόν πληρεξούσιο, ο οποίος όμως μπορεί να εκπροσωπή μόνον ένα μέλος".

"Άρθρον 1625

Λόγοι απαλλαγής του επιτρόπου.

Απαλλάσσονται από την εποπτεία. 1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, 2. οι υπουργοί τα μέλη του νομοθετικού σώματος, 3. οι νομάρχες, οι εισαγγελείς και οι αντιεισαγγελείς. 3. Όσοι εργάζονται μόνιμα στο εξωτερικό, 4. Όσοι υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις".

"Άρθρον 1627

Μπορεί να απαλλαγεί από την επιτροπεία ή από τη συνέχισή της. 1. Οποιοσ δεν είναι συγγενής εξ αίματος ή εξ αγχιστείας με το ανήλικο, εφόσον υπάρχει στον τόπο της κατοικίας του ανήλικου συγγενής εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ικανός να είναι επίτροπος. 2. Οποιοσ συμπλήρωσε το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας του. 3. Οποιοσ πάσχει από χρόνια βαρεία ασθένεια. 4. Ο γονέας τεσσάρων τέκνων που βρίσκονται στη ζωή ή που πέθαναν ενώ υπηρετούσαν στις ένοπλες δυνάμεις, 5. Οποιοσ έχει αναλάβει δύο επιτροπείες ή εφόσον είναι σύζυγος ή γονέας, και μία μόνο, 6. όποιοσ εργάζεται μόνιμα μακριά από την κατοικία του ανήλικου και από αυτόν τον λόγο γίνεται δύσκολη η εκπλήρωση του έργου του ως επιτρόπου.

Σχετικά με την αίτηση της απαλλαγής εφαρμόζεται η δεύτερη παράγραφος του προηγούμενου άρθρου"

"Άρθρον 1626

Η επιμέλεια του προσώπου του ανήλικου ανήκει στον επίτροπο. Ο γονέας μπορεί να ορίσει διαφορετικά, σύμφωνα με τα άρθρα 1599 και 1600, αναλογικά εφαρμοζόμενα. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να αναθέσει την επιμέλεια σε τρίτο μετά από γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου, αν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του τέκνου".

"Άρθρο 1630

Η επιμέλεια του προσώπου του ανήλικου περιλαμβάνει τα οριζόμενα στο άρθρο 1518.

Ο επίτροπος και ο παρεπίτροπος που δεν έχουν την επιμέλεια του τέκνου, καθώς και ο κάθε συγγενής εξ αίματος έως το τέταρτο βαθμό, οφείλουν να επαγρυπνούν για την ανατροφή του ανήλικου και να αναφέρονται, αν χρειάζεται, στο συγγενικό συμβούλιο ή το δικαστήριο".

"Άρθρον 1632

Περίπτωση ειδικής διαχείρισης

Οι διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1521 και του άρθρου 1522 εφαρμόζονται ανάλογα και όταν σε διαθήκη ή δωρεά προβλέπεται αποκλεισμός της διοίκησης του επιτρόπου".

"Άρθρον 1650

Αποδοχή κληρονομίας

Η διάταξη του άρθρου 1527 εφαρμόζεται ανάλογα και στην περίπτωση ανηλίκου που τελεί υπό επιτροπεία".

"Άρθρον 1665

Η επιτροπεία τέκνων χωρίς γάμο των γονέων τους

Οι διατάξεις για την επιτροπεία ανηλίκων εφαρμόζονται και στην επιτροπεία των ανήλικων τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους. Καθήκοντα συγγενικού συμβουλίου εκτελεί ο ειρηνοδίκης".

Άρθρον 20

Τα άρθρα 1590 έως 1598, 1601, 1628, 1633 και 1662 έως 1664 του Αστικού Κώδικα καταργούνται.

Άρθρον 21

Καταργούνται όλες τις διατάξεις του Δέκατου Πέμπτου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα (άρθρα 1666 έως 1685) που αναφέρονται στην κηδεμονία των χειράφρετων ανηλίκων.

Άρθρον 22

Τα άρθρα 1687, 1696 και 1697 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 1687

Ο ανήλικος που βρίσκεται ήδη υπό γονική μέριμνα ή επιτροπεία μπορεί να τεθεί σε απαγόρευση, αν συντρέχουν οι όροι της, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του".

"Άρθρον 1696

Επιτροπεία από τον γάμο

Η επιτροπεία του έγγαμου απαγορευμένου επάγεται αυτοδικαίως στον σύζυγό του, εκτός αν, με αίτησή του απαγορευμένου ή όποιου έχει έννομο συμφέρον το δικαστήριο, να προβεί σε παροχές προς τέκνο του απαγορευμένου, σύμφωνα με το άρθρο 1509".

Μέγεθος Γραμμάτων   Κλείσιμο

Άρθρον 23

Τα άρθρα 1719, 1723 και 1748 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 1719

Ανίκανοι

Ανίκανοι να συντάσσουν διαθήκη είναι : 1. οι ανήλικοι, 2. οι δικαστικώς απαγορευμένοι. 3. όσοι τελούν υπό δικαστική αντίληψη λόγω ασωτίας, 4. όσοι, κατά το χρόνο της σύνταξης της διαθήκης, δεν έχουν συνείδηση των πράξεων της ή δεν έχουν την χρήση του λογικού λόγω πνευματικής νόσου. Η ανικανότητα του δικαστικώς απαγορευμένου και του ασώτου που τελεί υπό δικαστική αντίληψη αρχίζει από τη στιγμή που υποβλήθηκε η αίτηση, με βάση την οποία διατάχθηκε η απαγόρευση ή η αντίληψη".

"Άρθρο 1723

Ανίκανος για ιδιόγραφη

Οποιος δεν είναι ικανός να διαβάζει χειρόγραφα δεν μπορεί να συντάξει ιδιόγραφη διαθήκη".

"Άρθρον 1748

Ανίκανος για μυστική

Οποιος δεν είναι ικανός να διαβάσει δεν μπορεί να συντάξει μυστική διαθήκη".

Άρθρο 24

Το άρθρο 1785 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

" Άρθρο 1785

Διάταξη υπέρ του συζύγου

Η διάταξη σε διαθήκη του κληρονομούμενου υπέρ του συζύγου του σε περίπτωση αμφιβολίας είναι ακυρώσιμη αν ο μεταξύ τους γάμος είναι άκυρος ή λύθηκε όσο ζούσε ο διαθέτης ή αν ο διαθέτης, έχοντας βάσιμο λόγο διαζυγίου, είχε ασκήσει την αγωγή διαζυγίου κατά του συζύγου του".

Άρθρο 25

Τα άρθρα 1820 και 1822 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

"Άρθρο 1820

Σύζυγος που επιζεί

Εκείνος από τους συζύγους που επιζεί καλείται ως κληρονόμος εξ αδιαθέτου, με τους συγγενείς της πρώτης τάξης στο τέταρτο και με τους συγγενείς των άλλων τάξεων στο μισό της κληρονομιάς. Επιπλέον παίρνει ως εξαιρετο ανεξάρτητα από την τάξη με την οποία καλείται τα έπιπλα, σκεύη

ενδύματα, και άλλα τέτοια οικιακά αντικείμενα που τα χρησιμοποιούσαν είτε μονον εκείνος που επιζεί είτε και οι δυο σύζυγοι. Αν όμως υπάρχουν τέκνα του συζύγου που πέθανε λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και αυτών εφόσον το επιβάλλουν οι ειδικές περιστάσεις για λόγους επιείκειας"

"Άρθρο 1822

Αποκλεισμός συζύγου

Το κληρονομικό δικαίωμα καθώς και το δικαίωμα στο εξαιρετο του συζύγου που επιζεί αποκλείονται αν ο κληρονομούμενος έχοντας βάσιμο λόγο διαζυγίου είχε ασκήσει την αγωγή διαζυγίου κατά του συζύγου του"

Άρθρο 26

Τα άρθρα 1831, 1833, 1834 και 1842 του Αστικού Κώδικα αντικαθίστανται ως εξής:

" Άρθρο 1831

Προσδιορισμός της κληρονομιάς

Ο υπολογισμός της νόμιμης μοίρας γίνεται με βάση την κατάσταση και την αξία της κληρονομιάς κατά το χρόνο του θανάτου του κληρονομούμενου, αφού αφαιρεθούν τα χρεα και οι δαπάνες της κηδεύσεως και της απογραφής της κληρονομιάς.

Στην κληρονομιά προσθέτονται με την αξία που είχαν κατά το χρόνο της παροχής, ο,τιδήποτε ο κληρονομούμενος παραχώρησε όσο ζούσε, χωρίς αντάλλαγμα σε μεριδούχο είτε με δωρεά είτε με άλλο τρόπο και επίσης οποιαδήποτε δωρεά που ο κληρονομούμενος έκανε στα τελευταία δέκα χρόνια πριν από το θάνατό του εκτός αν την επέβαλαν λόγοι ευπρέπειας ή ιδιαίτερο ηθικό καθήκον.

Για τον υπολογισμό της νόμιμης μοίρας των γονέων δεν συνυπολογίζεται ό,τι περιέρχεται ως εξαιρετο σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1820, στον σύζυγο που επιζεί".

" Άρθρο 1833

Τι καταλογίζεται στη νόμιμη μοίρα

Στη νόμιμη μοίρα καταλογίζονται οι παροχές σε μεριδούχο με την αξία που είχαν όταν έγιναν εφόσον προσθέτονται στην κληρονομία σύμφωνα με το άρθρο 1831 εκτός αν ο κληρονομούμενος ορίσει διαφορετικά όταν έδωσε την παροχή.

Ο καταλογισμός γίνεται και αν στη θέση του κατιόντος που έλαβε την παροχή, υπεισέρχεται ως μεριδούχος άλλος κατιών".

"Άρθρο 1834

Υπολογισμός σε περίπτωση συνεισφοράς

Αν εφόσον υπάρχουν περισσότεροι κατιόντες συντρέχει στην εξ' αδιαθέτου διαδοχή περίπτωση συνεισφοράς, η νόμιμη μοίρα για τον κάθε κατιόντα προσδιορίζεται με βάση την εξ' αδιαθέτου μερίδα που θα του περιερχόταν υπολογιζομένης και της συνεισφοράς. Ο διαθέτης δεν μπορεί να αποκλείσει τον τρόπο αυτό υπολογισμού για οποιαδήποτε παροχή του άρθρου 1895 ώστε να ζημιωθεί ο μεριδούχος.

Η παροχή που λαμβάνει υπόψη κατά την προηγούμενη παράγραφο, όταν πρέπει και να καταλογισθεί στη νόμιμη μοίρα σύμφωνα με το άρθρο 1833 καταλογίζεται σ' αυτή για τη μισή της μόνο αξία".

"Άρθρο 1842

Ο διαθέτης μπορεί να αποκλήρωσε, τον σύζυγό του αν κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε δικαίωμα να ασκήσει αγωγή διαζυγίου για βάσιμο λόγο αναγόμενο σε υπαιτιότητα του συζύγου του"

Αρθρο 27

Στη θέση του άρθρου 1889 του Αστικού Κώδικα που καταργήθηκε από τη διάταξη του άρθρου 53 του Εισαγωγικού Νόμου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας τίθεται νέο άρθρο 1889 που έχει το ακόλουθο περιεχόμενο.

" Αρθρο 1889

Ρύθμιση ως προς την οικογενειακή στέγη

Αν υπάρχει στην κληρονομιά που πρέπει να διανεμηθεί ακίνητο το οποίο χρησίμευε όσο ζούσε ο κληρονομούμενος ως ο κύριος τόπος διαμονής του ίδιου και του συζύγου του που επιζεί το δικαστήριο μπορεί κατά τη διανομή της κληρονομιάς, ύστερα από αίτηση του τελευταίου εκπιμώντας τις ειδικές περιστάσεις να επιδικάσει την κυρότητα του ακινήτου αποκλειστικά σ' αυτόν. Αν η αξία του ακινήτου κατά το θάνατο του κληρονομούμενου είναι μεγαλύτερη από την αξία της κληρονομικής μερίδας του συζύγου που επιζεί η επιδίκαση γίνεται αφού ο τελευταίος καταβάλει τη διαφορά. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και σε περίπτωση διανομής μόνο του ακινήτου που χρησίμευε ως οικογενειακή στέγη, αν αυτό περιήλθε σε περισσότερους ανάμεσα στους οποίους είναι ο σύζυγος που επιζεί".

Αρθρο 28

Το άρθρο 1895 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Αρθρο 1895

Τι συνεισφέρεται

Οι κατόντες, όταν κληρονομούν εξ αδιαθέτου, έχουν την υποχρέωση να συνεισφέρουν ο ένας στον άλλον οτιδήποτε τους δώρησε ή οπωσδήποτε τους παραχώρησε χωρίς αντάλλαγμα ο κληρονομούμενος, όσο ζούσε, καθώς και ό,τι δαπάνησε για την επαγγελματική μόρφωση τους, εφόσον αυτό υπερέβαινε ό,τι θα ήταν σύμφωνο με την οικονομική κατάσταση του κληρονομούμενου. Δεν υπάρχει υποχρέωση συνεισφοράς, αν ο κληρονομούμενος το όρισε, όταν έδωσε την παροχή ή έκανε τη δαπάνη".

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Αρθρον 29.

Το άρθρο 115 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

"Αρθρον 115

Τα άρθρα 653 έως 659 του Εμπορικού Νόμου αντικαθίστανται ως εξής:

Με την επιφύλαξη της διάταξης της τρίτης παραγράφου του άρθρου 1398 του Αστικού Κώδικα, όταν πτωχέυει ο ένας από τους συζύγους, κάθε περυσιακό στοιχείο που αποκτήθηκε από τον άλλο, ύστερα από την τέλεση του γάμου και μέσα στα δύο τελευταία χρόνια πριν από την παύση των πληρωμών, τεκμαίρεται υπέρ της ομάδας των δανειστών ότι ανήκει στον σύζυγο που πτώχευσε, εκτός αν αποδειχθεί ότι η απόκτηση του από τον άλλο σύζυγο δεν έγινε με χρήματα ή με άλλα μέσα αυτού που πτώχευσε ούτε προέρχεται από δωρεά του τελευταίου.

Η διάταξη αυτού του άρθρου έχει εφαρμογή πτωχεύσεως που κηρύσσονται ύστερα από την ισχύ αυτού του νόμου ανεξάρτητα από τον χρόνο τέλεσης του γάμου".

Μέγεθος Γραμμάτων **Κλείσιμο**

Άρθρο 37α

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 612 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"1. Τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία να εκδικάζουν τις διαφορές του άρθρου 592 παρ. 1 αν ο ένας από τους συζύγους είναι Έλληνας και αν ακόμη δεν έχει ούτε είχε κατοικία ή διαμονή στην Ελλάδα ή αν ήταν κατά την τέλεση του γάμου Έλληνας και απέβαλε, λόγω του γάμου του, την ελληνική ιθαγένεια".

Άρθρο 38

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 614 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"1. Κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 615 έως 622, στην οποία εφαρμόζονται και τα άρθρα 598, 600, 601, 603, 605, και 606 δικάζονται οι διαφορές που αφορούν: α) την προσβολή της πατρότητας, β) την αναγνώριση ότι υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα, γ) την αναγνώριση της πατρότητας τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του, δ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η εκούσια αναγνώριση ενός τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του ή η εξομοίωση του με τέκνο γεννημένο σε γάμο λόγω επιγενομένου γάμου των γονέων του, καθώς και την προσβολή εκούσιας αναγνώρισης ε) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη υιοθεσία ή τη λύση της στ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία".

Άρθρον 39

Το άρθρο 615 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 615

Αν στις διαφορές της πρώτης παραγράφου του προηγούμενου άρθρου ένας διάδικος, χωρίς να έχει ειδικούς λόγους υγείας, αρνείται να υποβληθεί στις πρόσφορες ιατρικές εξετάσεις, με γενικά αναγνωρισμένες επιστημονικές μεθόδους, που του επιβλήθηκαν από το δικαστήριο ως αναγκαίο αποδεικτικό μέσο για τη διαπίστωση της πατρότητας, οι ισχυρισμοί του αντιδίκου του λογίζονται αποδεδειγμένοι.

Αν το δικαστήριο διατάσσει την υποβολή στις εξετάσεις της προηγούμενης παραγράφου και τρίτων που δεν είναι διάδικοι, μπορεί με την ίδια απόφασή του, να απειλεί την επιβολή σ' αυτούς, για την περίπτωση που θα παρεμπόδιζαν αδικαιολόγητα τη διενέργεια των εξετάσεων με την απουσία τους κατά την ημέρα και ώρα που ορίσθηκαν σ' αυτές, χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων δραχμών.

Κατά την διενέργεια των εξετάσεων των δύο προηγούμενων παραγράφων πρέπει να λαμβάνονται όλα τα μέτρα ώστε να εξασφαλίζονται πλήρως η υγεία και η αξιοπρέπεια του εξεταζομένου. Ο διάδικος ή ο τρίτος, του οποίου διατάσσεται η εξέταση, πρέπει να κληθεί σε δέκα ημέρες πριν από την διενέργειά της για να παραστεί σ' αυτήν".

Άρθρον 34

Η περίπτωση αριθ. 10 του άρθρου 16 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"10) Οι διαφορές που αφορούν τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται εξαιτίας γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που είχε επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυκλοφορεί".

Άρθρον 35

Η περίπτωση αριθ. 1 του άρθρου 17 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"1) Οι διαφορές που αναφέρονται στην άσκηση της γονικής μέριμνας και την επικοινωνία των γονέων και των λοιπών ανιόντων με το τέκνο".

Άρθρον 36

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 592 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"1. Με την ειδική διαδικασία των άρθρων 598 έως 612 δικάζονται οι διαφορές που αφορούν:

- α) Το διαζύγιο.
- β) Την ακύρωση γάμου.
- γ) Την αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας γάμου.
- δ) Τις σχέσεις των συζύγων κατά την διάρκεια του γάμου, οι οποίες πηγάζουν από αυτόν, εκτός από τις αναφερόμενες στο άρθρο 681 Β".

Άρθρο 37

Το άρθρο 598 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 598

Ικανότητα δικαστικής παράστασης των ανηλίκων που συνάπτουν γάμο και των προσώπων υπό δικαστική αντίληψη.

Οι ανήλικοι που συνάπτουν γάμο και τα πρόσωπα που τελούν υπό δικαστική αντίληψη μπορούν να ασκούν μόνοι τους τις κατά το άρθρο 592 παρ. 1 αγωγές και να εμφανίζονται στο δικαστήριο, όταν αυτές εκδικάζονται, χωρίς τη συγκατάθεση κανενός".

Άρθρον 40

Το άρθρο 618 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 618

Δεδικασμένο

Αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτονται α) την προσβολή της πατρότητας, β) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα, γ) την αναγνώριση της πατρότητας τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του, δ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η εκούσια αναγνώριση ενός τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του ή η εξομοίωση του με τέκνο γεννημένο σε γάμο, λόγω του επιγενόμενου γάμου των γονέων του, καθώς και την προσβολή εκούσιας αναγνώρισης, ε) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη υιοθεσία ή τη λύση της, στ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία ανηλικού αποτελούν δεδικασμένο υπέρ και εναντίων όλων εφόσον δεν υπόκεινται ούτε σε αναίρεση και αναψηλάφηση. Το δεδικασμένο δεν ισχύει για τον τρίτο που δεν έλαβε μέρος στη δίκη και που δεν επικαλείται για τον εαυτό του σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα".

Άρθρον 41

Το άρθρον 619 του Κώδικα Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 619

Παθητική νομιμοποίηση

1. Η αγωγή για την προσβολή της πατρότητας τέκνου γεννημένου σε γάμο απευθύνεται : α) αν ασκείται από τον σύζυγο της μητέρας ή έναν από τους γονείς του, κατά του τέκνου ή του ειδικού-επιτρόπου του και της μητέρας του, β) αν ασκείται από το τέκνο κατά της μητέρας και του συζύγου της, γ) αν ασκείται από τη μητέρα κατά του τέκνου ή του ειδικού επιτρόπου του και κατά του συζύγου αλλιώς απορρίπτεται.

2. Η αγωγή για την αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης σχέσης γονέα και τέκνου, γονικής μέριμνας, εκούσιας αναγνώρισης ή εξομοίωσης, λόγω του επιγενόμενου γάμου των γονέων του, ενός τέκνου γεννημένο σε γάμο ή ακυρότητας εκούσιας αναγνώρισης ή παρόμοιας εξομοίωσης, απευθύνεται : α) όταν την ασκεί ο ένας γονέας, κατά του άλλου γονέα και του τέκνου, σε περίπτωση που έχει πεθάνει κάποιος από αυτούς, απευθύνεται κατά των κληρονόμων του, και σε περίπτωση που η αναγνώριση έγινε από τον παππού ή τη γιαγιά, η αγωγή απευθύνεται και εναντίον τους αλλιώς απορρίπτεται.

3. Η αγωγή για την προσβολή εκούσιας αναγνώρισης απευθύνεται κατά των προσώπων που συνέπραξαν σ' αυτήν ή των κληρονόμων τους και, όταν δεν ασκεί την αγωγή το τέκνο ή οι κατιόντες τους, και κατ' αυτών, αλλιώς απορρίπτεται.

4. Η αγωγή για την αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή ακυρότητας ή λύσης της υιοθεσίας απευθύνεται: α) όταν την ασκεί ο θετός γονέας, κατά του θετού τέκνου, β) όταν την ασκεί το θετό τέκνο, κατά του θετού γονέα γ) όταν την ασκεί τρίτος, κατά του θετού γονέα και του θετού τέκνου, σε περίπτωση που έχει πεθάνει κάποιος από αυτούς, η αγωγή απευθύνεται κατά των κληρονόμων του, αλλιώς απορρίπτεται.

5. Η αγωγή για την αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης επιτροπείας απευθύνεται, όταν την ασκεί ο επιτρόπος, κατά του επιτρευομένου και, όταν την ασκεί ο επιτρεπόμενος ή ένας τρίτος, κατά του επιτρόπου, αλλιώς απορρίπτεται".

Άρθρον 42

Το άρθρον 620 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 620

Η προσβολή της πατρότητας τέκνου γεννημένου σε γάμου, η αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης σχέσης γονέα και τέκνου ή γονικής μέριμνας, η αναγνώριση της πατρότητας ενός τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του, η αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή ακυρότητας εκούσιας αναγνώρισης ή εξομώσεως ενός τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του με τέκνο γεννημένο σε γάμο, λόγω του επιγενόμενου γάμου τους, η αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή ακυρότητας υιοθεσίας, η αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης ή ακυρότητας υιοθεσίας, η αναγνώριση της ύπαρξης ή μη ύπαρξης επιτροπείας, η προσβολή εκούσιας αναγνώρισης ή η λύση υιοθεσίας επιδιώκονται μόνο με κύρια ή παρεμπίπτουσα αγωγή".

Άρθρο 43

Το άρθρο 681B του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 681B

1. Με την ειδική διαδικασία των άρθρων 666 παρ. 1, 667, 670, 671 παρ. 1 έως 3 και 672 έως 676 δικάζονται οι διαφορές που αφορούν:

α) Τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας, καθώς και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυκλοφορεί, β) την άσκηση της γονικής μερίδας αναφορικά με το τέκνο, κατά την διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου, ή όταν πρόκειται για το τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των υπόλοιπων ανιόντων με το τέκνο.

2. Οι διαφορές της πρώτης παραγράφου αν ενωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 παρ. 1 ή 614 παρ. 1 μπορεί να εισάγονται και στα πολυμελή πρωτοδικεία και να δικάζονται με την ειδική διαδικασία των άρθρων 593 έως 612 ή 616 έως 622.

3. Η ανταγωγή συνεκδικάζεται με την αγωγή, είτε παρίσταται ο ενάγων είτε ερημοδικεί μόνον εάν πέντε τουλάχιστον εργάσιμες ημέρες πριν από την συζήτηση από το ακροατήριο κοινοποιήθηκε από τον ενάγοντα το σχετικό δικόγραφο ή κατατέθηκαν οι προτάσεις που περιέχουν την ανταγωγή και αυτό βεβαιώνεται σύμφωνα με το άρθρο 237 παρ. 1".

Επισημάνσεις: Η παρ. 1 α) περιλαμβάνει την άσκηση της γονικής μερίδας αναφορικά με το τέκνο, κατά την διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου, ή όταν πρόκειται για το τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των υπόλοιπων ανιόντων με το τέκνο.

ΑΠΕΞΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-NOMOS

329/1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων **Κλείσιμο**

Άρθρον 44

Μετά το άρθρο 681 Β του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται άρθρο με το αριθμό 681 Γ που έχει το ακόλουθο περιεχόμενο:

"Άρθρον 681Γ

1. Στις διαφορές της περίπτωσης β' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 681 Β εφαρμόζονται τα άρθρα 598, 600, 601, 605, 606, 744 και 759 παρ. 3. Αν οι διαφορές αυτές ενωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 παρ. 1 ή 614 παρ. 1, εφαρμόζονται τα άρθρα 744 και 759 παρ. 3.

2. Στις ίδιες διαφορές ο δικαστής του μονομελούς δικαστηρίου ή μέλος πολυμελούς δικαστηρίου που ορίζεται και ύστερα από τη συζήτηση με απόφασή του καταχωριζόμενη στα πρακτικά, μπορεί να έρθει σε επικοινωνία με το τέκνο, αν αυτή κριθεί αναγκαία για τη λήψη της απόφασης. Το δικαστήριο ορίζει, με προφορική ανακοίνωση κατά τη συζήτηση ή και ύστερα απ' αυτήν με κλήση που επιδίδεται με επιμέλεια του γραμματέα, τον τόπο και τον χρόνο της συνάντησης και καλεί εκείνον, με τον οποίον διαμένει το τέκνο, να το παρουσιάσει στο δικαστή που ορίσθηκε. Η επικοινωνία του δικαστή με το τέκνο γίνεται κατ' ιδίαν και δεν επιτρέπεται να είναι παρόν σ' αυτήν άλλον πρόσωπο, εκτός αν ο δικαστής κρίνει διαφορετικά. Για το περιεχόμενο της συνομιλίας δεν συντάσσεται έκθεση".

Άρθρο 45

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 728 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 728

1. Το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει προσωρινά, ως ασφαλιστικό μέτρο, εν όλω ή εν μέρει, απαιτήσεις :α) συνεισφοράς για τις ανάγκες της οικογένειας ή διατροφής οφειλομένης από τον νόμο, από σύμβαση ή από διάταξη τελευταίας βούλησης β) καθυστερουμένων συντάξεων, γ) καθυστερουμένων τακτικών ή έκτακτων αποδοχών οποιασδήποτε μορφής ή αμοιβών ή αποζημιώσεων που έγιναν με αφορμή την εργασία δ) αποζημίωσης για καταγγελία της σύμβασης εργασίας ή για εργατικό ατύχημα ή που οφείλεται από τη σύμβαση εργασίας ή λόγω παράβασής της, ε) αποζημιώσεως για τη μείωση ή την απώλεια της ικανότητας εργασία λόγω τραυματισμού ή προσβολής με οποιοδήποτε τρόπο της υγείας ενός προσώπου από οποιαδήποτε αρρώστια, καθώς και των εξόδων θεραπείας και ανάρρωσης στ) αποζημίωσης, σε περίπτωση που ένα πρόσωπο αυτό κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε από τον νόμο υποχρέωση να διατρέφει ζ) σε κάθε άλλη περίπτωση που η προσωρινή επιδίκαση ορίζεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου".

Άρθρον 46

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 729 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

" 2. Το ποσό που επιδικάζεται προσωρινά δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά το μισό της πιθανολογούμενης απαίτησης, εκτός αν πρόκειται για διατροφή που πηγάζει από τον νόμο, από σύμβαση ή από διάταξη τελευταίας βούλησης ή για συνεισφορά για τις ανάγκες της οικογένειας ή

για έξοδα θεραπείας ή ανάρρωσης ή για αποζημίωση λόγω στέρησης διατροφής".

Άρθρον 47

Το άρθρο 735 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 735

Το δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει κάθε πρόσφορο ασφαλιστικό μέτρο που υπαγορεύεται από τις περιστάσεις για τη ρύθμιση των σχέσεων των συζύγων από τον γάμο και των σχέσεων γονέων και τέκνων, ιδίως να διατάξει την μετοίκηση ενός από τους συζύγους, να ορίσει ποιά πράγματα δικαιούται αυτοός να παραλάβει για τη χωριστή του εγκατάσταση, να καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο διαμένουν ή τα έπιπλα και σκεύη που χρησιμεύουν από κοινού, να ορίσει το γονέα στον οποίο ανήκει προσωρινά η άσκηση της γονικής μέριμνας, να αφαιρέσει από τους γονείς τη γονική μέριμνα εν όλω ή εν μέρει και να ρυθμίσει τα σχετικά με την επικοινωνία με το τέκνο".

Άρθρο 48

Το άρθρον 796 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 796

Όταν σύμφωνα με το νόμο, ζητείται ο διορισμός ή η αντικατάσταση ή η παύση επιτρόπου, παρεπιτρόπου, ειδικού ή προσωρινού επιτρόπου, ή δικαστικού αντιλήπτορα, αρμόδιο είναι το δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία του, ή αν δεν υπάρχει κατοικία, τη διανομή του εκείνος που βρίσκεται υπό επιτροπεία η αντίληψη".

Άρθρον 49

Το άρθρο 797 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρον 797.

Όταν σύμφωνα με το νόμο, ζητείται να δοθεί άδεια να ενεργήσουν κάποια πράξη, ο ανήλικος, αυτός που ασκεί τη γονική μέριμνα, ο επίτροπος, αυτός που τελεί υπό δικαστική αντίληψη, ο κληρονόμος από απογραφή, ο κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας, και ο εκτελεστής διαθήκης, αρμόδιο είναι το δικαστήριο της κατοικίας του ανήλικου ή αυτού που τελεί υπό επιτροπεία ή υπό δικαστική αντίληψη ή το δικαστήριο της κληρονομιάς".

Άρθρον 50

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 982 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής.

" 2. Εξαιρούνται από την κατάσχεση: α) πράγματα που μπορούν να υποστούν άμεση φθορά, β) η εταιρική μερίδα σε προσωπικές εταιρείες, γ) απαιτήσεις διατροφής που πηγάζουν από τον νόμο ή από διάταξη τελευταίας βούλησης καθώς και απαιτήσεις για συνεισφορά των συζύγων στις ανάγκες της οικογένειας, δ) απαιτήσεις μισθών, συντάξεων ή ασφαλιστικών παροχών, εκτός αν πρόκειται να ικανοποιηθεί απαίτηση για

διατροφή που στηρίζεται στο νόμο ή σε διάταξη τελευταίας βούλησης ή για συνεισφορά στις ανάγκες της οικογένειας, οπότε επιτρέπεται να γίνει κατάσχεση έως το μισό, αφού ληφθούν υπόψη τα ποσά που εισπράττει ο υπόχρεος, το μέγεθος των υποχρεώσεων που του δημιουργεί ο γάμος του για αντιμετώπιση των οικογενειακών αναγκών και ο αριθμός των δικαιούχων".

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 51

Γάμοι που έγιναν πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου: 1. από πρόσωπα που τελούσαν υπο νόμιμη απαγόρευση, 2. Από επιτροπευόμενο με τον επίτροπο ή κατόντα του τελευταίου, χωρίς να έχει δοθεί οριστικά λογοδοσία, θεωρούνται έγκυροι από την τέλεσή τους, εφόσον δεν έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση που να απαγγέλει την ακυρότητά τους.

ΑΠΕΞΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-ΝΟΜΟΣ

329/1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων   Κλείσιμο

Άρθρον 52

Τέκνα που γεννήθηκαν σε γάμο, ο οποίος ήταν άκυρος εξαιτίας της συγγένειας εξ αίματος των γονέων τους σε ευθεία γραμμή ή δεύτερου βαθμού σε πλάγια γραμμή και ακυρώθηκε με αμετάκλητη δικαστική απόφαση πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, θεωρούνται ότι δεν έπαυσαν να έχουν την ιδιότητα τέκνου γεννημένου σε γάμο και μετά την ακύρωση του γάμου των γονέων του. Ως προς τα κληρονομικά τους δικαιώματα όμως, απέναντι στον πατέρα του και τους άλλους συγγενείς τους, για τον χρόνο πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, ισχύει το έως τώρα δίκαιο.

Άρθρον 53

Οι διατάξεις των άρθρων 1383 και 1384 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαταστάθηκαν από το άρθρο 14 αυτού του νόμου εφαρμόζονται και στους άκυρους γάμους που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου, εφόσον η δικαστική απόφαση για την ακύρωσή τους γίνεται αμετάκλητη μετά την έναρξη της ισχύος του.

Άρθρον 54.

"Οι διατάξεις αυτού του νόμου που αφορούν τις σχέσεις των συζύγων από το γάμο, καθώς και την κατοικία των ιδίων και των ανηλικών τέκνων τους εφαρμόζονται και στους γάμους που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος του. Οι διατάξεις των άρθρων 1400 και 1402 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται με το άρθρο 15 αυτού του νόμου, αφορούν και περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 1329/1983, εφόσον ο γάμος δεν είχε λυθεί ή ακυρωθεί μέχρι τότε".

*** Η πρώτη παρ. αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 1 του άρθρου 12 του Ν. 1649/1986 (Α 149).

Η διάταξη του άρθρου 1388 του Αστικού Κώδικα όπως αντικαθίσταται από το άρθρο 15 αυτού του νόμου, εφαρμόζεται μόνο στους γάμους που τελούνται μετά την έναρξη της ισχύος του. Μπορούν όμως να υπαχθούν στην νέα ρύθμιση και γυναίκες που είναι ήδη έγγαμες κατά την έναρξη της ισχύος του παρόντος, εφόσον δηλώσουν τούτο στον αρμόδιο ληξιαρχο μέσα σε ένα χρόνο από αυτήν. Η δήλωση καταχωρίζεται στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξης του γάμου.

Άρθρο 55.

Με το προεδρικό διάταγμα ρυθμίζονται τα σχετικά με τη σύσταση και οργάνωση του ενιαίου ειδικού δημόσιου βιβλίου που προβλέπεται από τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1403 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαθίσταται από το άρθρο 15 αυτού του νόμου, το περιεχόμενο των καταχωρίσεων που πρέπει να γίνονται σ' αυτό, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, αναγκαία για τη λειτουργία του βιβλίου σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Αρθρον 56.

Οι προίκες που έχουν ήδη συσταθεί κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου αποδίδονται στη γυναίκα. Από το χρονικό αυτό σημείο η γυναίκα αποκτά αυτοδικαίως το πλήρες δικαίωμα στα προικώα. Η απόδοση δεν υπόκεινται σε καμιά φορολογία ή τέλος.

Ο άνδρας δεν οφείλει, σ' αυτή την περίπτωση τους καρπούς που συνέλεξε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, ακόμη και αν τους συνέλεξε υπερβαίνοντας την τακτική εκμετάλλευση ή από έκτακτα περιστατικά. Αλλά και δεν δικαιούται να απαιτήσει τις δαπάνες που έκανε στα προικώα κατά την ίδια αυτή περίοδο, εφόσον αυτές βαρύνουν τον επικαρπωτή σύμφωνα με τις διατάξεις που ρυθμίζουν την επικαρπία. Δικαιούται, αντίθετα στην περίπτωση που επιχειρήσε ουσιώδεις προσθήκες στο προικώο, που δεν το βάρυναν ως επικαρπωτή, να απαιτήσει τη διαφορά ανάμεσα στην αξία του προικώου μαζί με την προσθήκη, κατά τον χρόνο της απόδοσης, και στην αξία του, κατά τον ίδιο χρόνο, χωρίς την προσθήκη.

Αρθρον 57.

Από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου η γυναίκα αποκτά αυτοδικαίως χωρίς την καταβολή οποιοδήποτε φόρου ή τέλους, την κυριότητα των πραγμάτων που δόθηκαν στον άνδρα για προίκα κατά κυριότητα και σώζονται στην περιουσία του. Δεν θίγονται όμως τα δικαιώματα που απέκτησαν τυχόν τρίτοι σ' αυτά τα πράγματα πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου. Για τα δικαιώματα αυτά η γυναίκα έχει μόνον ενοχική αξίωση κατά του άνδρα.

Αρθρον 58.

Οι προίκες, που το αντικείμενό τους είναι χρήματα ή χρηματική αποτίμηση, δεν αποδίδονται, εκτός αν συμφωνήσουν το αντίθετο οι σύζυγοι. Για τις προίκες αυτές εξακολουθούν να ισχύουν οι σχετικές διατάξεις του Ασπικού Κώδικα που καταργούνται με αυτόν τον νόμο.

ΑΠΕΞΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-ΝΟΜΟΣ

329 / 1983 / Α-25 Ισότητα φύλων-Εκσυγχρονισμός οικογενειακού δικαίου κλπ.

Μέγεθος Γραμμάτων **Κλείσιμο**

Άρθρον 59.

Αν, με διάταξη τελευταίας βούλησης, που συντάχθηκε πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου, καταλείφθηκε κάποιο περιουσιακό στοιχείο στον άνδρα για προίκα, το περιουσιακό αυτό στοιχείο περιέχεται στη γυναίκα, εκτός αν είχε συσταθεί ήδη η προίκα, οπότε εφαρμόζονται τα άρθρα 56 και 57 αυτού του νόμου.

Άρθρον 60.

Υποθήκες, που έχουν εγγραφεί για την ασφάλεια προίκας, σβήνουν με την απόδοση των προικίων και εξαλείφονται με συμβολαιογραφική συναίνεση της γυναίκας ή με τελεσίδικη απόφαση.

Άρθρον 61

Το άρθρο 7 του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου / 13 Αυγούστου 1923 "περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών" αντικαθίσταται ως εξής :

"Άρθρο 7: Κατάθεση αναπαλλοτρίωτη επιτρέπεται να γίνεται μόνον α) υπέρ νομικού προσώπου που δεν ασκεί εμπόριο, β) υπέρ ανηλίκου, απαγορευμένου ή ασώτου, γ) λόγω ισόβιας προσόδου υπέρ ορισμένου προσώπου, αλλά μόνο με δικαιοπραξία αιτία θανάτου".

Άρθρον 62.

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 11 του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου / 13 Αυγούστου 1923 "περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών" αντικαθίσταται ως εξής:

"Άρθρο 11. 1. Η ιδιότητα του αναπαλλοτρίωτου αίρεται: α) στην περίπτωση των νομικών προσώπων, με τη διάλυσή τους, β) στην περίπτωση των ανικάνων, με την λήξη της ανικανότητάς τους, γ) αν πρόκειται για ισόβια πρόσοδο, με το θάνατο του δικαιούχου, δ) αν πρόκειται για καταθέσεις υπέρ ανηλίκου υπέρ απαγορευμένου ή υπέρ προσώπου που τελεί υπό δικαστική αντίληψη, εφόσον ο όρος του αναπαλλοτρίωτου συμφωνήθηκε από τον καταθέτη κατά την κατάθεση ή του νόμιμου αντιπροσώπου του, η ολική ή μερική άρση του αναπαλλοτρίωτου ή η μεταβολή των όρων της κατάθεσης με άδεια του δικαστηρίου. Αρμόδιο δικαστήριο είναι το μονομελές πρωτοδικείο του τόπου της κατάθεσης, το οποίο χορηγεί την άδεια, δικάζοντας κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, μόνον αν συναινεί στην χορήγησή της, με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή με δήλωση ενώπιον του, ο καταθέτης και επί πλέον συντρέχει περίπτωση αναπόφευκτης ανάγκης ή προφανούς ωφέλειας του δικαιούχου. Επί πλέον απαιτείται για εκείνους που τελούν υπό επιτροπεία, σύμφωνη γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου και, για όσους τελούν υπό δικαστική αντίληψη, συναίνεση του δικαστικού αντιλήπτορα".

"Η ισχύς του παρόντος άρθρου αρχίζει την 21.8.1986".

*** Η εντός " " διάταξη προστέθηκε με το άρθρο 13 του Ν.1649/1986

(Α 149).

Άρθρον 63.

Στην περίπτωση αναπαλλοτριώτων καταθέσεων που έγιναν, σύμφωνα με το άρθρο 7, στοιχ. δ' του νομοθετικού διατάγματος της 17 Ιουλίου / 13 Αυγούστου 1923 "περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών", με σκοπό τη σύσταση προίκας για χάρη γάμου που είχε τελεσθεί ή που επρόκειτο να τελεσθεί, αίρεται το αναπαλλοτριώτο και οι καταθέσεις αποδίδονται στη γυναίκα από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου, εφόσον ο γάμος τελέσθηκε πριν από αυτή, και από την τέλεσή του γάμου, αν αυτός τελεσθεί ύστερα από αυτήν. Δεν οφείλονται όμως από τον άνδρα οι καρποί, τους οποίους συνέλεξε πριν από την απόδοση.

Άρθρον 64.

Σχέσεις κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπουν εισφορές και παροχές για προικοδότηση ή άλλες παροχές που δίδονται εν όψει γάμου και στηρίζονται στη διάκριση φύλου απαγορεύονται.

Διατάξεις νόμων ή καταστατικών των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπουν ασφαλιστικές σχέσεις της προηγούμενης παραγράφου παραμένουν προσωρινά σε ισχύ. Μέσα σε έξι μήνες από την δημοσίευση αυτού του νόμου, με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών και του Υπουργού που εποπτεύει τον φορέα, τροποποιούνται οι ισχύουσες διατάξεις, ώστε οι προβλεπόμενες παροχές για την δημιουργία ή την ενίσχυση οικογενειακής ή επαγγελματικής αυτοτέλειας, χωρίς διάκριση φύλου. Με τις ίδιες αποφάσεις ορίζονται συγχρόνως και οι όροι της νέας ασφαλιστικής σχέσης.

Υφιστάμενες σχέσεις κοινωνικής ασφάλισης της πρώτης παραγράφου, εφόσον έχουν καταβληθεί εισφορές κατά την δημοσίευση αυτού του νόμου, εξακολουθούν να ισχύουν έως την λήξη τους κατά τις κείμενες διατάξεις. Σ' αυτή την περίπτωση η ασφαλιστική παροχή καταβάλλεται στη γυναίκα, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία και πάντως όχι ως προίκα.

Άρθρον 65.

Από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου οι λόγοι και οι συνέπειες του διαζυγίου κρίνονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 1438 έως 1446 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτές αντικαθίστανται από το άρθρο 16 αυτού του νόμου. "Εφόσον όμως η αγωγή διαζυγίου είχε ασκηθεί πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος, οι λόγοι του διαζυγίου κρίνονται σύμφωνα με το δίκαιο που ίσχυε κατά το χρόνο της ασκήσεως της αγωγής, οι συνέπειες όμως του διαζυγίου και ιδίως οι αξιώσεις διατροφής κρίνονται κατά τις νέες διατάξεις του Αστικού Κώδικα".

*** Το εντός δεύτερο εδάφιο αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.21 άρθρ.3 Ν.2479/1997 (Α 67/6.5.1997).

Αν, πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, είχαν συμβεί γεγονότα που αποτελούν λόγο διαζυγίου σύμφωνα με τις διατάξεις που εισάγονται με αυτόν, μπορεί να ζητηθεί το διαζύγιο με βάση αυτές τις διατάξεις.

Στις περιπτώσεις των άρθρων 1439 παρ. 3 και 1441 παρ. 2 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από το άρθρον 16 αυτού του νόμου, συνυπολογίζεται και ο χρόνος που έτρεξε πριν από την έναρξη της ισχύος του.

Άρθρον 66.

Η γυναίκα που εξακολουθεί να φέρει και μετά την ισχύ αυτού του νόμου το επώνυμο του συζύγου της, σύμφωνα με τις διατάξεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 54, περιορίζεται μετά το διαζύγιο στο οικογενειακό της επώνυμο. Δικαιούται όμως να χρησιμοποιεί και μετά το διαζύγιο το επώνυμο του πρώην συζύγου της, εφόσον απέκτησε με αυτό επαγγελματική ή καλλιτεχνική φήμη και δεν βλάπτονται από την χρησιμοποίησή του σοβαρά συμφέροντα του τελευταίου.

Αρθρο	Τίτλος Αρθρου	Νομολογία	Κατ'Εξουσιοδ.	Προισχύον
	Προίκα με διάταξη τελευταίας βουλήσ	2	0	0
	Υποθήκες για ασφάλεια προίκας	0	0	0
	Αντικατάσταση διατάξεων	0	0	0
	Αντικατάσταση διατάξεων	0	0	0
	Αναπαλλοτρίωτες καταθέσεις με σκοπό	0	0	0
	Σχέσεις κοινωνικής ασφάλισης για πρ	4	6	0
	Ηδη ασκηθείσες αγωγές διαζυγίου	53	0	1
	Επώνυμο της συζύγου μετά το διαζύγι	3	0	0

Μέγεθος Γραμμάτων Κλείσιμο

Άρθρον 67

Η ιδιότητα του τέκνου που γεννήθηκε πριν από την ισχύ αυτού του νόμου, ως τέκνου γεννημένου σε γάμο, κρίνεται σύμφωνα με το δίκαιο που ίσχυε κατά το χρόνο της γέννησής του. Η προσβολή όμως της πατρότητας κρίνεται σύμφωνα με το νέο δίκαιο. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να προσβάλλει την πατρότητά του, όταν το τέκνο γεννήθηκε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, μόνον εάν δεν είχε χάσει το κατά το προηγούμενο δίκαιο δικαίωμα της αποκήρυξης του τέκνου ή της αμφισβήτησης της πατρότητάς του.

Οι προθεσμίες προσβολής της πατρότητας που εισάγονται με τον παρόντα νόμο λήγουν, το νωρίτερο, μετά ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του.

Άρθρον 68.

Οι σχέσεις γονέων και τέκνων και η αναγνώριση τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους ή η εξομοίωσή τους, λόγω επιγενόμενου γάμου με τέκνα γεννημένα σε γάμο, με την επιφύλαξη των διατάξεων γεννημένα σε γάμο, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 73 έως 77, κρίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου και όταν πρόκειται για τέκνα που γεννήθηκαν πριν από την εισαγωγή του. Σχετικά με την διατροφή αυτών των τέκνων εφαρμόζονται ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 1486 έως 1502 του Αστικού Κώδικα, όπως οι διατάξεις αυτές αντικαθίστανται από το άρθρο 17 αυτού του νόμου.

Αγωγές για αναγνώριση τέκνου γεννημένου χωρίς γάμο των γονέων του, εκκρεμείς κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, κρίνονται κατά τις διατάξεις του.

Άρθρον 69.

Στην περίπτωση των γάμων που έχουν ήδη τελεσθεί κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου οι σύζυγοι μπορούν, μέσα σε ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του, εφόσον είναι άτεκνοι ή τα τέκνα τους είναι ακόμη ανήλικα και η γυναίκα έκανε τη δήλωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 54, να προσδιορίσουν το επώνυμο όλων των γεννημένων ή μελλοντικών τέκνων τους. Ο προσδιορισμός γίνεται με κοινή δήλωσή τους σε συμβολαιογραφικό, σύμφωνα με τους ορισμούς των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρου 1505 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαθίσταται από το άρθρο 17 του παρόντος. Αν δεν γίνει αυτός ο προσδιορισμός, όλα τα τέκνα, γεννημένα και μελλοντικά, έχουν για επώνυμό τους το επώνυμο του πατέρα.

Άρθρον 70.

Αν, πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου, η μητέρα έγινε επίτροπος του ανηλικού τέκνου της, παύει αυτοδικαίως η επιτροπεία, η δε μητέρα αποκτά γονική μέριμνα. Το ίδιο ισχύει, αν η μητέρα εξέπαισε από την επιτροπεία, γιατί τέλεσε νέο γάμο χωρίς να προκαλέσει το διορισμό επιτρόπου του τέκνου της. Αν αφαιρέθηκε από την μητέρα η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή αν διορίσθηκε για το τέκνο αυτό επίτροπος, η μητέρα μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο να ανατεθεί σ' αυτήν η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή να παύσει η επιτροπεία,

ώστε να αποκτήσει αυτήν την πλήρη άσκηση της γονικής μέριμνας.

Άρθρον 71.

Δικαστικές αποφάσεις, με τις οποίες ρυθμίστηκε η επιμέλεια του προσώπου ή η διοίκηση της περιουσίας του τέκνου σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου των γονέων του, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, όπως ισχύουν πριν από την ισχύ αυτού του νόμου, μπορούν να μεταβληθούν, ώστε να προσαρμοσθούν στις διατάξεις του τελευταίου.

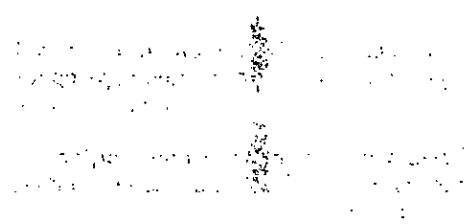
Άρθρον 72.

Αν σε διάταξη τελευταίας βούλησης ή σε δώρεά, που καταρτίστηκε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, ορίστηκε να μην έχει ο πατέρας τη διοίκηση των περιουσιακών στοιχείων που περιέχονται στο τέκνο, σε περίπτωση αμφιβολίας αποκλείεται από τη διοίκηση και η μητέρα.

Άρθρον 73.

Για τα τέκνα που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, η μητέρα αποκτά αυτοδικαίως τη γονική μέριμνα.

Η μητέρα μπορεί, αν της είχε αφαιρεθεί η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή αν είχε διορισθεί γι' αυτό επίτροπος, να ζητήσει από το δικαστήριο να ανατεθεί σ' αυτήν η επιμέλεια του τέκνου ή να παύσει η επιτροπεία, ώστε να αποκτήσει πλήρως, με την επιφύλαξη του άρθρου 76, την άσκηση της γονικής μέριμνας.

Μέγεθος Γραμμάτων **Κλείσιμο**

Άρθρον 74.

Το επώνυμο τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους και που, κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, είναι εκούσια ή δικαστικώς αναγνωρισμένα ή έχουν νομιμοποιηθεί με δικαστική απόφαση, μπορεί να προσδιορισθεί κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 1506 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαθίσταται από το άρθρο 17 αυτού του νόμου, μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την έναρξη της ισχύος του. Αν δεν γίνει ο προσδιορισμός αυτός, τα τέκνα διατηρούν το έως τώρα επώνυμό τους.

Άρθρον 75.

Το δικαίωμα και οι υποχρεώσεις ανάμεσα σε ένα τέκνο, το οποίο γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του και αναγνωρίσθηκε εκούσια ή δικαστικά πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου και στον πατέρα του, ρυθμίζονται στο εξής από τις διατάξεις του παρόντος, με εξαίρεση τη ρύθμιση των σχέσεων κληρονομικού δικαίου, σχετικά με τις οποίες εξακολουθεί να ισχύει και για το μέλλον το μέχρι τώρα δικαίο, εφόσον ο κληρονομούμενος πέθανε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου.

Άρθρον 76.

Σχετικά με τη γονική μέριμνα εφαρμόζονται και για τα τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους, που αναγνωρίσθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, οι διατάξεις του άρθρου 1515 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαθίσταται από το άρθρο 17 αυτού του νόμου.

Αν, στις περιπτώσεις του προηγούμενου άρθρου ο πατέρας που αναγνώρισε εκούσια το τέκνο του έχει διορισθεί επιτροπος, παύει αυτοδικαίως η επιτροπεία του και αυτό αποκτά την άσκηση της γονικής μέριμνας.

Αν έχει διορισθεί για το τέκνο επιτροπος ένα άλλο πρόσωπο, ο πατέρας που το αναγνώρισε εκούσια ή η μητέρα μπορούν να ζητήσουν από το δικαστήριο να παύσει η επιτροπεία και να ρυθμίσει η γονική μέριμνα σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο.

Άρθρο 77.

Τα τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους που νομιμοποιήθηκαν με δικαστική απόφαση πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου έχουν, ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους απέναντι στους δύο γονείς και τους συγγενείς τους, θέση τέκνων που γεννήθηκαν σε γάμο, ακόμη και αν η νομιμοποίηση έγινε ύστερα από το θάνατο του πατέρα. Σχετικά με τη γονική μέριμνα, αυτή ανήκει από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου και στους δύο γονείς και ασκείται σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 1513 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίσταται από το άρθρο 17 αυτού του νόμου.

Δίκες για δικαστική νομιμοποίηση τέκνου που εκκρεμούν κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου καταργούνται.

Άρθρο 78.

*** Το άρθρο 78 καταργήθηκε με το άρθρο 55 Ν.2447/1996 (Α 278)

Άρθρον 79.

*** Το άρθρο 79 καταργήθηκε με το άρθρο 56 Ν.2447/1996 (Α 278)

Άρθρον 80.

Το επώνυμο θετών, ανήλικων κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, τέκνων της κατηγορίας της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1582 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαθίσταται από το άρθρο 18 αυτού του νόμου, μπορεί να προσδιορισθεί κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 69 μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου και πάντως πριν ενηλικιωθούν τα τέκνα. Αν δεν γίνει ο προσδιορισμός αυτός, τα τέκνα διατηρούν το μέχρι τώρα όνομά τους.

Άρθρον 81.

Στις υποθέσεις υιοθεσίας που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου : 1. λήγει η εποτροπεία της θετής μητέρας και αντικαθίσταται αυτοδικαίως από την γονική μέριμνα, 2. Αν έχουν γίνει από κοινού από πρόσωπα που είναι παντρεμένα ή αν ο ένας από τους συζύγους είχε υιοθετήσει το τέκνο του άλλου, η γονική μέριμνα ανήκει και στους δύο συζύγους.

Μέγεθος Γραμμάτων Κλείσιμο

Αρθρον 82.

Πρόσωπα που έχουν την επιτροπεία, κατά την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1601 του Αστικού Κώδικα που καταργείται με το άρθρο 29 του παρόντος, διατηρούν την επιτροπεία. Είναι δυνατή όμως η αντικατάστασή τους με επίτροπο, διοριζόμενο από το δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 1602, όπως αντικαθίσταται από το άρθρο 19 αυτού του νόμου, και το άρθρο 1603 του Αστικού Κώδικα.

Αρθρον 83.

Σε περίπτωση ανήλικων τέκνων που είχαν χειραφετηθεί πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, ισχυροποιούνται αναδρομικά από την επιχείρησή τους όλες οι πράξεις που έγιναν από τον χειράφετο χωρίς την απαιτούμενη συναίνεση του κηδεμόνα του ή την τήρηση άλλων διατυπώσεων.

Αρθρον 84.

Σε περίπτωση απαγόρευσης που διατάχθηκε πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, αν η σύζυγος δεν έχει ορισθεί επίτροπος του συζύγου της, μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο, με αίτησή της, η οποία δικάζεται κατά την διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, να παυθεί ο επίτροπος που υπάρχει, ώστε να ανατεθεί σ' αυτήν η επιτροπεία του συζύγου της.

Αρθρον 85.

Η ικανότητα προς σύνταξη διαθήκης κρίνεται κατά το δίκαιο που ισχύει στο χρόνο της σύνταξης. Ιδιόγραφη όμως και μυστική διαθήκη, οι οποίες συντάχθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου από πρόσωπο που είχε συμπληρώσει κατά την σύνταξη το δέκατο όγδοο έτος, θεωρούνται έγκυρες.

Αρθρον 86.

Οι διατάξεις των άρθρων 1785, 1822, και 1842 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από τα άρθρα 24, 25 και 26 αυτού του νόμου, έχουν εφαρμογή και σε γάμους που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος του, καθώς και σε διαθήκες που συντάχθηκαν πριν από την έναρξη αυτή, εφόσον ο κληρονομούμενος πεθάνει μετά από αυτήν.

Αρθρον 87.

Οι διατάξεις των άρθρων 1820 και 1889 του Αστικού Κώδικα, όπως αντικαθίστανται από τα άρθρα 25 και 27 αυτού του νόμου, εφαρμόζονται, σε περίπτωση γάμων που έγιναν πριν από την έναρξη της ισχύος του, μόνον ένα ο κληρονομούμενος πέθανε μετά από την έναρξη αυτή.

Άρθρον 88.

Ο υπολογισμός της νόμιμης μοίρας, το τι καταλογίζεται σ' αυτήν καθώς και η συνεισφορά προικίων ή άλλων παροχών γίνεται, προκειμένου για παροχές που δόθηκαν από τον κληρονομούμενο εν ζωή πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού του νόμου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1831, 1833, 1834, και 1895 του Αστικού Κώδικα, όπως αυτές ίσχυαν πριν από την τροποποίησή τους από τον παρόντα νόμο.

Άρθρο Τίτλος Αρθρου

Υφιστάμενες επιτροπείες
Χειραφετηθέντα ανήλικα
Υφισταμένη απαγόρευση-Επιτροπεία
Ικανότητα για σύναψη διαθήκης
Μεταβατικές διατάξεις (ΑΚ 1785, 182
Μεταβατικές διατάξεις (ΑΚ 1820, 188
Υπολογισμός νόμιμης μοίρας προ ισχύ

Νομολογία Κατ'Εξουσιοδ.

0
0
0
1
1
3
27

0
0
0
0
0
0
0

Προισχύον

0
0
0
0
0
0
0

"Περιουσιακές παροχές γονέων προς τα τέκνα τους, που γίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1509 του Α. Κ., υπόκεινται στο μισό του φόρου δωρεών μέχρι το ποσό των ογδόντα δύο χιλιάδων (82.000) ευρώ, αυτοτελώς για κάθε γονέα. Το ποσό αυτό αυξάνεται σε εκατόν είκοσι τρεις χιλιάδες (123.000) ευρώ, όταν ο ένας από τους γονείς έχει αποβιώσει. Στα πιο πάνω ποσά συνυπολογίζονται οι προγενέστερες δωρεές ή γονικές παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους που έχουν υπαχθεί σε φόρο και όχι τα απαλλασσόμενα ποσά".

Για την φορολογία αυτή, κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις περί δωρεών του Ν.Δ.118/1973 "περί κώδικος φορολογίας κληρονομιών, δωρεών, προικών και κερδών εκ λαχείων", όπως κάθε φορά ισχύουν.

**Τα δύο πρώτα εδάφια της παρούσης παραγράφου που είχαν αντικατασταθεί διαδοχικά με την παρ.3 άρθρ.29 Ν.2065/1992, παρ.4 άρθρ.114 Ν.2362/1995 (Βλ. και Εγκύκλιο 1124735/939/Πολ.1282/9.11.1995), παρ.10 άρθρ.14 Ν.2579/1998, παρ.6 άρθρ.1 Ν.2892/2001, αντικαταστάθηκαν και πάλι ως άνω με την παρ.15 άρθρ.12 Ν.2948/2001, ΦΕΚ 242/19.10.2001. (Εναρξη ισχύος από 1.1.2002).

2. Παροχές οι οποίες συστήθηκαν μετά την 1.1.1983 και μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού, λογίζονται, κατά μετατροπή, ως παροχές προς τη γυναίκα και περιέχονται σ' αυτή με ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 56, 57 και 58 του νόμου αυτού.

Τρίτο άρθρο

Η ισχύς αυτού του νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μέγεθος Γραμμάτων Κλείσιμο

Άρθρον 89.

Τα άρθρα 614 παρ. 1, 618, 619, παρ. 2 και 620 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως αντικαθίστανται από τις διατάξεις των άρθρων 38, 39, 40 και 41 αυτού του νόμου, έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση των τέκνων που γεννήθηκαν χωρίς γάμο των γονέων τους, τα οποία νομιμοποιήθηκαν δικαστικώς πριν από την έναρξη της ισχύος του.

Άρθρον 90.

Στις διατάξεις του άρθρου 16 του Ν. 3370/1955 "περί κυρώσεις του Κώδικος Ελληνικής Ιθαγένειας", προστίθεται τρίτη παράγραφος με το ακόλουθο περιεχόμενο:

" 3. Ελληνίδες που είχαν τελέσει πολιτικό γάμο με αλλοδαπό στο εξωτερικό πριν από την έναρξη της ισχύος του νόμου 1250/1982 "για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου", θεωρούνται ότι δεν έχασαν ποτέ την ελληνική τους ιθαγένεια, παρά την αναδρομική κύρωση του γάμου τους, με τις διατάξεις του παραπάνω νόμου, ακόμη και αν με την κύρωση αυτή απέκτησαν, σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο, την ιθαγένεια του συζύγου τους, εκτός αν δηλώσουν, μέσα σε ένα έτος από την έναρξη ισχύος της παρούσας διατάξης, στον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας ή την ελληνική προξενική αρχή του τόπου της κατοικίας τους, ότι επιθυμούν να έχουν μόνο την ιθαγένεια του συζύγου τους".

Άρθρον 91.

Εκκρεμείς υποθέσεις, στις οποίες αναφέρονται τα άρθρα 34 έως 50 αυτού του νόμου και οι οποίες δεν συζητήθηκαν έως την έναρξη του ισχύος του, δικάζονται, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των άρθρων. Υποθέσεις που συζητήθηκαν έως την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου εξακολουθούν, ανεξάρτητα από το αν εκδόθηκε ή όχι σχετικά με αυτές οριστική ή μη οριστική απόφαση, να δικάζονται, ώσπου να γίνει αμετάκλητη η απόφαση που έχει εκδοθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις που ίσχυαν έως τώρα.

Διαφορές που αφορούν την απόδοση των προικίων, σύμφωνα με τα άρθρα 56 και 57 αυτού του νόμου, ή τις διατηρούμενες προίκες, σύμφωνα με το άρθρο 58, δεν υπάγονται στις γαμικές διαφορές κατά την διάταξη του άρθρου 592 παρ. 1 στοιχείο δ' του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως αυτή αντικαθίσταται από το άρθρο 36 του παρόντος νόμου".

Δεύτερο άρθρο.

Περιουσιακές παροχές γονέων προς τα τέκνα τους, που γίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1509 του Α. Κ., υπόκεινται στο μισό του φόρου δωρεών μέχρι το ποσό των ογδόντα δύο χιλιάδων (82.000) ευρώ, αυτοτελώς για κάθε γονέα. Το ποσό αυτό αυξάνεται σε εκατόν είκοσι τρεις χιλιάδες (123.000) ευρώ, όταν ο ένας από τους γονείς έχει αποβιώσει. Στο πιο πάνω ποσό συνυπολογίζονται οι προγενέστερες δωρεές ή γονικές παροχές των γονέων προς τα τέκνα τους που έχουν υπαχθεί σε φόρο και όχι τα απαλλασσόμενα ποσά".

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ

“ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ”

Τάξη Δ (Δημοτικού Ι.Κ., κορίτσι)

... Ο πατέρας μου είναι καλός. Όλοι τον αγαπούμε γιατί αυτό μας φέρνει τροφή για να φάμε. Εκτός από την τροφή ο πατέρας ξοδεύει πολλά έξοδα, για ηλεκτρικό και άλλα πολλά έξοδα. Χωρίς τον πατέρα δεν μπορούμε να ζήσουμε. Πηγαίνει σε διάφορες ανάγκες και κάνει οικοδομές.

Τάξη ΣΤ (Δημοτικού Χ.Σ., αγόρι)

Ο πατέρας: Στην πρώτη ματιά φαίνεται βαρύς, σοβαρός και μάλλον αυστηρός. Στο σπίτι μας αγαπάει όλους και ότι του ζητήσουμε δεν μας χαλάει το χατίρι. Πολλές φορές προτιμάει να στερήσει από τον εαυτό του κάτι, που μπορεί να του είναι απαραίτητο, για να πάρει κάτι σε μένα ή στη μητέρα μου. Εμένα πολλές φορές αποφάσισε να με τιμωρήσει αυτό δε που μου έκανε εντύπωση είναι ο τρόπος που απέφυγε να μου κάνει την τιμωρία. Όσο όμως έξυπνα μέσα κι αν μεταχειριζόταν εύκολα καταλάβαινα πως δεν ήθελε να με λυπήσει. Δεν είμαι εγωιστής, νομίζω όμως ότι ο μπαμπάς μου καμαρώνει σ' εμένα το όνομα "Χ" που ήταν του δικού του πατέρα.

Τάξη Γ (Δημοτικού Ε.Φ., κορίτσι)

Ο πατέρας μου είναι πολύ καλός για μένα, γιατί τον αγαπώ. Η δουλειά του είναι γιατρός, πολύ καλός και μελετημένος, πολλοί άνθρωποι του χρωστάνε τη ζωή τους. Ο μπαμπάς μου κουράζεται πολύ για να μου μάθει γράμματα και να ζήσουμε. Όλο το μισθό του το δίνει για το σχολείο μου και για τις ανάγκες του σπιτιού μας. Τον βλέπω λίγο, μα όταν τον βλέπω θέλω να τον φιλήσω. Για μένα ο πατέρας μου είναι ο πιο

όμορφος άνθρωπος του κόσμου. Πολλοί άνθρωποι έχουν γράψει ποιήματα και κεφάλαια για τον πατέρα. Τι καλός που είναι!

Τάξη Γ΄(Δημοτικού Λ.Δ., κορίτσι)

Ο μπαμπάς μου κάθε πρωί σηκώνεται από τις 6 και πάει στη δουλειά του. Ότι και να του ζητήσω μου το φέρνει. Αλλά πόσο κουράζεται για αυτό! Όταν έρχεται από τη δουλειά του είναι πολύ κουρασμένος. Και αν ξεχάσει τίποτα, που του έχω ζητήσει δεν πρέπει να τον αναγκάσουμε να πάει τώρα αμέσως να μου το πάρει. Και πεντακόσιους Έλληνες να βάλουν στη σειρά τον πατέρα μου θα προτιμούσα. Έτσι πιστεύω κι εγώ πως θα μ' αγαπάει ο μπαμπάς μου. Εσείς τι λέτε;

Τάξη Ε΄(Δημοτικού Ι.Α., αγόρι)

... Όταν ήμουν μικρός, ήμουν περίεργος και όλο σκεπτόμουνα: τι να κάνει άραγε τα λεπτά ο μπαμπάς (γιατί δεν μας έδινε αρκετά λεπτά). Ιδού η απορία, έλεγα και γελούσα από μέσα μου. Μια μέρα πήρα θάρρος και του είπα δυνατά: μπαμπά τι τα κάνεις τα λεπτά; Η μαμά μου το άκουσε, γέλασε και ήρθε και με φίλησε. Εν τω μεταξύ ο πατέρας μου θυμωμένος είπε ``τι σε νοιάζει; Κοίτα τα μαθήματά σου και αυτό θα το μάθεις αργότερα``. Μα εγώ είχα την περιέργεια να το μάθω και αναρωτιόμουν ``τι να τα κάνει τα λεπτά του;`` Μήπως τα σπαταλάει όπως ο άσωτος υιός στο ευαγγέλιο; Ή το κάνει από τσιγγουνιά; Μια μέρα τον ξαναρώτησα. Τότε τόσο θύμωσε που πήγε να μου πετάξει το τηλέφωνο απάνω μου...``.

Τάξη ΣΤ΄(Δημοτικού Κ.Α., κορίτσι)

Μπαίνει στο σπίτι κι όλα χαμογελούν. Χαμογελά η εξώπορτα που τον πρωτοβλέπει, η κλειδαριά που νιώθει το κλειδί του, χαμογελούν τα δωμάτια, το κρεβάτι που τον ξεκουράζει, χαμογελά η μητέρα που τρέχει

να το υποδεχθεί, χαμογελώ κι εγώ που ακούω το κτύπημα των κλειδιών του και το γρήγορα βήμα του.

Μπαίνει στο σπίτι και το ταβάνι γίνεται αμέσως γαλάζιος ουρανός, με τον αυγερινό καρφωμένο σ' ένα του μέρος. Δίνει το φιλί της αγάπης στη μητέρα και σε μένα και πηγαίνει στην κρεβατοκάμαρα για να ξεκουραστεί από την πολύωρη και κουραστική δουλειά του. Συχνά παίζουμε σκάκι. Ασχολία του επίσης, στην οποία τον βοηθώ, είναι τα γραμματόσημα. Δεν διαβάζει σχεδόν καθόλου γιατί πιο πολύ τον τραβάει η μουσική... Τις Κυριακές πηγαίνουμε, τις πιο πολλές φορές, στην εξοχή και μαζί του κάνω τόσα και τόσα παιχνίδια.

Είναι μεγάλος αδελφός, τίμιος βοηθό, μεγάλος προστάτης, καλός φίλος. Είναι ο πατέρας, ο αρχηγός της οικογένειας. Μπαίνει στο σπίτι κι η τριανταφυλλιά του μπαλκονιού ανοίγει τα καλύτερα μπουμπούκια προς υποδοχήν του''.

''Από το βιβλίο της Χουρδάκη Μαρίας, ''Ψυχολογία της Οικογένειας και Εξελικτική-Σχολική-Εφηβείας, 1995,σελ.376,368,369,370,373''.

Πίνακας 1ος

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της νηπιακής ηλικίας

Τομείς Ανάπτυξης	Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα Ανάπτυξης Κατά Τομέα
Βιοσωματική ανάπτυξη	Βιοσωματικές αλλαγές που παρατηρούνται στο σώμα (η ανάπτυξη κερδίζει από τα άνω προς τα κάτω και από τα κέντρα προς τα πλάγια) και στα διάφορα όργανα και συστήματα του σώματος. Τα αγόρια οδεύουν προς τις τελικές διαστάσεις του σώματος με βραδύτερα ρυθμούς έναντι των κοριτσιών (1 1/2-4σ).
Ψυχοκινητική ανάπτυξη	Παρατηρείται έντονη κινητικότητα, η κίνηση γίνεται ετερόπλευρη, σκαπτή, εξειδικευμένη. Παρατηρείται το φαινόμενο της πλευρίωσης.
Γνωστική-νοητική ανάπτυξη	Βασματική αύξηση του λεξιλογίου, καλύτερη χρήση της γλώσσας. Αντιληπτικός ρεαλισμός. Η σκέψη είναι εγωκεντρική και μη αναστρέψιμη.
Συναισθηματική ανάπτυξη	Ενίσχυση του ΕΓΩ. Κατά τον Erikson έχουμε αυτονομία ή αμφιβολία (2σ-3σ έτος), πρωτοβουλία ή ενοχή (3σ-6σ έτος) και κατά τον Freud στοματικό στάδιο (0-1 1/2 έτος), πρωκτικό-αυρηρικό (1 1/2-3σ έτος), φαλλικό στάδιο (3σ-6σ έτος), λανθάνουσα σεξουαλικότητα (6σ-11σ έτος).
Κοινωνική ανάπτυξη	Σταδιακή μετρίωση του εγωκεντρισμού, είσοδος στο νηπιαγωγείο, εισαγωγή στην ευρύτερη κοινωνικοποίηση.

Πίνακας 2ος

Ψυχοκινητικότητα και κοινωνικό-συναίσθηματική

ανάπτυξη του νηπίου

Ψυχικές δυνα- μότητες παι- δικής δικα- σίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμέ- νες.
ανά- πτυξη κι- νη- τική νη- πίου μέ- σα από άλλο	Η καλλιέρ- εια της κοινωνικό- τητας του νηπίου μέσα από τις ψυχο- κινητικές του δρα- στηριότη- τες	Ο άλλος ως εμπό- διο και ως συνεργ- γάτος	Τα νήπια υποβοη- θούνται με την συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσα επι- κοινωνίας μεταξύ τους: • να συ- νειδητο- ποιήσουν την πα- ρουσία του άλλου και να έρθουν σε επαφή μαζί του. • να επι- κοινωνούν και να συνεργάζο- νται αρμο- νικά με τον άλλον • να προα- γάγουν τη αυτογνωσία τους μέσα από τον ψυχοκινη- τικό "διάλογο"	Συλλογικές δρα- στηριότητες που βοηθούν τα νήπια να γνωρίσουν τις ψυχοκινητικές δυνατότητές τους να αντιληφθούν την παρουσία του άλλου και να συ- μπραξουν μαζί του για την επί- τευξη ενός κοι- νού σκοπού όπως πχ. παιχνίδια γνωριμίας, παιχ- νίδια σε ζευγά- ρια (τραμπάλα, βαρκούλα), ομαδικά παιχνί- δια (παραδοσιακά και μη) καθώς και άλλες συλλο- γικές ψυχοκινη- τικές δραστηριό- τητες.

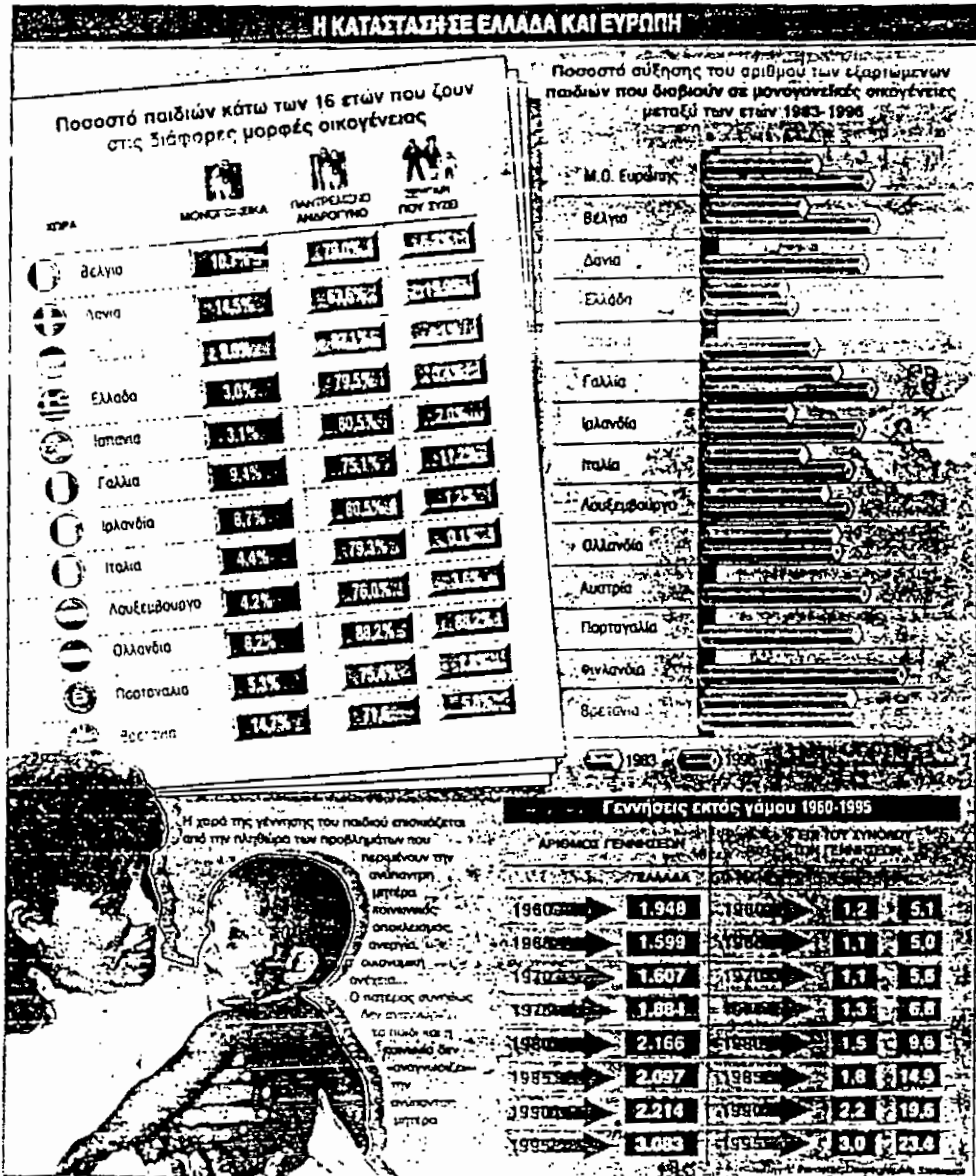
παραφο από το βιβλίο τους Ασημένια Λίτσα - Τσαλαριδής
λος, "Μουσική αγωγή-Παιχνίδια με ήχους", 1994, σελ. 191

Πίνακας 3ος

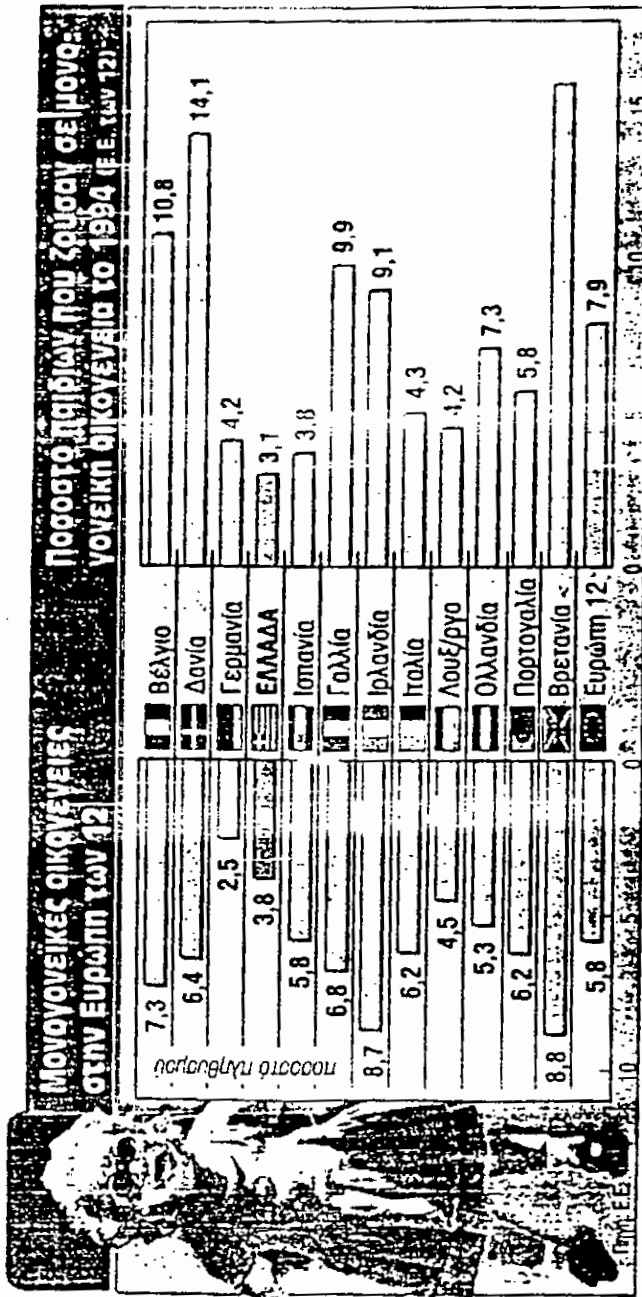
Ψυχοκινητικότητα και δημιουργικότητα
του νηπίου

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επίμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο δραστηριοτήτων, αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και ψυχοκινητική ανάπτυξη του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από τις ψυχοκινητικές δραστηριότητες	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους.	Να επιννοούν ποικίλες σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού στα πλαίσια των δραστηριοτήτων με την συμβολή και της γλώσσας.	Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επιννοούν και πραγματώνουν λύσεις πολλές, ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες σε καταστάσεις προβληματισμού, που συνδέονται με την ψυχοκινητική τους δράση.

Αντίγραφο από το βιβλίο της Άλκηστις, "Θεατρική αγωγή", 1993, σελ. 109.

Η κατάσταση σε Ελλάδα και Ευρώπη
 Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 7/3/99

Μονογονεϊκές οικογένειες στην Ευρώπη των 12

Ποσοστό διαίτησής των ζευγαριών σε μονογονεϊκή οικογένεια το 1994 (Ε.Ε. των 12)

Μονογονεϊκές Οικογένειες στην Ευρώπη των 12
 Ερευνητική, 5/9/98
 Πηγή: I.L.E.